ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 66

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ
ΟΜΙΛΙΑΙ ΛΖ΄—ΝΑ΄
(ΚΕΦ. 11—15)

Κείμενον: **Fridericus Field**

Μετάφρασις-Σχόλια:

ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ
Θεολόγου - Φιλολόγου
(ΛΖ΄—ΜΔ΄, ΜΘ΄—ΝΑ΄)

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ Μ. ΜΠΑΤΙΣΤΑΤΟΥ
Θεολόγου
(ΜΕ΄—ΜΗ΄)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ εἶναι οἱ ἀντίστοιχοι τῶν σελίδων τοῦ πρωτοτύπου κειμένου.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

ΟΜΙΛΙΑ ΛΖ΄ (37)

(Ματθ. ια΄, 7 - 24)

414 «Ὅταν δὲ αὐτοὶ[1] ἀνεχώρησαν, ἤρχισεν ὁ Ἰησοῦς νὰ λέγη εἰς τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ περὶ τοῦ Ἰωάννου. Τί ἐβγήκατε νὰ ἰδῆτε εἰς τὴν ἔρημον τὴν ἐποχὴν ποὺ ἐκήρυττεν ἐκεῖ ὁ Ἰωάννης; Μήπως ἐβγήκατε νὰ ἰδῆτε κανένα ἄνθρωπον ἄστατον ὁ ὁποῖος νὰ ὁμοιάζη μὲ κάλαμον, ποὺ σαλεύεται ἀπὸ κάθε φύσημα ἀέρος; Ὄχι βέβαια. Ἀλλὰ τί ἐβγήκατε νὰ ἰδῆτε; Ἄνθρωπον ντυμένον μὲ μαλακὰ φορέματα; Ἰδοὺ αὐτοὶ ποὺ φοροῦν τὰ μαλακὰ μένουν εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν βασιλέων. Ἀλλὰ τί ἐβγήκατε νὰ ἰδῆτε; Προφήτην;
B Ναὶ σᾶς λέγω, καὶ περισσότερον ἀπὸ προφήτην».[2]

Τὸ ζήτημα ποὺ ἀπησχόλει τοὺς μαθητὰς τοῦ Ἰωάννου ἐτακτοποιήθη καλὰ καὶ ἔφυγαν ἀφοῦ ἐβεβαιώθησαν διὰ τὴν ἰδιότητα τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τὰ θαύματα τῆς στιγμῆς ἐκείνης. Ὑπελείπετο πλέον νὰ διορθώση καὶ τὰς ἐσφαλμένας ἀντιλήψεις τοῦ πλήθους. Διότι οἱ μὲν μαθηταὶ τοῦ Ἰωάννου δὲν θὰ ὑπωπτεύθησαν τίποτε παρόμοιον[3] διὰ τὸν διδάσκαλόν των, ἐνῷ οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν ἐρώτησιν τῶν μαθητῶν παρασυρόμενοι καὶ μὴ γνωρίζοντες τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον τοὺς ἀπέ-

1. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Πρβλ. Ματθ. 11, 2.
2. Ματθ. 11, 7 - 9.
3. Ὅτι δὲν ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Μεσσίας.

στειλεν ὁ Ἰωάννης, πολλὰς ἀτόπους ὑποψίας θὰ διετύπωσαν. Καὶ ἦτο φυσικὸν νὰ σκέπτωνται μέσα των καὶ νὰ λέγουν· Αὐτὸς ποὺ ἔδωσε τόσας μαρτυρίας περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἤλλαξε τώρα γνώμην **C** καὶ ἀμφιβάλλει ἐὰν εἶναι αὐτὸς ἢ ἐὰν εἶναι ἄλλος ὁ Μεσσίας ποὺ ἔρχεται ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν; Ἄρά γε μήπως τὰ λέγει αὐτὰ ἀντιστρατευόμενος τὸ ἔργον τοῦ Ἰησοῦ; Ἄρά γε μήπως ἡ φυλακὴ τὸν ἔκανε περισσότερον δειλόν; Ἄρά γε μήπως μάταια καὶ ἄσκοπα εἶπε τὰς προηγουμένας μαρτυρίας;

Ἐπειδή, λοιπόν, ἦτον φυσικὸν νὰ ἔχουν πολλὰς ὑποψίας αὐτοῦ τοῦ εἴδους, κύτταξε μὲ ποῖον τρόπον θεραπεύει τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν καὶ τοὺς ἀφαιρεῖ τὰς ὑποψίας αὐτάς. «Ὅταν δὲ αὐτοὶ ἀνεχώρησαν, ἤρχισεν ὁ Ἰησοῦς νὰ λέγῃ εἰς τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ». Διατί ὡμίλησεν, ὅταν ἔφυγαν αὐτοί; Διὰ νὰ μὴ δώσῃ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι κολακεύει τὸν Ἰωάννην.

Ἐνῷ, λοιπόν, διορθώνει τὴν ἐσφαλμένην γνώμην τοῦ πλήθους, δὲν ἀποκαλύπτει τὴν ὑποψίαν αὐτῶν, ἀλλὰ δίδει μόνον τὴν ἀπάντησιν εἰς τὰς ὑποψίας ποὺ ἐτάρασσαν τὴν διάνοιάν των, **D** καὶ ἔτσι ἀποδεικνύει ὅτι ἐγνώριζε τὰς ἀποκρύφους σκέψεις ὅλων. Πραγματικά, δὲν τοὺς λέγει ἐκεῖνο ποὺ εἶπεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους· «Διατί διαλογίζεσθε σκέψεις κακοπροαιρέτους;».[4] Διότι ἂν καὶ ἔκαναν διαφόρους σκέψεις, δὲν ἐνήργησαν μὲ πονηρὰν διάθεσιν, ἀλλὰ ἐκινήθησαν ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν τῶν λεγομένων.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν τοὺς ὁμιλεῖ διὰ νὰ τοὺς ἐπιπλήξῃ, ἀλλὰ θέλει νὰ διορθώσῃ τὴν σκέψιν των καὶ νὰ κάνῃ ἀπολογίαν ὑπὲρ τοῦ Ἰωάννου καὶ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Ἰωάννης δὲν ἐγκατέλειψε τὴν ἀρχικήν του θέσιν, οὔτε ἤλλαξε γνώμην. Διότι δὲν εἶναι ἄνθρωπος μαλακὸς καὶ εὐμετάβλητος, ἀλλ' ἄνθρωπος σταθερὸς καὶ βέβαιος εἰς τὰς ἀπόψεις του. Οὔτε ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἠμπορεῖ νὰ προδώσῃ ὅ,τι τοῦ ἔχουν ἐμπιστευθῆ.

E Τὰς ἰδέας αὐτὰς ὁ Ἰησοῦς δὲν τὰς στηρίζει κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν ἰδικήν του γνώμην, ἀλλὰ τὰς στηρίζει εἰς τὴν προηγουμένην μαρτυρίαν τοῦ ἰδίου τοῦ πλήθους. Καὶ μάλιστα δὲν ἀναφέρεται μόνον εἰς ὅσα εἶπαν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅσα ἔπραξαν καί, ἔτσι, ἀποδεικνύει ὅτι αὐτοὶ οἱ

4. Ματθ. 9, 4.

ἴδιοι εἶναι μάρτυρες τῆς σταθερότητος τοῦ Ἰωάννου. Δι' αὐτὸ λέγει· «Τί ἐβγήκατε νὰ ἰδῆτε εἰς τὴν ἔρημον τὴν ἐποχὴν ποὺ ἐκήρυττεν ἐκεῖ ὁ Ἰωάννης;». Δηλαδή, εἶναι σὰν νὰ τοὺς ἔλεγεν· Διατί ἐγκαταλείψατε τὰς πόλεις καὶ τὰ σπίτιά σας καὶ συγκεντρωθήκατε ὅλοι εἰς τὴν ἔρημον; **413** Μήπως διὰ νὰ ἰδῆτε κανένα ἄνθρωπον ἀξιολύπητον καὶ ἀσταθῆ; Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν θὰ εἶχε λογικὴν ἐξήγησιν. Οὔτε ἀποδεικνύει κάτι παρόμοιον ἡ προθυμία ἐκείνη τοῦ πλήθους καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὅλοι ἔτρεχαν εἰς τὴν ἔρημον. Διότι, πραγματικά, δὲν θὰ ἐξεχύνετο μὲ τόσην προθυμίαν εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Ἰορδάνου καὶ τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν τότε τόσον πλῆθος καὶ οἱ κάτοικοι μεγάλων πόλεων, ἐὰν δὲν ἤλπιζαν νὰ ἰδοῦν κάποιον ἄνθρωπον μεγάλον, ἀξιοθαύμαστον καὶ σταθερὸν σὰν βράχον εἰς τὰς ἰδέας του.

Οὔτε, βέβαια, ἐβγήκατε εἰς τὴν ἔρημον νὰ ἰδῆτε κανένα καλάμι ποὺ τὸ σαλεύει κάθε φύσημα τοῦ ἀέρος. Διότι οἱ εὐμετάβλητοι καὶ οἱ εὐκόλως παρασυρόμενοι ἄνθρωποι, ποὺ τώρα μὲν ὑποστηρίζουν αὐτὰ καὶ ὕστερα ἐκεῖνα, καὶ δὲν σταθεροποιοῦνται εἰς μίαν ἄποψιν, ὁμοιάζουν πολὺ μὲ τὸ καλάμι. **B** Καὶ πρόσεξε πῶς ἀφήνει κάθε ἄλλο κακὸν καὶ ἀσχολεῖται ὁ Κύριος μὲ ἕνα μόνον, μὲ ἐκεῖνο ποὺ τοὺς κατεῖχε περισσότερον τὴν στιγμὴν ἐκείνην, καὶ διαλύει τὴν ὑποψίαν ὅτι ὁ Ἰωάννης ἦτο εὐμετάβολος ἄνθρωπος.

«Ἀλλὰ τί ἐβγήκατε νὰ ἰδῆτε; Ἄνθρωπον ντυμένον μαλακὰ φορέματα; Ἰδοὺ αὐτοὶ ποὺ φοροῦν τὰ μαλακὰ μένουν εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν βασιλέων». Ὅ,τι λέγει ἔχει τὴν παρακάτω σημασίαν· Ἀφ' ἑαυτοῦ ὁ Ἰωάννης δὲν ἦτο ἄνθρωπος εὐμετάβλητος καὶ αὐτὸ τὸ ἀπεδείξατε σεῖς μὲ τὴν προθυμίαν ποὺ ἐτρέξατε κοντά του. Οὔτε πάλιν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἦτο μὲν σταθερός, ἀλλ' ὕστερα ἔγινε δοῦλος εἰς τὴν τρυφὴν καὶ ἔγινεν ἀσταθής. Διότι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἄλλοι μὲν ἐκ φύσεως εἶναι τέτοιοι, ἄλλοι δὲ γίνονται ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς των. Ὅπως, παραδείγματος χάριν, κάποιος εἶναι ἐκ φύσεως ὀξύθυμος, ἐνῷ ἄλλος ἀποκτᾷ τὸ πάθος αὐτὸ ἀπὸ κάποιαν μακρὰν ἀσθένειαν ποὺ τὸν ἐβασάνισεν. **C** Ἐπίσης, ἄλλοι ἐκ φυσικῆς κατασκευῆς εἶναι ἄνθρωποι μαλακοὶ καὶ ἀσταθεῖς, ἐνῷ ἄλλοι γίνονται παρόμοιοι ἀπὸ τὴν τρυφὴν καὶ τὴν ἀπραγμοσύνην εἰς τὴν ὁποίαν ζοῦν.

Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης, λέγει ὁ Κύριος, οὔτε ἐκ φύσεως ἦτο παρόμοιος ἄνθρωπος, διότι δὲν ἐβγήκατε νὰ ἰδῆτε

καλάμι πού σαλεύεται ἀπό κάθε φύσημα ἀέρος, οὔτε παρέδωσε τὸν ἑαυτόν του εἰς τὰς ἀπολαύσεις, ὥστε νὰ χάσῃ τὸ πλεονέκτημα πού εἶχεν. Πραγματικά, ὅτι δὲν ἦτο δοῦλος εἰς τὰς ἀπολαύσεις τὸ ἀποδεικνύει ἡ ὀνομασία του, ἡ ἔρημος πού ἔζουσε καὶ ἡ φυλάκισίς του. Διότι ἐάν ἤθελε νὰ φορῇ μαλακὰ ἐνδύματα δὲν θὰ ἐπήγαινε νὰ κατοικήσῃ εἰς τὴν ἔρημον, δὲν θὰ ἔμενεν εἰς τὴν φυλακήν, ἀλλὰ θὰ ἐπροτίμα τὰ ἀνάκτορα τῶν βασιλέων. Εἶχε, ἄλλωστε, τὴν δυνατότητα νὰ παύσῃ τὸν ἔλεγχον καὶ νὰ ἀπολαύσῃ μεγάλας τιμάς. Διότι ἀφοῦ ὁ Ἡρώδης τὸν ἐσέβετο τόσον, παρὰ τὸν ἐναντίον του ἔλεγχον καὶ τὴν φυλάκισιν, **D** ἀσφαλῶς θὰ τὸν ἐπεριποιεῖτο πολὺ περισσότερον, ἐάν ἔπαυε τὸν ἔλεγχον. Κατὰ συνέπειαν, πῶς δικαιολογεῖται νὰ ἔχῃ κανεὶς τὰς ὑποψίας αὐτοῦ τοῦ εἴδους διὰ τὸν Ἰωάννην, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν πρᾶξιν ἔδωσεν ἀπόδειξιν τῆς σταθερότητος καὶ τῆς καρτερίας του;

Ἀφοῦ, λοιπόν, ἐχαρακτήρισε τὸ ἦθος τοῦ Ἰωάννου ἀπὸ τὸν τόπον τῆς κατοικίας του, ἀπὸ τὰ ἐνδύματά του καὶ ἀπὸ τὴν συρροὴν τοῦ πλήθους πρὸς αὐτόν, ἀναφέρει πλέον καὶ τὸν προφήτην. Ὅταν εἶπεν, δηλαδή· «Διατί ἐβγήκατε; Διὰ νὰ ἴδῆτε προφήτην; Ναί, σᾶς λέγω, καὶ περισσότερον ἀπὸ προφήτην», εἰς τὴν συνέχειαν προσέθεσεν: «Διότι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος, διὰ τὸν ὁποῖον ἔχει γραφῆ·[5] Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἀγγελιαφόρον μου ἀμέσως πρὶν ἀπὸ σέ, ὁ ὁποῖος θὰ προετοιμάσῃ τὸν δρόμον σου ἐμπρὸς ἀπὸ σέ».[6] Κατ᾽ ἀρχὰς ἐπεκαλέσθη τὴν μαρτυρίαν τῶν Ἰουδαίων **E** καὶ εἰς τὴν συνέχειαν ἀνατρέχει εἰς τοὺς προφήτας. Μᾶλλον, πρῶτον παρουσιάζει τὴν γνώμην τῶν Ἰουδαίων, ἡ ὁποία ἔχει μεγάλην ἀποδεικτικὴν δύναμιν, δεδομένου ὅτι ἡ μαρτυρία προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Δεύτερον, φέρει ὡς ἀπόδειξιν τὴν ζωὴν τοῦ Ἰωάννου. Τρίτον, τὴν ἰδικήν του γνώμην. Τέταρτον, ἐπικαλεῖται τὴν μαρτυρίαν τοῦ προφήτου, καὶ ἔτσι τοὺς ἀποστομώνει καθ᾽ ὁλοκληρίαν.

Ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ ἀντιλέγουν· Τί λοιπόν, ἐὰν κάποτε ἦτο ὅπως τὸν περιέγραψες, καὶ τώρα ἔχει ἀλλάξει; **416** προσέθεσε καὶ τὰ ἑπόμενα, δηλαδή, τὰ ἐνδύματα, τὴν φυλακὴν καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ προφήτου. Ἐπίσης, ἀφοῦ εἶπεν ὅτι ὁ Ἰωάννης

5. Πρβλ. Μαλ. 3, 1.
6. Ματθ. 11, 10.

ἦτο ἀνώτερος ἀπὸ προφήτην, ἀποδεικνύει καὶ εἰς τί συνίσταται ἡ ὑπεροχὴ αὐτή. Ὡς πρὸς τί, λοιπόν, ἦτο ἀνώτερος; Ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι εὑρίσκεται πολὺ κοντὰ εἰς ἐκεῖνον τοῦ ὁποίου τὴν ἔλευσιν ἀνήγγειλεν. «Διότι, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω», λέγει, «τὸν ἀγγελιαφόρον μου ἀμέσως πρὶν ἀπὸ σέ», δηλαδή, πολὺ κοντά σου. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι πού βαδίζουν κοντὰ εἰς τὸ βασιλικὸν ἁμάξι εἶναι ἐπισημότεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους, καθ᾽ ὅμοιον τρόπον καὶ ὁ Ἰωάννης φαίνεται νὰ βαδίζῃ κοντὰ εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου ἐπὶ τῆς γῆς.

Κύτταξε πῶς καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἐτόνισε καὶ ἀπέδειξε τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Ἰωάννου. Ἀλλὰ δὲν ἐσταμάτησεν μέχρις ἐδῶ, ἀλλ᾽ ἀποκαλύπτει πλέον καὶ τὴν ἰδικήν του γνώμην καὶ λέγει· **B** «Ἀληθινὰ σᾶς λέγω· δὲν ἔχει ἀναφανῆ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, πού ἐγεννήθησαν ἕως τώρα ἀπὸ γυναῖκας, ἄλλος μεγαλύτερος κατὰ τὴν ἀξίαν ἀπὸ τὸν Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν».[7] Ὅ,τι λέγει ἔχει τὴν ἀκόλουθον σημασίαν· Δὲν ἐγέννησε καμμία γυναίκα κανένα ἄνθρωπον ἀνώτερον ἀπὸ τὸν Ἰωάννην. Καὶ εἶναι, βέβαια, ἀρκετὴ ἡ γνώμη αὐτὴ τοῦ Κυρίου. Ἐάν, ὅμως, θέλῃς νὰ μάθῃς τὴν ἀξίαν τοῦ Ἰωάννου καὶ ἀπὸ τὰ πράγματα, τότε σκέψου τὸ τραπέζι του, τὴν διαγωγήν του καὶ τὸ ὕψος τῆς σκέψεώς του. Διότι, πραγματικά, ἔζησε σὰν νὰ εὑρίσκετο εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἀφοῦ κατενίκησε τὰς φυσικὰς ἀνάγκας ἐβάδισεν ἕνα ἄγνωστον δρόμον, ζῶν συνεχῶς μὲ ὕμνους καὶ προσευχάς, εὑρισκόμενος εἰς διαρκῆ ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν Θεὸν καὶ μὴ ἐρχόμενος εἰς ἐπαφὴν μὲ κανένα ἄνθρωπον. Δὲν εἶδεν, βέβαια, ποτὲ κανένα συνάνθρωπόν του, οὔτε ἐπαρουσιάσθη εἰς κάποιον, οὔτε ἐτράφη μὲ γάλα, οὔτε ἀπήλαυσε κρεββάτι, οὔτε στέγη, οὔτε ἀγοράν, **C** οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα. Καὶ ὅμως ἦτο συγχρόνως ἥμερος καὶ ὁρμητικός. Διότι ἄκουσε μὲ πόσην πρᾳότητα ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς μαθητάς του, μὲ πόσην γενναιότητα ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν καὶ μὲ πόσην παρρησίαν ἐλέγχει τὸν βασιλέα. Δι᾽ αὐτὸν τὸν λόγον ἔλεγεν ὁ Κύριος, «δὲν ἔχει ἀναφανῆ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, πού ἐγεννήθησαν ἕως τώρα ἀπὸ γυναῖκας, ἄλλος μεγαλύτερος κατὰ τὴν ἀξίαν ἀπὸ τὸν Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν».

Διὰ νὰ μὴ προκαλέσῃ, ὅμως, ἡ ὑπερβολὴ τῶν ἐπαι-

7. Ματθ. 11, 11.

νων καμμίαν νέαν ἀτοπίαν μὲ τὸ νὰ προτιμήσουν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Ἰωάννην ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ, κύτταξε μὲ ποῖον τρόπον καὶ αὐτὸ τὸ προλαμβάνει ὁ Κύριος. Δηλαδή, ὅπως μὲ ἐκεῖνα ποὺ ὠφελοῦντο οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰωάννου, ἐβλάπτοντο οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι, ἐπειδὴ ἐσχημάτιζαν τὴν γνώμην ὅτι ὁ Ἰωάννης ἦτο ἕνας εὐμετάβλητος ἄνθρωπος, **D** ἔτσι καὶ μὲ ἐκεῖνα, ποὺ ὁ λαὸς ἐδιδάσκετο τὴν ὀρθὴν γνῶσιν διὰ τὸν Ἰωάννην, ἦτο πιθανὸν νὰ προκληθῇ μεγαλυτέρα ζημία, ἐὰν οἱ ἄνθρωποι ἐσχημάτιζαν ἀπὸ τὰ λεχθέντα ὑψηλοτέραν γνώμην διὰ τὸν Ἰωάννην παρὰ διὰ τὸν Χριστόν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος, χωρὶς νὰ δημιουργηθῇ καμμία ὑποψία, τὸ διορθώνει καὶ αὐτό, ὅταν λέγῃ· «Ὁ δὲ μικρότερος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν Ἰωάννην».[8] Ὁ μικρότερος εἰς τὴν ἡλικίαν καὶ κατὰ τὴν γνώμην τῶν πολλῶν ἀνθρώπων. Διότι, πραγματικά, τὸ πλῆθος ὠνόμαζε τὸν Κύριον φαγᾶν καὶ οἰνοπότην,[9] καί· «Δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ υἱὸς τοῦ μαραγκοῦ;»[10] καὶ εἰς κάθε περίπτωσιν ὡμίλουν περιφρονητικὰ δι' αὐτόν.

Τί λοιπόν; ἐρωτᾷ κάποιος· Συγκρινόμενος πρὸς τὸν Ἰωάννην εἶναι ἀνώτερος ὁ Κύριος; Ἄφησε τὴν βλασφημίαν αὐτήν. **E** Διότι καὶ ὁ Ἰωάννης, ὅταν λέγῃ· «Εἶναι ἰσχυρότερος ἀπὸ ἐμέ»,[11] δὲν κάνει σύγκρισιν. Οὔτε, πάλιν, ὁ Παῦλος, ὅταν ἀναφέρῃ τὸν Μωϋσῆ καὶ γράφῃ· «Διότι ὁ Ἰησοῦς ἔχει ἀξιωθῆ μεγαλυτέραν δόξαν ἀπὸ τὴν δόξαν τοῦ Μωϋσέως»,[12] τὸ γράφει διὰ νὰ κάνῃ σύγκρισιν μεταξὺ τῶν δύο. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς, ὅταν λέγῃ· «Ἰδοὺ ἐδῶ εἶναι περισσότερον ἀπὸ τὸν Σολομῶντα»,[13] δὲν τὸ λέγει διὰ νὰ κάνῃ σύγκρισιν. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη δεχθῶμεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς τὸ εἶπεν αὐτὸ διὰ νὰ συγκρίνῃ, αὐτὸ ἔγινε κατ' οἰκονομίαν διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἀκροατῶν του. **417** Ἐπειδή, δηλαδή, οἱ ἄνθρωποι ἐθαύμαζαν ὑπερβολικὰ τὸν Ἰωάννην καὶ παράλληλα ἡ φυλάκισις του εἶχε δώσει μεγαλυτέραν αἴγλην τότε, καθὼς καὶ ἡ παρρησία ποὺ ἔδειξεν ἔναντι τοῦ Ἡρῴδου, ἦτο εὐχάριστον εἰς τοὺς πολλοὺς νὰ δεχθοῦν τὴν ἀνωτερότητα τοῦ Ἰωάννου. Ἐξ ἄλλου ἡ Πα-

8. Ματθ. 11, 11.
9. Πρβλ. Ματθ. 11, 19.
10. Ματθ. 13, 55.
11. Ματθ. 3, 11.
12. Ἑβρ. 3, 3.
13. Ματθ. 12, 42.

λαιὰ Διαθήκη συνηθίζει νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὸν ὀρθὸν δρόμον τὰς ψυχὰς τῶν πεπλανημένων, μὲ τὸ νὰ φέρῃ εἰς σύγκρισιν τὰ ἀσύγκριτα. Ὅπως, παραδείγματος χάριν, ὅταν λέγῃ· «Δὲν ὑπάρχει ὅμοιός σου μεταξὺ τῶν θεῶν, Κύριε».[14] Καὶ πάλιν· «Δὲν ὑπάρχει κανένας θεὸς σὰν τὸν ἰδικόν μας Θεόν».[15]

Μερικοί, ἐπίσης, ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔκανε σύγκρισιν τοῦ Ἰωάννου πρὸς τοὺς ἀποστόλους. Ἄλλοι δὲ πρὸς τοὺς ἀγγέλους. Διότι, ὅταν μερικοὶ ξεφύγουν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, περιπίπτουν συνήθως εἰς πολλὰς πλάνας. Διότι ποῖον συμπέρασμα θὰ ἔβγαινεν ἀπὸ μίαν σύγκρισιν πρὸς τοὺς ἀγγέλους ἢ τοὺς ἀποστόλους; **B** Ἐξ ἄλλου, ἐὰν ἀνεφέρετο εἰς τοὺς ἀποστόλους, τί τὸν ἠμπόδιζε νὰ τοὺς ἀναφέρῃ ὀνομαστικῶς; Ἐνῷ, ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἑαυτόν του ὁ Ἰησοῦς, δικαιολογημένα ἀποκρύπτει τὸ πρόσωπόν του καὶ διὰ τὴν ὑπάρχουσαν ὑποψίαν καὶ διὰ νὰ μὴ δώσῃ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι λέγει κάτι ὑπερβολικὸν διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἀφοῦ πολλὰς φορὰς φαίνεται νὰ κάνῃ τὸ ἴδιον. Τί σημαίνει, ὅμως, ἡ φράσις, «εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»;[16] Εἰς ὅλα τὰ πνευματικὰ καὶ μεταξὺ ὅλων τῶν ὑπαρχόντων εἰς τὸν οὐρανόν. Ἀκόμη, καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι εἶπεν· «Δὲν ἔχει ἀναφανῆ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἐγεννήθησαν ἕως τώρα ἀπὸ γυναῖκας, ἄλλος μεγαλύτερος κατὰ τὴν ἀξίαν ἀπὸ τὸν Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν», φανερώνει ὅτι ἐξεχώριζε τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τὸν Ἰωάννην καὶ ἔτσι ἐτόνιζε τὴν ἰδικήν του ἀνωτερότητα. Διότι, ἂν καὶ εἶχε γεννηθῆ ἀπὸ γυναῖκα, δὲν εἶχεν, βέβαια, γεννηθῆ ὅπως ὁ Ἰωάννης. **C** Οὔτε ἦτο ἁπλὸς ἄνθρωπος, οὔτε ἐγεννήθη ὅπως γεννᾶται ὁ κάθε ἄνθρωπος, ἀλλὰ μὲ μίαν γέννησιν πρωτάκουστον καὶ παράδοξον.

«Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ μέχρι τώρα, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κερδίζεται διὰ τῆς βίας καὶ ἐκεῖνοι ποὺ μεταχειρίζονται βίαν ἁρπάζουν αὐτήν».[17] Καὶ ποίαν λογικὴν σχέσιν ἠμποροῦν νὰ ἔχουν αὐτὰ τὰ λόγια πρὸς ἐκεῖνα ποὺ ἐλέχθησαν προηγουμένως; Μεγάλην σχέσιν ἔχουν καὶ πολὺ συνδέονται πρὸς αὐτά. Διότι μὲ ὅσα λέγει παρωθεῖ καὶ κατευθύνει πλέον τοὺς ἀνθρώπους νὰ πιστεύσουν εἰς αὐτόν, ἐνῷ, συγχρόνως, συν-

14. Ψαλμ. 85, 8.
15. Ψαλμ. 76, 14.
16. Ματθ. 11, 11.
17. Ματθ. 11, 12.

ηγορεῖ ὑπὲρ τῶν λεχθέντων ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου προηγουμένως. Πραγματικά, ἐὰν τὰ μέχρι τοῦ Ἰωάννου ἔχουν ὅλα ἐκπληρωθῆ, τότε, ἐγὼ εἶμαι αὐτὸς ποὺ ἀναμένεται ὡς Μεσσίας. «Διότι ὅλοι οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος», λέγει, «μέχρι τοῦ Ἰωάννου ἐπροφήτευσαν»,[18] ἐπειδὴ δὲν θὰ ἔπαυαν οἱ προφῆται, ἐὰν δὲν ἠρχόμην ἐγώ. **D** Κατὰ συνέπειαν, μὴ περιμένετε τίποτε ἄλλο πέραν αὐτῶν, οὔτε νὰ ἀναμένετε κανένα ἄλλον. Διότι τὸ ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ ἀναμενόμενος Μεσσίας γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν ἐμφανίζονται προφῆται καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι κάθε ἡμέραν ἁρπάζουν οἱ ἄνθρωποι τὴν πίστιν ποὺ ἀναφέρεται εἰς ἐμέ. Διότι, πραγματικά, ἡ πίστις αὐτὴ εἶναι τόσον καθαρὰ καὶ σαφής, ὥστε πολλοὶ ἁρπάζουν αὐτήν. Καὶ ποῖος τὴν ἥρπασεν; πές μου. Ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ μὲ προθυμίαν ἔρχονται κοντά μου.

Εἰς τὴν συνέχειαν, καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν φέρει, ὅταν λέγῃ· «Καὶ ἐὰν ἔχετε καλὴν διάθεσιν νὰ τὸ παραδεχθῆτε, αὐτὸς εἶναι ὁ Ἠλίας ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἔλθῃ πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσσίου».[19] «Διότι θὰ ἀποστείλω», λέγει, «εἰς σᾶς Ἠλίαν τὸν Θεσβίτην, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ πατρὸς τὴν ἀγάπην διὰ τὰ τέκνα του».[20] Αὐτὸς εἶναι, λοιπόν, ὁ Ἠλίας, λέγει, καὶ ἐὰν προσέχετε μὲ ἀκρίβειαν θὰ τὸ ἀντιληφθῆτε. **E** Διότι λέγει «Θὰ ἀποστείλω τὸν ἀγγελιαφόρον μου ἀμέσως πρὶν ἀπὸ σέ».

Καὶ πολὺ ὀρθὰ εἶπεν, «ἐὰν ἔχετε καλὴν διάθεσιν νὰ τὸ παραδεχθῆτε», διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ἀσκεῖ βίαν. Δὲν ἀναγκάζω κανένα, λέγει. Τὰ ἔλεγε δὲ αὐτά, ἐπειδὴ ἐζήτει ψυχὴν γεμάτην ἀγαθὴν διάθεσιν καὶ διὰ νὰ καταστήσῃ φανερὸν ὅτι ὁ Ἰωάννης ἦτο ὁ Ἠλίας καὶ ὁ Ἠλίας ἦτο ὁ Ἰωάννης, δεδομένου ὅτι καὶ οἱ δύο ἦσαν προφῆται **418** καὶ παράλληλα καὶ οἱ δύο ἔγιναν πρόδρομοι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσσίου. Δι' αὐτὸ δὲν εἶπεν ἁπλῶς, αὐτὸς εἶναι ὁ Ἠλίας, ἀλλά, «ἐὰν ἔχετε καλὴν διάθεσιν νὰ τὸ παραδεχθῆτε, αὐτὸς εἶναι», δηλαδή, ἐὰν προσέχετε καὶ ἐξετάζετε τὰ γεγονότα μὲ ἀγαθὴν πρόθεσιν.

Καὶ δὲν ἐτελείωσεν ἐκεῖ τὸν λόγον, ἀλλά, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι χρειάζεται συνετούς, μετὰ τό, «αὐτὸς εἶναι ὁ Ἠλίας ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἔλθῃ πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσ-

18. Ματθ. 11, 13.
19. Ματθ. 11, 14.
20. Μαλ. 4, 4 - 5.

σίου», προσέθεσεν· «Ἐκεῖνος ποὺ ἔχει αὐτιὰ πνευματικὰ διὰ νὰ ἀκούῃ αὐτὰ ποὺ λέγω, ἂς τὰ ἀκούῃ».[21]

Τοὺς ἔθετε δὲ τόσον μεγάλα αἰνίγματα, ὥστε νὰ τοὺς κάνῃ νὰ τὸν ἐρωτήσουν. Καὶ ἀφοῦ οὔτε ἔτσι δὲν ἀφυπνίζοντο, πολὺ περισσότερον δὲν θὰ συνέβαινεν αὐτό, ἐὰν οἱ λόγοι ἦσαν φανεροὶ καὶ τελείως σαφεῖς. Διότι οὔτε ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι δὲν εἶχαν τὴν τόλμην νὰ τὸν ἐρωτήσουν, ἐπειδὴ ἦτο ἀπρόσιτος. Αὐτοὶ ποὺ τὸν ἠρώτουν καὶ τὸν ἐπείραζαν δι' ἀσήμαντα πράγματα **B** καὶ πολλὰς φορὰς τοὺς ἀπεστόμωσεν, χωρὶς νὰ παύσουν νὰ ἐρωτοῦν, κατὰ ποίαν λογικὴν δὲν ἐζήτησαν νὰ πληροφορηθοῦν καὶ δὲν ἠρώτησαν διὰ τὰ ἀπαραίτητα ζητήματα, ἐάν, βέβαια, εἶχαν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μάθουν; Πραγματικά, ἀφοῦ ἔκαναν ἐρωτήσεις διὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου, ὅπως, παραδείγματος χάριν, ποία ἐντολὴ εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἄλλα παρόμοια θέματα, μολονότι δὲν ὑπῆρχε καμμία ἀνάγκη νὰ διευκρινισθοῦν αὐτὰ τὰ ζητήματα, διατὶ δὲν ἐξήτασαν τὴν σημασίαν ἐκείνων ποὺ ἔλεγεν ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, διὰ τὰ ὁποῖα, ἄλλωστε, ἦτο ὁ μόνος ὑπεύθυνος νὰ δώσῃ ἐξηγήσεις; Καὶ μάλιστα, ὅταν ὁ ἴδιος κάθε φορὰ τοὺς προέτρεπεν εἰς τοῦτο καὶ τοὺς προεκάλει; Πραγματικά, ὅταν εἶπεν· «Καὶ ἐκεῖνοι ποὺ μεταχειρίζονται βίαν ἁρπάζουν αὐτήν»,[22] τοὺς διήγειρε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐρωτήσουν. Ἐπίσης, καὶ ὅταν εἶπεν· «Ἐκεῖνος ποὺ ἔχει αὐτιὰ πνευματικὰ διὰ νὰ ἀκούῃ αὐτὰ ποὺ λέγω, ἂς τὰ ἀκούῃ», ἔκανε τὸ ἴδιον.

«Ἀλλὰ πρὸς ποῖον νὰ παρομοιάσω τὴν γενεὰν αὐτήν;», λέγει. **C** «Εἶναι ὁμοία πρὸς παιδιὰ ἀνόητα ποὺ κάθονται εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ λέγουν· Σᾶς ἐπαίξαμεν χαρούμενα μὲ τὸν αὐλὸν καὶ δὲν ἐχορεύσατε· σᾶς ἐμοιρολογήσαμεν καὶ σᾶς εἴπαμεν τραγούδια θλιβερὰ καὶ δὲν ἐκτυπήσατε τὰ στήθη καὶ τὴν κεφαλήν σας κλαίοντες ἀπαρηγόρητα».[23] Καὶ τὰ παραπάνω λόγια δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι δὲν σχετίζονται πρὸς τὰ προηγούμενα, ἀλλὰ εἰς τὴν πραγματικότητα ἔχουν ἄμεσον λογικὴν συνάφειαν πρὸς αὐτά. Διότι ὁ Κύριος ἀσχολεῖται ἀκόμη μὲ τὸ ἴδιον θέμα καὶ θέλει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Ἰωάννης συμπράττει μὲ τὸ ἰδικόν του ἔργον, ἂν καὶ τὰ συμβαίνοντα ἦσαν ἀντίθετα, ὅπως ἀκριβῶς συνέβη καὶ μὲ τὴν

21. Ματθ. 11, 15.
22. Ματθ. 11, 12.
23. Ματθ. 11, 16 - 17.

ἐρώτησιν ποὺ ὑπέβαλεν εἰς τὸν Κύριον διὰ μέσου τῶν μαθητῶν του. Ἐπίσης, ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ὑπῆρχε τίποτε, ποὺ ἔπρεπε νὰ γίνῃ διὰ τὴν σωτηρίαν των, καὶ δὲν ἔγινεν, πρᾶγμα ποὺ ὁ προφήτης τὸ λέγει διὰ τὸν ἀμπελῶνα· «Τί ἐπεβάλλετο νὰ κάνω διὰ τὸν ἀμπελῶνα αὐτὸν καὶ δὲν τὸ ἔκανα;».[24]

D «Ἀλλὰ πρὸς ποῖον νὰ παρομοιάσω τὴν γενεὰν αὐτήν;», λέγει. «Εἶναι ὁμοία πρὸς παιδιὰ ἀνόητα ποὺ κάθονται εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ λέγουν· Σᾶς ἐπαίξαμεν χαρούμενα μὲ τὸν αὐλὸν καὶ δὲν ἐχορεύσατε· σᾶς ἐμοιρολογήσαμεν καὶ σᾶς εἴπαμεν τραγούδια θλιβερὰ καὶ δὲν ἐκτυπήσατε τὰ στήθη καὶ τὴν κεφαλήν σας κλαίοντες ἀπαρηγόρητα. Διότι ἦλθεν ὁ Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος οὔτε ἔτρωγεν, οὔτε ἔπινεν, ὅπως οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, καὶ λέγουν· Δαιμόνιον ἔχει μέσα του. Ἦλθεν ὁ υἱός τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ τρώγει καὶ πίνει, καὶ λέγουν· Ἰδοὺ ἄνθρωπος φαγᾶς καὶ οἰνοπότης, φίλος τῶν τελωνῶν καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν».[25] Οἱ παραπάνω λόγοι ἔχουν τὴν ἀκόλουθον σημασίαν· Ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς δύο μας, δηλαδή, ἐγὼ καὶ ὁ Ἰωάννης, ἐβαδίσαμεν διαφορετικὸν δρόμον, ἀλλὰ ἐπετύχαμεν τὸ ἴδιον πρᾶγμα. Ὅπως, παραδείγματος χάριν, ὅταν μερικοὶ κυνηγοὶ κυνηγοῦν ἕνα ζῷον ποὺ δύσκολα συλλαμβάνεται E καὶ πρόκειται ἀπὸ δύο δρόμους νὰ πέσῃ εἰς τὴν παγίδα, ὁ καθένας, τότε, ἀναλαμβάνει ἀπὸ ἕνα δρόμον καὶ τρέχει ἔφιππος εὑρισκόμενος ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, ὥστε τὸ ζῷον νὰ πέσῃ ὁπωσδήποτε εἰς μίαν ἀπὸ τὰς δύο παγίδας. Κύτταξε, λοιπόν, πῶς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν μείνει κατάπληκτοι ἀπὸ τὴν ἀξίαν θαυμασμοῦ νηστείαν τοῦ Ἰωάννου καὶ τὸν σκληρὸν καὶ φιλόθεον τρόπον τῆς ζωῆς του. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἐτακτοποιήθη ἔτσι τὸ πρᾶγμα, νὰ ἀνατραφῇ κάτω ἀπ' αὐτὰς τὰς συνθήκας ἀπὸ τὴν παιδικήν του ἡλικίαν ὁ Ἰωάννης, ὥστε νὰ γίνουν καὶ ἀπὸ ἐδῶ πιστευτὰ τὰ ὅσα ἐκήρυττεν.

419 Καὶ τότε διατί, ἐρωτᾷ κάποιος, δὲν ἠκολούθησε καὶ ὁ Ἰησοῦς τὸν ἴδιον δρόμον; Κατ' ἐξοχήν, βέβαια, καὶ ὁ Κύριος ἐβάδισε τὸν ἴδιον δρόμον, ὅταν ἐνήστευσεν ἐπὶ σαράντα ἡμέρας εἰς τὴν ἔρημον, ὅταν περιώδευε τὴν χώραν καὶ ἐδίδασκεν, χωρὶς νὰ ἔχῃ ποῦ νὰ ἀκουμβήσῃ τὸ κεφάλι του. Ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλον τρόπον

24. Ἡσ. 5, 4.
25. Ματθ. 11, 16 - 19.

ἔπραττε τὸ ἴδιον καὶ μεγάλην ὠφέλειαν ἔδιδε καὶ ἀπὸ ἐκεῖ. Διότι τὸ νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ Κύριος τὸν τρόπον τῆς ζωῆς τοῦ Ἰωάννου ἦτο τὸ ἴδιον ἢ καὶ πολὺ ἀνώτερον ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπαινῆται ὁ Ἰωάννης ἀπὸ τὸν ἐμφανισθέντα Μεσσίαν. Ἡ διαφορὰ εἶναι ὅτι ὁ Ἰωάννης δὲν εἶχε νὰ παρουσιάσῃ τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὴν ἀσκητικήν του ζωὴν καὶ τὴν παρρησίαν τῆς γνώμης του. «Διότι ὁ Ἰωάννης», λέγουν, «δὲν ἔκανε κανένα θαῦμα».[26] Ἀντίθετα, ὁ Ἰησοῦς εἶχε καὶ τὴν μαρτυρίαν ἀπὸ τὰ σημεῖα καὶ τὰ θαύματα ποὺ ἔκανεν.

B Ἀφοῦ, λοιπόν, ὁ Ἰησοῦς ἄφησε τὸν Ἰωάννην νὰ ἀκτινοβολῇ μὲ τὴν νηστείαν του, ὁ ἴδιος ἠκολούθησε τὸν ἀντίθετον δρόμον καὶ ἐπήγαινεν εἰς τὰ τραπέζια τῶν τελωνῶν ὅπου ἔτρωγε καὶ ἔπινεν μέσα εἰς τὰ λογικά, βέβαια, ὅρια. Ἂς ἐρωτήσωμεν συνεπῶς τοὺς Ἰουδαίους· Εἶναι καλὸν καὶ ἄξιον θαυμασμοῦ πρᾶγμα ἡ νηστεία; Τότε ἔπρεπε νὰ ὑπακούετε εἰς τὸν Ἰωάννην, νὰ τὸν δέχεσθε καὶ νὰ πιστεύετε εἰς τοὺς λόγους του. Διότι ἐκεῖνοι οἱ λόγοι ἐπρόκειτο νὰ σᾶς ὁδηγήσουν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Ἀλλὰ μήπως ἡ νηστεία εἶναι δύσκολον καὶ βαρὺ πρᾶγμα; Τότε, λοιπόν, ἔπρεπε νὰ ὑπακούετε εἰς τὸν Ἰησοῦν καὶ νὰ πιστεύετε εἰς αὐτόν, ἀφοῦ ἠκολούθησεν ἀντίθετον δρόμον. Διότι καὶ μὲ τοὺς δύο δρόμους ἐπρόκειτο νὰ καταλήξετε εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ σὰν ἄγρια θηρία κατηγόρουν καὶ τοὺς δύο. Ὥστε, ἡ εὐθύνη δὲν βαρύνει ἐκείνους ποὺ δὲν ἔγιναν πιστευτοί, C ἀλλὰ ἡ κατηγορία βαρύνει τοὺς Ἰουδαίους ποὺ δὲν ἐπίστευσαν εἰς αὐτούς. Διότι, πραγματικά, κανένας ἄνθρωπος δὲν ἔκρινεν ὀρθὸν νὰ κατηγορῇ δύο πράγματα ἀντίθετα μεταξύ των. Ἐννοῶ τὸ ἑξῆς· Ἐκεῖνος ποὺ παραδέχεται τὸν χαρούμενον καὶ μὴ αὐστηρὸν ἄνθρωπον, δὲν θὰ παραδεχθῇ τὸν σκυθρωπὸν καὶ τὸν πολὺ αὐστηρόν. Ἐκεῖνος ποὺ ἐπαινεῖ τὸν σκυθρωπόν, δὲν θὰ ἐπαινέσῃ τὸν χαρούμενον. Διότι εἶναι ἀδιανόητον νὰ ἐπαινέσῃ καὶ τοὺς δύο.

Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος λέγει· «Σᾶς ἐπαίξαμεν χαρούμενα μὲ τὸν αὐλὸν καὶ δὲν ἐχορεύσατε», δηλαδή, σᾶς παρουσίασα τὸν μὴ αὐστηρὸν τρόπον ζωῆς καὶ δὲν ἐπιστεύσατε. Καί· «Σᾶς ἐμοιρολογήσαμεν καὶ σᾶς εἴπαμεν τραγούδια θλιβερὰ καὶ δὲν ἐκλαύσατε γοερά», δηλαδή, ὁ Ἰωάννης ἔζησε κατὰ τρόπον σκληρὸν καὶ δύ-

26. Ἰωάν. 10, 41.

σκολον D καὶ δὲν τὸν ἐπροσέξατε. Καὶ δὲν λέγει ὅτι ἐκεῖνος ἔδειξεν αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς ζωῆς καὶ ἐγὼ τὸν ἄλλον, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ οἱ δύο εἶχαν τὴν ἰδίαν γνώμην, ἂν καὶ αἱ ἐκδηλώσεις των ἦσαν διαφορετικαί, δι' αὐτὸ λέγει ὅτι αἱ πράξεις των ἦσαν κοιναί. Διότι καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Κύριος ἠκολούθησε διάφορον δρόμον προήρχετο ἀπὸ τὴν μεγάλην των συμφωνίαν ποὺ ἀπέβλεπεν εἰς τὸν ἴδιον σκοπόν.

Ποίαν ἀπολογίαν θὰ ἔχετε πλέον; Δι' αὐτὸ καὶ προσέθεσεν· «Καὶ ἐθαυμάσθη ἡ θεία σοφία ὡς δικαία ἀπὸ τὰ τέκνα αὐτῆς»,[27] δηλαδή, ἂν καὶ σεῖς δὲν ἐπιστεύσατε, δὲν ἠμπορεῖτε νὰ μὲ κατηγορήσετε. Αὐτὸ ποὺ καὶ ὁ προφήτης λέγει διὰ τὸν Πατέρα· «Διὰ νὰ ἀποδειχθῇς δίκαιος εἰς τοὺς λόγους σου».[28] Διότι ὁ Θεός, E ἂν καὶ δὲν κάνῃ τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὴν διαρκῆ φροντίδα του δι' ἡμᾶς, ἐν τούτοις προσφέρει ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτόν, ὥστε νὰ μὴ ἀφήνῃ οὔτε σκιὰν ἀγνώμονος ἀμφιβολίας εἰς ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ συμπεριφέρωνται μὲ ἀναισχυντίαν.

Ἐάν, ὅμως, τὰ παραδείγματα εἶναι εὐτελῆ καὶ δὲν ἔχουν διατυπωθῆ ὡραῖα,[29] μὴ παραξενεύεσαι, διότι ἀπηυθύνετο πρὸς ἀνθρώπους ποὺ δὲν εἶχαν τὴν δύναμιν νὰ τὸν ἀντιλαμβάνωνται καὶ δι' αὐτὸ προσαρμόζει ἀνάλογα τὸν λόγον του. Διότι καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ τοὺς λέγει πολλὰ παραδείγματα **420** κατάλληλα δι' αὐτούς, ἀλλ' ἀνάξια τῆς μεγαλωσύνης τοῦ Θεοῦ.[30] Ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Κύριος ὁμιλεῖ ἔτσι πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἀποδεικνύει τὸ μεγάλον ἐνδιαφέρον δι' αὐτούς.

Πρόσεξε, ὅμως, ὅτι αὐτοὶ καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως παρεσύρθησαν εἰς ἀντιφατικὰς γνώμας. Πραγματικά, ὅταν εἶπαν διὰ τὸν Ἰωάννην ὅτι ἔχει δαιμόνιον, δὲν περιωρίσθησαν μόνον εἰς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν Ἰησοῦν, ποὺ συμπεριεφέρετο διαφορετικά, τὸ ἴδιον εἶπαν πάλιν καὶ ἔτσι περιέπιπταν συνεχῶς εἰς ἀλληλοσυγκρουομένας ἀπόψεις. Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς μαζὶ μὲ αὐτὰ τοὺς προσάπτει καὶ ἄλλην μεγαλυτέραν κατηγορίαν, ὅταν λέγῃ· «Καὶ αὐτοὶ οἱ τελῶναι ἀπέδειξαν ὅτι ὀρθῶς καὶ

27. Ματθ. 11, 19.
28. Ψαλμ. 50, 6.
29. Πρβλ. Ματθ. 16 - 17.
30. Πρβλ. Ἰεζ. 4 καὶ 16.

δικαίως ἐνήργησεν ὁ Θεὸς μὲ τὸ νὰ ἀποδεχθοῦν τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου».[31]

Ὕστερα πλέον μέμφεται τὰς πόλεις, B ὅταν ἐδικαιώθη ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἀπέδειξεν ὅτι ὅλα εἶχαν ἐκπληρωθῆ. Ἐπειδή, δηλαδή, δὲν τοὺς ἔπεισεν, τοὺς ταλανίζει πλέον, ποὺ εἶναι σοβαρώτερον ἀπὸ τὸν ἐκφοβισμόν. Πραγματικά, τοὺς παρουσίασε καὶ τὴν διδασκαλίαν διὰ τοῦ κηρύγματος καὶ τὴν θαυματουργικήν του δύναμιν μὲ τὰ θαύματα ποὺ ἐπετέλεσεν. Ἐπειδή, ὅμως, ἔμειναν σταθερὰ εἰς τὴν ἀπιστίαν των, δι' αὐτὸ τοὺς μέμφεται· «Τότε», λέγει, «ἤρχισεν ὁ Ἰησοῦς νὰ μέμφεται καὶ νὰ ταλανίζῃ τὰς πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας εἶχαν γίνει τὰ περισσότερα θαύματά του, διότι δὲν μετενόησαν καὶ ἔλεγεν· Ἀλλοίμονον εἰς σὲ Χοραζίν,[32] ἀλλοίμονον εἰς σὲ Βηθσαϊδά».[33] Καὶ διὰ νὰ ἀντιληφθῇς ὅτι δὲν ἦσαν ἐκ φύσεως ἄπιστοι οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, παραθέτει καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν προήρχοντο πέντε ἀπόστολοι. Διότι ὁ Φίλιππος C καὶ αἱ δυάδες ἐκεῖναι τῶν κορυφαίων μαθητῶν καὶ ἀδελφῶν[34] κατήγοντο ἀπὸ ἐκεῖ.[35] «Διότι ἐὰν εἰς τὰς εἰδωλολατρικὰς πόλεις Τύρον καὶ Σιδῶνα εἶχαν γίνει τὰ μεγάλα θαύματα, ποὺ ἔγιναν εἰς σᾶς, οἱ κάτοικοί των θὰ εἶχαν μετανοήσει καὶ θὰ ἐξωτερίκευαν τὴν συντριβήν των φοροῦντες σάκκον ὡς ἔνδυμα καὶ ρίπτοντες στάκτην εἰς τὸ κεφάλι των. Ἀλλὰ σᾶς λέγω ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως οἱ κάτοικοι τῆς Τύρου καὶ τῆς Σιδῶνος θὰ ὑποστοῦν ἐλαφροτέραν τιμωρίαν παρὰ σεῖς. Καὶ σὺ Καπερναούμ, ποὺ ἔγινες κατοικία τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Κυρίου καὶ δι' αὐτὸ ὑψώθης μέχρι τοῦ οὐρανοῦ, θὰ καταβιβασθῇς ἐντροπιασμένη μέχρι τοῦ Ἅδου. Διότι ἐὰν εἶχαν γίνει εἰς τὰ Σόδομα τὰ μεγάλα θαύματα, ποὺ ἔγιναν εἰς σέ, δὲν θὰ κατεστρέφοντο, ἀλλὰ θὰ μετενόουν οἱ κάτοικοί των καὶ τὰ Σόδομα θὰ ἔμεναν μέχρι σήμερα. Σᾶς διαβεβαιῶ ὅμως ὅτι διὰ τοὺς κατοίκους τῆς χώρας τῶν Σοδόμων θὰ εἶ-

31. Λουκ. 7, 29.
32. Χοραζίν. Πόλις εὑρισκομένη πλησίον τῆς θαλάσσης τῆς Γαλιλαίας καὶ ἀπέχουσα περὶ τὰ 2½ μίλια ἀπὸ τὴν Καπερναούμ.
33. Ματθ. 11, 20 - 21. Ἡ Βηθσαϊδὰ εἶναι ἡ ἀναφερομένη συχνὰ εἰς τὰ Εὐαγγέλια πόλις τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τῆς λίμνης τῆς Τιβεριάδος.
34. Δηλαδή: Πέτρος καὶ Ἀνδρέας, Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης.
35. Ἐννοεῖ τὴν Βηθσαϊδά, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατήγοντο οἱ πέντε αὐτοὶ ἀπόστολοι.

ναι περισσότερον ὑποφερτὴ ἡ τιμωρία, παρὰ εἰς σέ».[36] Καὶ τὰ Σόδομα δὲν τὰ ἀναφέρει χωρὶς λόγον, **D** ἀλλὰ τὰ μνημονεύει διὰ νὰ μεγαλώσῃ τὴν ἐναντίον των κατηγορίαν. Διότι, πραγματικά, εἶναι μεγάλη ἡ ἀπόδειξις τῆς κακίας των, ὅταν ἀποδεικνύωνται ὅτι εἶναι χειρότεροι ἀπὸ τοὺς συγχρόνους πονηροὺς καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς μέχρι τότε ζήσαντας κακούς. Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ εἰς ἄλλην περίπτωσιν κάνει σύγκρισιν καὶ τοὺς καταδικάζει μὲ βάσιν τὸ παράδειγμα τῶν κατοίκων τῆς Νινευΐ καὶ τῆς βασιλίσσης τοῦ νότου.[37] Ἀλλὰ ἐκεῖ μὲν τοὺς κατηγορεῖ μὲ τὴν διαγωγὴν ἐκείνων ποὺ ἔπραξαν ἐνάρετα ἔργα, ἐδῶ ὅμως τοὺς κατακρίνει μὲ τὸ νὰ τοὺς παραβάλλῃ πρὸς τοὺς πολὺ ἁμαρτωλούς, πρᾶγμα ποὺ εἶναι πολὺ βαρύτερον. Τὸν νόμον αὐτὸν τῆς κρίσεως τὸν ἐγνώριζε καλὰ καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγεν ἀπευθυνόμενος πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ· «Καὶ αἱ ἄλλαι ἀδελφαὶ πόλεις ἐθεωρήθησαν δίκαιαι συγκρινόμεναι πρὸς τὰς πολλὰς ἁμαρτίας ποὺ διέπραξες σύ».[38] Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς συγκρίσεως συνηθίζεται πολὺ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. **E** Ἀλλὰ δὲν σταματᾷ τὸν λόγον μόνον εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, παρὰ τοὺς αὐξάνει τὸν φόβον, ὅταν τοὺς λέγῃ ὅτι θὰ πάθουν χειρότερα ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν Σοδόμων καὶ τῆς Τύρου, ὥστε μὲ κάθε τρόπον νὰ τοὺς προσελκύσῃ κοντά, καὶ μὲ τὴν μομφὴν καὶ μὲ τὸν φόβον.

Αὐτά, λοιπόν, ἂς τὰ ἀκούωμεν καὶ ἡμεῖς. Διότι δὲν καθώρισε χειροτέραν τιμωρίαν ἀπὸ τὴν κόλασιν τῶν Σοδομιτῶν δι' ἐκείνους ποὺ ἀπιστοῦν, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, **421** ἐὰν δὲν δεχώμεθα τοὺς ξένους ποὺ ἔρχονται εἰς τὰ σπίτια μας, ἀφοῦ ἔδωσεν ἐντολὴν εἰς τοὺς μαθητάς του νὰ ἐκτινάσσουν τὴν σκόνην ἀπὸ τὰ πόδια των. Καὶ εἶναι πολὺ δικαιολογημένον αὐτό. Διότι ἐκεῖνοι, ἂν καὶ περιέπεσαν εἰς πολλὰς ἁμαρτίας, τὸ ἔκαναν προτοῦ νὰ δοθῇ ὁ νόμος καὶ ἡ χάρις τοῦ Κυρίου. Ἀντίθετα, ποίαν συγγνώμην ἀξίζομεν νὰ εὕρωμεν ἡμεῖς, ὅταν, ὕστερα ἀπὸ τόσην φροντίδα ποὺ ἔδειξεν ὁ Θεὸς δι' ἡμᾶς, φερώμεθα μὲ μῖσος πρὸς τοὺς ξένους καὶ κλείωμεν τὰς θύρας τῶν σπιτιῶν μας εἰς αὐτούς, καὶ μάλιστα πρὶν ἀπὸ τὰς θύρας κλείωμεν τὰ αὐτιά μας; Καὶ ὄχι μόνον εἰς τοὺς ξένους τὸ κάνομεν αὐτό, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀποστόλους; Ἐξ ἄλλου, δι' αὐτὸ συμπεριφερόμεθα ἔτσι πρὸς τοὺς πτωχούς, ἐπειδὴ τὴν ἰδίαν τακτικὴν δεικνύομεν καὶ πρὸς τοὺς ἀποστόλους. Πραγματικά, ὅταν ἀναγιγνώσκεται ὁ Παῦλος καὶ σὺ δὲν προσέχεις, ὅταν κηρύττῃ ὁ Ἰωάννης καὶ σὺ δὲν ἀκούεις, **B** πῶς θὰ δεχθῇς τὸν πτωχόν, ἀφοῦ δὲν δέχεσαι τὸν ἀπόστολον;

36. Ματθ. 11, 21 - 24.
37. Πρβλ. Ματθ. 12, 41 - 42.
38. Ἰεζ. 16, 51.

Λοιπόν, διὰ νὰ εἶναι συνεχῶς τὰ σπίτιά μας ἀνοικτὰ εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ τὰ αὐτιά μας εἰς τὰ ἀναγνώσματα τῶν ἀποστόλων, ἂς καθαρίσωμεν τὰ αὐτιὰ τῆς ψυχῆς μας ἀπὸ τὸν ρύπον τῆς ἁμαρτίας. Διότι ὅπως ὁ ρύπος καὶ ἡ λάσπη φράσσουν τὰ αὐτιὰ τοῦ σώματός μας, καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ τὰ πορνικὰ τραγούδια, τὰ κοσμικὰ διηγήματα, τὰ χρέη καὶ ἡ φροντὶς διὰ τοὺς τόκους καὶ τὰ δάνεια φράσσουν τὴν πνευματικὴν ἀκοήν μας χειρότερα ἀπὸ κάθε ὑλικὸν ρύπον. Ἢ μᾶλλον δὲν τὴν φράσσουν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν καθιστοῦν ἀκάθαρτον. Διότι, πραγματικά, κοπριὰ εἰσάγουν εἰς τὰ αὐτιά μας ἐκεῖνοι ποὺ μᾶς διηγοῦνται παρομοίας ἱστορίας. Καὶ τὰς ἀπειλὰς ποὺ ὁ βάρβαρος διετύπωνεν, ὅταν ἔλεγεν· Θὰ φάγετε τὴν κοπριάν μας[39] καὶ τὰς ἄλλας ἀπειλάς, τὸ ἴδιον καὶ αὐτοὶ μᾶς κάνουν νὰ ὑπομένωμεν ὄχι μὲ τοὺς λόγους, ἀλλὰ εἰς τὴν πρᾶξιν, **C** μᾶλλον, ὅμως, καὶ πολὺ χειρότερα. Διότι τὰ τραγούδια αὐτῶν εἶναι πολὺ περισσότερον ἀηδῆ ἀπὸ αὐτά, καὶ τὸ φοβερώτερον εἶναι ὅτι ὄχι μόνον δὲν ἔχετε τὴν γνώμην ὅτι σᾶς βλάπτουν, ὅταν τὰ ἀκούετε, ἀλλὰ γελᾶτε, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ νοιώθετε βδελυγμίαν καὶ νὰ φεύγετε μακρυά. Διότι, ἐὰν αὐτὰ δὲν εἶναι ἄξια βδελυγμίας, κατέβα εἰς τὴν ὀρχήστραν[40] καὶ μιμήσου ὅ,τι ἐπαινεῖς. Ἢ μᾶλλον νὰ ἀκολουθῇς μόνον αὐτὸν ποὺ προκαλεῖ τὸν γέλωτα ἐκεῖνον. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἠμποροῦσες νὰ τὸ ἀνεχθῇς αὐτό. Τότε, διατί τὸν τιμᾷς τόσον πολύ; Καὶ οἱ μὲν νόμοι τῶν εἰδωλολατρῶν θεωροῦν αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ἀναξίους τιμῆς, σὺ ὅμως τοὺς ὑποδέχεσαι μὲ ὅλην τὴν πόλιν, σὰν νὰ ἦσαν πρεσβευταὶ καὶ στρατηγοὶ καὶ συγκεντρώνεις τοὺς πάντας **D** διὰ νὰ δεχθοῦν κοπριὰ εἰς τὰ αὐτιά των. Καὶ ὁ μὲν ὑπηρέτης σου, ὅταν εἰπῇ τίποτε αἰσχρὸν καὶ τὸν ἀκούσῃς, θὰ τιμωρηθῇ μὲ πολλὰς μαστιγώσεις, ἐπειδὴ θεωρεῖς τὸ πρᾶγμα προσβολή, εἴτε τὸ κάνει τὸ παιδί του,

39. Πρβλ. Ἠσ. 36, 12.
40. Ἀναφέρεται εἰς τὰς χυδαιολογίας τοῦ θεάτρου καὶ τὴν αἰσχρὰν συμπεριφορὰν τῶν διαφόρων μίμων.

εἴτε ἡ γυναίκά του, εἴτε ὁποιοσδήποτε ἄλλος, ἐὰν ὅμως σὲ καλέσουν ἄνθρωποι ἄξιοι μαστιγώσεως καὶ φαῦλοι διὰ νὰ ἀκούσῃς τοὺς αἰσχρούς των λόγους, ὄχι μόνον δὲν ἀγανακτεῖς, ἀλλὰ χαίρεσαι καὶ τοὺς ἐπαινεῖς.

Ἀλλὰ τί ἠμπορεῖ νὰ συγκριθῇ μὲ τὸν παραλογισμὸν αὐτόν; Ναί, ἀλλὰ δὲν λέγεις ὁ ἴδιος τὰς αἰσχρότητας αὐτάς; Καὶ ποῖον τὸ κέρδος; Ἢ μᾶλλον καὶ πῶς ἀποδεικνύεται ὅτι δὲν αἰσχρολογεῖς ὁ ἴδιος; **E** Διότι ἐὰν δὲν τὰ ἔλεγες, δὲν θὰ ἐγέλας, ὅταν τὰ ἤκουες, οὔτε θὰ ἔτρεχες μὲ τόσην προθυμίαν πρὸς τὴν φωνὴν ποὺ σὲ ἐντροπιάζει. Διότι πές μου, σὲ παρακαλῶ, ὅταν ἀκούῃς νὰ βλασφημοῦν, χαίρεσαι; Ὄχι, ἀλλὰ φρίττεις καὶ φράσσεις τὰ αὐτιά σου; Αὐτὴν τὴν γνώμην ἔχω ἐγὼ τοὐλάχιστον. Τί σημασία ἔχει, λοιπόν, ποὺ δὲν βλασφημεῖς ὁ ἴδιος; Τὸ ἴδιον νὰ κάνῃς καὶ διὰ τὰς αἰσχρολογίας. Καὶ ἐὰν θέλῃς νὰ μᾶς ἀποδείξῃς καθαρὰ **422** ὅτι δὲν χαίρεσαι νὰ αἰσχρολογῇς, νὰ μὴ ἀνέχεσαι οὔτε νὰ ἀκούῃς παρομοίους λόγους.

Διότι πότε θὰ ἠμπορέσῃς νὰ γίνῃς ἐνάρετος, ὅταν τρέφεσαι μὲ ἀκροάματα αὐτοῦ τοῦ εἴδους; Πότε θὰ ἀποφασίσῃς νὰ ὑπομείνῃς τοὺς ἱδρῶτας διὰ τὴν σωφροσύνην, ὅταν σιγὰ - σιγὰ παρασύρεσαι εἰς τὸ κακὸν ἀπὸ τὰ γέλοια, τὰ τραγούδια καὶ τοὺς αἰσχροὺς λόγους; Ἐπειδή, πραγματικά, θεωρεῖται ἱκανοποιητικὸν νὰ ἠμπορέσῃ μία ψυχή, ποὺ εἶναι καθαρὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ κακά, νὰ καταστῇ σεμνὴ καὶ συνετή, χωρίς, βέβαια, νὰ ἐκτρέφεται μὲ παρόμοια ἀκροάματα. Ἢ δὲν γνωρίζετε ὅτι ρέπομεν περισσότερον πρὸς τὴν κακίαν; Ὅταν, λοιπόν, τὴν κάνωμεν καὶ τέχνην καὶ κύριον ἔργον μας, **B** πῶς θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀποφύγωμεν τὴν κάμινον ἐκείνην τῆς κολάσεως;

Δὲν ἤκουσες ποὺ λέγει ὁ Παῦλος, «χαίρετε ἐν Κυρίῳ»;[41] Δὲν εἶπεν, ἐν διαβόλῳ. Πότε, λοιπόν, θὰ ἠμπορέσῃς νὰ ἀκούσῃς τὸν Παῦλον; Πότε θὰ συνειδητοποιήσῃς τὰς ἁμαρτίας σου, ὅταν συνεχῶς εἶσαι σὰν μεθυσμένος ἀπὸ τὸ θέαμα ἐκεῖνο; Τὸ ὅτι, βέβαια, ἦλθες ἐδῶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν δὲν εἶναι καθόλου ἄξιον θαυμασμοῦ καὶ σπουδαῖον. Ἢ μᾶλλον εἶναι ἄξιον θαυμασμοῦ. Διότι ἐδῶ ἦλθες ἀδιάφορος καὶ ἀπὸ συνήθειαν, ἐνῷ ἐκεῖ πηγαίνεις μὲ ζῆλον, μὲ ἐνδιαφέρον καὶ μεγάλην προθυ-

41. Φιλιπ. 4, 4.

μίαν. Καὶ εἶναι φανερὸν αὐτὸ ἀπὸ ὅ,τι φέρεις μαζί σου εἰς τὸ σπίτι σου, ὅταν ἀναχωρήσῃς ἀπὸ τὸ θέατρον. Πραγματικά, ὁ καθένας σας, ἀφοῦ συγκεντρώσῃ ὅλον τὸν βοῦρκον ποὺ περιλούζει ἐκεῖ τὰ αὐτιά του μὲ τὰς αἰσχρολογίας, τὰ τραγούδια καὶ τὰ γέλοια, τὸν μεταφέρει εἰς τὸ σπίτι του. **C** Καὶ ὄχι μόνον εἰς τὸ σπίτι του, ἀλλὰ καὶ μέσα εἰς τὴν διάνοιάν του. Ἔτσι, ἀποστρέφεσαι ἐκεῖνα ποὺ δὲν εἶναι ἄξια βδελυγμοῦ, ἐνῷ δὲν μισεῖς τὰ ἄξια ἀποστροφῆς, ἀλλὰ τὰ ἀγαπᾷς.

Πολλοὶ ἄνθρωποι, ὅταν γυρίζουν ἀπὸ μίαν ἐπίσκεψιν εἰς τοὺς τάφους τῶν προσφιλῶν των νεκρῶν, πλένονται διὰ νὰ καθαρισθοῦν ἀπὸ τὸν μολυσμόν, ὅταν, ὅμως, φεύγουν ἀπὸ τὰ θέατρα, οὔτε στενάζουν, οὔτε δακρύζουν, μολονότι ὁ νεκρὸς δὲν εἶναι ἀκάθαρτος, ἐνῷ ἡ ἁμαρτία ἐναποθέτει τόσον μεγάλην κηλῖδα, ποὺ πολλαὶ πηγαὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ τὴν καθαρίσουν, παρὰ μόνον τὰ δάκρυα καὶ ἡ ἐξομολόγησις. Ἀλλὰ κανένας δὲν αἰσθάνεται τὴν κηλῖδα αὐτήν. Διότι ἐπειδὴ δὲν φοβούμεθα ὅ,τι πρέπει νὰ φοβούμεθα, δι' αὐτὸ καὶ νοιώθομεν δέος δι' ὅσα δὲν πρέπει.

D Ἀλλὰ ποῦ ὀφείλεται ὁ πάταγος; ποῦ ὁ θόρυβος, αἱ σατανικαὶ κραυγαὶ καὶ τὰ διαβολικὰ σχήματα; Ὁ ἕνας, ἂν καὶ εἶναι νέος, τρέφει κόμην ποὺ πίπτει εἰς τὸν ὦμόν του, καὶ ἐκθηλύνει τὴν φύσιν καὶ προσπαθεῖ νὰ δώσῃ τὴν εἰκόνα μιᾶς τρυφερᾶς κόρης μὲ τὸ βλέμμα του, τὰς κινήσεις του καὶ τὴν ἐνδυμασίαν του ἐν γένει. Ἄλλος, πάλιν, ποὺ ἔχει γηράσει, ἀντίθετα πρὸς τὸν προηγούμενον ἔχει ξυρίσει τὰ μαλλιά του καὶ φορεῖ ζώνην εἰς τὴν μέσην του, ἀφοῦ πρὶν ἀπὸ τὰ μαλλιὰ ἀπέβαλε τὴν ἐντροπήν, καὶ ἵσταται ἕτοιμος νὰ δεχθῇ ραπίσματα καὶ εἶναι προετοιμασμένος νὰ λέγῃ καὶ νὰ κάνῃ τὰ πάντα. Ἐπίσης, αἱ γυναῖκες μὲ ἀκάλυπτον τὴν κεφαλὴν καὶ χωρὶς καθόλου ἐντροπὴν παρουσιάζονται καὶ ὁμιλοῦν πρὸς τὸ πλῆθος **E** μὲ τόσον φροντισμένην ἀναισχυντίαν, καὶ μεταδίδουν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν των κάθε αὐθάδειαν καὶ ἀσέλγειαν. Καὶ μία φροντὶς ὑπάρχει, νὰ ξερριζώσουν τὴν σωφροσύνην ἀπὸ τὸ βάθος τῆς ψυχῆς μας, νὰ ἐντροπιάσουν τὴν φύσιν καὶ νὰ γεμίσουν τὴν ἐπιθυμίαν ἀπὸ τὸν πονηρὸν δαίμονα. Πραγματικά, ἐκεῖ αἰσχροὶ λόγοι, αἰσχρότερα ἐνδύματα, κόμμωσις παρομοία, βάδισμα, στολή, φωνή, κινήσεις τῶν μελῶν, συστροφὴ τῶν ματιῶν, μουσικὰ ὄργανα, αὐλοί, **423** δρά-

ματα καὶ ὑποθέσεις ἔργων, ποὺ ὅλα μὲ μίαν λέξιν εἶναι πλήρη ἀπὸ ἀσέλγειαν.

Πότε, λοιπόν, θὰ ἀνανήψῃς, πές μου, ὅταν τόσον φοβερὰν πορνείαν σοῦ προσφέρῃ ὁ διάβολος, ὅταν σὲ κερνᾷ τόσα ποτήρια ἀκολασίας; Διότι ἐκεῖ συμβαίνουν μοιχεῖαι καὶ κλοπὴ τοῦ γάμου, ἐκεῖ γυναῖκες πόρναι, ἄνδρες ποὺ φέρονται ὅπως αἱ ἑταῖραι, νέοι θηλυπρεπεῖς, ὅλα εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ παρανομίαν, τερατωδίαν καὶ αἰσχύνην. Κατὰ συνέπειαν, ἐκεῖνοι ποὺ κάθονται καὶ παρακολουθοῦν αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν πρέπει νὰ γελοῦν, ἀλλὰ νὰ δακρύζουν καὶ νὰ στενάζουν πικρά.

Τί λοιπόν; Θὰ καταργήσωμεν τὸ θέατρον, ἐρωτᾷ κάποιος, καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἰδικήν σου συμβουλὴν θὰ ἀνατραποῦν τὰ πάντα; **B** Ἀντίθετα, τώρα εἶναι ποὺ ἔχουν τὰ πάντα ἀνατραπεῖ. Διότι πές μου, σὲ παρακαλῶ, ἀπὸ ποῦ διαλύονται οἱ γάμοι; Ὄχι ἀπὸ τὰς παραστάσεις τοῦ θεάτρου αὐτοῦ; Ἀπὸ ποῦ προκαλοῦνται αἱ διαρρήξεις τῶν σπιτιῶν; Μήπως ὄχι ἀπὸ τὴν σκηνὴν ἐκείνην; Ἀπὸ αὐτοῦ δὲν γίνονται φορτικοὶ οἱ ἄνδρες εἰς τὰς γυναῖκάς των; Ἀπὸ αὐτοῦ οἱ ἄνδρες δὲν περιφρονοῦν τὰς συζύγους των; Ἀπὸ αὐτοῦ δὲν γίνονται οἱ περισσότεροι μοιχοί;

Ὥστε, ἐκεῖνος ποὺ ἀνατρέπει τὰ πάντα εἶναι αὐτὸς ποὺ συχνάζει εἰς τὰ θέατρα καὶ ἐγκαθιστᾷ βαρεῖαν τυραννίαν εἰς τὴν ζωήν. Ὄχι, ἀπαντᾷ κάποιος, διότι αὐτὰ διαφυλάσσονται ἀπὸ τὴν τάξιν ποὺ καθορίζουν οἱ νόμοι. Διότι ἡ ἁρπαγὴ τῶν γυναικῶν, ἡ προσβολὴ τῶν νέων καὶ ἡ ἀνατροπὴ τῶν σπιτιῶν εἶναι γνώρισμα ἐκείνων ποὺ κυριεύουν μίαν πόλιν. **C** Καὶ ποῖος ἔγινε μοιχός, λέγει, ἀπὸ τὰ θεάματα αὐτά; Καὶ ποῖος δὲν ἔγινεν; Καὶ ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀναφέρω ὀνόματα, θὰ ἠμποροῦσα νὰ σᾶς ἀποδείξω πόσους ἄνδρας ἀπεμάκρυναν ἀπὸ τὰς συζύγους των, πόσους ἔπιασαν αἰχμαλώτους αἱ πόρναι αὐταί, ποὺ ἄλλους τοὺς ἥρπασαν ἀπὸ τὸ συζυγικὸν κρεββάτι καὶ ἄλλους δὲν τοὺς ἄφησαν καθόλου νὰ ἔλθουν εἰς γάμου κοινωνίαν.

Καὶ λοιπόν; Πές μου, νὰ ἀνατρέψωμεν ὅλους τοὺς νόμους; **Καὶ ὅμως**, τὸ νὰ καταργήσωμεν τὰ θέατρα αὐτὰ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ ἐξαφανίσωμεν κάθε παρανομίαν. Διότι ἐκεῖνα ποὺ λυμαίνονται τὰς πόλεις ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς προέρχονται. Ἀπὸ αὐτοὺς δημιουργοῦνται ἐπαναστάσεις καὶ ἀναταραχαί. Διότι ἐκεῖνοι ποὺ συντηροῦνται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν τὰ θέατρα,

ποὺ πωλοῦν τὴν φωνήν των διὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὴν κοιλίαν των, ποὺ ἔχουν ὡς ἔργον των νὰ εἴπουν καὶ νὰ κάνουν κάθε ἄτοπον, **D** αὐτοὶ εἶναι πρὸ πάντων ποὺ ἐξεγείρουν τὸν λαὸν καὶ προκαλοῦν τὰς ταραχὰς εἰς τὰς πόλεις. Πραγματικά, οἱ νέοι, ποὺ παραμένουν ἀργοὶ καὶ ἀνατρέφονται μὲ τόσον μεγάλα κακά, γίνονται πιὸ ἄγριοι ἀπὸ κάθε θηρίον.

Πές μου ὅμως, σὲ παρακαλῶ, οἱ μάγοι ἀπὸ ποῦ προέρχονται; Ἀπὸ ἐδῶ, βέβαια. Καὶ σκοπός των εἶναι νὰ ἐνθαρρύνουν τὸν λαὸν νὰ ἐγκαταλείπῃ ἄσκοπα τὰς ἐργασίας του καὶ νὰ προσφέρουν ἐπευφημίας καὶ χειροκροτήματα εἰς τοὺς ἠθοποιούς. Ἐπίσης αὐτοὶ προσπαθοῦν νὰ περιφρουρήσουν τὰς πόρνας γυναῖκας μὲ τὸ κῦρος τῶν σωφρόνων γυναικῶν καὶ φθάνουν εἰς τόσον μεγάλας μαγείας **E** ποὺ δὲν διστάζουν νὰ κινοῦν καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν ἀποθανόντων. Ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀναγκάζονται νὰ ἐξοδεύουν τόσα πολλὰ εἰς τὸν διαβολικὸν αὐτὸν ὅμιλον, δὲν προέρχεται ἀπὸ αὐτά; Ἐπίσης, ἀπὸ ποῦ προέρχεται ἡ ἀσέλγεια καὶ τὰ ἀμέτρητα κακά; **Βλέπεις** ὅτι σὺ μὲν ἀναστατώνεις τὴν ζωὴν μὲ τὸ νὰ προσελκύῃς τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὰ θέατρα, ἐνῷ ἐγὼ τὴν τακτοποιῶ μὲ τὸ νὰ τὰ καταργῶ.

Τότε, ἂς καταργήσωμεν τὰς θεατρικὰς παραστάσεις, λέγει κάποιος. Μακάρι νὰ ἦτο δυνατὸν νὰ τὰς παύσωμεν. **494** Ἢ μᾶλλον, ἐὰν τὸ θέλετε, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, ἔχουν καταργηθῆ καὶ κατακρημνισθῆ τὰ θέατρα. Ἀλλὰ δὲν σᾶς δίδω καμμίαν παρομοίαν προτροπήν. Ἀντίθετα, σᾶς προτρέπω νὰ καταστήσετε ἄχρηστα τὰ ὑπάρχοντα θέατρα μὲ τὴν συμπεριφοράν σας,[12] πρᾶγμα ποὺ εἶναι πολὺ ἀνώτερον ἐγκώμιον ἀπὸ τοῦ νὰ τὰ κατακρημνίσετε. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη δὲν τὸ κάνετε αὐτὸ διὰ κανένα ἄλλον λόγον, μιμηθῆτε τοὐλάχιστον τοὺς βαρβάρους, οἱ ὁποῖοι εἶναι καθαροὶ ἀπὸ παρόμοια θεάματα.

Κατὰ συνέπειαν, ποίαν ἀναλογίαν θὰ ἔχωμεν ἡμεῖς, ποὺ εἴμεθα πολῖται τῶν οὐρανῶν καὶ σύντροφοι τῶν Χερουβὶμ καὶ συνομιλοῦμεν μὲ τοὺς ἀγγέλους, ὅταν εἰς τὸν τομέα αὐτὸν ἀποδεικνυώμεθα χειρότεροι καὶ ἀπὸ τοὺς βαρβάρους καὶ ὅταν ἔχωμεν τὴν δυνατότητα νὰ εὕρωμεν

12. Δηλαδή, νὰ μὴ συχνάζουν εἰς τὰ θέατρα, ὁπότε καὶ θὰ καταργηθοῦν ἀφ' ἑαυτῶν.

πολλὰς ἄλλας τέρψεις ἀνωτέρας ἀπὸ αὐτάς; Πραγματικά, ἐὰν θέλῃς νὰ ψυχαγωγηθῇς, πήγαινε περίπατον εἰς τοὺς κήπους, εἰς τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν. **B** Γνώρισε τὰ ἄλση, ἄκουε τὸ τραγούδι τοῦ τζίτζικα, ἐπισκέψου τοὺς ναοὺς τῶν μαρτύρων, ὅπου παρέχεται τοῦ σώματος ἡ ὑγεία καὶ τῆς ψυχῆς ἡ ὠφέλεια, χωρὶς νὰ ὑφίστασαι καμμίαν ζημίαν, οὔτε νὰ μετανοῇς μετὰ τὴν ἡδονήν, ὅπως συμβαίνει εἰς τὰ θέατρα. Ἔχεις γυναῖκα καὶ παιδιά, ποία εὐχαρίστησις συγκρίνεται μὲ αὐτό; Ἔχεις σπίτι, ἔχεις φίλους καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ εὐχάριστα μαζὶ μὲ τὴν σωφροσύνην ποὺ ἐξασφαλίζουν σοῦ παρέχουν καὶ μεγάλην ὠφέλειαν. Διότι πές μου, σὲ παρακαλῶ, τί εἶναι πιὸ γλυκὺ ἀπὸ τὰ παιδιά; Τί ἀπὸ τὴν σύζυγον, δι' ἐκεῖνον ποὺ θέλει νὰ ζῇ μὲ ἐγκράτειαν;

Λέγουν, λοιπόν, ὅτι οἱ βάρβαροι εἶπαν κάποτε μίαν γνώμην ποὺ ἔχει μεγάλην φιλοσοφίαν. Ὅταν, δηλαδή, ἐπληροφορήθησαν διὰ τὰ παράνομα θέατρα καὶ τὴν ἀκατάλληλον τέρψιν ποὺ προσφέρουν αὐτὰ εἶπαν· Οἱ Ρωμαῖοι ἐπενόησαν τὰς ἡδονὰς αὐτάς, **C** σὰν νὰ μὴ εἶχαν παιδιὰ καὶ γυναῖκες, θέλοντες νὰ δείξουν ὅτι τίποτε δὲν εἶναι πιὸ εὐχάριστον ἀπὸ τὰ παιδιὰ καὶ τὴν σύζυγόν σου, ἐὰν θέλῃς νὰ ζῇς μὲ σεμνότητα.

Τί λοιπόν; Ἐὰν ἀποδείξω, λέγει κάποιος, ὅτι δὲν ἐπάθαμεν καμμίαν ζημίαν ἀπὸ τὴν φοίτησίν μας εἰς τὰ θέατρα; Ναί, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι σπαταλᾷς τυχαῖα καὶ ἄσκοπα τὸν καιρόν σου καὶ ὅτι γίνεσαι σκάνδαλον εἰς τοὺς ἄλλους εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ζημία. Διότι, καὶ ἂν ἀκόμη σὺ δὲν ὑποστῇς καμμίαν φθοράν, δίδεις μὲ τὴν παρουσίαν σου ἀξίαν εἰς τὸν ἄλλον. Καὶ κατὰ ποίαν λογικὴν δὲν θὰ ζημιωθῇς καὶ ὁ ἴδιος, ἀφοῦ εἶσαι συνεργὸς εἰς τὰ συμβαίνοντα; Διότι, πραγματικά, ὁ μάγος, ὁ πορνευόμενος παῖς, ἡ πορνευαμένη γυναίκα **D** καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ διαβολικοὶ ὅμιλοι ρίπτουν εἰς τὸ ἰδικόν σου κεφάλι τὴν εὐθύνην διὰ τὰ συμβαίνοντα. Δηλαδή, ὅπως ὅταν δὲν θὰ ὑπῆρχαν οἱ θεαταί, δὲν θὰ ὑπῆρχαν καὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ αὐτά, ἔτσι καὶ τώρα ποὺ ὑπάρχουν οἱ θεαταὶ μοιράζονται καὶ αὐτοὶ τὴν εὐθύνην καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν ὅσων γίνονται. Ὥστε, ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ σωφροσύνη σου δὲν ὑπέστη καμμίαν φθοράν, πρᾶγμα ἀκατανόητον καὶ ἀδύνατον, πάλιν θὰ τιμωρηθῇς αὐστηρὰ διὰ τὴν ἠθικὴν ἀπώλειαν τῶν ἄλλων, τόσον τῶν θεατῶν, ὅσον καὶ τῶν ἠθοποιῶν. Ἐξ ἄλλου, καὶ εἰς σωφροσύνην πολλὰ θὰ ἐκέρδιζες, ἐὰν δὲν ἐπήγαινες εἰς τὰ θέατρα. Διότι ἐὰν τώρα εἶσαι σώφρων, ἀναμφισβήτητα, θὰ ἐγίνεσο σωφρονέστερος, ἐὰν ἀπέφευγες τὰ θεάματα αὐτοῦ τοῦ εἴδους.

E Δι' αὐτό, λοιπόν, ἂς μὴ κάνωμεν περιττὰς συζητήσεις καὶ ἂς μὴ ἐπινοῶμεν ἀντιρρήσεις ποὺ καθόλου δὲν ὠφελοῦν. Διότι μία ἀπολογία ὑπάρχει, νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν κάμινον τῆς Βαβυλῶνος, νὰ ἀπομακρυνώμεθα ἀπὸ τὴν Αἰγυπτίαν πόρνην, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ ξεφύγωμεν γυμνοὶ ἀπὸ τὰ χέρια της. Διότι, ἔτσι, καὶ μεγαλυτέραν χαρὰν θὰ δοκιμάσωμεν, ὅταν δὲν μᾶς τύπτῃ καθόλου ἡ συνείδησίς μας, καὶ τὴν παροῦσαν ἐπίγειον ζωὴν θὰ ζήσωμεν μὲ σωφροσύνην καὶ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ θὰ ἐπιτύχωμεν, **423** μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΗ' (38)

(Ματθ. ια', 25 - 30)

Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἔλαβε τὸν λόγον ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· Σὲ εὐχαριστῶ, Πάτερ, ὡς κύριον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, διότι ἀπέκρυψας τὰς μυστηριώδεις καὶ οὐρανίους αὐτὰς ἀληθείας ἀπὸ τοὺς θεωρουμένους σοφοὺς καὶ συνετοὺς καὶ τὰς ἐφανέρωσας εἰς τοὺς ἀπλοῦς καὶ τοὺς ἀφελεῖς. B Ναί· Σὲ εὐχριστῶ Πάτερ, διότι ἔτσι ἤρεσεν εἰς σὲ καὶ τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀγαθὴ καὶ δικαία θέλησίς σου».[1]

Βλέπεις μὲ πόσους τρόπους προσπαθεῖ ὁ Κύριος νὰ τοὺς κάνῃ νὰ πιστεύσουν; Πρῶτον, μὲ τὰ ἐγκώμια ποὺ ἔπλεξεν εἰς τὸν Ἰωάννην. Διότι, ἀφοῦ ἀπέδειξεν ὅτι ἦτο μέγας καὶ ἄξιος θαυμασμοῦ, ἀπέδειξε συγχρόνως ὅτι καὶ τὰ λεχθέντα ἀπὸ αὐτὸν ἦσαν ἀξιόπιστα. Καὶ ἔτσι μὲ ὅλα αὐτὰ τοὺς προσείλκυε νὰ γνωρίσουν τὸν ἴδιον. Δεύτερον, μὲ τὸ ὅτι εἶπεν· «Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κερδίζεται διὰ τῆς βίας καὶ ἐκεῖνοι ποὺ μεταχειρίζονται βίαν τὴν ἁρπάζουν».[2] Διότι αὐτὸ εἶναι χαρακτηριστικὸν ἐκείνου ποὺ κατευθύνει καὶ παρωθεῖ πρὸς κάτι. Τρίτον, μὲ τὸ ὅτι ἀπέδειξεν, ὅτι ἐτελείωσε πλέον ἡ δρᾶσις τῶν προφητῶν μὲ τὸν Ἰωάννην. C Διότι αὐτὸ ἐσήμαινεν ὅτι αὐτὸς ἦτο ἐκεῖνος περὶ τοῦ ὁποίου ὡμίλησαν οἱ προφῆται. Τέταρτον, μὲ τὸ ὅτι ἀπέδειξεν ὅτι ὅλα ὅσα ἔπρεπε νὰ γίνουν ἀπὸ τὸν ἴδιον ἔγιναν εἰς τὴν ἐντέλειαν, καὶ αὐτὸ κατέστησε φανερόν, ὅταν ἀνέφερε τὴν παραβολὴν τῶν

1. Ματθ. 11, 25 - 26.
2. Ματθ. 11, 12.

παιδιῶν.[3] Πέμπτον, μὲ τὸ ὅτι ὠνείδισεν ἐκείνους ποὺ δὲν ἐπίστευσαν καὶ τοὺς ἐφόβισε καὶ τοὺς ἠπείλησε μὲ μεγάλας τιμωρίας. Ἕκτον, μὲ τὸ ὅτι ηὐχαρίστησε τὸν Θεὸν Πατέρα δι' ὅσους ἐπίστευσαν. Διότι ἡ φρᾶσις, «ἐξομολογοῦμαί σοι»,[4] εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ σημαίνει εὐχαριστῶ. Σὲ εὐχαριστῶ, λέγει, «διότι ἀπέκρυψας τὰς μυστηριώδεις καὶ οὐρανίους αὐτὰς ἀληθείας ἀπὸ τοὺς θεωρουμένους σοφοὺς καὶ συνετούς».

Τί λοιπόν; Χαίρεται διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν ἀνθρώπων καὶ διὰ τὸ ὅτι ἐκεῖνοι δὲν ἠμπόρεσαν νὰ μάθουν αὐτά; Ὄχι βέβαια. Ἀλλ' αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρίστη ὁδὸς τῆς σωτηρίας, D τὸ νὰ μὴ ἀσκῇ καταναγκασμὸν καὶ βίαν πρὸς ἐκείνους ποὺ ἀποφεύγουν καὶ δὲν θέλουν νὰ δεχθοῦν τὰ λεγόμενα, ὥστε, ἐπειδὴ δὲν ἔγιναν καλλίτεροι μὲ τὴν πρόσκλησιν ποὺ τοὺς ἀπηύθυνεν, ἀλλ' ἐξεδήλωσαν ἀδιαφορίαν καὶ περιφρόνησιν, νὰ ἐπιθυμήσουν αὐτὰ μὲ τὴν ἀπομάκρυνσιν ποὺ τοὺς ἐπεβλήθη. Διότι, ἔτσι, καὶ οἱ προσεκτικοὶ ἐπρόκειτο νὰ γίνουν περισσότερον πρόθυμοι.

Συνεπῶς, ἡ μὲν ἀποκάλυψις τῶν οὐρανίων ἀληθειῶν εἰς τοὺς ἀπλοῦς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν Θεὸν ἦτο πρόξενος χαρᾶς, ἐνῶ ἡ ἀπόκρυψις αὐτῶν ἀπὸ τοὺς νομιζομένους συνετοὺς καὶ σοφοὺς ἦτο αἰτία δακρύων καὶ ὄχι χαρᾶς. Αὐτὸ κάνει, λοιπόν, ὅταν λυπῆται διὰ τὴν πόλιν.[5] Ὥστε δὲν χαίρεται δι' αὐτό,[6] ἀλλὰ διότι ὅ,τι δὲν ἠμπόρεσαν νὰ καταλάβουν οἱ σοφοὶ τὸ ἔμαθαν οἱ ἀπλοῖ ἄνθρωποι. Ὅπως συμβαίνει, ὅταν ὁ Παῦλος λέγῃ· «Εὐχαριστῶ τὸν Θεόν, διότι εἴσθε μὲν ἄλλοτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, E ὑπηκούσατε ὅμως μὲ τὴν καρδίαν σας εἰς τὸν κανόνα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ποὺ ἐδιδάχθητε ἀπὸ ἡμᾶς».[7] Ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος δὲν χαίρεται δι' αὐτό, ἐπειδὴ δηλαδή, ἦσαν δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ἀλλ' ἐπειδή, ἂν καὶ εὑρίσκοντο εἰς τὴν κατάστασιν αὐτήν, ἐν τούτοις ἀπήλαυσαν τόσον μεγάλα ἀγαθά.

Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ὀνομάζει σοφοὺς τοὺς γραμματεῖς καὶ τοὺς φαρισαίους.[8] Τὰ λέγει δὲ αὐτὰ διὰ νὰ καταστήσῃ περισσότερον προθύμους τοὺς μαθητάς

3. Πρβλ. Ματθ. 11, 16 - 19.
4. Ματθ. 11, 25.
5. Πρβλ. Ματθ. 11, 20 - 24.
6. Διὰ τὴν καταδίκην τῶν ἀπίστων, δηλαδή.
7. Ρωμ. 6, 17.
8. Μετὰ τὴν παρέμβασιν ἐπανέρχεται εἰς τοὺς στίχους 25 - 26.

του καὶ παράλληλα, διὰ νὰ δείξῃ ποίας ἀληθείας ἠξιώθησαν νὰ διδαχθοῦν οἱ ἁλιεῖς, ἀπὸ ὅλας τὰς ὁποίας ἀπεκλείσθησαν ἐκεῖνοι. Ὅταν, πάλιν, εἶπεν, σοφούς, 426 δὲν ἐννοεῖ τὴν πραγματικὴν καὶ ἀξίαν ἐπαίνου σοφίαν, ἀλλὰ τὴν σοφίαν ἐκείνων ποὺ ἐνόμιζαν αὐτοὶ ὅτι εἶχαν ἀπὸ ἰδικήν των ἱκανότητα. (Δι' αὐτὸ δὲν εἶπεν, τὰ ἀπεκάλυψες εἰς τοὺς μωρούς, ἀλλά· «εἰς τοὺς νηπίους», δηλαδή, ἐννοεῖ τοὺς ἁπλοῦς καὶ τοὺς ἀφελεῖς). Ἔτσι, ἀποδεικνύει, ὅτι ἐστερήθησαν τὴν ἀπόλαυσιν αὐτῶν τῶν ἀληθειῶν, ὄχι μόνον ἐπειδὴ δὲν ἦσαν ἄξιοι πρὸς τοῦτο, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔτσι ἦτο φυσικὸν νὰ γίνῃ, καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ μᾶς διδάσκει νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὸν ἐγωϊσμὸν καὶ νὰ γίνωμεν ὀπαδοὶ τῆς ἁπλότητος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε τὸ ἴδιον μὲ μεγάλην δόσιν ὑπερβολῆς, ὅταν ἔγραφεν· «Ἐὰν κανεὶς νομίζῃ ὅτι εἶναι σοφὸς μεταξύ σας, ἐπειδὴ ἔχει τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου, αὐτὸς ἂς γίνῃ μωρός, διὰ νὰ γίνῃ πραγματικὸς σοφός».[9] Διότι ἔτσι ἀποδεικνύεται ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ.

B Διατί, ὅμως, εὐχαριστεῖ τὸν Πατέρα, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ἔπραξεν αὐτό; Ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις προσεύχεται καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεόν, διὰ νὰ ἀποδείξῃ τὴν μεγάλην του ἀγάπην δι' ἡμᾶς, καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ἐδῶ κάνει τὸ ἴδιον. Διότι καὶ αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξις μεγάλης ἀγάπης. Ἐπίσης, φανερώνει, ὅτι δὲν ἀπεμακρύνθησαν μόνον ἀπὸ αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ἐκεῖνο, δηλαδή, ποὺ παρήγγειλεν εἰς τοὺς μαθητάς του, ὅταν τοὺς ἔλεγεν· «Προσέχετε νὰ μὴ δώσετε τὰ ἅγια εἰς τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ζοῦν ὡς κύνες»,[10] τὸ ἐφαρμόζει πρῶτος ὁ ἴδιος.

Ἐπίσης, μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἀποκαλύπτει καὶ τὸ θέλημα τὸ ἰδικόν του, ποὺ ἦτο ἐκ τῶν προτέρων σύμφωνον πρὸς αὐτό, καθὼς καὶ τὸ θέλημα τοῦ Πατρός. Τὸ ἰδικόν του τὸ ἀποκαλύπτει μὲ τὴν εὐχαριστίαν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὴν χαράν του διὰ τὸ γεγονός, ἐνῷ τοῦ Πατρὸς τὴν θέλησιν τὴν φανερώνει, ὅταν λέγῃ ὅτι δὲν ἐνήργησεν ἔτσι, **C** ἐπειδὴ παρεκλήθη, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ἀφ' ἑαυτοῦ. «Διότι ἔτσι», λέγει, «ἤρεσεν εἰς σὲ καὶ τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀγαθὴ καὶ δικαία θέλησίς σου», δηλαδή, μὲ ὀλίγους λόγους, ἔτσι σοῦ ἦτο ἀρεστόν.

Καὶ διὰ ποῖον λόγον ἀπεκρύβησαν αἱ θεῖαι ἀλήθειαι

9. Α' Κορινθ. 3, 18.
10. Ματθ. 7, 6.

ἀπὸ τοὺς θεωρουμένους συνετοὺς καὶ σοφούς; Ἄκουσε τὸν Παῦλον ποὺ λέγει, ὅτι· «Ἐζήτουν νὰ στήσουν τὴν ἰδικήν των ἀντίληψιν περὶ δικαιώσεως καὶ δι' αὐτὸ δὲν ὑπέταξαν τὸν ἑαυτόν των εἰς τὴν δικαίωσιν τοῦ Θεοῦ».[11]

Συλλογίσου, λοιπόν, τί ἦτο φυσικὸν νὰ αἰσθάνωνται οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου, ὅταν ἤκουαν τοὺς λόγους αὐτοὺς ὅτι, δηλαδή, ἐγνώρισαν ἐκεῖνα ποὺ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ γνωρίσουν οἱ σοφοί. Καὶ τὰ ἐγνώρισαν, ἐπειδὴ παρέμειναν ἁπλοῖ, καὶ τὰ ἔμαθαν, ἐπειδὴ τοὺς τὰ ἀπεκάλυψεν ὁ Θεός.

Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, λέγει ὅτι τοὺς λόγους αὐτοὺς τοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, ὅταν ἐπέστρεψαν οἱ ἑβδομήκοντα[12] μαθηταί του καὶ τοῦ ἀνήγγειλαν τὰ περὶ τῆς ὑποταγῆς τῶν δαιμόνων.[13] **D** Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐδοκίμασε μεγάλην χαρὰν καὶ εἶπεν αὐτά,[14] τὰ ὁποῖα ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπεδείκνυαν τὸ πόσον σπουδαῖοι ἦσαν οἱ μαθηταί, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοὺς προετοίμαζαν νὰ εἶναι μετριοπαθεῖς καὶ ταπεινόφρονες. Ἐπειδή, δηλαδή, ἦτο φυσικὸν νὰ ὑψηλοφρονοῦν διὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν δαιμόνων, δι' αὐτὸ τοὺς συγκρατεῖ εἰς τὰ πλαίσια τῆς μετριοφροσύνης μὲ ὅσα τοὺς εἶπεν. Ἡ γνῶσίς των ἦτο ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτοὺς καὶ ὄχι ἀποτέλεσμα τῆς ἰδικῆς των προσπαθείας. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἄλλοι σοφοί, ποὺ εἶχαν τὴν γνώμην ὅτι ἦσαν συνετοί, ἀπεκλείσθησαν ἀπὸ τὴν θείαν ἀλήθειαν ἐξ αἰτίας τοῦ ἐγωϊσμοῦ των. Λοιπόν, ἀφοῦ δι' αὐτὸ δὲν τοὺς ἀπεκαλύφθη ἡ ἀλήθεια, πρέπει καὶ σεῖς, λέγει, νὰ νοιώσετε φόβον καὶ νὰ παραμείνετε ἁπλοῖ. Διότι ἡ ἁπλότης εἶναι ποὺ σᾶς ἔκανεν ἀξίους νὰ ἀπολαύσετε τὴν θείαν ἀποκάλυψιν, ὅπως, πάλιν, καὶ ἐκείνους ὁ ἐγωϊσμὸς τοὺς ἐστέρησεν αὐτήν. Διότι, ὅταν λέγῃ «ἀπέκρυψας», δὲν ἀποδίδει τὸ πᾶν εἰς τὸν Θεόν, **E** ἀλλ' ὅπως ὁ Παῦλος, ὅταν λέγῃ ὅτι ὁ Θεὸς τοὺς ἐγκατέλειψε καὶ παρεδόθησαν εἰς νοῦν ἀνίκανον νὰ διακρίνῃ τὸ ὀρθὸν καὶ ὅτι τοὺς ἐτύφλωσε τὴν σκέψιν,[15] δὲν τὰ λέγει διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὁ Θεὸς τὰ ἔκανεν αὐτά, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι ποὺ ἔγιναν αἴτιοι νὰ γίνουν αὐτά. Ἔτσι καὶ ἐδῶ μὲ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν λέγει, «ἀπέκρυψας».

Ἐπειδή, ὅμως, εἶπεν· «Σὲ εὐχαριστῶ διότι τὰ ἀπέ-

11. Ρωμ. 10, 3.
12. Πρβλ. Λουκ. 10, 1 ἑξ.
13. Πρβλ. Λουκ. 10, 17.
14. Πρβλ. Λουκ. 10, 21.
15. Πρβλ. Ρωμ. 1, 28. Β' Κορινθ. 4, 4.

κρυψες καὶ τὰ ἀπεκάλυψες εἰς τοὺς ἁπλοῦς», διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι εὐχαριστεῖ τὸν Πατέρα, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος δὲν εἶχε τὴν δύναμιν **427** καὶ δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὸ κάνῃ αὐτό, λέγει· «Ὅλα παρεδόθησαν εἰς ἐμὲ ἀπὸ τὸν Πατέρα μου».[16] Πρὸς ἐκείνους δὲ ποὺ ἐχαίροντο ἐπειδὴ τὰ δαιμόνια τοὺς ὑπήκουον, λέγει. Διατί παραξενεύεσθε ποὺ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσονται εἰς σᾶς;[17] Ὅλα εἶναι ἰδικά μου. «Ὅλα παρεδόθησαν εἰς ἐμέ». Ὅταν, ὅμως, ἀκούῃς τὴν λέξιν «παρεδόθη», νὰ μὴ σχηματίσῃς τὴν γνώμην ὅτι πρόκειται διὰ κάτι ποὺ γίνεται μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Διότι ἔθεσεν αὐτὴν τὴν λέξιν διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι ὑπάρχουν δύο θεοὶ ἀγέννητοι. Ἐπειδὴ μὲ πολλοὺς ἄλλους τρόπους καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα σημεῖα ἀποκαλύπτει ὅτι σύγχρονα μὲ τὴν γέννησίν του ἀπὸ τὸν Πατέρα ἦτο καὶ κύριος τοῦ σύμπαντος. Εἰς τὴν συνέχειαν λέγει καὶ κάτι ὑψηλότερον ἀπὸ αὐτὸ καί, ἔτσι, σοῦ ἀνυψώνει τὴν σκέψιν· «Καὶ κανεὶς ἄλλος δὲν γνωρίζει τελείως τὸν Υἱὸν παρὰ μόνον ὁ Πατήρ. **B** Οὔτε τὸν Πατέρα γνωρίζει ἄλλος κανεὶς παρὰ μόνον ὁ Υἱός».[18]

Καὶ ἴσως μὲ ὅσα λέγει νὰ δίδῃ τὴν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς μὴ γνωρίζοντας καλὰ τὰ πράγματα, ὅτι ἔχει ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ ὅσα εἶπε παραπάνω. Καὶ ὅμως εὑρίσκεται εἰς ἀπόλυτον συμφωνίαν πρὸς αὐτά. Ἐπειδή, δηλαδή, εἶπεν «Ὅλα παρεδόθησαν εἰς ἐμὲ ἀπὸ τὸν Πατέρα μου», προσθέτει· Καὶ διατί εἶναι ἄξιον θαυμασμοῦ, λέγει, ἐὰν εἶμαι κύριος τῶν πάντων, ὅταν, βέβαια, ἔχω καὶ κάτι ἄλλο ἀνώτερον, νὰ γνωρίζω καλὰ τὸν Πατέρα καὶ νὰ ἔχω τὴν ἰδίαν οὐσίαν μὲ αὐτόν; Διότι καὶ αὐτὸ ἀποκαλύπτει λανθανόντως, ὅταν λέγῃ ὅτι αὐτὸς μόνον τὸν γνωρίζει τόσον πολύ. Διότι, πραγματικά, ὅταν εἶπεν· «Κανεὶς ἄλλος δὲν γνωρίζει καλὰ τὸν Πατέρα παρὰ μόνον ὁ Υἱός», αὐτὸ ἐννοεῖ. Καὶ πρόσεξε πότε τὰ λέγει αὐτά. Ὅταν πλέον οἱ μαθηταὶ εἶχαν γνωρίσει εἰς τὴν πρᾶξιν τὴν δύναμίν του, **C** ὄχι ἐπειδὴ τὸν εἶδαν νὰ θαυματουργῇ μόνον, ἀλλ' ὅταν καὶ οἱ ἴδιοι εἰς τὸ ὄνομά του εἶχαν ἐπιτελέσει τόσον πολλὰ θαύματα.

Ἔπειτα, ἐπειδὴ εἶπεν, «καὶ τὰ ἐφανέρωσες εἰς τοὺς ἁπλοῦς καὶ ἀφελεῖς»,[19] ἀποδεικνύει ὅτι καὶ ἡ ἀποκάλυψις αὐτὴ εἶναι ἰδικόν του ἔργον· «Διότι κανεὶς ἄλλος δὲν γνωρίζει καλὰ τὸν Πατέρα», λέγει, «παρὰ μόνον ὁ Υἱὸς καὶ ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Υἱὸς θὰ θελήσῃ νὰ τὸν ἀποκαλύψῃ»,[20] καὶ ἡ ἀποκάλυψις αὐτὴ δὲν θὰ γίνῃ εἰς ὁποιονδήποτε κατόπιν διαταγῆς ἢ ἐντολῆς προερχομένης ἀπὸ ἄλλον. Ἀφοῦ, λοιπόν, ἀποκαλύπτει τὸν Πατέρα, εἶναι φυσικὸν ὅτι ἀποκαλύπτει καὶ τὸν ἑαυτόν του. Ἀλλὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἑαυτοῦ του δὲν τὴν ἀνέφερεν ὡς εὐκολονόητον καὶ παραδεκτήν, ἐξέθεσεν, ὅμως, τὴν ὑπ' αὐτοῦ γινομένην ἀποκάλυψιν τοῦ Πατρός. Καὶ εἰς κάθε εὐκαιρίαν τὸ τονίζει αὐτό, ὅπως, παραδείγματος χάριν, ὅταν λέγῃ· «Κανεὶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔλθῃ πρὸς τὸν Πατέρα παρὰ μόνον δι' ἐμοῦ».[21]

Μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς καὶ κάτι ἄλλο ἐπιτυγχάνει, ἀποδεικνύει, δηλαδή, ὅτι εὑρίσκεται εἰς ἀπόλυτον συμφωνίαν καὶ ὁμογνωμοσύνην πρὸς τὸν Πατέρα. Διότι τόσον πολὺ ἀπέχω, λέγει, **D** ἀπὸ τὸ νὰ μάχωμαι καὶ νὰ πολεμῶ τὸν Πατέρα, ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔλθῃ κανεὶς πρὸς ἐκεῖνον παρὰ μόνον δι' ἐμοῦ». Ἐπειδή, βέβαια, πρὸ πάντων ἐσκανδάλιζε τοὺς μαθητὰς τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐθεωρεῖτο ὅτι ἐνεργεῖ ἀντίθετα πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, δι' αὐτὸ καὶ τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν ἐξαλείφει μὲ ὅλας του τὰς ἐκδηλώσεις καὶ ὄχι ὀλιγότερον μὲ τὰ θαύματά του, ἀλλὰ καὶ γενικῶς πολὺ ἐφρόντισε διὰ νὰ ἀνατρέψῃ τὴν πλάνην αὐτήν.

Ὅταν, πάλιν, λέγῃ· «Οὔτε τὸν Πατέρα γνωρίζει κανεὶς ἄλλος καλά, παρὰ μόνον ὁ Υἱός», δὲν ἐννοεῖ ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐγνώρισαν τὸν Πατέρα, ἀλλὰ ὅτι τὴν γνῶσιν, ποὺ ἔχει ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς διὰ τὸν Πατέρα, δὲν τὴν ἔχει κανεὶς ἄλλος. Τὸ ἴδιον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ διὰ τὸν Υἱόν. Διότι δὲν τὰ ἔλεγεν αὐτὰ ἀναφερόμενος εἰς κάποιον ἄγνωστον θεόν, τὸν ὁποῖον κανεὶς δὲν τὸν ἐγνώριζεν, ὅπως λέγει ὁ Μαρκίων. **E** ἀλλὰ ἐδῶ ἔκανε λόγον διὰ τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ οὔτε καὶ τὸν Υἱὸν γνωρίζομεν, ὅπως πρέπει νὰ γνωρίζωμεν. Καὶ ὁ Παῦλος αὐτὸ ἤθελε νὰ δηλώσῃ ὅταν ἔλεγεν· «Τώρα γνωρίζομεν μόνον ἕνα μέρος τῆς ἀληθείας καὶ μερικῶς προφητεύομεν».[22]

Εἰς τὴν συνέχειαν, ἀφοῦ μὲ ὅσα εἶπε τοὺς ἐγέννησε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μάθουν καὶ τοὺς ἔδειξε τὴν ἀνέκφραστον

16. Ματθ. 11, 27.
17. Πρβλ. Λουκ. 10, 20.
18. Ματθ. 11, 27.
19. Ματθ. 11, 25.

20. Ματθ. 11, 27.
21. Ἰωάν. 14, 6.
22. Α' Κορινθ. 13, 9.

δύναμίν του, τοὺς προσκαλεῖ καὶ λέγει· **429** «Ἐλᾶτε πρὸς ἐμὲ ὅλοι ὅσοι εἶσθε κουρασμένοι καὶ φορτωμένοι, καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς δώσω ἀνάπαυσιν».[23] Ὄχι ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, ἀλλ' ὅλοι ὅσοι εὑρίσκεσθε εἰς δυσκολίας, λύπας καὶ ἁμαρτίας. Ἐλᾶτε, ὄχι διὰ νὰ σᾶς ζητήσω εὐθύνας, ἀλλὰ διὰ νὰ συγχωρήσω τὰς ἁμαρτίας. Ἐλᾶτε, ὄχι ἐπειδὴ ἔχω ἀνάγκην νὰ μὲ δοξάσετε σεῖς, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνδιαφέρομαι διὰ τὴν σωτηρίαν σας. Διότι, «ἐγώ», λέγει, «θὰ σᾶς δώσω ἀνάπαυσιν». Δὲν εἶπεν, θὰ σᾶς σώσω μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἀνώτερον, ὅτι θὰ σᾶς προσφέρω τελείαν ἀσφάλειαν καὶ ἀνάπαυσιν.

«Πάρετε ἐπάνω σας τὸν ζυγὸν τῆς ὑποταγῆς εἰς ἐμὲ καὶ μάθετε ἀπὸ ἐμὲ ὅτι εἶμαι πρᾶος καὶ ταπεινὸς κατὰ τὸ φρόνημα καὶ τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν καὶ θὰ εὕρετε ἀνάπαυσιν εἰς τὰς ψυχάς σας. **B** Διότι ὁ ζυγὸς τῆς ὑπακοῆς πρὸς ἐμὲ εἶναι μαλακὸς καὶ ὠφέλιμος καὶ τὸ φορτίον τῶν ὑποχρεώσεων, ποὺ θέτω ἐγὼ ἐπὶ τῶν ὀπαδῶν μου, εἶναι ἐλαφρόν».[24] Νὰ μὴ σᾶς καταλάβη, λέγει, φόβος, ὅταν ἀκούετε ζυγόν, διότι εἶναι μαλακὸς καὶ ὠφέλιμος. Οὔτε νὰ φοβηθῆτε, ἐπειδὴ εἶπα φορτίον, διότι εἶναι ἐλαφρόν. Καὶ διατὶ παραπάνω ἔλεγεν· «εἶναι στενὴ ἡ θύρα καὶ γεμᾶτος κινδύνους ὁ δρόμος»;[25] Ναί, αὐτὸ συμβαίνει, ὅταν εἶσαι ράθυμος καὶ ἀδιάφορος. Ἀντίθετα, ὅταν γίνῃς ἐνάρετος, τότε καὶ τὸ φορτίον εἶναι ἐλαφρόν. Δι' αὐτὸ καὶ ἐδῶ τὸ ὠνόμασε τοιουτοτρόπως. Καὶ μὲ ποῖον τρόπον εἶναι δυνατὸν νὰ καταστῇ κανεὶς ἐνάρετος; Ἂν γίνῃ ταπεινός, πρᾶος καὶ ἐπιεικής. Διότι ἡ ἀρετὴ αὐτὴ[26] εἶναι ἡ μητέρα ὅλης τῆς εὐσεβείας. Δι' αὐτὸ καὶ ὅταν ἤρχισεν ὁ Κύριος νὰ θεσπίζῃ τοὺς θείους νόμους του ἀπὸ τὴν ἀρετὴν αὐτὴν ἔκανε τὴν ἀρχήν.[27] Καὶ ἐδῶ, λοιπόν, κάνει ἀκριβῶς τὸ ἴδιον καὶ μάλιστα δίδει μεγάλο βραβεῖον. Διότι δὲν θὰ γίνῃς χρήσιμος μόνον εἰς τοὺς ἄλλους, λέγει, ἀλλὰ πρὸ πάντων θὰ χαρίσῃς τὴν ἀνάπαυσιν εἰς τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν σου. **C** «Διότι θὰ εὕρετε ἀνάπαυσιν εἰς τὰς ψυχάς σας».

Προτοῦ νὰ ἀπολαύσῃς τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ ἐδῶ εἰς τὴν γῆν σοῦ δίδει τὴν ἀμοιβὴν καὶ σοῦ προσφέρει τὸ βραβεῖον καὶ μάλιστα φέρει σὰν παράδειγμα τὸν ἑαυτόν του καὶ ἔτσι κάνει τὸν λόγον εὐπρόσδεκτον. Διατί φοβεῖσαι; λέγει. Μήπως μειωθῇς, ὅταν εἶσαι ταπεινός; Κύτταξε ἐμὲ καὶ ὅλα τὰ ἰδικά μου. Ἀπὸ τὸ ἰδικόν μου παράδειγμα νὰ διδαχθῇς καὶ τότε θὰ καταλάβῃς καλὰ πόσον μεγάλο ἀγαθὸν εἶναι ἡ ταπείνωσις. Βλέπεις ὅτι μὲ κάθε μέσον τοὺς ὁδηγεῖ πρὸς τὴν ταπεινοφροσύνην; Μὲ ὅσα ἔκανεν ὁ ἴδιος· «Μάθετε ἀπὸ ἐμὲ ὅτι εἶμαι πρᾶος καὶ ταπεινὸς κατὰ τὸ φρόνημα καὶ τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν». Μὲ ὅσα ἐπρόκειτο νὰ κερδίσουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι· **D** «Διότι θὰ εὕρετε», λέγει, «ἀνάπαυσιν εἰς τὰς ψυχάς σας». Μὲ ὅσα ὁ ἴδιος τοὺς προσφέρει ὡς χάριν· «Καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς δώσω ἀνάπαυσιν», λέγει. Μὲ τὸ ὅτι κατέστησεν ἐλαφρὸν τὸν ζυγόν του· «Διότι ὁ ζυγὸς τῆς ὑπακοῆς πρὸς ἐμὲ εἶναι μαλακὸς καὶ ὠφέλιμος καὶ τὸ φορτίον τῶν ὑποχρεώσεων, ποὺ θέτω ἐγὼ ἐπὶ τῶν ὀπαδῶν μου, εἶναι ἐλαφρόν». Τὸ ἴδιον κάνει καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν λέγῃ· «Διότι αἱ θλίψεις μας ποὺ γρήγορα περνοῦν καὶ εἶναι δι' αὐτὸ ἐλαφραί, κατεργάζονται εἰς ἡμᾶς εἰς ὑπερβολικὰ μεγάλον βαθμὸν αἰώνιον βάρος δόξης».[28]

Καὶ πῶς εἶναι ἐλαφρὸν τὸ φορτίον, ἐρωτᾷ κάποιος, ὅταν λέγῃ· «Ἐὰν κάποιος δὲν μισήσῃ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα του»,[29] καὶ «Ὅποιος δὲν παίρνει τὸν σταυρόν του ἐπάνω του καὶ δὲν μὲ ἀκολουθεῖ, δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι μαθητής μου»,[30] καὶ· «Ὅποιος δὲν ἀπαρνεῖται ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του, δὲν εἶναι ἄξιος νὰ εἶναι μαθητής μου»,[31] **E** ὅταν διατάσσῃ νὰ προσφέρωμεν καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν μας;[32] Ἂς σὲ διδάξῃ καὶ ἂς σοῦ δώσῃ τὴν ἀπάντησιν ὁ Παῦλος ποὺ λέγει· «Ποῖος λοιπὸν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ μᾶς χωρίσῃ ἀπὸ τὴν ἀγάπην αὐτήν, ποὺ μᾶς ἔχει ὁ Χριστός; Μήπως ἡ θλῖψις; ἡ στενοχωρία; ὁ διωγμός; ἡ πεῖνα; ἡ γύμνια; ὁ κίνδυνος; ἡ μάχαιρα;»[33] καὶ ὅτι· «Δὲν εἶναι ἄξια τὰ ὅσα πάσχομεν καὶ ὑποφέρομεν κατὰ τὸν τωρινὸν καιρὸν ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν δόξαν, ἡ ὁποία μέλλει νὰ ἀποκαλυφθῇ διὰ νὰ δοθῇ εἰς ἡμᾶς».[34] Ἂς σὲ διδάξουν οἱ ἀπόστολοι ποὺ ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὸ συνέδριον τῶν Ἰου-

23. Ματθ. 11, 28.
24. Ματθ. 11, 29 - 30.
25. Ματθ. 7, 14.
26. Δηλαδή, ἡ ταπεινοφροσύνη.
27. Πρβλ. Ματθ. 5, 3.

28. Β' Κορινθ. 4, 17.
29. Λουκ. 14, 26.
30. Λουκ. 14, 27.
31. Λουκ. 14, 33.
32. Πρβλ. Ματθ. 10, 39.
33. Ρωμ. 8, 35.
34. Ρωμ. 8, 18.

δαίων ὅπου ἐμαστιγώθησαν πολὺ καὶ «ἐχαίροντο, διότι ἠξιώθησαν νὰ ὑποστοῦν ἀτιμωτικὴν τιμωρίαν χάριν τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ».[35]

429 Ἐάν, ὅμως, φοβῆσαι καὶ νοιώθῃς φρίκην, ἐπειδὴ ἀκούεις ζυγὸν καὶ φορτίον, ὁ φόβος δὲν προκαλεῖται ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων αὐτῶν, ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἰδικήν σου ραθυμίαν, ὅπως πάλιν, ἐὰν εἶσαι προετοιμασμένος δι᾽ αὐτὰ καὶ ἔχῃς προθυμίαν, ὅλα θὰ εἶναι εὔκολα καὶ ἐλαφρά. Δι᾽ αὐτὸν τὸν λόγον καὶ ὁ Χριστός, διὰ νὰ μᾶς ὑποδείξῃ ὅτι πρέπει νὰ κοπιάζωμεν καὶ ἡμεῖς, δὲν ἀνέφερε μόνον τὰ εὔκολα καὶ τίποτε περισσότερον, οὔτε μόνον τὰ δύσκολα, ἀλλὰ ἐπαρουσίασε καὶ τὰ δύο. Πραγματικά, εἶπε τὸν ζυγὸν καὶ συγχρόνως τὸν ἀπεκάλεσε μαλακὸν καὶ ὠφέλιμον. Ἐπίσης, ἀνέφερε τὸ φορτίον, ἀλλὰ προσέθεσεν, ὅτι εἶναι ἐλαφρόν. Ἔτσι, οὔτε μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι δύσκολα θὰ τὰ ἀποφύγῃς, οὔτε καὶ θὰ τὰ περιφρονήσῃς νομίζων ὅτι εἶναι πολὺ εὔκολα.

Τώρα, ἐὰν ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ σοῦ φαίνεται, ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι δύσκολος ὑπόθεσις, **B** συλλογίσου ὅτι ἡ κακία εἶναι δυσκολωτέρα. Ἐξ ἄλλου καὶ ὁ Κύριος, διὰ νὰ ὑποδείξῃ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, δὲν εἶπε προηγουμένως, «πάρετε ἐπάνω σας τὸν ζυγὸν τῆς ὑποταγῆς εἰς ἐμέ», ἀλλὰ κατὰ πρῶτον εἶπεν, «ἐλᾶτε πρὸς ἐμὲ ὅλοι ὅσοι εἶσθε κουρασμένοι καὶ φορτωμένοι», ὑποδεικνύων ὅτι καὶ ἡ ἁμαρτία ἀπαιτεῖ κόπον καὶ εἶναι φορτίον βαρὺ καὶ δυσβάστακτον. Διότι δὲν εἶπε μόνον «οἱ κουρασμένοι», ἀλλὰ καὶ «οἱ φορτωμένοι». Τὸ ἴδιον ἔλεγε καὶ ὁ προφήτης καὶ ἐνεφάνιζε τὴν φύσιν τῆς ἁμαρτίας· «Σὰν φορτίον βαρὺ ἐφορτώθησαν ἐπάνω μας».[36] Ἐπίσης, καὶ ὁ προφήτης Ζαχαρίας διὰ νὰ παρουσιάσῃ αὐτὴν περισσότερον παραστατικὰ λέγει ὅτι ὁμοιάζει μὲ βαρίδι ἀπὸ μολύβι.[37] Αὐτὸ βέβαια, τὸ ἀποδεικνύει καὶ ἡ πεῖρα ποὺ ἔχομεν ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Πραγματικά, τίποτε δὲν βαρύνει τόσον τὴν ψυχήν, τίποτε δὲν τραυματίζει τόσον τὴν διάνοιαν καὶ δὲν ταπεινώνει τόσον, ὅσον ἡ συνείδησις τῆς ἁμαρτωλότητός μας. **C** Ἐπίσης, τίποτε δὲν δίδει πτερὰ καὶ δὲν ἀνυψώνει τόσον τὸν ἄνθρωπον, ὅσον ἡ ἀπόκτησις τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀρετῆς.

Πρόσεξε, λοιπόν. Πές μου τί εἶναι δυσκολώτερον ἀπὸ

35. Πράξ. 4, 41.
36. Ψαλμ. 37, 5.
37. Πρβλ. Ζαχ. 5, 7.

τὸ νὰ μὴ ἔχῃς τίποτε; Ἀπὸ τὸ νὰ προσφέρῃς τὴν σιαγόνα σου καὶ νὰ μὴ ἀνταποδίδῃς τὸ κτύπημα, ὅταν σὲ κτυποῦν; Ἀπὸ τὸ νὰ ὑποστῇς βίαιον θάνατον; Καὶ ὅμως, ἐὰν ἔχωμεν πνεῦμα εὐσεβείας ὅλα αὐτὰ εἶναι ἐλαφρὰ καὶ εὔκολα καὶ προσφέρουν ἱκανοποίησιν καὶ εὐχαρίστησιν.

Μὴ σᾶς πιάνῃ, ὅμως, φόβος, ἀλλ᾽ ἂς πάρωμεν τὸ καθένα ἀπὸ τὰ παραπάνω καὶ ἂς τὸ ἐρευνήσωμεν μὲ προσοχήν. Καὶ ἂν θέλετε, ἂς πάρωμεν τὸ πρῶτον,[38] ποὺ εἰς τοὺς περισσοτέρους ἀνθρώπους φαίνεται δύσκολον. Πές μου λοιπόν, εἶναι βαρὺ καὶ δύσκολον τὸ νὰ μεριμνᾷ κανεὶς διὰ μίαν κοιλίαν ἢ τὸ νὰ φροντίζῃ διὰ πολλάς; **D** Τὸ νὰ φορῇ ἕνα μόνον χιτῶνα καὶ νὰ μὴ ζητῇ τίποτε περισσότερον ἢ νὰ ἔχῃ πολλὰ ἐνδύματα εἰς τὸ σπίτι του καὶ κάθε ἡμέραν καὶ νύκτα νὰ κλαίῃ, ἐπειδὴ φοβεῖται καὶ τρέμει διὰ τὴν φύλαξίν των, ἐπειδὴ λυπεῖται καὶ κατέχεται ἀπὸ ἄγχος μήπως πάθῃ καμμίαν ζημίαν, μήπως τὰ φάγῃ ὁ σκόρος, μήπως τὰ κλέψῃ ὁ ὑπηρέτης καὶ φύγῃ; Ἀλλ᾽ ὅσα καὶ ν᾽ ἀναφέρω εἶναι ἀδύνατον νὰ σᾶς τὸν παρουσιάσω παρόμοιον πρὸς ἐκεῖνον ποὺ ἡ πεῖρα τῆς πραγματικότητος μᾶς τὸν δίδει. Δι᾽ αὐτὸ θὰ ἤθελα νὰ παρευρίσκεται ἐδῶ κάποιος ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἔφθασαν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς εὐσεβείας καὶ τότε θὰ ἔβλεπες τὴν εὐχαρίστησιν ποὺ δίδει ἡ ἀκτημοσύνη καί, ἀκόμη, ὅτι κανεὶς ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἦσαν ἐρασταὶ τῆς ἀκτημοσύνης δὲν ἀπέκτησε τίποτε, ἂν καὶ πολλαὶ εὐκαιρίαι τοὺς ἐδίδοντο νὰ πλουτίσουν. Αὐτοὶ[39] ὅμως θὰ ἐδέχοντο ποτέ, ἐρωτᾷ κάποιος, νὰ γίνουν πτωχοὶ **E** καὶ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὰς φροντίδας ποὺ ἔχουν; Καὶ τί σημαίνει αὐτό; Ἂν δὲν δεχθοῦν, θὰ εἶναι ἀπόδειξις τῆς ὑπερηφανείας των καὶ τῆς φοβερᾶς ἀσθενείας των καὶ ὄχι ὅτι εἶναι εὐχάριστον πρᾶγμα ὁ πλοῦτος. Καὶ αὐτὸ θὰ ἠμποροῦσαν νὰ μᾶς τὸ διαβεβαιώσουν ἐκεῖνοι **430** ποὺ κάθε ἡμέραν ὀδύρονται διὰ τὰς βιοτικὰς φροντίδας καὶ θεωροῦν τὴν ζωὴν ἀβίωτον. Ἀλλὰ ἐκεῖνοι[40] δὲν φέρονται ἔτσι, παρὰ γελοῦν καὶ χαίρονται καὶ καυχῶνται διὰ τὴν πενίαν των περισσότερον ἀπὸ ἐκείνους ποὺ φοροῦν τὸ βασιλικὸν στέμμα.

Ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ προσφέρῃ κανεὶς τὴν σιαγόνα του εἶναι εὐκολώτερον δι᾽ ἐκεῖνον ποὺ εἶναι προσεκτικός, ἀπὸ τὸ νὰ κτυπήσῃ κάποιον ἄλλον. Διότι μὲ τὴν ἀνταπόδοσιν τοῦ κτυπήματος ἀρχίζει ὁ πόλεμος, ἐνῷ μὲ τὴν ὑποχώ-

38. Ἐννοεῖ τὸ νὰ μὴ ἔχῃ κάποιος τίποτε.
39. Ἀναφέρεται εἰς τοὺς παρευρισκομένους εἰς τὴν ὁμιλίαν χριστιανούς.
40. Οἱ ἐρασταὶ τῆς ἀκτημοσύνης.

ρησιν ποὺ ἔχομεν ἐδῶ λύεται ὁ πόλεμος. Μὲ τὴν ἀνταπόδοσιν ἀνάβεις καὶ τὴν φωτιὰν τοῦ ἄλλου, ἐνῷ μὲ τὴν ὑποχώρησιν σβήνεις καὶ τὴν ἰδικήν σου. Ὅτι, βέβαια, εἶναι περισσότερον εὐχάριστοι τὸ νὰ μὴ καίγεσαι ἀπὸ τὸ νὰ καίγεσαι, εἶναι αὐταπόδεικτον. Καὶ ἐὰν εἰς τὰ σώματα συμβαίνῃ αὐτό, συμβαίνει, ἀσφαλῶς, πολὺ περισσότερον εἰς τὴν ψυχήν. **B** Τί εἶναι εὐκολώτερον νὰ ἀγωνιζώμεθα ἢ νὰ στεφανούμεθα; Νὰ πυγμαχῶμεν ἢ νὰ παίρνωμεν τὸ βραβεῖον; Νὰ ὑφιστάμεθα τὴν τρικυμίαν ἢ νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὸ λιμάνι; Κατὰ συνέπειαν, καὶ ὁ θάνατος εἶναι προτιμότερος ἀπὸ τὴν ζωήν. Διότι ὁ θάνατος μᾶς ἐλευθερώνει ἀπὸ τὰς ταραχὰς καὶ τὰς δυσκολίας, ἐνῷ ἡ παραμονή μας εἰς τὴν ζωὴν προσθέτει κινδύνους καὶ μᾶς ἐκθέτει εἰς ἀνυπολογίστους δυσκολίας καὶ ἀνάγκας, ἕνεκα τῶν ὁποίων θεωρεῖς ἀδύνατον νὰ ζήσῃς.

Ἐάν, ὅμως, δὲν πιστεύῃς εἰς τοὺς λόγους μου, νὰ ἀκούσῃς ἐκείνους ποὺ εἶδαν τὰ πρόσωπα τῶν μαρτύρων κατὰ τὸν καιρὸν τῶν μαρτυρίων, οἱ ὁποῖοι ἐβασανίζοντο καὶ ἐξέοντο καὶ παρὰ ταῦτα ἦσαν χαρούμενοι καὶ εὐτυχεῖς καὶ ἐχαίροντο καὶ εὐφραίνοντο περισσότερον ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εὑρίσκονται ξαπλωμένοι μέσα εἰς τὰ ρόδα, ἂν καὶ ἐψήνοντο εἰς τὴν φωτιάν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀποθάνῃ καὶ νὰ τελειώσῃ τὴν ζωήν του μὲ βίαιον θάνατον· **C** «Χαίρω καὶ χαίρω μαζὶ μὲ ὅλους σας. Ἀκριβῶς δὲ τὸ ἴδιον νὰ κάνετε καὶ σεῖς. Νὰ χαίρεσθε διὰ τὴν πίστιν σας καὶ νὰ μὲ συγχαρῆτε διὰ τὸ μαρτύριόν μου».[41] Εἶδες μὲ πόσην ὑπερβολὴν προσκαλεῖ τὴν οἰκουμένην ὁλόκληρον νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν χαράν του; Διότι τόσον μεγάλο ἀγαθὸν ἐγνώριζεν, ὅτι ἦτο ἡ ἀποδημία ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτήν. Τόσον ποθητὸν ἐπίστευε τὸν τόσον φοβερὸν θάνατον καὶ ἀγαπητὸν καὶ πρᾶγμα ποὺ ἀξίζει νὰ τὸ εὔχεται καθείς.

Ἀλλ' ὅτι ὁ ζυγὸς τῆς ἀρετῆς εἶναι γλυκὺς καὶ ἐλαφρὸς καὶ ἀπὸ πολλὰς ἄλλας ἀπόψεις ἠμπορεῖ νὰ ἀποδειχθῇ. Εἰς τὴν συνέχειαν, ὅμως, ἐὰν θέλετε, ἂς ἐξετάσωμεν καὶ τὰ φορτία τῆς ἁμαρτίας. Λοιπόν, ἂς πάρωμεν ὡς παράδειγμα τοὺς πλεονέκτας, τοὺς πωλητὰς καὶ μεταπωλητὰς τῶν αἰσχρῶν συμβολαίων. Ποῖον ἐμπόριον ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ χειρότερον ἀπὸ τὴν ἀπασχόλησιν αὐτοῦ τοῦ εἴδους; Πόσαι λῦπαι, πόσαι φροντίδες, πόσαι συγκρούσεις, **D** πόσοι κίνδυνοι, πόσαι ἐπιθέσεις καὶ πόσοι πόλεμοι γενῶνται κάθε ἡμέραν μαζὶ μὲ τὰ κέρδη αὐτά; Πόσοι θόρυβοι καὶ πόσαι ταραχαί; Διότι ὅπως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντικρύσῃς ποτὲ τὴν θάλασσαν χωρὶς κύματα, καθ' ὅμοιον τρόπον δὲν ἠμπορεῖς νὰ ἴδῃς καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν χωρὶς φροντίδα, λύπην, φόβον καὶ ταραχήν, ἀλλὰ τοὺς ἀρχικοὺς κινδύνους τοὺς διαδέχονται οἱ δεύτεροι καὶ πάλιν ἄλλοι ἔρχονται καὶ προτοῦ ἀκόμη νὰ τελειώσουν αὐτοὶ ἄλλοι χειρότεροι καταφθάνουν.

41. Φιλιπ. 2, 17 - 18.

Μήπως, ὅμως, θέλῃς νὰ ἐρευνήσωμεν τὰς ψυχὰς τῶν ὑβριστῶν καὶ τῶν ὀξυθύμων ἀνθρώπων; **E** Καὶ τί εἶναι χειρότερον ἀπὸ τὸ βάσανον αὐτό; Τί βαρύτερον ἀπὸ τὰ τραύματα ποὺ ἔχουν μέσα των; Τί φοβερώτερον ἀπὸ τὴν κάμινον ποὺ διαρκῶς καίει καὶ ἀπὸ τὴν φλόγα ποὺ ποτὲ δὲν σβήνει;

Ἀλλὰ τί εἶναι χειρότερον ἀπὸ τοὺς ἀγαπῶντας ὑπερβολικὰ τὸ σῶμά των καὶ ἀπὸ τοὺς προσκολλημένους εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν; Καὶ ποία δουλεία εἶναι πιὸ βαρεῖα ἀπὸ αὐτήν; Ζοῦν σὰν τὸν Κάϊν, τοὺς συντροφεύει παντοῦ ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος καὶ κάθε φορὰ ποὺ πεθαίνει κάποιος **431** θρηνοῦν περισσότερον ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς των διὰ τὸν ἰδικόν των ἐπικείμενον θάνατον.

Καὶ ποῖον πρᾶγμα προξενεῖ περισσότερον ταραχὴν καὶ μανίαν ἀπὸ τοὺς ἐγωϊστάς; «Μάθετε ἀπὸ ἐμέ», λέγει, «ὅτι εἶμαι πρᾷος καὶ ταπεινὸς κατὰ τὸ φρόνημα καὶ τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν καὶ θὰ εὕρετε ἀνάπαυσιν εἰς τὰς ψυχάς σας». Διότι ἡ ἀνεξικακία εἶναι ἡ μητέρα τῶν ἀγαθῶν.

Λοιπόν, νὰ μὴ φοβηθῇς, οὔτε νὰ ἐγκαταλείψῃς τὸν ζυγὸν ποὺ ὅλα σοῦ τὰ καθιστᾷ ἐλαφρά, ἀλλὰ νὰ τὸν δεχθῇς μὲ προθυμίαν καὶ τότε θὰ μάθῃς καλὰ τὴν χαρὰν ποὺ προσφέρει. Διότι δὲν σοῦ πληγώνει τὸν αὐχένα, ἀλλὰ ὑπάρχει μόνον διὰ νὰ τηρῆται ἡ εὐταξία καὶ νὰ σὲ πείσῃ νὰ βαδίζῃς σωστά, **B** νὰ σὲ ὁδηγῇ εἰς τὴν ἀσφαλῆ ὁδὸν καὶ νὰ σὲ προφυλάξῃ ἀπὸ τοὺς κρημνοὺς ποὺ εὑρίσκονται γύρω της καὶ νὰ σὲ κάνῃ ἱκανὸν νὰ βαδίσῃς μὲ εὐκολίαν τὴν στενὴν ὁδόν.

Ἀφοῦ, λοιπόν, τόσα εἶναι τὰ ἀγαθά, τόση ἡ ἀσφάλεια, τόση ἡ χαρά, ἂς σύρωμεν τὸν ζυγὸν αὐτὸν μὲ ὅλην μας τὴν ψυχὴν καὶ ὅλην μας τὴν προθυμίαν, διὰ νὰ εὕρωμεν ἀνάπαυσιν εἰς τὰς ψυχάς μας ἐδῶ εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μελλοντικὰ ἀγαθά, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΘ΄ (39)

(Ματθ. ιβ΄, 1 - 8)

C «Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐβάδισεν ὁ Ἰησοῦς ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου διὰ μέσου τῶν σπαρμένων χωραφιῶν, οἱ δὲ μαθηταί του ἐπείνασαν καὶ ἤρχισαν νὰ μαδοῦν στάχυα καὶ νὰ τρώγουν».[1]

D Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς λέγει· «Κατὰ τὸ Σάββατον τὸ δευτερόπρωτον».[2] Τί σημαίνει, ὅμως, ἡ λέξις «δευτερόπρωτον»;[3] Ὅταν εἶναι διπλῆ ἀργία, δηλαδή, καὶ ἡ κυρία ἑορτὴ τοῦ Σαββάτου καὶ ἄλλη ἑορτὴ συνεχομένη πρὸς αὐτό. Διότι κάθε ἀργίαν τὴν ὀνομάζουν Σάββατον.

Καὶ διὰ ποῖον λόγον ὡδήγησε τοὺς μαθητὰς πρὸς τὰ σπαρμένα χωράφια, αὐτὸς ποὺ ἐγνώριζε τὰ πάντα ἐκ τῶν προτέρων, ἐὰν δὲν ἤθελε νὰ καταλυθῇ ἡ ἀργία τοῦ Σαββάτου; Ἤθελεν, βέβαια, ἀλλ' ὄχι χωρὶς σκοπόν. **E** Δι' αὐτὸ καὶ οὐδέποτε δὲν καταλύει τὴν ἀργίαν χωρὶς αἰτίαν, ἀλλ' εὑρίσκει εὐλόγους δικαιολογίας δι' αὐτό, ὥστε καὶ τὴν ἰσχὺν τοῦ νόμου νὰ καταπαύσῃ καὶ εἰς ἐκείνους νὰ μὴ προκαλέσῃ κατάπληξιν. Ὑπάρχουν, ὅμως, καὶ περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας καὶ προηγουμένως καταλύει τὴν ἀργίαν τοῦ Σαββάτου, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ συγκεκριμένη ἀφορμή, ὅπως, παραδείγματος χάριν, ὅταν ἀλείφῃ μὲ τὸν πηλὸν τὰ μάτια τοῦ τυφλοῦ.[4] Ἐπίσης, ὅταν λέγῃ· «Ὁ Πατήρ μου ἐργάζεται ἕως τώρα

1. Ματθ. 12, 1.
2. Λουκ. 6, 1.
3. Δευτερόπρωτον Σάββατον. Πρόκειται μᾶλλον διὰ τὸ πρῶτον Σάββατον τοῦ μηνὸς Νισὰν ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἤρχιζε τὸ νέον ἔτος, καὶ τὸ ὁποῖον Σάββατον ἦτο ἡ δευτέρα ἑορτὴ μετὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἀρχιμηνιᾶς καὶ πρωτοχρονιᾶς τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔτους.
4. Πρβλ. Ἰωάν. 9, 6. 14.

συνεχῶς, καὶ ἐγὼ λοιπὸν ἐργάζομαι».[5] Ὅλα αὐτὰ τὰ κάνει ὁ Κύριος διὰ νὰ δοξάσῃ τὸν Πατέρα του **432**
καὶ διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἀδυναμίαν τῶν Ἰουδαίων.

Τὸ ἴδιον, λοιπόν, πράττει καὶ εἰς τὴν παροῦσαν στιγμὴν μὲ τὸ νὰ προβάλῃ τὴν ἀνάγκην ποὺ ἐπιβάλλει ἡ φύσις. Ἂν καὶ εἰς τὰ ἀποδειγμένα ἁμαρτήματα δὲν ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ ὑπάρξῃ δικαιολογία. Διότι οὔτε ὁ φονεὺς δύναται νὰ προβάλῃ ὡς δικαιολογίαν τὸν θυμόν, οὔτε ὁ μοιχὸς τὴν ἐπιθυμίαν, οὔτε καμμίαν ἄλλην αἰτίαν νὰ ἀναφέρῃ. Ἐδῶ, ὅμως, μὲ τὸ νὰ ἀναφέρῃ τὴν πεῖναν τῶν μαθητῶν, τοὺς ἀπήλλαξεν ἀπὸ κάθε κατηγορία.

Σὺ ὅμως νὰ θαυμάσῃς, σὲ παρακαλῶ, τοὺς μαθητὰς ποὺ εἶναι τόσον πολὺ συνεσταλμένοι καὶ δὲν φροντίζουν καθόλου διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος, ἀλλὰ θεωροῦν πάρεργον τὴν διατροφὴν τῆς σαρκὸς καὶ παλαίουν συνεχῶς πρὸς τὴν πεῖναν, **B** χωρίς, βέβαια, νὰ απομακρύνωνται ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν. Διότι, πραγματικά, ἐὰν δὲν τοὺς ἐπίεζεν ὑπερβολικὰ ἡ πεῖνα, οὔτε καὶ αὐτὸ θὰ τὸ ἔκαναν.

Πῶς ἀντιδροῦν οἱ Φαρισαῖοι, λοιπόν; «Ὅταν εἶδαν αὐτό», λέγει, «τοῦ εἶπαν· Ἰδού, οἱ μαθηταί σου κάνουν αὐτὸ ποὺ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὸ κάνῃ κανεὶς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου».[6] Ἐδῶ δὲν ὁμιλοῦν μὲ σφοδρότητα μεγάλην, (μολονότι αὐτὸ ἦτο φυσικόν των γνώρισμα). Ἀλλὰ δὲν ἐξοργίζονται πολύ, παρὰ ἁπλῶς διατυπώνουν τὴν κατηγορίαν. Ὅταν, ὅμως, ἐθεράπευσε τὸν ἄνθρωπον ποὺ εἶχεν ἀκίνητον τὸ χέρι του καὶ τὸν ἔκανε νὰ τὸ ἁπλώσῃ,[7] τότε ἐξηγριώθησαν τόσον πολύ, ὥστε ἐσκέπτοντο νὰ τὸν φονεύσουν καὶ νὰ τὸν ἐξαφανίσουν.[8] Ὅπου, δηλαδή, δὲν γίνεται τίποτε τὸ μεγάλο καὶ τὸ γενναῖον ἡσυχάζουν. Ὅπου, ὅμως, βλέπουν ἀνθρώπους νὰ σώζωνται, ἀγριεύουν καὶ ταράσσονται καὶ εἶναι πιὸ φρικτοὶ ἀπὸ ὅλους. **C** Τόσον μεγάλοι ἐχθροὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων εἶναι.

Πῶς, ὅμως, ἀπολογεῖται ὁ Ἰησοῦς διὰ τὴν πρᾶξιν τῶν μαθητῶν του; «Δὲν ἀνεγνώσατε», λέγει, «τί ἔκανεν ὁ Δαυΐδ, ὅταν ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἦσαν μαζί του; Πῶς, δηλαδή, εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ

5. Ἰωάν. 5, 17.
6. Ματθ. 12, 2.
7. Πρβλ. Ματθ. 12, 10 - 13.
8. Πρβλ. Ματθ. 12, 14.

καὶ ἔφαγε τοὺς ἄρτους, ποὺ ἦσαν βαλμένοι ὡς θυσία ἐπάνω εἰς τὴν τράπεζαν τῆς σκηνῆς, τοὺς ὁποίους δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον οὔτε εἰς αὐτόν, οὔτε εἰς ἐκείνους ποὺ ἦσαν μαζί του νὰ φάγουν, ἀλλ' εἰς τοὺς ἱερεῖς μόνον ἐπετρέπετο τοῦτο;»[9] Ὅταν ἀπολογῆται διὰ τοὺς μαθητάς του, ἐπικαλεῖται τὸ παράδειγμα τοῦ Δαυΐδ. Ὅταν, ὅμως, ὁμιλῇ διὰ τὸν ἑαυτόν του ἐπικαλεῖται τὸν Πατέρα. Καὶ πρόσεξε ὅτι τοὺς ἀπαντᾷ εἰς τόνον ἐπιπλήξεως· «Δὲν ἀνεγνώσατε τί ἔκανεν ὁ Δαυΐδ»; Διότι ἡ δόξα τοῦ προφήτου ἦτο μεγάλη, ὥστε καὶ ὁ Πέτρος, **D** ὅταν ἀργότερα ἀπελογεῖτο πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ὡμίλησεν ὡς ἑξῆς· «Ἂς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ σᾶς εἴπω ἐλεύθερα διὰ τὸν πατριάρχην Δαυΐδ ὅτι καὶ ἀπέθανε καὶ ἐτάφη».[10]

Διατί, ὅμως, δὲν ἀναφέρει καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ Δαυΐδ, οὔτε ἐδῶ,[11] οὔτε παρακάτω;[12] Ἴσως ἐπειδὴ τὸ γένος του ἀνήγετο εἰς τὸν Δαυΐδ. Ἐάν, λοιπόν, ἦσαν ἄνθρωποι μὲ κατανόησιν, θὰ ἠμποροῦσε νὰ τοὺς ἀναφέρῃ ὡς δικαιολογίαν τὴν μεγάλην πεῖναν τῶν μαθητῶν, ἐπειδή, ὅμως, ἦσαν μιαροὶ καὶ ἀπάνθρωποι, δι' αὐτὸ τοὺς ἀναγινώσκει τὴν ἱστορίαν. Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς Μᾶρκος λέγει, «ἐπὶ τοῦ Ἀβιάθαρ τοῦ ἀρχιερέως»[13] ὄχι ὅτι διηγεῖται πράγματα ἀντίθετα πρὸς τὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ δεικνύει ὅτι ἔφερε δύο ὀνόματα,[14] καὶ προσθέτει ὅτι ἐκεῖνος ἔδωσε τοὺς ἄρτους εἰς τὸν Δαυΐδ **E** καὶ ἔτσι τοῦ δίδει μεγάλην δικαιολογίαν, ἀφοῦ, βέβαια, τὸ ἐπέτρεψεν ὁ ἱερεύς. Καὶ ὄχι μόνον τὸ ἐπέτρεψεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπηρέτησεν. Μὴ μοῦ προβάλλῃς τὸ ὅτι ὁ Δαυΐδ ἦτο προφήτης, διότι οὔτε καὶ ἔτσι ἐπετρέπετο νὰ φάγῃ τοὺς ἄρτους, ἀλλ' αὐτὸ ἦτο δικαίωμα τῶν ἱερέων. Δι' αὐτὸ καὶ προσέθεσεν· «Παρὰ εἰς τοὺς ἱερεῖς μόνον ἐπετρέπετο αὐτό». Διότι καὶ ἂν ἀκόμη χιλίας φορὰς ἦτο προφήτης, δὲν ἦτο, ὅμως, ἱερεύς. Ἐπίσης, ἂν καὶ ἐκεῖνος ἦτο προφήτης, δὲν ἦσαν προφῆται οἱ σύντροφοί του. **433** Διότι καὶ εἰς ἐκείνους ἔδωσε καὶ ἔφαγαν. Τί λοιπόν; ἐρωτᾷ κάποιος· Ἦσαν καὶ αὐτοὶ ἴσοι μὲ τὸν Δαυΐδ; Καὶ διατί ὁμιλεῖς διὰ τὴν ἀξίαν τῶν ἀνθρώπων, ὅταν ὑπάρχῃ παράβασις τοῦ νόμου, ἔστω καὶ ἂν τὸ ἐπέβαλεν ἀνάγκη ἐκ τῆς φύσεως προερχομένη; Διότι καὶ ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ἀπηλλάγησαν αὐτοὶ ἀπὸ τὴν ἐνοχήν, ἀφοῦ ὁ ἀνώτερός των φαίνεται νὰ κάνῃ τὸ ἴδιον.

9. Ματθ. 12, 3 - 4. Α' Βασιλ. 21, 1 ἑξ.
10. Πράξ. 2, 29.
11. Πρβλ. Ματθ. 12, 3.
12. Πρβλ. Ματθ. 12, 23.
13. Μάρκ. 2, 26.
14. Πρβλ. 21, 2.

Καὶ ποίαν σχέσιν ἔχουν αὐτὰ μὲ τὸ ἐξεταζόμενον θέμα; λέγει κάποιος. Διότι ὁ Δαυΐδ δὲν κατέλυσε τὴν ἀργίαν τοῦ Σαββάτου. Μοῦ λέγεις τὸ σπουδαιότερον, τὸ ὁποῖον πρὸ πάντων ἀποδεικνύει τὴν σοφίαν τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἄφησε τὸ Σάββατον καὶ φέρει ἄλλο παράδειγμα σημαντικώτερον ἀπὸ τὸ Σάββατον. Διότι, πραγματικά, δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νὰ παραβῇς μίαν ἡμέραν **B** καὶ νὰ ἐγγίσῃς τὴν ἱερὰν ἐκείνην τράπεζαν, ποὺ κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα αὐτό. Ἄλλωστε, τὸ Σάββατον πολλὰς φορὰς κατελύθη, ἢ μᾶλλον συνέχεια καταλύεται καὶ ὅταν γίνεται ἡ περιτομὴ καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα ἔργα. Καὶ εἰς τὴν Ἱεριχῶ ἠμπορεῖς νὰ διαπιστώσῃς ὅτι συνέβη τὸ ἴδιον.[15] Αὐτό, ὅμως, ποὺ ἔκανεν ὁ Δαυΐδ τότε μόνον συνέβη. Ὥστε ἡ νίκη εἶναι μὲ τὸ μέρος τοῦ σπουδαιοτέρου. Πῶς, λοιπόν, δὲν κατηγόρησε κανένας τὸν Δαυΐδ, ἂν καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ προῆλθεν ἄλλο ἔγκλημα μεγαλύτερον, ὁ φόνος, δηλαδή, τῶν ἱερέων;[16]

Εἰς τὴν συνέχειαν, καὶ κατ' ἄλλον τρόπον καταλύει τὸ Σάββατον. Εἰς τὴν ἀρχήν, βέβαια, ἔφερε τὸ παράδειγμα τοῦ Δαυΐδ καὶ μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ προσώπου ταπεινώνει τὸν ἐγωισμὸν τῶν Φαρισαίων. Ὅταν, λοιπόν, τοὺς ἀπεστόμωσε καὶ τοὺς ἀφήρεσε τὴν ὑπερηφάνειαν, **C** τότε πλέον προσθέτει καὶ τὴν κυριωτέραν κατάργησιν τῆς ἀργίας τοῦ Σαββάτου. Καὶ ποία εἶναι αὐτή; «Καὶ δὲν ἀνεγνώσατε ὅτι κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν Σαββάτων οἱ ἱερεῖς μέσα εἰς τὸν ναὸν βεβηλώνουν τὸ Σάββατον,[17] καὶ ὅμως εἶναι ἀνεύθυνοι καὶ ἀκατηγόρητοι;»[18] Διότι ἐκεῖ[19] ἡ κατάλυσις τοῦ Σαββάτου ἐπεβλήθη ἀπὸ μίαν ἀνάγκην τῆς στιγμῆς, ἐνῷ ἐδῶ καταλύεται χωρὶς καμμίαν ἀναγκαιότητα.

Ἀλλὰ ὁ Κύριος δὲν καταλύει ἀμέσως τὸ Σάββατον.

15. Πρβλ. Ἰης. Ν. 6, 1 ἑξ.
16. Πρβλ. Α' Βασιλ. 22, 16 - 23.
17. Ἡ κατάλυσις τῆς ἀργίας τοῦ Σαββάτου ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς ἐγίνετο ἐπειδὴ αὐτοὶ ἔκαναν διαφόρους ἐργασίας μέσα εἰς τὸν ναόν, ὅπως ἔκοπταν ξύλα, ἤναπτον φωτιάν, ἔσφαζον τὰ ζῶα καὶ τὰ ἐτεμάχιζαν διὰ νὰ προσφερθοῦν αἱ θυσίαι.
18. Ματθ. 12, 5.
19. Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Δαυΐδ.

Κατὰ πρῶτον μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ Δαυῒδ ἔδειξεν ὅτι ἡ παράβασις τοῦ νόμου ἔγινε κατὰ συγκατάβασιν καὶ εἰς τὴν συνέχειαν τοὺς φανερώνει μὲ μίαν αὐστηρὰν ἐρώτησιν τὴν κατ' ἐξακολούθησιν κατάλυσιν τοῦ Σαββάτου. Ἔπρεπε, βέβαια, νὰ φέρῃ τελευταῖον τὸ ἰσχυρότερον ἐπιχείρημα, ἂν καὶ τὸ πρῶτον εἶχε τὴν ἰδικήν του ἀποδεικτικὴν δύναμιν.

Μὴ μοῦ ἀντιλέγῃς, ὅμως, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπαλλαγῇ κανεὶς ἀπὸ τὴν κατηγορίαν μὲ τὸ νὰ παρουσιάζῃ καὶ ἄλλον ποὺ ἔπεσεν εἰς τὸ ἴδιον ἁμάρτημα. **D** Διότι ὅταν δὲν διατυποῦται κατηγορία ἐναντίον τοῦ δράστου, τότε τὸ τόλμημά του ἀποτελεῖ ἐπιχείρημα δικαιολογίας διὰ τοὺς ἄλλους. Ἀλλὰ δὲν ἠρκέσθη εἰς αὐτό, παρὰ προσθέτει καὶ τὸ σπουδαιότερον, ὅταν λέγῃ, ὅτι οὔτε ἁμάρτημα κἂν δὲν ἀποτελεῖ ἡ πρᾶξις. Καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ λαμπρὰν νίκην, τὸ νὰ ἀποδείξῃ δηλαδή, ὅτι ὁ νόμος καταλύει τὸν ἑαυτόν του, καὶ μάλιστα ὅτι αὐτὸ τὸ κάνει διπλᾶ καὶ ἀπὸ τὸν τόπον καὶ ἀπὸ τὸ Σάββατον. Ἢ καλλίτερα ἡ κατάλυσις εἶναι τριπλῆ, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔχομεν τὴν διπλῆν κατάλυσιν ἀπὸ τὸν τόπον καὶ τὴν ἡμέραν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἕνα τρίτον στοιχεῖον προστίθεται, τὸ ὅτι, δηλαδή, τὸ ἔργον αὐτὸ γίνεται ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς. **E** Καὶ τὸ ἀκόμη σπουδαιότερον εἶναι ὅτι ἡ πρᾶξις δὲν θεωρεῖται ἁμάρτημα. «Διότι εἶναι», λέγει, «ἀνεύθυνοι καὶ ἀκατηγόρητοι».

Εἶδες πόσα στοιχεῖα παρέθεσεν;[20] Τὸν τόπον, διότι λέγει εἰς τὸν ναόν. Τὸ πρόσωπον, διότι ἀναφέρει τοὺς ἱερεῖς. Τὴν ἡμέραν, διότι καθορίζει τὸ Σάββατον. Τὴν παράβασιν, διότι τὴν χαρακτηρίζει βεβήλωσιν. Διότι δὲν εἶπεν, καταλύουν, ἀλλὰ τὸ πολὺ χειρότερον, «βεβηλοῦσιν». Καὶ τὸ ὅτι ὄχι μόνον δὲν τιμωροῦνται, ἀλλ' ἀπαλλάσσονται καὶ ἀπὸ κάθε κατηγορίαν. «Διότι εἶναι ἀνεύθυνοι καὶ ἀκατηγόρητοι».

434 Νὰ μὴ νομίσετε, λέγει, ὅτι ἡ παραπάνω περίπτωσις εἶναι ὁμοία μὲ τὴν παράβασιν τοῦ Δαυῒδ. Διότι αὐτὴ ἔγινε μίαν φορὰν καὶ ὄχι ἀπὸ ἱερέα καὶ ἐπὶ πλέον ἐπεβλήθη ἀπὸ τὴν ἀνάγκην, δι' αὐτὸ καὶ ἐκρίθησαν ἄξιοι συγγνώμης. Ἡ παροῦσα ὅμως παράβασις γίνεται κάθε Σάββατον, ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς, εἰς τὸν ναὸν καὶ σύμ-

20. Διὰ τὴν κατανόησιν τῶν λεγομένων εἰς τὴν συνέχειαν δέον νὰ ἀναγνωσθῇ τὸ Ματθ. 12, 5.

φωνα μὲ τὸν νόμον. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἔχουν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰς κατηγορίας ὄχι κατὰ συγκατάβασιν, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὸν νόμον. Διότι δὲν τὰ ἀνέφερα αὐτά, λέγει, διὰ νὰ τοὺς κατηγορήσω, οὔτε νὰ τοὺς ἀθωώσω κατὰ συγκατάβασιν, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου.

Καὶ μὲ ὅσα λέγει δίδει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἀπολογεῖται ὑπὲρ τῶν ἱερέων, ἀλλὰ ἀπαλλάσσει τοὺς μαθητὰς ἀπὸ κάθε κατηγορίαν. Διότι ὅταν λέγῃ· εἶναι ἀνεύθυνοι καὶ ἀκατηγόρητοι ἐκεῖνοι, πολὺ περισσότερον, λέγει, ὅτι εἶναι ἀνεύθυνοι οἱ μαθηταί. Ναί, ἀλλὰ αὐτοὶ δὲν εἶναι ἱερεῖς. Εἶναι, ὅμως, ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς. **B** Διότι ἐδῶ εἶναι παρὼν ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τοῦ ναοῦ, ἡ ἰδία ἡ ἀλήθεια καὶ ὄχι ὁ τύπος τῆς ἀληθείας. Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε· «Σᾶς λέγω δὲ ὅτι ἐδῶ εἶναι παραπάνω ἀπὸ τὸν ναόν».[21] Οἱ Φαρισαῖοι, ὅμως, ἂν καὶ ἤκουσαν αὐτά, δὲν εἶπαν τίποτε ἀπολύτως, διότι τὸ θέμα δὲν ἀνεφέρετο εἰς τὴν σωτηρίαν κάποιου ἀνθρώπου.

Ἔπειτα, ἐπειδὴ αὐτὸ ποὺ εἶπεν ἐφαίνετο βαρύ, ἀμέσως τὸ συνεκάλυψε καὶ ἔφερε τὸν λόγον πάλιν εἰς τὸ ζήτημα τῆς συγχωρήσεως καὶ μὲ τόνον ἐπιπλήξεως ὁμιλεῖ ὡς ἑξῆς· «Ἐὰν δὲ εἴχατε κατανοήσει τί σημαίνει θέλω εὔσπλαγχνον διάθεσιν καὶ συμπάθειαν καὶ ὄχι θυσίαν,[22] δὲν θὰ καταδικάζατε τοὺς ἀθώους καὶ ἐλευθέρους κατηγορίας μαθητάς μου».[23] Εἶδες μὲ ποῖον τρόπον ὁδηγεῖ πάλιν τὸν λόγον εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν **C** καὶ πῶς ἀποδεικνύει ὅτι οἱ μαθηταί του ἦσαν ὑπεράνω συγγνώμης; «Διότι δὲν θὰ καταδικάζατε», λέγει, «τοὺς ἀθώους καὶ ἐλευθέρους κατηγορίας μαθητάς μου». Τὸ ὅτι ἦσαν ἄξιοι συγγνώμης τὸ ἀπέδειξε μὲ ὅσα εἶπε διὰ τοὺς ἱερεῖς ὅτι, «ἦσαν ἀνεύθυνοι καὶ ἀκατηγόρητοι», ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι ἦσαν ὑπεράνω συγγνώμης τὸ ἐφανέρωσε μὲ τὴν συσχέτισιν τοῦ ἑαυτοῦ του πρὸς τοὺς μαθητάς.[24] Μᾶλλον, ὅμως, καὶ αὐτὸ τὸ ἐθεμελίωσεν εἰς τὸν νόμον, ἀφοῦ ἐπεκαλέσθη λόγους τοῦ προφήτου.

Εἰς τὴν συνέχειαν ἀναφέρει καὶ ἄλλην αἰτίαν, διὰ

21. Ματθ. 12. 6.
22. Πρβλ. Ὡσ. 6, 6.
23. Ματθ. 12, 7.
24. Οἱ μαθηταὶ τοὺς ὁποίους κατηγοροῦν οἱ Φαρισαῖοι ἔμειναν νηστικοὶ καὶ τρώγουν τὰ στάχυα διὰ τὸν Ἰησοῦν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ναόν, χάριν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὁποίου κατέλυαν τὴν ἀργίαν τοῦ Σαββάτου οἱ ἱερεῖς.

τὴν ὁποίαν εἶναι ὑπεράνω συγγνώμης οἱ μαθηταί. «Πραγματικά», λέγει, «εἶναι ἀκατηγόρητοι καὶ ἀθῶοι οἱ μαθηταί μου, διότι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι κύριος καὶ τοῦ Σαββάτου»,[25] καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν ἑαυτόν του. Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς Μᾶρκος λέγει ὅτι τὸ ἴδιον πρᾶγμα εἶπεν ὁ Κύριος καὶ ἔκανε λόγον δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Διότι ἔλεγεν· «Ὁ θεσμὸς τοῦ Σαββάτου ἔγινε διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ δὲν ἔγινεν ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ Σάββατον».[26]

D Τότε, διατί ἐτιμωρεῖτο διὰ λιθοβολισμοῦ ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐμάζευε ξύλα κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου;[27] Διότι ἐὰν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς θεσπίσεως ἐπρόκειτο νὰ καταφρονοῦνται καὶ νὰ παραβαίνωνται οἱ νόμοι, ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἐτηροῦντο εἰς τὸ μέλλον μὲ προθυμίαν. Διότι πολλὰς καὶ μεγάλας ὠφελείας ἔδιδε τὸ Σάββατον κατ' ἀρχάς. Ὅπως εἶναι, παραδείγματος χάριν, τὰ ἀκόλουθα· τοὺς ἔκανε νὰ εἶναι ἥμεροι καὶ φιλάνθρωποι πρὸς τὴν οἰκογένειάν των. Τοὺς ἐδίδασκε τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ δημιουργικόν του ἔργον, πρᾶγμα ποὺ τὸ λέγει καὶ ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ.[28] Ἐπίσης, τοὺς ἐπαίδευε νὰ ἀποφεύγουν σιγὰ σιγὰ τὴν πονηρίαν καὶ τοὺς προητοίμαζε νὰ ἀναπτύξουν ἐνδιαφέρον διὰ τὰ πνευματικὰ ζητήματα. Διότι, ἐὰν ὅταν ἐθέσπιζε τὴν ἀργίαν τοῦ Σαββάτου τοὺς ἔλεγεν, νὰ κάνετε μόνον τὰ ἀγαθὰ ἔργα τὴν ἡμέραν αὐτὴν καὶ νὰ ἀποφεύγετε τὰ κακά, ἀσφαλῶς δὲν θὰ τὸ ἐτήρουν, δι' αὐτὸ ἀπαγορεύει κάθε ἔργον ἀδιακρίτως. Νὰ μὴ κάνετε τίποτε, τοὺς λέγει. Καὶ πάλιν οὔτε καὶ ἔτσι συνεκρατοῦντο. E Ὁ Θεός, βέβαια, ὅταν τοὺς ἔδωσε τὴν ἐντολὴν τῆς ἀργίας τοῦ Σαββάτου, αὐτὸ ἄφηνε νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι, δηλαδή, ἡ ἐπιθυμία του ἦτο νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τὰ πονηρὰ ἔργα μόνον. «Διότι δὲν θὰ κάνετε τίποτε», λέγει, «παρὰ μόνον ὅσα θὰ γίνωνται διὰ τὴν ψυχήν».[29] Καὶ εἰς τὸν ναόν, λοιπόν, ἐγίνοντο τὰ πάντα μὲ μεγάλην προθυμίαν καὶ μὲ διπλασίαν ἐργασίαν. Ἔτσι μὲ αὐτὴν τὴν ὑποδήλωσιν ποὺ εἶναι σὰν σκιὰ τοὺς ἤνοιγε τὸν δρόμον πρὸς τὴν ἀλήθειαν.

493 Καὶ τότε, ἐρωτᾷ κάποιος, μᾶς ἀπεστέρησεν

25. Ματθ. 12, 8.
26. Μάρκ. 2, 27.
27. Πρβλ. Ἀριθ. 15, 32 - 36.
28. Πρβλ. Ἰεζ. 20, 12.
29. Ἐξόδ. 12, 16.

ἀπὸ τόσον μεγάλας ὠφελείας μὲ τὴν κατάργησιν τῆς ἀργίας τοῦ Σαββάτου; Μὴ γένοιτο. Ἀντίθετα κατὰ πολὺ ηὔξησε τὴν ὠφέλειάν μας. Διότι ἦτο πλέον καιρὸς νὰ διδαχθοῦν μὲ τὰ ὑψηλότερα νοήματα καὶ δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ εἶναι δεμένα τὰ χέρια ἐκείνου ποὺ εἶχεν ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν πονηρίαν καὶ ἐπεθύμει ὅλα τὰ ἀγαθά. Οὔτε μὲ τὸ Σάββατον νὰ μαθαίνουν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ δημιουργὸς τῶν πάντων καὶ νὰ μὴ διδάσκωνται ἀπὸ ἐδῶ νὰ εἶναι εὐσπλαγχνικοί, αὐτοὶ ποὺ ἐκαλοῦντο νὰ μιμηθοῦν τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. (Διότι λέγει· «Γίνεσθε εὐσπλαγχνικοὶ πρὸς τὸν πλησίον σας, ὅπως εἶναι ὁ οὐράνιος Πατήρ σας»[30]). Οὔτε μίαν ἡμέραν μόνον νὰ ἑορτάζουν, αὐτοὶ ποὺ προετρέποντο νὰ ἔχουν ἑορτὴν εἰς ὅλην των τὴν ζωήν. (Διότι λέγει ὁ Παῦλος· B «Ἂς ἑορτάζωμεν συνεχῶς καὶ εἰς ὅλην τὴν ζωήν μας τὸ Πάσχα μας αὐτὸ ὄχι μὲ τὸ παλαιὸν προζύμιον, οὔτε μὲ προζύμιον κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλὰ μὲ ἄζυμα βίου καθαροῦ, συμμορφωμένου πρὸς τὴν χριστιανικὴν ἀλήθειαν καὶ εὐθύτητα»[31]). Ἐπίσης, νὰ μὴ συγκεντρώνωνται γύρω ἀπὸ τὴν Κιβωτὸν τῆς Διαθήκης καὶ τὸ χρυσὸν θυσιαστήριον, αὐτοὶ ποὺ εἶχαν μέσα των τὸν Κύριον τῶν πάντων καὶ μὲ πολλοὺς τρόπους ἤρχοντο εἰς ἐπικοινωνίαν μαζί του, μὲ τὴν προσευχήν, μὲ τὰς προσφοράς, μὲ τὰς Γραφάς, μὲ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ μὲ τὸ ὅτι τὸν ἔκλειον εἰς τὴν ψυχήν των μέσα. Λοιπόν, τί χρειάζεται τὸ Σάββατον εἰς ἐκεῖνον ποὺ εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν ἔχει ἑορτὴν καὶ ζῇ ἐδῶ εἰς τὴν γῆν σὰν νὰ εὑρίσκεται εἰς τὸν οὐρανόν;

Ἂς ἑορτάζωμεν, λοιπόν, συνεχῶς καὶ ἂς μὴ πράττωμεν τίποτε τὸ πονηρόν. Διότι αὐτὸ εἶναι πραγματικὴ ἑορτή. Ἐπίσης, ἂς αὐξάνωμεν τὴν προθυμίαν μας διὰ τὰ πνευματικὰ ζητήματα καὶ ἂς παραμελῶμεν τὰ ἐπίγεια, ἂς τηρῶμεν πνευματικὴν ἀργίαν, ἂς ἀπομακρύνωμεν τὰ χέριά μας ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν, C ἂς ἀπαλλάξωμεν τὸ σῶμά μας ἀπὸ τοὺς περιττοὺς καὶ ἀνωφελεῖς κόπους καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ βάσανα ποὺ ὑπέφεραν τότε εἰς τὴν Αἴγυπτον ὅλοι οἱ Ἑβραῖοι. Διότι ὅσοι συναθροίζομεν χρυσὸν δὲν διαφέρομεν καθόλου ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἦσαν κολλημένοι εἰς τὴν λάσπην καὶ ἐδούλευαν εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν πλίνθων καὶ συνεκέντρωναν ἄχυρα καὶ

30. Λουκ. 6, 36.
31. Α' Κορινθ. 5, 8.

ἐδέχοντο μαστιγώσεις. Διότι, πραγματικά, καὶ τώρα ὁ διάβολος μᾶς διατάσσει νὰ φτειάχνωμεν πλίνθους, ὅπως τότε ὁ Φαραὼ τοὺς Ἰουδαίους. Διότι τί ἄλλο εἶναι ὁ χρυσὸς παρὰ λάσπη; Τί ἄλλο ὁ ἄργυρος παρὰ ἄχυρον; Πραγματικά, ὁ χρυσὸς σὰν τὰ ἄχυρα ἀνάπτει τὴν φλόγαν τῆς ἐπιθυμίας καὶ ὅπως ἡ λάσπη, ἔτσι ρυπαίνει ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἔχει. **D** Δι᾽ αὐτὸ δὲν μᾶς ἔστειλε τὸν Μωϋσῆ ἀπὸ τὴν ἔρημον ὁ Θεός, ἀλλὰ τὸν ἴδιον τὸν Υἱόν του ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ἂν, λοιπόν, μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Υἱοῦ παραμείνῃς εἰς τὴν Αἴγυπτον, θὰ πάθῃς ὅ,τι ἔπαθαν οἱ Αἰγύπτιοι. Ἂν, ὅμως, ἐγκαταλείψῃς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀνεβῇς ὑψηλότερα μαζὶ μὲ τὸν πνευματικὸν Ἰσραήλ,[32] θὰ ἀντικρύσῃς ὅλα τὰ θαύματα.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀρκετὸν αὐτὸ διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Δὲν πρέπει, δηλαδή, νὰ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον μόνον, ἀλλὰ νὰ εἰσέλθωμεν καὶ εἰς τὸν χῶρον τῆς ἐπαγγελίας. Διότι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος, ἐπέρασαν τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν, ἔφαγαν τὸ μάννα καὶ ἤπιαν τὸ πνευματικὸν νερό, ἀλλὰ παρὰ ταῦτα κατεδικάσθησαν ὅλοι.[33]

Διὰ νὰ μὴ πάθωμεν, λοιπόν, καὶ ἡμεῖς τὰ ἴδια, **E** ἂς μὴ εἴμεθα διστακτικοὶ καὶ ἂς μὴ ἀποφεύγωμεν τοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνας. Ἀλλ᾽ ὅταν ἀκούσῃς καὶ τώρα κατασκόπους πονηροὺς νὰ συκοφαντοῦν τὴν στενὴν καὶ δύσκολον ὁδὸν καὶ νὰ λέγουν ὅ,τι εἶπαν τότε οἱ κατάσκοποι ἐκεῖνοι,[34] ἂς μὴ μιμηθῶμεν τὸν λαόν, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυὴ καὶ τὸν Χάλεβ τὸν υἱὸν τοῦ Ἰεφονῆ.[35] Καὶ νὰ μὴ ἀποχωρήσῃς μέχρις ὅτου νὰ ἐπιτύχῃς τὴν ἐπαγγελίαν καὶ ἀνεβῇς εἰς τοὺς οὐρανούς. Οὔτε νὰ θεωρήσῃς δύσκολον τὴν ἱστορίαν αὐτήν. **426** «Διότι, ἐάν, ὅταν ἤμεθα ἐχθροί, συνεφιλιώθημεν πρὸς τὸν Θεόν, πολὺ περισσότερον τώρα ποὺ συνεφιλιώθημεν, θὰ σωθῶμεν διὰ τοῦ Χριστοῦ».[36]

Ἀλλὰ ὁ δρόμος αὐτὸς εἶναι στενὸς καὶ γεμᾶτος θλίψεις, λέγει κάποιος. Ναί, ἀλλὰ καὶ ὁ δρόμος ποὺ ἐβάδιζες προηγουμένως δὲν εἶναι μόνον στενὸς καὶ γεμᾶτος θλίψεις, ἀλλὰ καὶ ἀδιάβατος καὶ γεμᾶτος ἀπὸ ἄγρια

32. Ἔτσι ἀποκαλεῖται ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐν γένει.
33. Πρβλ. Α΄ Κορινθ. 10, 1 - 5.
34. Πρβλ. Ἀριθ. 13 καὶ 14 καὶ ἰδιαίτερα 13, 29 - 30.
35. Πρβλ. Ἀριθ. 14, 38.
36. Ρωμ. 5, 10.

θηρία. Καὶ ὅπως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ περάσουν οἱ Ἑβραῖοι τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν, ἐὰν δὲν ἐγίνετο τὸ θαῦμα ἐκεῖνο, καθ᾽ ὅμοιον τρόπον δὲν ὑπῆρχε δυνατότης νὰ ἀνέλθωμεν εἰς τὸν οὐρανόν, ἐὰν ἐμέναμεν προσκολλημένοι εἰς τὸν προηγούμενον τρόπον ζωῆς καὶ ἐὰν δὲν ἀπεκαλύπτετο τὸ βάπτισμα. Ἐάν, λοιπόν, τὸ ἀδύνατον ἔγινε δυνατόν, πολὺ περισσότερον τὸ δύσκολον θὰ γίνῃ εὔκολον.

Ναί, ἀλλὰ ἡ κάθαρσις ποὺ δίδει τὸ βάπτισμα εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ μόνον, λέγει κάποιος. **B** Δι᾽ αὐτὸ ἀκριβῶς ἔχεις κάθε λόγον νὰ λάβῃς θάρρος. Διότι ἀφοῦ ἐβοήθησεν ἐκεῖ ποὺ τὸ πᾶν ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὴν χάριν του, δὲν θὰ βοηθήσῃ πολὺ περισσότερον ἐκεῖνον ποὺ προσπαθεῖ; Ἐὰν ἔσωσε τὸν ἀργόν, δὲν θὰ βοηθήσῃ πιὸ πολὺ τὸν ἐργαζόμενον; Παραπάνω ἔλεγα, ὅτι ἀφοῦ τὰ ἀδύνατα ἔγιναν δυνατά, πρέπει νὰ πιστεύῃς ὅτι καὶ τὰ δύσκολα θὰ εἶναι εὔκολα. Τώρα, ὅμως, θὰ εἰπῶ καὶ τὸ ἑξῆς· Ἐὰν προσπαθῶμεν καὶ ἀγρυπνῶμεν, δὲν θὰ εἶναι οὔτε κἂν δύσκολα αὐτά. Διότι κύτταξε· Ὁ θάνατος ἐνικήθη, ὁ διάβολος κατέπεσεν, ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας κατηργήθη, ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐδόθη, ἡ ζωὴ εἶναι σύντομος, τὰ δύσκολα καὶ ἐπικίνδυνα ἔχουν ὀλιγοστεύσει. **C** Καὶ διὰ νὰ τὰ ἴδῃς αὐτὰ εἰς τὴν πρᾶξιν, συλλογίσου πόσοι χριστιανοὶ ἔπραξαν περισσότερα ἀπὸ ὅ,τι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Χριστοῦ προστάσσουν. Καὶ σὺ φοβεῖσαι καὶ τὸ μέτρον ποὺ καθορίζουν αὐταί;

Ποίαν δικαιολογίαν θὰ ἔχῃς, λοιπόν, ὅταν οἱ ἄλλοι ὑπερπηδοῦν τὰ ἐσκαμμένα καὶ σὺ διστάζῃς νὰ ἐπιτελέσῃς τὰ καθωρισμένα δι᾽ ὅλους; Διότι σὲ προτρέπω νὰ δίδῃς ἐλεημοσύνην ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά σου, ἐνῷ ἄλλος προσέφερε τὴν περιουσίαν του ὁλόκληρον. Ἀπὸ ἐσὲ ἔχω τὴν ἀξίωσιν νὰ ζῇς μὲ ἐγκράτειαν μαζὶ μὲ τὴν σύζυγόν σου, ἐνῷ ἄλλος οὔτε ἦλθε καθόλου εἰς γάμον. Ἐπίσης, σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ εἶσαι φθονερός, ἐνῷ ἔχομεν ἄλλον ὁ ὁποῖος προσέφερε καὶ τὴν ζωήν του ἀκόμη διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ συνανθρώπου του. Ἀκόμη σὲ συμβουλεύω νὰ εἶσαι εὐσπλαγχνικὸς καὶ νὰ φέρεσαι μὲ ἐπιείκειαν πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἐνῷ ἄλλος, ὅταν ραπίζεται, προσφέρει καὶ τὴν ἄλλην σιαγόνα.

D Τί θὰ εἴπωμεν, λοιπόν, πές μου; Ποίαν ἀπολογίαν θὰ κάνωμεν, ὅταν δὲν ἐφαρμόζωμεν οὔτε τὰς βασικὰς

ἐντολὰς καὶ οἱ ἄλλοι χριστιανοὶ μᾶς ὑπερβαίνουν τόσον πολὺ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀρετῆς; Καί, ἀσφαλῶς, δὲν θὰ μᾶς ὑπερέβαιναν, ἐὰν τὰ πράγματα δὲν ἦσαν πολὺ εὔκολα. Διότι ποῖος λειώνει, ἐκεῖνος ποὺ φθονεῖ τὰ ἀγαθὰ τῶν ἄλλων, ἢ ἐκεῖνος ποὺ νοιώθει χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν δι' αὐτά; Ποῖος εἶναι γεμᾶτος ὑποψία δι' ὅλα καὶ τρέμει διαρκῶς, ὁ σώφρων ἢ ὁ μοιχός; Ποῖος εὐφραίνεται μὲ τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας, ὁ ἁρπάζων ἢ ἐκεῖνος ποὺ ἐλεεῖ καὶ δίδει τὰ ἴδικά του εἰς τὸν ἔχοντα ἀνάγκην;

Αὐτά, λοιπόν, ἀφοῦ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας, E ἂς μὴ ἀδιαφορῶμεν διὰ τοὺς δρόμους ποὺ πρέπει νὰ διατρέξωμεν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ ἂς ριφθῶμεν μὲ κάθε προθυμίαν εἰς τοὺς καλοὺς αὐτοὺς ἀγῶνας καὶ ἂς κουρασθῶμεν δι' ὀλίγον χρόνον διὰ νὰ λάβωμεν τοὺς αἰωνίους καὶ ἀμαράντους στεφάνους, τοὺς ὁποίους εἴθε ὅλοι μας νὰ ἀποκτήσωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Μ' (40)

(Ματθ. ιβ', 9 - 24)

497 «Καὶ ἀφοῦ ἔφυγεν ἀπὸ ἐκεῖ[1] ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγήν τους. Καὶ ἰδοὺ ἦτο ἐκεῖ ἄνθρωπος, ποὺ εἶχε ξηρὸν καὶ ἀκίνητον τὸ χέρι του»[2]

Πάλιν θεραπεύει κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου, διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν πρᾶξιν τῶν μαθητῶν του.[3] Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι εὐαγγελισταὶ λέγουν ὅτι εἶπεν εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ σταθῇ εἰς τὸ μέσον τῆς συναγωγῆς καὶ ὕστερα ἠρώτησε τοὺς γραμματεῖς καὶ τοὺς Φαρισαίους, ἐὰν ἐπιτρέπεται νὰ κάνῃ καλὸν κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Σαββάτου.[4] B Κύτταξε τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Κυρίου. Τὸν ἔβαλε νὰ σταθῇ εἰς τὸ μέσον ὅλων διὰ νὰ λυπηθοῦν μὲ τὴν θέαν τοῦ ἀνθρώπου, διὰ νὰ καμφθοῦν, ὅταν τὸν ἀντικρύσουν, καὶ νὰ ἀποβάλουν τὴν πονηρίαν, διὰ νὰ σεβασθοῦν τὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ παύσουν τὴν θηριωδίαν τους. Ἀλλὰ οἱ σκληροὶ καὶ μισάνθρωποι προτιμοῦν μᾶλλον νὰ βλάψουν τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ, παρὰ νὰ ἰδοῦν τὸν ἄνθρωπον νὰ θεραπεύεται. Ἔτσι φανερώνουν τὴν πονηρίαν των ἀπὸ δύο ἀπόψεις. Ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι καταπολεμοῦν τὸν Χριστόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ὁ πόλεμος αὐτὸς εἶναι τόσον μεγάλος, ὥστε νὰ παρακωλύῃ τὴν εὐεργετικὴν δρᾶσιν τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

Οἱ ἄλλοι εὐαγγελισταὶ λέγουν ὅτι ὁ Κύριος ἠρώτησε τοὺς γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους. Ὁ Ματθαῖος λέγει ὅτι αὐτοὶ ἠρώτησαν τὸν Ἰησοῦν. C «Καὶ τὸν ἠρώτησαν», λέγει, «ἐὰν ἐπιτρέπεται ἀπὸ τὸν νόμον νὰ ἐνεργῇ κανεὶς θεραπείας κατὰ τὰ Σάββατα; Καὶ τὸν ἠρώτησαν

1. Εἶναι τὸ μέρος ὅπου ἔγινεν ἡ συζήτησις ποὺ περιέχεται εἰς τοὺς στίχους 9 - 8 τοῦ 12ου κεφ. τοῦ Ματθαίου.
2. Ματθ. 12, 9 - 10.
3. Πρβλ. Ματθ. 12, 1 - 2.
4. Πρβλ. Μάρκ. 3, 4. Λουκ. 6, 9.

διά νά τόν κατηγορήσουν διά τήν ἀπάντησιν πού θά ἔδιδεν».[5] Ἦτο φυσικόν νά συμβοῦν καί τά δύο. Πραγματικά, ἐπειδή ἦσαν μιαροί καί ἐγνώριζαν καλά ὅτι ὁπωσδήποτε θά θεραπεύση τόν ἀσθενῆ, σπεύδουν νά προκαταλάβουν τόν Ἰησοῦν μέ τήν ἐρώτησίν των, μέ τήν ἐλπίδα ὅτι θά παρεμποδίσουν τήν θεραπείαν. Δι' αὐτό καί τόν ἠρώτησαν, «ἐάν ἐπιτρέπεται ἀπό τόν νόμον νά ἐνεργῆ κανείς θεραπείας κατά τά Σάββατα», ὄχι διά νά μάθουν, ἀλλά, «διά νά τόν κατηγορήσουν». Βέβαια, ἐάν εἶχαν διάθεσιν νά κατηγορήσουν, τούς ἦτο ἀρκετή ἡ πρᾶξις, ἀλλ' ἤθελαν νά ἔχουν ἀφορμήν καί ἀπό τούς λόγους, ὥστε νά διαθέτουν ἄφθονα ἐπιχειρήματα κατά τοῦ Κυρίου.

Ὁ δέ φιλάνθρωπος Κύριος τό κάνει καί αὐτό καί τούς δίδει ἀπάντησιν **D** διά νά τούς διδάξη τήν ἰδικήν του εὐσπλαγχνίαν καί ἀφήνει τό θέμα εἰς τήν διάθεσίν τους ἐξ ὁλοκλήρου καί ἔτσι ἀποδεικνύει τήν ἀπανθρωπίαν τους. Καί ἔστησε τόν ἄνθρωπον εἰς τό μέσον ὅλων. Ὄχι ἐπειδή τούς ἐφοβήθη, ἀλλ' ἐπειδή εἶχε τήν ἐπιθυμίαν νά τούς ὠφελήση καί νά τούς προκαλέση αἰσθήματα φιλανθρωπίας. Ὅταν ὅμως δέν ἔκαμψε τήν σκληρότητά τους οὔτε καί μέ τόν τρόπον αὐτόν, τότε ἐλυπήθη, λέγει, καί ὠργίσθη διά τήν πώρωσιν τῆς καρδίας των καί τούς ἐρωτᾷ· «Ποῖος ἄνθρωπος ἀπό σᾶς θά εὑρεθῆ, πού θά ἔχη ἕνα πρόβατον, καί ἐάν πέση τοῦτο εἰς ἡμέραν Σάββατον μέσα εἰς λάκκον, δέν θά τό πιάση καί δέν θά τό σηκώση; Πόσον, λοιπόν, διαφέρει ὁ ἄνθρωπος ἀπό τό πρόβατον; Ὥστε ἐπιτρέπεται κατά τάς ἡμέρας τῶν Σαββάτων νά κάνη κανείς τό καλόν».[6] **E** Διά νά μή ἠμποροῦν, λοιπόν, νά φέρωνται μέ ἀναισχυντίαν, οὔτε νά τόν κατηγοροῦν πάλιν διά παράβασιν τοῦ νόμου, τούς φέρει αὐτόν τόν ἀποδεικτικόν συλλογισμόν μέ βάσιν τό παράδειγμα τοῦ ζώου.

Σύ, ὅμως, πρόσεξε, σέ παρακαλῶ πῶς μέ διαφόρους καί καταλλήλους δικαιολογίας ὑποστηρίζει ὁ Κύριος τήν κατάλυσιν τῆς ἀργίας τοῦ Σαββάτου. Πραγματικά, εἰς τήν περίπτωσιν τῆς θεραπείας τοῦ τυφλοῦ[7] δέν ἐπικαλεῖται καμμίαν δικαιολογίαν, ὅταν ἔφτειαξε τόν πηλόν τό Σάββατον, ἄν καί τότε τόν κατηγόρουν, **438**

5. Ματθ. 12, 10.
6. Ματθ. 12, 11 - 12.
7. Πρβλ. Ἰωάν. 9, 6 ἑξ.

ἀλλά ἦτο ἀρκετός ὁ τρόπος τῆς δημιουργίας[8] νά ἀποδείξη ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦτο κύριος τοῦ νόμου. Ὅταν, πάλιν, ἐθεράπευσε τόν παράλυτον[9] καί ἐκεῖνος ἐσήκωσε τό κρεββάτι του καί τόν κατηγόρουν, διότι ἦτο Σάββατον, ἀπολογεῖται καί ὡς Θεός καί ὡς ἄνθρωπος. Ὡς ἄνθρωπος μέν ὅταν λέγη· «Ἐάν θεωρῆτε ἐπιβεβλημένον νά λαμβάνη περιτομήν ὁ ἄνθρωπος κατά τό Σάββατον, διά νά μή ἀθετηθῆ ὁ νόμος, (καί δέν εἶπεν διά νά ὠφεληθῆ ἄνθρωπος), «πῶς θυμώνετε ἐναντίον μου πού ἐθεράπευσα ὁλόκληρον ἄνθρωπον»;[10] Ὡς Θεός δέ, ὅταν λέγη· «Ὁ Θεός καί Πατήρ μου ἐργάζεται ἕως τώρα συνεχῶς, καί ἐγώ, λοιπόν, ἐργάζομαι».[11] Ὅταν δέ κατηγορεῖτο διά τήν κατάλυσιν τοῦ Σαββάτου ἀπό τούς μαθητάς του, ἔλεγε τά ἑξῆς ὡς δικαιολογία τῆς πράξεως· «Δέν ἀνεγνώσατε, τί ἔκανεν ὁ Δαυΐδ, ὅταν ἐπείνασεν αὐτός καί ἐκεῖνοι πού ἦσαν μαζί του; Πῶς, δηλαδή, εἰσῆλθεν εἰς τόν ναόν τοῦ Θεοῦ καί ἔφαγε τούς ἄρτους, πού ἦσαν βαλμένοι ὡς θυσία εἰς τόν Θεόν ἐπάνω εἰς τήν Τράπεζαν»;[12] Ἐπίσης, ἔφερε καί τό παράδειγμα τῶν ἱερέων πού καταλύουν τό Σάββατον μέσα εἰς τόν ναόν.[13] **B** Καί εἰς τήν προκειμένην περίπτωσιν τούς ἐρωτᾷ· «Εἶναι ἐπιτετραμμένον κατά τήν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου νά κάνη ὁ ἄνθρωπος καλόν καί νά εὐεργετήση μέ αὐτό τόν πλησίον του ἢ ἠμπορεῖ νά παραλείψη τήν εὐεργεσίαν καί νά γίνη ἔτσι αἴτιος κακοῦ εἰς τόν πλησίον»;[14] Καί· «Ποῖος ἀπό σᾶς πού θά ἔχη ἕνα πρόβατον;»,[15] ἐπειδή ἐγνώριζε καλά τήν φιλαργυρίαν τους καί ἤξερε ὅτι ἦσαν περισσότερον φιλοχρήματοι παρά φιλάνθρωποι. Ἐπίσης, ὁ ἄλλος εὐαγγελιστής[16] λέγει ὅτι τούς ἐκύτταξεν ὅλους γύρω γύρω, ὅταν ἠρώτα αὐτούς, ὥστε καί μέ τό βλέμμα νά τούς προσελκύση. Ἀλλά καί οὔτε ἔτσι ἔγιναν καλλίτεροι. Ἐδῶ, βέβαια, μόνον ὁμιλεῖ ὁ Κύριος, εἰς ἄλλα ὅμως περιστατικά θεραπεύει θέτων τό χέρι του εἰς τούς

8. Ἡ θεραπεία τοῦ τυφλοῦ μέ τόν πηλόν ἔφερεν εἰς τήν μνήμην ὅλων τήν ἐκ τοῦ χώματος δημιουργίαν τοῦ πρώτου ἀνθρώπου. Πρβλ. Γεν. 2, 7.
9. Πρβλ. Ἰωάν. 5, 1 ἑξ.
10. Ἰωάν. 7, 23.
11. Ἰωάν. 5, 17.
12. Ματθ. 12, 4.
13. Πρβλ. Ματθ. 12, 5.
14. Μάρκ. 3, 4.
15. Ματθ. 12, 11.
16. Πρβλ. Λουκ. 6, 10. Μαρκ. 3, 5.

ἀρρώστους. Καὶ ὅμως τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἐμαλάκωνε τὴν σκληρότητά τους, ἀλλ' ἐνῷ ὁ ἀσθενὴς ἄνθρωπος ἐθεραπεύετο, ἐκεῖνοι μὲ τὴν ὑγείαν αὐτοῦ ἐγίνοντο χειρότεροι. **C** Βέβαια, ὁ Ἰησοῦς ἤθελε πρὶν ἀπὸ τὸν ἀσθενῆ αὐτοὺς νὰ θεραπεύσῃ καὶ δι' αὐτὸ ἔθεσεν εἰς ἐνέργειαν χιλίους τρόπους θεραπείας καὶ μὲ ὅσα ἔκανε προηγουμένως καὶ μὲ ὅσα εἶπεν. Ἐπειδή, ὅμως, διεπίστωσεν ὅτι ἡ ἀσθένειά τους ἦτο ἀθεράπευτος, δι' αὐτὸ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ ἀσθενοῦς.

«Τότε λέγει εἰς τὸν ἄνθρωπον· Ἅπλωσε τὸ χέρι σου. Καὶ ἐκεῖνος τὸ ἅπλωσε καὶ ἐπανῆλθε τὸ χέρι του εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν, ὑγιὲς σὰν τὸ ἄλλο».[17] Καὶ ἐκεῖνοι τί κάνουν, λοιπόν; Ἐξέρχονται, λέγει, καὶ συσκέπτονται διὰ τὸ πῶς θὰ φονεύσουν τὸν Ἰησοῦν. «Ἀφοῦ ἐβγῆκαν ἀπὸ τὴν συναγωγὴν οἱ Φαρισαῖοι», λέγει, «συνεσκέφθησαν ἐναντίον του, μὲ ποῖον τρόπον νὰ τὸν θανατώσουν».[18] Χωρὶς νὰ ὑποστοῦν καμμίαν ἀδικίαν ἐπιχειροῦν νὰ τὸν φονεύσουν. Τόσον μεγάλο κακὸν εἶναι ὁ φθόνος. **D** Διότι δὲν ἐχθρεύεται μόνον τοὺς ξένους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰδίους τοὺς φθονερούς. Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς Μᾶρκος λέγει ὅτι ἔκαναν τὸ συμβούλιον μὲ τοὺς Ἡρωδιανούς.[19]

Τί ἔκανεν, λοιπόν, ὁ εἰρηνικὸς καὶ πρᾶος Ἰησοῦς; Ὅταν ἔμαθεν αὐτὰ ἔφυγεν. «Ὁ Ἰησοῦς, ὅμως, ἔμαθε τὰ σχέδιά των καὶ ἀνεχώρησεν ἀπὸ ἐκεῖ»,[20] λέγει ὁ Εὐαγγελιστής. Ποῦ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ὑποστηρίζουν ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνωνται θαύματα; Διότι μὲ αὐτὰ ποὺ συνέβησαν ἐδῶ ἀπέδειξεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἡ ἀχάριστος ψυχὴ δὲν πιστεύει οὔτε μὲ τὰ θαύματα καὶ ἀκόμη ὅτι ἡ κατὰ τῶν μαθητῶν κατηγορία ἦτο ἄσκοπος. Διότι ἐκεῖνο πρέπει νὰ προσέξωμεν περισσότερον **E** ὅτι δηλαδὴ ἐξηγριώνοντο περισσότερον διὰ τὰς εὐεργεσίας τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς συνανθρώπους τους. Καὶ ὅταν ἰδοῦν κάποιον νὰ θεραπεύεται ἀπὸ μίαν σωματικὴν ἢ ψυχικὴν ἀσθένειαν, τότε καὶ κατηγορίαν διατυπώνουν καὶ σὰν θηρία ἀγριεύουν. Πραγματικά, ὅταν ἠθέλησε νὰ σώσῃ τὴν πόρνην τὸν διέβαλλον. Τὸ ἴδιον ὅταν ἔφαγε μαζὶ μὲ τοὺς τελώνας. Καὶ τώρα πάλιν, τὸν κατηγοροῦν, ἐπειδὴ εἶδαν ὅτι ἐθεράπευσε τὸ χέρι τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ.

17. Ματθ. 12, 13.
18. Ματθ. 12, 14.
19. Πρβλ. Μαρκ. 3, 6.
20. Ματθ. 12, 15.

Σύ, ὅμως, πρόσεξε ὅτι ὁ Κύριος δὲν ἀφήνει τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν φροντίδα του διὰ τοὺς ἀρρώστους **439**
καὶ παράλληλα καταπραΰνει τὸν φθόνον τῶν Φαρισαίων. «Καὶ τὸν ἠκολούθησαν πλήθη λαοῦ πολλὰ καὶ ἐθεράπευσεν ὅλους ὅσοι ἦσαν ἀσθενεῖς. Καὶ ἐντόνως παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς νὰ μὴ τὸν φανερώσουν ὅτι κάνει τόσα πολλὰ θαύματα».[21] Οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι, λοιπόν, συνεχῶς θαυμάζουν καὶ ἀκολουθοῦν τὸν Κύριον. Ἐκεῖνοι, ὅμως, δὲν ἀφήνουν τὴν πονηρίαν τους.

Εἰς τὴν συνέχειαν, διὰ νὰ μὴ σὲ κυριεύσῃ φόβος διὰ τὰ συμβαίνοντα καὶ διὰ τὸν παράδοξον τρόπον ποὺ ἐκδηλώνουν τὴν μανίαν των οἱ Φαρισαῖοι, παρουσιάζει καὶ τὸν προφήτην, ὁ ὁποῖος εἶχε προείπει ὅλα αὐτά. Διότι ἦτο τόσον μεγάλη ἡ ἀκρίβεια τῶν προφητῶν, ὥστε οὔτε καὶ τὰς ἐκδηλώσεις αὐτὰς δὲν παρέλειψαν, ἀλλὰ ἐπροφήτευσαν καὶ τοὺς δρόμους ποὺ θὰ ἐβάδιζε ὁ Ἰησοῦς καὶ τὰς μετακινήσεις του **B** καὶ τὴν διάθεσιν μὲ τὴν ὁποίαν θὰ ἔπραττεν αὐτά, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ὅλα ἐλέγοντο μὲ τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διότι ἐὰν εἶναι ἀδύνατον νὰ γνωρίσῃ κανεὶς τὰς ἀποκρύφους σκέψεις τῶν ἀνθρώπων, εἶναι πολὺ περισσότερον νὰ μάθουν τὸν σκοπὸν τοῦ Ἰησοῦ οἱ προφῆται, ἐὰν δὲν τοὺς τὸν ἀπεκάλυπτε τὸ Πνεῦμα.

Τί λέγει, λοιπόν, ὁ προφήτης; Ἔπειτα ὁ Κύριος προσέθεσεν· «Διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ καὶ ἐπαληθεύσῃ ἐκεῖνο, ποὺ ἐλέχθη διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου,[21a]» ὁ ὁποῖος εἶπεν· Ἰδοὺ ὁ ἀπεσταλμένος μου, τὸν ὁποῖον ἐξέλεξα, ὁ ἀγαπητός μου, εἰς τὸν ὁποῖον εὐηρεστήθη ἡ ψυχή μου. Θὰ βάλω τὸ Πνεῦμά μου ἐπάνω του καὶ θὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὰ ἔθνη νέον, τέλειον νόμον. Δὲν θὰ φιλονεικήσῃ, οὔτε θὰ βγάλῃ παραφόρους κραυγάς, οὔτε θὰ ἀκούσῃ κανεὶς τὴν φωνήν του εἰς τὰς δημοσίας πλατείας.[22] **C** Ψυχὰς ποὺ ὁμοιάζουν μὲ τσακισμένον κάλαμον δὲν θὰ συντρίψῃ καὶ καρδίας, εἰς τὰς ὁποίας ὁ θεῖος φωτισμὸς πλησιάζει νὰ σβεσθῇ, ὥστε νὰ ὁμοιάζουν αὐταὶ πρὸς φυτίλι ποὺ καπνίζει, δὲν θὰ σβήσῃ, ἕως ὅτου νὰ κάνῃ νικητὴν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἰς τὸ ὄνομά του ὡς Μεσσίου καὶ Σωτῆρος οἱ ἐθνικοὶ θὰ στηρίζουν τὰς πρὸς σω-

21. Ματθ. 12, 15 - 16.
21α. Πβλ. Ἡσ. 42, 1 - 4. 41, 9.
22. Ὅπως κάνουν οἱ δημαγωγοὶ ποὺ διὰ σκοποὺς ἰδιοτελεῖς ξεσηκώνουν τὸν λαὸν εἰς θορυβώδη συλλαλητήρια.

τηρίαν ἐλπίδας των».[23] Τὴν πραότητα καὶ τὴν ἀνέκφραστον δύναμιν τοῦ Κυρίου ὑμνεῖ ἐδῶ ὁ προφήτης καὶ θύραν μεγάλην καὶ ἰσχυρὰν ἀνοίγει πρὸς τοὺς ἐθνικούς. Ἐπίσης προλέγει τὰ κακὰ ποὺ θὰ εὕρουν τοὺς Ἰουδαίους καὶ συγχρόνως ἀποδεικνύει τὴν ὁμόνοιαν τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. «Ἰδοὺ», λέγει, «ὁ ἀπεσταλμένος μου, τὸν ὁποῖον ἐξέλεξα, ὁ ἀγαπητός μου, εἰς τὸν ὁποῖον εὐηρεστήθη ἡ ψυχή μου». Ἐάν, ὅμως, τὸν ἐξέλεξεν, τότε ὁ Ἰησοῦς δὲν καταλύει τὸν νόμον μὲ ἐχθρικὴν διάθεσιν πρὸς τὸν Πατέρα, οὔτε ὡς ἐχθρὸς τοῦ Νομοθέτου, ἀλλὰ ἐνεργεῖ ἔχων τὴν ἰδίαν γνώμην μὲ αὐτὸν καὶ κάνει τὰ ἴδια μὲ τὸν Πατέρα. D Ἔπειτα, διὰ νὰ διακηρύξῃ τὴν πραότητα αὐτοῦ λέγει· «Δὲν θὰ φιλονεικήσῃ, οὔτε θὰ βγάλῃ παραφόρους κραυγάς». Ὁ Κύριος, βέβαια, ἤθελε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν θεραπευτικήν του δρᾶσιν καὶ εἰς αὐτούς. Ἐπειδή, ὅμως, αὐτοὶ ἀντέδρασαν, δὲν ἔφερεν ἀντίρρησιν εἰς τὴν ἀντίδρασίν των αὐτήν. Ἐπίσης, διὰ νὰ ἀποδείξῃ τὴν δύναμιν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ἀδυναμίαν τῶν φαρισαίων καὶ γραμματέων, λέγει· «Ψυχὰς ποὺ ὁμοιάζουν μὲ τσακισμένον κάλαμον δὲν θὰ συντρίψῃ». Διότι ἦτο εὔκολον εἰς τὸν Ἰησοῦν νὰ τοὺς συντρίψῃ ὅλους αὐτοὺς σὰν νὰ ἦσαν καλάμι. Καὶ μάλιστα ὄχι ἁπλῶς καλάμι, ἀλλὰ καλάμι ποὺ εἶναι τσακισμένον. «Καὶ καρδίας ὅπου ὁ θεῖος φωτισμὸς πλησιάζει νὰ σβεσθῇ, ὥστε νὰ ὁμοιάζουν αὐταὶ πρὸς φυτίλι ποὺ καπνίζει, δὲν θὰ σβήσῃ». Ἐδῶ μὲ ὅσα λέγει παριστᾷ καὶ τὸν θυμὸν ἐκείνων ποὺ ἤναπτεν, ἀλλὰ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Ἰησοῦ ποὺ ἠμποροῦσε νὰ διαλύσῃ τὸν θυμόν τους καὶ νὰ τὸν σβήσῃ μὲ κάθε εὐκολίαν. Συνεπῶς ἀποδεικνύεται ἡ μεγάλη ἐπιείκεια τοῦ Κυρίου.

E Τί λοιπόν; ἐρωτᾷ κάποιος. Συνεχῶς θὰ γίνωνται αὐτά; Καὶ θὰ τοὺς ὑπομένῃ μέχρι τέλους νὰ σχεδιάζουν τόσα εἰς βάρος του καὶ νὰ μαίνωνται ἐναντίον του; Νὰ μὴ κάνῃς σκέψεις αὐτοῦ τοῦ εἴδους. Διότι ὅταν διδάξῃ καὶ ὁλοκληρώσῃ τὴν δρᾶσίν του, τότε θὰ πράξῃ καὶ ἐκεῖνα. Αὐτό, ἄλλωστε, ἐδήλωσεν ὅταν εἶπεν· «Ἕως ὅτου νὰ κάνῃ νικητὴν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὸ ὄνομά του ὡς Μεσσίου καὶ Σωτῆρος οἱ ἐθνικοὶ θὰ στηρίξουν τὰς πρὸς σωτηρίαν ἐλπίδας τους». Ὅπως ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Παῦλος· «Καὶ εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ τιμωρήσωμεν

23. Ματθ. 12, 17 - 21.

μὲ δικαιοσύνην κάθε παρακοήν, ὅταν τελειοποιηθῇ ἡ ὑπακοή μας».[24]

440 Καὶ τί σημαίνει ἡ φράσις, «ἕως ὅτου νὰ κάνῃ νικητὴν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ»; Ὅταν κάνῃ ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτόν, λέγει, τότε θὰ φέρῃ καὶ τὴν τιμωρίαν, καὶ μάλιστα τιμωρίαν τελείαν. Τότε θὰ πάθουν τὰ δεινά, ὅταν στήσῃ τὸ λαμπρὸν τρόπαιον τῆς νίκης καὶ ἐπικρατήσουν αἱ ἀρχαὶ ποὺ ἐκήρυξεν, χωρὶς νὰ τοὺς ἀφήσῃ ἀναίσχυντον πρόφασιν ἀντιλογίας. Διότι ὀνομάζει κρίσιν τὴν δικαιοσύνην. Ἀλλὰ τὸ ἔργον τῆς θείας οἰκονομίας δὲν θὰ περιορισθῇ εἰς αὐτό, δηλαδή, εἰς τὴν συντριβὴν τῶν ἀπίστων μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκουμένην ὁλόκληρον θὰ προσελκύσῃ κοντά του. Δι' αὐτὸ καὶ προσέθεσεν· «Καὶ εἰς τὸ ὄνομά του ὡς Μεσσίου καὶ Σωτῆρος οἱ ἐθνικοὶ θὰ στηρίξουν τὰς πρὸς σωτηρίαν ἐλπίδας των». B Ἔπειτα, διὰ νὰ καταλάβῃς ὅτι καὶ αὐτὸ γίνεται σύμφωνα μὲ τὴν γνώμην τοῦ Πατέρα, εἰς τὸ προοίμιον μαζὶ μὲ τὰ προηγούμενα τὸ ἠγγυήθη ὁ προφήτης, ὅταν εἶπεν· «Ὁ ἀγαπητός μου, εἰς τὸν ὁποῖον εὐηρεστήθη ἡ ψυχή μου». Διότι εἶναι φανερὸν ὅτι ὁ ἀγαπητὸς πράττει αὐτὰ σύμφωνα μὲ τὴν θέλησιν ἐκείνου ποὺ τὸν ἀγαπᾷ.

«Τότε τοῦ ἔφεραν ἕνα δαιμονιζόμενον, ποὺ ἦτο συγχρόνως τυφλὸς καὶ κουφός. Καὶ τὸν ἐθεράπευσεν, ὥστε ὁ τυφλὸς καὶ κουφὸς καὶ ὡμίλει καὶ ἔβλεπεν».[25] Ὢ πονηρία τοῦ δαίμονος. Ἔφραξε καὶ τὰς δύο εἰσόδους μὲ τὰς ὁποίας ἐπρόκειτο ἐκεῖνος νὰ πιστεύσῃ, δηλαδή, καὶ τὰ μάτια καὶ τὰ αὐτιά. Καὶ ὁ Χριστός, ὅμως, τὰς ἤνοιξε καὶ τὰς δύο. C «Καὶ ἐξεπλήττοντο ὅλα τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ καὶ ἔλεγον· Μήπως εἶναι αὐτὸς ὁ ἀναμενόμενος ἀπόγονος τοῦ Δαυΐδ, ὁ Μεσσίας; Οἱ δὲ Φαρισαῖοι, ὅταν ἤκουσαν τί ἔλεγεν ὁ λαός, εἶπαν· Αὐτὸς δὲν βγάζει τὰ δαιμόνια παρὰ μὲ τὴν βοήθειαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Βεελζεβούλ, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ ἄρχων τῶν δαιμονίων».[26] Βέβαια, οἱ ἄνθρωποι εἶπαν κάτι τὸ μεγάλο. Ἀλλ' οἱ Φαρισαῖοι δὲν τὸ ἠνέχθησαν καὶ αὐτό. Διότι, ὅπως εἶπα παραπάνω, συνεχῶς νοιώθουν μεγάλην ἐνόχλησιν ἀπὸ τὰς εὐεργεσίας ποὺ ἐγίνοντο πρὸς τοὺς συνανθρώπους των καὶ τίποτε δὲν τοὺς ἐνοχλεῖ τόσον, ὅσον ἡ σωτηρία τῶν

24. Β' Κορινθ. 10, 6.
25. Ματθ. 12, 22.
26. Ματθ. 12, 23 - 24.

ἀνθρώπων. Ἂν καὶ ἔφυγεν ὁ Κύριος μακρυά τους καὶ τοὺς ἔδωσε τὴν εὐκαιρίαν νὰ κατασιγάσῃ τὸ πάθος τους, ἐν τούτοις πάλιν τὸ κακὸν ἀνάβει, ἐπειδὴ ἐπανελήφθη ἡ εὐεργεσία καὶ ἀγανακτοῦν περισσότερον ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν δαίμονα. Διότι ἐκεῖνος καὶ ἐβγῆκεν ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀνεχώρησε καὶ ἐδραπέτευσε, χωρὶς νὰ εἰπῇ τίποτε. **D** Αὐτοὶ ὅμως ἐπεχείρουν εἴτε νὰ τὸν φονεύσουν εἴτε νὰ τὸν συκοφαντήσουν. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐπετύγχαναν τὸ πρῶτον, ἤθελαν νὰ ἀμαυρώσουν τὴν φήμην του.

Τόσον μεγάλο κακὸν εἶναι ὁ φθόνος καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ μεγαλυτέρα κακία ἀπὸ αὐτόν. Διότι ὁ μοιχός, παραδείγματος χάριν, ἀπολαμβάνει κάποιαν ἡδονὴν καὶ εἰς μικρὸν διάστημα χρόνου ὁλοκληρώνει τὴν ἁμαρτίαν του, ἐνῷ ὁ φθονερὸς κολάζει καὶ τιμωρεῖ τὸν ἑαυτόν του πρὶν ἀπὸ τὸν φθονούμενον καὶ οὐδέποτε δὲν σταματᾷ τὴν ἁμαρτίαν του, ἀλλὰ συνεχῶς εὑρίσκεται μέσα εἰς αὐτήν. Πραγματικά, ὅπως ὁ χοῖρος χαίρεται μέσα εἰς τὸν βόρβορον καὶ ὁ δαίμων μὲ τὴν δικήν μας βλάβην, ἔτσι καὶ ὁ φθονερὸς αἰσθάνεται χαρὰν διὰ τὰ κακὰ ποὺ παθαίνει ὁ συνάνθρωπός του. Καὶ ὅταν συμβῇ κάτι δυσάρεστον, τότε ἀναπαύεται καὶ ἀνακουφίζεται, **E** ἐπειδὴ θεωρεῖ τὰς συμφορὰς τῶν ἄλλων σὰν ἰδικά του καλά, καὶ σὰν ἰδικά του κακὰ τὰ ἀγαθὰ τῶν ἄλλων. Καὶ δὲν ἐξετάζει τί καλὸ θὰ ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ τί κακὸν θὰ συμβῇ εἰς τὸν πλησίον του.

Αὐτούς, λοιπόν, δὲν ἀξίζει νὰ τοὺς λιθοβολῇ κανεὶς καὶ νὰ τοὺς θανατώνῃ μὲ τρόπον βασανιστικόν, σὰν νὰ ἦσαν σκυλιὰ λυσσασμένα καὶ δαίμονες καταστρεπτικοὶ καὶ τρομεροὶ ὅπως αἱ Ἐρινύες.[27] Διότι ὅπως οἱ κάνθαροι τρέφονται μὲ τὴν κοπριάν, **441** ἔτσι καὶ αὐτοὶ τρέφονται καὶ ἱκανοποιοῦνται μὲ τὰς δυστυχίας τῶν ἄλλων, σὰν νὰ εἶναι κοινοὶ ἐχθροὶ καὶ ἀντίπαλοι τῆς φυσικῆς τάξεως. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἄνθρωποι αἰσθάνονται λύπην καὶ ὅταν σφάζεται ἕνα ἄλογον ζῶον, σὺ ὅμως, ὅταν βλέπῃς ἕνα ἄνθρωπον νὰ εὐεργετῆται ἐξαγριώνεσαι καὶ τρέμεις καὶ ὠχριᾷς; Καὶ τί χειρότερον ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ τὴν μανίαν αὐτήν;

27. Ἐρινύες. Ἐπίγειοι θεότητες τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς μυθολογίας, τιμωρὰ πνεύματα τῶν φονέων, τῶν ἐπιόρκων καὶ τῶν παραβατῶν ἐν γένει τοῦ νόμου. Εἶναι προσωποποιήσεις τῶν τύψεων καὶ τοῦ ἐλέγχου τῆς συνειδήσεως.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀκριβῶς οἱ μὲν πόρνοι καὶ οἱ τελῶναι κατώρθωσαν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἐνῷ οἱ φθονεροὶ ἐξεδιώχθησαν, ἐνῷ εὑρίσκοντο μέσα. «Διότι ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι κληρονόμοι τῆς βασιλείας θὰ ριφθοῦν ἔξω ἀπὸ αὐτήν».[28] Καὶ ἐκεῖνοι, ἀφοῦ ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν πονηρίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐζοῦσαν, ἀπέκτησαν ἐκεῖνα ποὺ δὲν ἤλπιζαν, **B** αὐτοὶ ὅμως ἔχασαν καὶ τὰ ἀγαθὰ ποὺ εἶχαν. Καὶ πολὺ σωστά. Διότι ὁ φθόνος εἶναι ποὺ κάνει τὸν ἄνθρωπον διάβολον. Αὐτὸς σὲ κάνει ἄγριον δαίμονα. Ἔτσι ἔγινε καὶ ὁ πρῶτος φόνος. Ἔτσι περιεφρονήθη ἡ φυσικὴ τάξις. Ἔτσι ἡ γῆ ἐμολύνθη. Ἔτσι, ὕστερα ἀπὸ αὐτά, ἤνοιξε τὸ στόμα της ἡ γῆ καὶ κατέπιε καὶ ἐξηφάνισε τὸν Δαθάν,[29] τὸν Κορέ,[30] τὸν Ἀβειρὼν[31] καὶ τοὺς ὀπαδούς των.

Ἀλλὰ πιθανὸν νὰ εἰπῇ κάποιος ὅτι εἶναι εὔκολον πρᾶγμα νὰ κατηγορῇ κανεὶς τὸν φθόνον. Πρέπει ὅμως νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὸν τρόπον ποὺ θὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὸ πάθος αὐτό. Πῶς θὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὴν πονηρίαν αὐτήν; Ἂν συλλογισθῶμεν ὅτι ὅπως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὁ πόρνος, ἔτσι ἀποκλείεται ἀπὸ αὐτὴν καὶ ὁ φθονερός. **C** Καὶ μάλιστα πολὺ περισσότερον αὐτὸς ἀπὸ τὸν πρῶτον. Τώρα, ὅμως, ὁ φθόνος θεωρεῖται κάτι χωρὶς σημασίαν, δι' αὐτὸ καὶ παραμελεῖται. Ἂν ὅμως γίνῃ ἀντιληπτὸν ὅτι εἶναι κακόν, τότε θὰ ἀπαλλαγῶμεν εὔκολα. Νὰ κλαύσῃς, λοιπόν, καὶ νὰ στενάξῃς. Νὰ θρηνήσῃς καὶ νὰ παρακαλέσῃς τὸν Θεόν. Μάθε ὅτι εὑρίσκεσαι εἰς φοβερὸν ἁμάρτημα καὶ μετανοεῖς. Καὶ ἂν ἔτσι σκέπτεσαι, γρήγορα θὰ ἀπαλλαγῇς ἀπὸ τὴν νόσον αὐτήν.

Καὶ ποῖος δὲν γνωρίζει, ἐρωτᾷ κάποιος, ὅτι ὁ φθόνος εἶναι κακόν; Κανεὶς δὲν τὸ ἀγνοεῖ, βέβαια, ἀλλὰ

28. Ματθ. 8, 12.

29. Δαθάν. Κατήγετο ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Ρουβὴν καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν στάσιν τοῦ λευΐτου Κορὲ κατὰ τοῦ Μωϋσέως διὸ καὶ τὸν κατέπιε ἡ γῆ (Ἀριθμ. 16 καὶ 26 κεφάλαια).

30. Κορέ. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰσσάαρ, ἐξάδελφος τοῦ Μωϋσέως, λευΐτης, ἀπὸ τὸν ὁποῖον κατήγετο μία τάξις μουσικῶν. Τὸ ὄνομά τους ἀπαντᾶται εἰς τὰς ἐπιγραφὰς ἕνδεκα ψαλμῶν, ὅπως εἶναι: ὁ 41, 43, 44 κλπ. Ἐστασίασεν ἐναντίον τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Ἀαρών, ἡγούμενος τῆς φυλῆς Λευΐ, μὲ σκοπὸν νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχιερωσύνην ἀπὸ τὸν Ἀαρὼν καὶ δι' αὐτὸ ἤνοιξε ἡ γῆ καὶ τὸν κατέπιε μαζὶ μὲ ὅλους, ὅσοι εἶχαν σταθῆ εἰς τὸ πλευρόν του (Ἀριθμ. κεφ. 16 - 17).

31. Ἀβειρών. Ἀδελφὸς τοῦ Δαθὰν καὶ συνεργὸς εἰς τὴν κίνησιν ἐναντίον τοῦ Μωϋσέως. Εἶχε καὶ αὐτὸς τὸ ἴδιον τέλος (Ἀριθμ. 16, 1 ἑξ.).

δὲν ἔχουν τὴν ἴδίαν γνώμην διὰ τὸ πάθος αὐτό, ποὺ ἔχουν διὰ τὴν πορνείαν καὶ τὴν μοιχείαν. Διότι ποῖος ποτὲ κατηγόρησε σοβαρὰ τὸν ἑαυτόν του, ἐπειδὴ ἐφθόνησε κάποιον; D Πότε παρεκάλεσε τὸν Θεὸν διὰ τὸ πάθος αὐτό, ὥστε νὰ τὸν εὐσπλαγχνισθῇ; Κανεὶς οὐδέποτε δὲν τὸ ἔκανεν αὐτό. Ἀλλ' ἐὰν νηστεύσῃ καὶ δώσῃ μικρὰν ἐλεημοσύνην εἰς τὸν πτωχόν, καὶ ἂν ἀκόμη κατέχεται εἰς μεγάλον βαθμὸν ἀπὸ τὸν φθόνον, ἐν τούτοις δὲν νομίζει ὅτι ἔχει κάνει κάτι κακόν, ἂν καὶ κατέχεται ἀπὸ τὸ πλέον μιαρὸν πάθος.

Πῶς, λοιπόν, ἔγινε ὁ Κάϊν τοιοῦτος; Πῶς ὁ Ἠσαῦ; Πῶς τὰ παιδιὰ τοῦ Λάβαν;[32] Πῶς οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ; Πῶς ὁ Κορέ, ὁ Δαθὰν καὶ ὁ Ἀβειρών; Πῶς ἡ Μαρία;[33] Πῶς ὁ Ἀαρών;[34] Πῶς ὁ ἴδιος ὁ διάβολος; Μαζὶ μὲ αὐτὰ καὶ τοῦτο νὰ σκεφθῇς, ὅτι, δηλαδή, δὲν κάνεις κακὸν εἰς ἐκεῖνον ποὺ φθονεῖς, ἀλλὰ σπρώχνεις τὸ ξίφος ἐναντίον σου. Πραγματικά, κατὰ τί ἔβλαψε τὸν Ἄβελ ὁ Κάϊν; E Διότι αὐτὸν μὲν τὸν ἔστειλε χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἐνῷ τὸν ἑαυτόν του τὸν ἐτύλιξεν εἰς ἀπειράριθμα κακά. Εἰς τί ἔβλαψε τὸν Ἰακὼβ ὁ Ἠσαῦ; Μήπως δὲν ἀπέκτα πλούτη καὶ δὲν ἀπελάμβανεν ἄπειρα ἀγαθὰ ὁ Ἰακώβ, ἐνῷ αὐτὸς ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπάτην ἐκείνην δὲν ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὸ πατρικόν του σπίτι καὶ δὲν περιεπλανᾶτο εἰς ξένην χώραν; Ἀλλὰ καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ Ἰακὼβ τί χειρότερον ἔκαναν εἰς τὸν Ἰωσήφ,
442 ποὺ παρ' ὀλίγον μάλιστα νὰ τὸν φονεύσουν; Μήπως αὐτοὶ δὲν ἐπέρασαν καὶ πεῖναν καὶ δὲν ἐκινδύνευσαν φοβερά, ἐνῷ ἐκεῖνος ἔγινε βασιλεὺς ὁλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου;

Διότι ὅσον περισσότερον φθονεῖς κάποιαν, τόσον περισσοτέρων ἀγαθῶν πρόξενος θὰ γίνῃς δι' αὐτόν. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ποὺ παρακολουθεῖ τὰ πράγματα αὐτά. Καὶ ὅταν ἴδῃ ὅτι ἀδικεῖται ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει διαπράξει καμμίαν ἀδικίαν, αὐτὸν μὲν τὸν ἐξυψώνει καὶ τὸν καθιστᾷ ἔνδοξον, ἐνῷ τιμωρεῖ ἐσέ. Πραγματικά, ἀφοῦ δὲν ἀφήνει χωρὶς τιμωρίαν ἐκείνους ποὺ χαίρονται διὰ τὰ παθήματα τῶν ἐχθρῶν, («νὰ μὴ χαίρεσαι», λέγει,

32. Πρβλ. Γεν. 31, 1 ἑξ.

33. Μαρία. Ἀδελφὴ τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Ἀαρὼν (Ἀριθ. 12, 1 - 15).

34. Ἀαρών. Ἀδελφὸς καὶ συνεργάτης τοῦ Μωϋσέως εἰς τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς Αἰγύπτου. Τὰ περὶ αὐτοῦ διαλαμβάνονται εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου.

«διὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἐχθροῦ σου, μήπως σὲ ἴδῃ κάποτε ὁ Θεὸς καὶ δὲν τοῦ ἀρέσῃ αὐτό»),[35] πολὺ περισσότερον δὲν θὰ ἀφήσῃ ὅσους φθονοῦν ἐκείνους ποὺ καμμίαν ἀδικίαν δὲν ἔχουν διαπράξει.

B Ἂς φονεύσωμεν, λοιπόν, τὸ πολυκέφαλον θηρίον. Διότι ὑπάρχουν πολλὰ εἴδη φθόνου. Διότι ἐὰν ἐκεῖνος ποὺ ἀγαπᾷ ὅποιον τὸν ἀγαπᾷ δὲν ὑπερέχει καθόλου ἀπὸ τὸν Τελώνην, ποῦ θὰ σταθῇ ἐκεῖνος ποὺ μισεῖ ἐκεῖνον ποὺ δὲν κάνει καμμίαν ἀδικίαν; Πῶς θὰ ἀποφύγῃ τὴν γέενναν ἐκεῖνος ποὺ ἀποδεικνύεται χειρότερος ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρας; Δι' αὐτὸ καὶ λυποῦμαι ὑπερβολικά, ἐπειδὴ ἡμεῖς, ποὺ προτρεπόμεθα νὰ μιμούμεθα τοὺς ἀγγέλους, μᾶλλον δὲ τὸν Κύριον τῶν ἀγγέλων, μιμούμεθα τὸν διάβολον. Διότι καὶ μέσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὑπάρχει μεγάλος φθόνος. Καὶ μάλιστα μεγαλύτερος εἶναι εἰς ἡμᾶς, παρὰ εἰς τοὺς χριστιανοὺς ποὺ ποιμαίνομεν.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν πρέπει νὰ ἀπευθυνθῶ καὶ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἰδίους. Διατί φθονεῖς τὸν πλησίον σου, πές μου σὲ παρακαλῶ; Ἐπειδὴ τὸν βλέπεις νὰ τὸν τιμοῦν καὶ νὰ τὸν ἐπαινοῦν; Μήπως, ὅμως, δὲν γνωρίζεις πόσον κακὸν κάνουν αἱ τιμαὶ C εἰς ὅσους δὲν προσέχουν; Ὁδηγοῦν εἰς κενοδοξίαν, εἰς ὑπερηφάνειαν, εἰς ἐγωϊσμόν, εἰς ὑπεροψίαν καὶ καθιστοῦν τὸν ἄνθρωπον ἀδιάφορον. Καὶ μαζὶ μὲ τὰ κακὰ μαραίνονται καὶ αὐτοὶ εὔκολα. Ἀλλὰ τὸ πιὸ χειρότερον εἶναι, ὅτι τὰ μὲν κακὰ ἀπὸ τὴν κατάστασιν αὐτὴν παραμένουν ἀθάνατα, ἐνῷ ἡ εὐχαρίστησις, μόλις ἐφάνη, ἐπέταξε καὶ ἐχάθη. Δι' αὐτά, λοιπόν, φθονεῖς; πές μου.

Ἀλλὰ μήπως φθονῇς ἐπειδὴ κάποιος ἔχει μεγάλην ἰσχὺν κοντὰ εἰς τὸν ἄρχοντα καὶ κάνει πάντα ὅ,τι θέλει καὶ τοὺς ἀντιπάλους του λυπεῖ καὶ τοὺς κόλακάς τους εὐεργετεῖ καὶ γενικὰ μεγάλην διαθέτει δύναμιν. D Οἱ λόγοι αὐτοὶ εἶναι λόγοι ἀνθρώπων ὑλοφρόνων καὶ πορσκολλημένων εἰς τὴν γῆν. Διότι τὸν πνευματικὸν ἄνθρωπον δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸν λυπήσῃ τίποτε ἀπολύτως. Διότι τί κακὸν ἠμπορεῖ νὰ τοῦ κάνῃ ὁ ἰσχυρός; Θὰ τὸν καθαιρέσῃ μήπως ἀπὸ τὸ ἀξίωμα; Καὶ τί σημασίαν ἔχει αὐτό; Ἐάν, βέβαια, ἡ καθαίρεσις εἶναι δικαία, τότε τὸν ὠφελεῖ. Διότι τίποτε δὲν ἐξοργίζει τόσον τὸν Θεόν, ὅσον τὸ νὰ ἀσκῇ κάποιος τὸ λειτούργημα τοῦ ἱερέως χωρὶς νὰ τὸ ἀξίζῃ. Ἂν πάλι ἡ καθαίρεσις εἶναι ἄδικος, ἡ εὐθύνη, τότε, πί-

35. Παροιμ. 24, 17 - 18.

πτει εἰς ἐκεῖνον καὶ δὲν βαρύνει τὸν καθαιρούμενον. Διότι ἐκεῖνος ποὺ παθαίνει κάτι ἄδικα καὶ ὑφίσταται τὴν ἀδικίαν μὲ γενναιότητα, ἀποκτᾷ μεγαλυτέραν παρρησίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν συμπεριφοράν του αὐτήν.

Κατὰ συνέπειαν, ἂς μὴ ἐξετάζωμεν τὸ πῶς θὰ κατέχωμεν τὴν ἀρχήν, πῶς θὰ τιμώμεθα, καὶ πῶς θὰ ἔχωμεν δύναμιν, ἀλλὰ τὸ πῶς θὰ ζῶμεν μὲ ἀρετὴν καὶ εὐσέβειαν. **E** Διότι αἱ ἐξουσίαι μᾶς παρασύρουν νὰ πράττωμεν πολλὰ πράγματα, ποὺ δὲν εἶναι ἀρεστὰ εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἀκόμη ἀπαιτεῖται ψυχὴ ἰσχυρὰ διὰ νὰ χρησιμοποιῶμεν τὴν ἐξουσίαν ὅπως πρέπει. Πραγματικά, ὅποιος δὲν διαθέτει ἐξουσίαν ἑκουσίως ἢ ἀκουσίως φιλοσοφεῖ. Ἐκεῖνος, ὅμως, ποὺ ἔχει τὴν ἐξουσίαν παθαίνει τὸ ἴδιον μὲ ἐκεῖνον ποὺ συγκατοικεῖ μὲ μίαν γυναῖκα ὡραίαν καὶ καλὴν καὶ τοῦ τίθεται νόμος νὰ μὴ τὴν κυττάζῃ ποτὲ μὲ ἀκόλαστον βλέμμα.

443 Πραγματικά, αὐτὰ τὰ γνωρίσματα ἔχει ἡ ἐξουσία. Δι᾽ αὐτὸ καὶ πολλοὺς ἀνθρώπους χωρὶς νὰ τὸ θέλουν τοὺς ἔρριψεν εἰς τὴν ἀλαζονείαν, τοὺς ἔκανε νὰ ὀργίζωνται εὔκολα, ἀφήρεσε τὸ χαλκινὸν τῆς γλώσσης, ἔβγαλε τὴν θύραν ἀπὸ τὸ στόμα καὶ συνταράσσει τὴν ψυχὴν σὰν ἰσχυρὸς ἄνεμος καὶ καταποντίζει τὸ σκάφος εἰς τὸν πυθμένα τῶν κακῶν.

Αὐτόν, λοιπόν, ποὺ εὑρίσκεται εἰς τόσον μεγάλον κίνδυνον θαυμάζεις καὶ τὸν θεωρεῖς ἄξιον μιμήσεως; Πόσην ἀνοησίαν φανερώνουν αὐτά; Σκέψου, ἀκόμη μαζὶ μὲ ὅλα αὐτά, πόσους ἐχθροὺς καὶ κατηγόρους, πόσους κόλακας ἔχει ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς καὶ τὸν πολιορκοῦν. Πές μου, λοιπόν, εἶναι ἄξια μακαρισμοῦ αὐτά; Ἀλλὰ ποῖος θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτὴν τὴν ἄποψιν;

Ναί, ἀλλὰ εἰς τὸν λαόν, λέγει κάποιος, χαίρει μεγάλης ἐκτιμήσεως. Καὶ τί σημαίνει αὐτό; **B** Διότι δὲν εἶναι ὁ λαὸς ὁ Θεός, εἰς τὸν ὁποῖον πρόκειται νὰ εἶναι ὑπεύθυνος. Ὥστε ὅταν ἀναφέρῃς τὸν λαόν, δὲν λέγεις τίποτε ἄλλο παρὰ ἐμπόδια πολλά, σκοπέλους, ὑφάλους καὶ σπήλαια. Διότι τὸ νὰ εἶναι κανεὶς δημοφιλής, ὅσον τὸν καθιστᾷ λαμπρόν, τόσον μεγαλυτέρους κινδύνους περικλείει, ὅπως εἶναι αἱ φροντίδες καὶ αἱ στενοχωρίαι. Πραγματικά, ὁ ἄνθρωπος αὐτοῦ τοῦ εἴδους δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀναπνεύσῃ ἢ νὰ ἡσυχάσῃ καθόλου, διότι ἔχει πολὺ σκληρὸν κύριον. Καὶ διατί λέγω μόνον ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀναπνεύσῃ καὶ νὰ ἡσυχάσῃ; Ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος αὐτός, καὶ ἂν ἀκόμη ἔχῃ πολλὰς ἀρετάς, δύσκολα εἰσέρχεται εἰς τὴν βασιλείαν. Διότι τίποτε δὲν ὁδηγεῖ τόσον εἰς τὰς παρεκτροπάς, ὅσον ἡ ἐξάρτησις ἀπὸ τὴν γνώμην τοῦ κόσμου, ἡ ὁποία καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους δειλούς, ἀγενεῖς, κόλακας καὶ ὑποκριτάς.

C Πραγματικά. διατί οἱ Φαρισαῖοι ὑπεστήριζαν ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει δαιμόνιον; Δὲν τὸ ἔκαναν ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ δοξάζωνται ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων; Διατί, πάλιν. οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι ἐσχημάτιζαν ὀρθὴν γνώμην διὰ τὸν Ἰησοῦν; Δὲν τὸ ἔκαναν ἐπειδὴ δὲν τοὺς κατεῖχε τὸ πάθος τοῦ φθόνου; Διότι τίποτε, ἀπολύτως τίποτε, δὲν μᾶς καθιστᾷ τόσον παρανόμους καὶ ἀνοήτους, ὅσον τὸ νὰ ἐξαρτώμεθα ἀπὸ τὴν γνώμην τοῦ κόσμου. Ὅπως, πάλιν, τίποτε δὲν μᾶς κάνει πιὸ ἐναρέτους καὶ ἀδαμαντίνους, ὅσον τὸ νὰ περιφρονῶμεν αὐτήν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ χρειάζεται πολὺ δυνατὴν ψυχὴν ἐκεῖνος ποὺ σκοπεύει νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν τόσον ἰσχυρὰν ὁρμὴν καὶ βίαν αὐτοῦ τοῦ ἀνέμου. Διότι, πραγματικά, ὅταν εὐημερῇ, θεωρεῖ τὸν ἑαυτόν του ἀνώτερον ἀπὸ ὅλους, ὅταν, ὅμως, πέσῃ εἰς τὴν ἀντίθετον κατάστασιν, θέλει νὰ ἐξαφανίσῃ τὸν ἑαυτόν του. **D** Καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ δι᾽ αὐτὸν καὶ γέενναν καὶ βασιλείαν, ὅταν κατανικᾶται ἀπὸ τὸ πάθος αὐτό.

Πές μου, λοιπόν, αὐτὰ ἀξίζουν νὰ τὰ φθονῇ κανείς; Ἢ εἶναι ἄξια θρήνων καὶ δακρύων; Εἶναι φανερόν, βέβαια. Σύ, ὅμως, ὅταν φθονῇς αὐτὸν ποὺ εὐδοκιμεῖ κάτω ἀπὸ αὐτὰς τὰς συνθήκας, κάνεις τὸ ἴδιον μὲ ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ὅταν θὰ ἔβλεπε κάποιον δεμένον νὰ μαστιγώνεται καὶ νὰ σύρεται ἀπὸ ἀναρίθμητα θηρία, θὰ τὸν ἐφθόνει διὰ τὰς πληγὰς καὶ τὰς μαστιγώσεις. Διότι, πραγματικά, ὅσα ἄτομα ἔχει ὁ δῆμος, τόσα δεσμὰ ἔχει καὶ αὐτὸς καὶ τόσους κυρίους. **E** Καὶ τὸ χειρότερον εἶναι ὅτι ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς ἔχει διαφορετικὴν γνώμην καὶ κάθε φορὰ σχηματίζουν ἐπιπολαίαν ἀντίληψιν διὰ τὸν δοῦλον των, χωρὶς νὰ βασανίζουν τὰς ἀπόψεις των καθόλου, ἀλλὰ ὅ,τι θὰ φανῇ καλὸν εἰς τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον, αὐτὰ παραδέχονται καὶ αὐτοί.

Ποίων κυμάτων καὶ ποίας τρικυμίας δὲν εἶναι χειρότερα αὐτά; Διότι ὁ ἄνθρωπος αὐτοῦ τοῦ εἴδους παρασύρεται εὔκολα ἀπὸ τὴν ἡδονὴν καὶ βυθίζεται εὔκολα καὶ πάντοτε εὑρίσκεται εἰς διαρκῆ ἀνωμαλίαν, χωρὶς ποτὲ νὰ ἡσυχάζῃ. Πραγματικά, πρὶν ἀπὸ τὸ θέατρον καὶ τοὺς ρη-

τορικοὺς ἀγῶνας, **444** κατέχεται ἀπὸ ἀγωνίαν καὶ τρόμον. Ὕστερα ἀπὸ τὸ θέατρον ἢ πεθαίνει ἀπὸ τὴν λύπην του ἢ χαίρει πάνω ἀπὸ τὸ μέτρον, πρᾶγμα ποὺ εἶναι χειρότερον ἀπὸ τὴν λύπην. Διότι τὸ ὅτι ἡ ἡδονὴ δὲν εἶναι μικρότερον κακὸν ἀπὸ τὴν λύπην, ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ πῶς διαθέτει τὴν ψυχήν. Πραγματικά, τὴν καθιστᾷ ἐλαφράν, μετέωρον καὶ ἀστήρικτον.

Καὶ αὐτὸ εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ διαπιστώσωμεν καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων. Πότε, λοιπόν, ἦτο καλύτερος ὁ Δαυΐδ; Ὅταν ἦτο χαρούμενος, ἢ ὅταν ἦτο στενοχωρημένος; Ἐπίσης, πότε ἦτο καλὸς ὁ Ἰουδαϊκὸς λαός; Ὅταν ἐστέναζον καὶ ἐπεκαλοῦντο τὸν Θεὸν ἢ ὅταν ἐχαίροντο εἰς τὴν ἔρημον καὶ προσεκύνουν τὸν μόσχον; Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Σολομῶν, ὁ ὁποῖος περισσότερον ἀπὸ ὅλους ἐγνώριζε τί εἶναι ἡ ἡδονή, λέγει· Εἶναι καλὸν νὰ ὑπάγῃς εἰς σπίτι ποὺ ὑπάρχει πένθος, παρὰ εἰς σπίτι ποὺ ἐπικρατεῖ χαρά.[36] **B** Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς τοὺς μὲν μακαρίζει, ὅταν λέγῃ, «μακάριοι οἱ πενθοῦντες», τοὺς δὲ ταλανίζει καὶ λέγει· «Ἀλλοίμονον εἰς σᾶς ποὺ γελᾶτε, διότι θὰ κλαύσετε».[37] Καὶ πολὺ σωστά. Διότι εἰς τὰς ἀπολαύσεις καθίσταται ἡ ψυχὴ ἀμελὴς καὶ μαλακή. Ἐνῷ τὸ πένθος τὴν συγκρατεῖ καὶ τὴν κάνει νὰ φέρεται μὲ σωφροσύνην καὶ ἔτσι ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν κακῶν καὶ γίνεται ὑψηλοτέρα καὶ ἰσχυροτέρα.

Ἀφοῦ, λοιπόν, γνωρίζομεν καλὰ ὅλα αὐτά, ἂς ἀποφεύγωμεν τὴν δόξαν τοῦ κόσμου καὶ τὴν ἡδονὴν ποὺ προσφέρει αὐτή, διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν πραγματικὴν δόξαν, ποὺ παραμένει αἰωνία, τὴν ὁποίαν εἴθε ὅλοι μας νὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν **C** τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

36. Πρβλ. Ἐκκλ. 7, 2 - 4.
37. Λουκ. 6, 25.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΑ' (41)

(Ματθ. ιβ', 25 - 32)

«Ὁ Ἰησοῦς ὅμως ἐγνώρισε τὰς ἀποκρύφους σκέψεις των καὶ τοὺς εἶπεν· Κάθε βασίλειον, τὸ ὁποῖον ἐχωρίσθη εἰς κομμάτια ἐχθρικά, ὥστε δι' ἐμφυλίου πολέμου νὰ στραφῇ κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του, καταλήγει εἰς τελείαν ἐρήμωσιν. Καὶ κάθε πόλις ἢ οἰκία ποὺ διῃρέθη κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ της, δὲν θὰ σταθῇ, ἀλλὰ θὰ πέσῃ καὶ θὰ ἐξαφανισθῇ. Καὶ ἐὰν ὁ σατανᾶς βγάζῃ διὰ τῆς βίας τὸν σατανᾶν, διῃρέθη κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του. Πῶς, λοιπόν, θὰ σταθῇ καὶ δὲν θὰ πέσῃ ἡ βασιλεία του;».[1]

Ἤδη τὸν εἶχαν κατηγορήσει ὅτι ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια μὲ τὴν βοήθειαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Βεελζεβούλ.[2] Ἀλλὰ τότε δὲν τοὺς ἐπετίμησεν, παρὰ τοὺς ἔδωσε τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσουν τὴν δύναμίν του ἀπὸ τὰ πολλὰ θαύματα καὶ νὰ διδαχθοῦν τὴν μεγαλωσύνην του ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς διδασκαλίας του. Ἐπειδή, ὅμως, ἐπέμεναν νὰ ἐπαναλαμβάνουν τὰς ἀπόψεις αὐτάς, τοὺς ἐπιτιμᾷ, λοιπόν. Καὶ μὲ τὴν ἐπιτίμησιν αὐτὴν ἀποδεικνύει τὴν θεότητά του κατὰ πρῶτον μὲ τὸ ὅτι ἀπεκάλυψε τὰς ἀποκρύφους σκέψεις των **E** καὶ δεύτερον μὲ τὸ ὅτι τόσον εὔκολα ἐξεδίωξε τοὺς δαίμονας.

Βέβαια, ἡ κατηγορία ποὺ ἀπέδωσαν εἰς τὸν Κύριον ἦτο πολὺ ἀναίσχυντος. Διότι, ὅπως εἶπα εἰς τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν, ὁ φθόνος δὲν ζητεῖ τί νὰ εἴπῃ, ἀλλὰ ἁπλῶς θέλει νὰ εἴπῃ κάτι. Καὶ ὅμως, παρὰ τὴν συμπεριφοράν των αὐτήν, δὲν τοὺς περιεφρόνησεν ὁ Χριστός, ἀλλ' ἀπολογεῖται μὲ τὴν ἐπιείκειαν ποὺ ἁρμόζει εἰς αὐτόν, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ φερώμεθα μὲ πραότητα πρὸς τοὺς ἐχθρούς μας. **448** Καὶ ἂν ἀκόμη διατυπώνουν εἰς βάρος μας κατηγορίας, ποὺ γνωρίζομεν ὅτι δὲν εὐσταθοῦν δι' ἡμᾶς καὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀνθέξουν εἰς τὴν δοκιμασίαν τῆς λο-

1. Ματθ. 12, 25 - 26.
2. Πρβλ. Ματθ. 12, 24.

γικῆς, νὰ μὴ μᾶς καταλαμβάνῃ φόβος καὶ ταραχή, ἀλλὰ μὲ κάθε μακροθυμία νὰ ἀπολογούμεθα εἰς αὐτούς. Αὐτό, λοιπόν, ἔκανε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὁ Κύριος καὶ ἔδωσε μεγάλην ἀπόδειξιν, ὅτι ὅσα ἔλεγαν εἰς βάρος του ἦσαν ψευδῆ. Διότι δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸν τοῦ δαιμονιζομένου νὰ φέρεται μὲ τόσην μεγάλην ἐπιείκειαν. Οὔτε πάλιν ἠμποροῦσε ὁ δαιμονιζόμενος νὰ γνωρίσῃ τὰς ἀποκρύφους σκέψεις των. Διότι, ἐπειδὴ ἡ σκέψις των αὐτὴ ἦτο πάρα πολὺ ἀναίσχυντος καί, ἀκόμη, ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ, δὲν εἶχαν τὴν τόλμην νὰ δώσουν δημοσιότητα εἰς τὰς κατηγορίας των αὐτάς, ἀλλὰ τὰς ἐστριφογύριζαν εἰς τὸ μυαλό τους.

B Ὁ Κύριος, ὅμως, διὰ νὰ τοὺς ἀποδείξῃ ὅτι ἐγνώριζε καὶ τὰς ἀποκρύφους αὐτὰς σκέψεις των, δὲν ἀναφέρει μὲν τὴν κατηγορίαν, οὔτε ἀποκαλύπτει τὴν πονηρίαν των, ἀλλὰ δίδει ἀπάντησιν εἰς αὐτὰς καὶ ἀφήνει τὸν ἔλεγχον εἰς τὴν συνείδησιν αὐτῶν ποὺ ἰσχυρίζοντο αὐτά. Διότι εἰς ἕνα πρᾶγμα μόνον ἀπέδιδε τὴν μεγαλυτέραν προσοχήν, εἰς τὸ νὰ ὠφελήσῃ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ ὄχι νὰ τοὺς διαπομπεύσῃ. Μολονότι, ἐὰν ἤθελε νὰ τοὺς ἀπαντήσῃ διὰ μακρῶν, νὰ τοὺς γελοιοποιήσῃ καὶ συγχρόνως νὰ ζητήσῃ νὰ ὑποστοῦν τὴν βαρυτέραν τιμωρίαν, δὲν ὑπῆρχε κανένα ἐμπόδιον. Ἀλλ' ὅμως ὅλ' αὐτὰ τὰ ἄφησε κατὰ μέρος καὶ ἕνα μόνον ἐπρόσεχεν, νὰ μὴ τοὺς κάνῃ πιὸ ἐριστικούς, ἀλλὰ περισσότερον ἐπιεικεῖς καὶ ἔτσι νὰ τοὺς καταστήσῃ καταλληλοτέρους διὰ μετάνοιαν καὶ διόρθωσιν.

C Πῶς ἀπολογεῖται, λοιπόν; Δὲν ἐπικαλεῖται καμμίαν μαρτυρίαν ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, (διότι δὲν ἔδιδαν προσοχὴν εἰς αὐτὰ καὶ ἐπρόκειτο νὰ κάνουν παρερμηνείαν), ἀλλὰ τοὺς ἀπαντᾷ μὲ βάσιν τὰ συμβαίνοντα εἰς τὴν καθημερινὴν ζωήν· «Διότι κάθε βασίλειον, τὸ ὁποῖον ἐχωρίσθη εἰς κομμάτια ἐχθρικὰ ὥστε δι' ἐμφυλίου πολέμου νὰ στραφῇ κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του, καταλήγει εἰς τελείαν ἐρήμωσιν. Καὶ κάθε πόλις ποὺ διῃρέθη κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ της, δὲν θὰ σταθῇ». Πραγματικά, δὲν προκαλοῦν τόσην καταστροφὴν οἱ πόλεμοι ποὺ προέρχονται ἀπὸ ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς, ὅσην φθορὰν προκαλοῦν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι. Τὸ ἴδιον, βέβαια, συμβαίνει καὶ εἰς τὰ σώματα. Τὸ ἴδιον, καὶ εἰς ὅλα τὰ πράγματα. Ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ παρόντος φέρει παραδείγματα ἀπὸ πιὸ γνωστὰ θέματα. Καὶ ὅμως ποῖον πρᾶγμα εἶναι ἰσχυρότερον εἰς τὴν γῆν ἀπὸ ἕνα βασίλειον; Τίποτε. Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα, ὅταν σημειωθῇ ἐμφύλιος πόλεμος μέσα εἰς αὐτό, διαλύεται καὶ καταστρέφεται. Ἐὰν ὅμως εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ βασιλείου ρίπτῃ τὸ βάρος εἰς τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως, **D** ἡ ὁποία στασιάζει κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ της, τί θὰ ἠμποροῦσες νὰ εἴπῃς διὰ μίαν πόλιν; Ἢ τί δι' ἕνα σπίτι; Πραγματικά, εἴτε μεγάλη εἴτε μικρὰ εἶναι μία δύναμις, ὅταν στασιάσῃ πρὸς τὸν ἑαυτόν της, καταστρέφεται.

Κατὰ συνέπειαν, ἐὰν ἐγὼ ἔχω δαιμόνιον μέσα μου καὶ μὲ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἐκδιώκω τοὺς δαίμονας ἀπὸ τοὺς δαιμονιζομένους, τότε ἔχει ἀρχίσει μάχη καὶ ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ τῶν δαιμόνων καὶ ἀγωνίζονται ἐναντίον ἀλλήλων. Ἐάν, ὅμως, πολεμοῦν μεταξύ των, ἔχει πλέον καταστραφῇ καὶ διαλυθῇ ἡ δύναμίς των. «Καὶ ἐὰν ὁ σατανᾶς βγάζῃ διὰ τῆς βίας τὸν σατανᾶν», (καὶ δὲν εἶπε τοὺς δαίμονας διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὑπάρχει μεγάλη ἑνότης καὶ συμφωνία μεταξὺ τῶν δαιμόνων), «διῃρέθη τότε», λέγει, «κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του». Ἐάν, ὅμως, διῃρέθη, ἔγινε πλέον ἀσθενέστερος καὶ κατεστράφη. **E** Ἐὰν κατεστράφη, πῶς ἠμπορεῖ νὰ ἐκδιώκῃ τὸν ἄλλον σατανᾶν; Εἶδες πόσον γελοία εἶναι ἡ κατηγορία αὐτὴ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ; Πόσον ἀνόητος; Πόσον ἀντιφατική; Διότι δὲν εἶναι νοητὸν νὰ ὑποστηρίζουν τὰ ἴδια πρόσωπα, ὅτι διατηρεῖ τὴν δύναμίν του ὁ σατανᾶς καὶ ὅτι, παράλληλα, ἐκδιώκει τοὺς ἄλλους δαίμονας. Ἀκόμη, νὰ ἰσχυρίζωνται ὅτι δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ὑπάρχει, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἦτο φυσικὸν ἐπακόλουθον νὰ ἔχῃ καταστραφῆ.

Καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη ἀπάντησις τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν Φαρισαίων, ὅτι βγάζει τὰ δαιμόνια μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Βεελζεβούλ.

Δευτέρα ἀπάντησις, μετὰ τὴν πρώτην, εἶναι τὰ ὅσα λέγει διὰ τοὺς μαθητάς. Διότι τὰς ἐναντίον του συκοφαντίας αὐτῶν δὲν τὰς ἀνατρέπει μὲ ἕνα μόνον τρόπον, **446** ἀλλὰ μὲ δύο καὶ τρεῖς, ἐπειδὴ θέλει ὁλοκληρωτικὰ νὰ ἀφανίσῃ τὴν ἀναισχυντίαν τους. Τὸ ἴδιον, ἄλλωστε, ἔκανε καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς τηρήσεως τῆς ἀργίας τοῦ Σαββάτου, ὅπου ἀνέφερε τὴν περίπτωσιν τοῦ Δαυΐδ,[3] τοὺς ἱερεῖς,[4] τὴν προφητικὴν μαρτυρίαν ποὺ λέγει, «θέλω ἔλεος καὶ ὄχι θυσίας»[5] καὶ τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον καθιερώθη τὸ Σάββατον. «Διότι τὸ Σάββατον», λέγει, «ἔγινε

3. Πρβλ. Ματθ. 12, 3 - 4.
4. Πρβλ. Ματθ. 12, 5.
5. Ὠσ. 6, 6. Ματθ. 12, 7.

διὰ τὸν ἄνθρωπον».[6] Τὸ ἴδιον, λοιπόν, κάνει καὶ ἐδῶ. Πραγματικά, μετὰ τὸ πρῶτον ἐπιχείρημα ἔρχεται εἰς τὸ δεύτερον ποὺ εἶναι πιὸ σαφὲς ἀπὸ τὸ πρῶτον. «Καὶ ἐὰν ἐγώ», λέγει, «βγάζω τὰ δαιμόνια μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Βεελζεβούλ, τὰ τέκνα σας μὲ τὴν δύναμιν ποίου τὰ βγάζουν;».[7] Κύτταξε καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὴν ἐπιείκειαν τοῦ Κυρίου. B Διότι δὲν εἶπεν, οἱ μαθηταί μου, οὔτε, οἱ ἀπόστολοι, ἀλλὰ «τὰ τέκνα σας», ὥστε νὰ τοὺς δώσῃ μεγάλην εὐκαιρίαν, ἐὰν θελήσουν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν ἀρχικήν των εὐγένειαν.[8] Ἐάν, ὅμως, φέρωνται μὲ ἀχαριστίαν καὶ ἐπιμένουν εἰς τὰς ἀπόψεις των, νὰ τοὺς ἀφαιρέσῃ πλέον κάθε ἐπαίσχυντον πρόφασιν. Ὅ,τι λέγει ἔχει τὴν ἀκόλουθον σημασίαν· Οἱ ἀπόστολοι μὲ τὴν βοήθειαν ποίου ἐκβάλλουν τὰ δαιμόνια; Διότι καὶ αὐτοὶ ἐξεδίωκαν τοὺς δαίμονας μὲ τὴν δύναμιν ποὺ ἔλαβαν ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν, χωρίς, ὅμως, νὰ τοὺς κατηγοροῦν δι' αὐτὸ οἱ Φαρισαῖοι. Ἐπειδὴ δὲν ἐμάχοντο τὰ γεγονότα καὶ τὰς πράξεις, ἀλλὰ τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου.

Θέλων, λοιπόν, ὁ Ἰησοῦς νὰ τοὺς ἀποδείξῃ C ὅτι τὰ λεγόμενά τους προήρχοντο μόνον ἀπὸ φθόνον, φέρει τοὺς ἀποστόλους εἰς τὸ μέσον. Διότι ἐὰν ἐγὼ ἐκδιώκω τὰ δαιμόνια μὲ τὴν συνεργασίαν τοῦ Βεελζεβούλ, πολὺ περισσότερον θὰ τὸ κάνουν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔλαβαν τὴν ἐξουσίαν αὐτὴν ἀπὸ ἐμέ. Ἀλλὰ δὲν εἴπατε τίποτε παρόμοιον εἰς αὐτούς. Κατὰ ποίαν λογικήν, λοιπόν, κατηγορεῖτε ἐμέ, ποὺ εἶμαι ὁ αἴτιος τῶν πράξεων ποὺ ἐνεργοῦν ἐκεῖνοι, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀπαλλάσσετε ἀπὸ κάθε κατηγορίαν; Αὐτὴ ἡ συμπεριφορά σας δὲν θὰ σᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν κατηγορίαν, ἀλλὰ θὰ γίνῃ ἀφορμὴ μεγαλυτέρας τιμωρίας σας. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ προσέθεσεν· «Δι' αὐτὸ αὐτοὶ θὰ σᾶς καταδικάσουν».[9] Διότι ἀφοῦ οἱ μαθηταί μου προέρχονται ἀπὸ σᾶς καὶ ἐμελέτησαν τὰ ζητήματα αὐτὰ καὶ πείθονται καὶ ὑπακούουν εἰς ἐμέ, εἶναι φανερὸν ὅτι θὰ καταδικάσουν ἐκείνους ποὺ ἐνεργοῦν καὶ λέγουν τὰ ἀντίθετα.

«Ἐάν, ὅμως, ἐγὼ μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ βγάζω τὰ δαιμόνια, D ἀποδεικνύεται ὅτι ἔφθασεν εἰς σᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ».[10] Τί εἶναι «ἡ βασιλεία»; Ἡ ἰδική μου παρουσία. Κύτταξε μὲ ποῖον τρόπον τοὺς προσκαλεῖ πάλιν κοντά του καὶ τοὺς θεραπεύει καὶ τοὺς προσελκύει νὰ τὸν γνωρίσουν καί, παράλληλα, τοὺς ἀποδεικνύει ὅτι καταπολεμοῦν τὰ ἰδικά τους ἀγαθὰ καὶ ἀντιστρατεύονται τὴν ἰδικήν τους σωτηρίαν. Διότι ἔπρεπεν, λέγει, νὰ χαίρεσθε καὶ νὰ σκιρτᾶτε ἀπὸ ἀγαλλίασιν, ἐπειδὴ ἦλθα κοντά σας διὰ νὰ σᾶς δωρίσω τὰ μεγάλα καὶ ἀπόρρητα ἐκεῖνα ἀγαθά, τὰ ὁποῖα ἀπὸ παλαιὰ τὰ ὕμνησαν οἱ προφῆται, καὶ ἐπειδὴ ἔφθασεν ὁ καιρὸς τῆς εὐτυχίας σας. Σεῖς, ὅμως, κάνετε τὸ ἀντίθετον καὶ ὄχι μόνον δὲν δέχεσθε τὰ ἀγαθά, ἀλλὰ μὲ συκοφαντεῖτε καὶ σκηνοθετεῖτε κατηγορίας ἐναντίον μου χωρὶς νὰ ὑπάρχουν.

E Ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος λέγει· «Ἐάν, ὅμως, ἐγὼ μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ», ἐνῷ ὁ Λουκᾶς λέγει· «Ἐὰν δὲ ἐγὼ μὲ τὸν δάκτυλον τοῦ Θεοῦ βγάζω τὰ δαιμόνια», διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἡ ἐκδίωξις τῶν δαιμόνων ἦτο ἔργον, ποὺ ἐχρειάζετο μεγάλην δύναμιν καὶ ὄχι ἕνα ἁπλὸ χάρισμα. Καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ ἐπιθυμεῖ ὁ Κύριος μὲ συλλογισμὸν νὰ ἀποδείξῃ καὶ νὰ τοὺς τονίσῃ ὅτι ἐὰν τώρα συμβαίνῃ αὐτό, ἔχει ἔλθει πλέον ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ δὲν τὸ λέγει αὐτὸ κατ' εὐθεῖαν, ἀλλὰ τὸ ὑπαινίσσεται συνεσκιασμένως καὶ μὲ τρόπον ποὺ νὰ μὴ τοὺς φανῇ βαρύ, ὅταν λέγῃ· «Ἄρα ἀποδεικνύεται ὅτι ἔφθασεν εἰς σᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ».

447 Εἶδες πλοῦτον σοφίας; Μὲ ὅσα τὸν κατηγόρουν, μὲ αὐτὰ ἀπέδειξε τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς παρουσίας του.

Εἰς τὴν συνέχειαν, διὰ νὰ τοὺς προσελκύσῃ, δὲν εἶπεν ἁπλῶς, ἔφθασεν ἡ βασιλεία, ἀλλά, «εἰς σᾶς» ἔφθασεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, σὰν νὰ ἔλεγεν, δηλαδή· Διὰ σᾶς ἔχουν ἔλθει τὰ ἀγαθά. Διατί, λοιπόν, διάκεισθε ἐχθρικῶς πρὸς τὰ ἰδικά σας καλά; Διατί καταπολεμεῖτε τὴν σωτηρίαν σας; Αὐτὴ εἶναι ἐκείνη ἡ ἐποχή, τὴν ὁποίαν προέλεγαν οἱ προφῆται. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπόδειξις τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν κόσμον, τὴν ὁποίαν ὕμνησαν οἱ προφῆται, τὸ ὅτι δηλαδὴ ὅλα αὐτὰ γίνονται μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. Διότι τὸ ὅτι συμβαίνουν θαυμαστὰ γεγονότα, τὸ γνωρίζετε καλὰ οἱ ἴδιοι. Τὸ ὅτι δὲ αὐτὰ πρα-

6. Μάρκ. 2, 27.
7. Ματθ. 12, 27.
8. Νὰ ἀφήσουν, δηλαδή, τὴν ὑποκρισίαν καὶ τὰς συκοφαντίας καὶ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν ἀληθῆ εὐσέβειαν.
9. Ματθ. 12, 27.

10. Ματθ. 12, 28.

γματοποιοῦνται μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, τὸ φωνάζουν τὰ ἴδια τὰ γεγονότα. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι τώρα ἰσχυρότερος ὁ σατανᾶς, ἀλλ' ὁπωσδήποτε εἶναι ἀσθενέστερος. **B** Ὁ ἀδύνατος ὅμως δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ βγάζῃ τὸν ἰσχυρὸν δαίμονα, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι ἰσχυρός. Τὰ ἔλεγε δὲ αὐτὰ διὰ νὰ δείξῃ τὴν δύναμιν τῆς ἀγάπης καὶ τὴν ἀδυναμίαν τῆς διαιρέσεως καὶ τῆς φιλονεικίας. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰησοῦς συνεχῶς συνεβούλευε τοὺς μαθητὰς εἰς κάθε περίπτωσιν περὶ τῆς ἀγάπης καὶ ὅτι ὁ διάβολος κάνει τὸ πᾶν διὰ νὰ τὴν ἀφανίσῃ.

Ἀφοῦ ἐτελείωσεν, λοιπόν, καὶ τὸ δεύτερον ἐπιχείρημα, ἔρχεται εἰς τὸ τρίτον καὶ λέγει τὰ ἀκόλουθα· «Πῶς ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ σπίτι τοῦ δυνατοῦ καὶ νὰ ἁρπάσῃ τὰ πράγματά του, ἐὰν δὲν κατακτήσῃ καὶ δὲν δέσῃ πρῶτα τὸν ἰσχυρὸν καὶ τότε θὰ διαρπάσῃ τὸ σπίτι του;»[11] Ὅτι, βέβαια, δὲν εἶναι νοητὸν νὰ βγάζῃ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν, εἶναι φανερὸν ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν παραπάνω. Τὸ ὅτι δὲ δὲν ἦτο δυνατὸν κατ' ἄλλον τρόπον νὰ ἐκδιωχθῇ ὁ σατανᾶς, ἐὰν προηγουμένως δὲν τὸν ἐνίκα ὁ Κύριος, **C** καὶ αὐτὸ γίνεται παραδεκτὸν ἀπὸ ὅλους. Ποία ἀλήθεια προκύπτει, λοιπόν, ἀπὸ αὐτά; Ὅ,τι ἐλέχθη παραπάνω, ἀλλὰ μὲ μεγαλυτέραν πειστικότητα. Διότι τόσον πολύ, λέγει, ἀπέχω ἀπὸ τοῦ νὰ χρησιμοποιῶ τὸν διάβολον ὡς σύμμαχον, ὥστε καὶ τὸν καταπολεμῶ καὶ τὸν δεσμεύω. Καὶ ἀπόδειξις αὐτοῦ εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι διαρπάζω τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. Κύτταξε πῶς ἀποδεικνύεται τὸ ἀντίθετον ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ἤθελαν νὰ δημιουργήσουν οἱ Φαρισαῖοι μὲ τὴν κατηγορίαν τους. Διότι ἐκεῖνοι ἐπεθύμουν νὰ ἀποδείξουν ὅτι δὲν ἐκδιώκει μὲ τὴν ἰδικήν του δύναμιν τοὺς δαίμονας, ἐνῷ ὁ Κύριος ἀποδεικνύει ὅτι ὄχι μόνον τοὺς δαίμονας, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν μὲ μεγάλην ἐξουσίαν τὸν ἔχει δέσει **D** καὶ αὐτὸν πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους κατενίκησε μὲ τὴν ἰδικήν του δύναμιν. Καὶ αὐτὸ γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὰ γεγονότα. Ἐάν, λοιπόν, ὁ σατανᾶς ἐξακολουθῇ νὰ εἶναι ἄρχων καὶ οἱ ἄλλοι ὑποτάσσονται εἰς αὐτόν, πῶς, χωρὶς νὰ νικηθῇ καὶ νὰ ὑποκύψῃ αὐτός, διηρπάγησαν αὐτοί;

Ἐδῶ, νομίζω, ὅτι τὰ λεγόμενα ἀποτελοῦν προφητείαν. Διότι δὲν εἶναι μόνον οἱ δαίμονες σκεύη τοῦ διαβόλου, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ πράττουν τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. Τὰ εἶπεν, λοιπόν, αὐτὰ διὰ νὰ δηλώσῃ ὅτι καὶ τοὺς δαίμονας ἐκβάλλει, ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκουμένην ὁλόκληρον θὰ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν πλάνην, **E** καὶ τὰς μαγείας αὐτοῦ θὰ καταλύσῃ, καὶ θὰ ἀχρηστεύσῃ ὅλα τὰ τεχνάσματα αὐτοῦ. Καὶ δὲν εἶπεν ὅτι, θὰ ἁρπάσῃ τὰ πράγματα τοῦ διαβόλου, ἀλλὰ «θὰ τὰ διαρπάσῃ», διὰ νὰ δείξῃ ὅτι αὐτὸ θὰ ἐγίνετο μὲ μεγάλην ἐξουσίαν. Ἐπίσης, ὀνομάζει ἰσχυρὸν τὸν διάβολον, ὄχι ἐπειδὴ ἐκ φύσεως εἶναι ἰσχυρός, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ τὴν δύναμιν ποὺ εἶχε προηγουμένως, ἡ ὁποία ἐδημιουργήθη ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας ἀδιαφορίαν καὶ ραθυμίαν.

«Ἐκεῖνος ποὺ δὲν εἶναι μαζί μου, εἶναι ἐναντίον μου. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν μαζεύει μαζὶ μὲ ἐμέ, αὐτὸς σκορπίζει».[12] **448** Νὰ καὶ τὸ τέταρτον ἐπιχείρημα. Διότι τί ἐπιθυμῶ ἐγώ; λέγει. Νὰ σᾶς ὁδηγήσω κοντὰ εἰς τὸν Θεόν, νὰ σᾶς διδάξω τὴν ἀρετήν, νὰ σᾶς καταστήσω γνωστὴν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Τί θέλουν δὲ ὁ διάβολος καὶ οἱ δαίμονες; Τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτά. Κατὰ ποίαν λογικήν, λοιπόν, ἐκεῖνος ποὺ δὲν μαζεύει μαζί μου, οὔτε εἶναι μὲ τὸ μέρος μου, ἐπρόκειτο νὰ συμπράξῃ μὲ ἐμέ; Καὶ διατί λέγω νὰ συμπράξῃ; Ἀντίθετα, θὰ εἶχε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ διασκορπίσῃ ὅλα τὰ ἰδικά μου. Αὐτός, λοιπόν, ποὺ ὄχι μόνον δὲν συμπράττει μαζί μου, ἀλλὰ καὶ διασκορπίζει, πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ δείξῃ τόσην ὁμόνοιαν πρὸς ἐμέ, ὥστε μαζί μου νὰ ἐκδιώκῃ τοὺς δαίμονας; Αὐτὸ δὲ εἶναι φυσικὸν νὰ ὑποπτεύσωμεν ὅτι δὲν ἐλέχθη μόνον διὰ τὸν διάβολον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν του, **B** διότι καταπολεμεῖ τὸν διάβολον καὶ διασκορπίζει τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ.

Καὶ πῶς, ἐρωτᾷ κάποιος, εἶναι ἐναντίον μου, ὅποιος δὲν εἶναι μὲ τὸ μέρος μου; Ἀκριβῶς μὲ τὸ ὅτι δὲν μαζεύει μαζί μου. Ἐὰν δὲ αὐτὸ εἶναι ἀληθινόν, πολὺ περισσότερον θὰ εἶναι ἐχθρὸς ἐκεῖνος ποὺ εἶναι ἐναντίον του. Διότι, ἐὰν ὅποιος δὲν συμπράττῃ εἶναι ἐχθρός, πολὺ περισσότερον θὰ εἶναι ὅποιος τὸν καταπολεμεῖ. Ὅλ' αὐτὰ τὰ λέγει, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι μεγάλη καὶ ἀνέκφραστος εἶναι ἡ ἔχθρα αὐτοῦ πρὸς τὸν διάβολον. Διότι πές μου, σὲ παρακαλῶ, ἐὰν ὑπάρχῃ ἀνάγκη νὰ πολεμήσῃς ἐναντίον κάποιου, ἐκεῖνος ποὺ δὲν θέλει νὰ συμμαχήσῃ

11. Ματθ. 12, 29.

12. Ματθ. 12, 30.

μαζί σου δὲν εἶναι ἐχθρός σου δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον; Ἐὰν δὲ εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει ὅτι, «ὅποιος δὲν εἶναι ἐναντίον σας, εἶναι μὲ τὸ μέρος σας»,[13] αὐτὸ δὲν ἀντιφάσκει πρὸς ὅ,τι λέγεται ἐδῶ. Διότι εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἀπέδειξεν ὅτι εἶναι ἐναντίον αὐτῶν, **C** ἐνῷ ἐκεῖ ἀποδεικνύει ὅτι μερικῶς εἶναι μαζί των. Διότι διὰ τῆς πίστεως εἰς σέ, λέγει, ἐκδιώκουν τοὺς δαίμονας.[14]

Ἐγὼ νομίζω ὅτι ἐδῶ ἀναφέρεται καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ὁποίους ἐτοποθέτησε μὲ τὸ μέρος τοῦ διαβόλου. Διότι καὶ αὐτοὶ ἦσαν ἐναντίον του καὶ ἐσκόρπιζαν ὅσα συνεκέντρωνεν. Τὸ ὅτι δὲ ὑπαινίσσετο καὶ τοὺς Ἰουδαίους τὸ ἐδήλωσεν ὅταν εἶπεν· «Δι' αὐτὸ σᾶς λέγω ὅτι πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία θὰ συγχωρηθῇ εἰς τοὺς ἀνθρώπους».[15]

Ἀφοῦ ἀπελογήθη καὶ κατέρριψε τὰς ἀντιρρήσεις τους καὶ τοὺς ἀπέδειξεν ὅτι μάταια ἀναισχυντοῦν, τώρα λοιπὸν τοὺς ἐκφοβίζει. Διότι καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος δὲν εἶναι μικρὸν μέσον συμβουλῆς καὶ διορθώσεως, τὸ νὰ μὴ ἀπολογῆται καὶ νὰ μὴ προσπαθῇ νὰ τοὺς πείσῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς ἀπειλῇ. **D** πρᾶγμα ποὺ τὸ κάνει πολλὰς φοράς, ὅταν νομοθετῇ καὶ τοὺς συμβουλεύῃ. Καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως τὰ λεχθέντα δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶναι πολὺ ἀσαφῆ. Ἐάν, ὅμως, προσέχωμεν, θὰ τὰ ἐννοήσωμεν εὔκολα.

Καὶ κατὰ πρῶτον εἶναι καλὸν νὰ ἀκούσωμεν τὰ ἴδια τὰ λόγια· «Πᾶσα ἁμαρτία», λέγει, «καὶ βλασφημία θὰ συγχωρηθῇ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ βλασφημία ὅμως κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δὲν θὰ συγχωρηθῇ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ θὰ εἴπῃ λόγον ἐναντίον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, θὰ συγχωρηθῇ. Ἐκεῖνος, ὅμως, ποὺ θὰ εἴπῃ βλάσφημον λόγον κατὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δὲν θὰ συγχωρηθῇ οὔτε εἰς τὴν παροῦσαν οὔτε εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν».[16] **E** Τί σημαίνουν, λοιπόν, τὰ ὅσα λέγει ἐδῶ; Πολλὰς κατηγορίας εἴπατε ἐναντίον μου, ὅτι εἶμαι πλάνος, ὅτι εἶμαι ἀντίθεος. Ὅλα αὐτὰ σᾶς τὰ συγχωρῶ, ἐὰν μετανοήσετε, καὶ δὲν ζητῶ τὴν τιμωρίαν σας, ἐνῷ ἡ βλασφημία κατὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δὲν θὰ συγχωρηθῇ, ἔστω καὶ ἂν μετανοήσετε. Καὶ πῶς δικαιολογεῖται

13. Λουκ. 9, 50.
14. Πρβλ. Ματθ. 7, 22.
15. Ματθ. 12, 31.
16. Ματθ. 12, 31 - 32.

αὐτό; Διότι καὶ αὐτὴ ἡ βλασφημία συνεχωρήθη εἰς ἐκείνους ποὺ μετενόησαν. Πραγματικά, πολλοὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἶπαν τὰς κατηγορίας αὐτὰς ἐπίστευσαν ἀργότερον καὶ τοὺς συνεχωρήθησαν ὅλαι αἱ ἁμαρτίαι των.

441 Τί σημαίνουν, λοιπόν, τὰ ὅσα λέγει; Ὅτι ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας ἁμαρτίας αὐτὴ εἶναι ἀσυγχώρητος. Διὰ ποῖον λόγον; Διότι δὲν ἐγνώριζαν ἀκριβῶς ποῖος εἶναι ὁ Κύριος εἰς τὴν πραγματικότητα, ἐνῷ εἶχαν γνωρίσει εἰς ἱκανοποιητικὸν βαθμὸν τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Διότι, πραγματικά, οἱ προφῆται ὅ,τι εἶπαν τὸ εἶπαν διὰ τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶχαν ὑψηλὴν ἰδέαν καὶ γνῶσιν δι' αὐτό. Ὅ,τι λέγει ἔχει τὴν ἀκόλουθον σημασίαν· ἔστω ὅτι δὲν ἠμπορεῖτε νὰ σχηματίσετε σαφῆ γνώμην δι' ἐμέ, ἐπειδὴ φέρω ἀνθρώπινον σῶμα, μήπως, ὅμως, ἠμπορεῖτε νὰ εἰπῆτε καὶ διὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, δὲν τὸ γνωρίζομεν; Δι' αὐτὸ λοιπόν, θὰ εἶναι ἀσυγχώρητος ἡ βλασφημία σας καὶ θὰ τιμωρηθῆτε καὶ ἐδῶ εἰς τὴν γῆν καὶ ἐκεῖ εἰς τὸν οὐρανόν. **B** Διότι πολλοὶ ἐτιμωρήθησαν ἐδῶ μόνον, ὅπως εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔπεσεν εἰς τὴν πορνείαν[17] καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἀναξίως μετεῖχον εἰς τὰ μυστήρια ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς τῆς Κορίνθου. Σεῖς, ὅμως, θὰ τιμωρηθῆτε καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

Ὅσας, βέβαια, βλασφημίας εἴπατε ἐναντίον μου προτοῦ νὰ σταυρωθῶ, σᾶς τὰς συγχωρῶ. Καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ τόλμημα τοῦ σταυροῦ σᾶς τὸ συγχωρῶ. Καὶ οὔτε θὰ κατακριθῆτε διὰ τὴν ἀπιστίαν σας μόνον. (Διότι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἐπίστευσαν πρὸ τοῦ σταυροῦ δὲν εἶχαν τελείαν πίστιν. Ἐξ ἄλλου εἰς πολλὰς περιπτώσεις παραγγέλλει εἰς τοὺς ἀνθρώπους νὰ μὴ ἀνακοινώνουν τὴν πίστιν των εἰς τὴν θεότητά του πρὸ τοῦ πάθους. Καὶ ὅταν εὑρίσκετο εἰς τὸν σταυρὸν εἶπεν εἰς τὸν Πατέρα του νὰ τοὺς συγχωρήσῃ τὴν ἁμαρτίαν αὐτήν). Ὅσα, ὅμως, εἴπατε κατὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, αὐτὰ δὲν συγχωροῦνται.

C Τὸ ὅτι, λοιπόν, τὰ ὅσα λέγει διὰ τὸν ἑαυτόν του τὰ ἀναφέρει πρὸ τῆς σταυρώσεως τὸ ἀποδεικνύει μὲ ὅσα εἶπεν· «Καὶ ἐκεῖνος ποὺ θὰ εἴπῃ λόγον ἐναντίον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, θὰ συγχωρηθῇ. Ἐκεῖνος, ὅμως, ποὺ θὰ εἴπῃ βλάσφημον λόγον κατὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος»

17. Πρβλ. Β' Κορινθ. 2, 1 ἑξ.

δὲν θὰ συγχωρηθῇ. Διατί; Διότι τὸ ἅγιον Πνεῦμα σᾶς εἶναι γνωστὸν καὶ φέρεσθε μὲ ἀναισχυντίαν πρὸς ὅ,τι εἶναι φανερόν. Διότι καὶ ἂν λέγετε ὅτι ἐμὲ δὲν μὲ γνωρίζετε, δὲν ἀγνοεῖτε, βέβαια, καὶ ἐκεῖνο, διότι ἡ ἐκδίωξις τῶν δαιμόνων καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν εἶναι ἔργον τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Συνεπῶς, δὲν ὑβρίζετε ἐμὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἡ τιμωρία σας εἶναι ἀναπόφευκτος καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

Διότι, πραγματικά, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἄλλοι μὲν τιμωροῦνται καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. **D** Ἄλλοι πάλιν μόνον ἐδῶ, ἐνῷ ἄλλοι μόνον ἐκεῖ. Τέλος, ἄλλοι οὔτε ἐδῶ, οὔτε ἐκεῖ. Ἐδῶ μὲν καὶ ἐκεῖ, ὅπως συνέβη μὲ αὐτοὺς τοὺς Ἰδίους. (Διότι καὶ ἐδῶ ἐτιμωρήθησαν, ὅταν ὑπέστησαν τὰ φοβερὰ ἐκεῖνα βάσανα κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεώς τους,[18] καὶ ἐκεῖ θὰ ὑποστοῦν τὴν πλέον φοβερὰν τιμωρίαν). Ἐπίσης, ὅπως ἐτιμωρήθησαν οἱ Σοδομῖται καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ἐκεῖ δὲ μόνον, ὅπως ὁ πλούσιος ποὺ ἐκαίγετο καὶ δὲν εἶχεν οὔτε μίαν σταγόνα νεροῦ. Ἐδῶ δέ, ὅπως ὁ χριστιανὸς εἰς τὴν Κόρινθον ποὺ ἔπεσεν εἰς τὴν πορνείαν. Οὔτε ἐδῶ, οὔτε ἐκεῖ, ὅπως οἱ ἀπόστολοι, οἱ προφῆται καὶ ὁ μακάριος Ἰώβ. Διότι τὰ ὅσα ὑπέστησαν δὲν ἦσαν τιμωρία, **E** ἀλλὰ ἀγῶνες καὶ παλαίσματα.

Ἂς φροντίσωμεν, λοιπόν, νὰ ἀνήκωμεν εἰς τὴν μερίδα αὐτῶν. Καὶ ἐὰν δὲν ἐπιτύχωμεν αὐτό, ἂς συμπεριληφθῶμεν ἔστω εἰς ἐκείνους ποὺ ἐδῶ εἰς τὴν γῆν καθαρίζονται ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας των. Διότι τὸ δικαστήριον ἐκεῖνο εἶναι φοβερόν, καὶ ἡ τιμωρία ἀναπόφευκτος καὶ ἀφόρητος ἡ κόλασις. Ἐάν, ὅμως, θέλῃς νὰ μὴ τιμωρηθῇς οὔτε ἐδῶ, τότε νὰ δικάσῃς τὸν ἑαυτόν σου, νὰ ζητήσῃς εὐθύνας ἀπὸ αὐτόν. **480** Ἄκουσε τὸν Παῦλον ποὺ λέγει· «Διότι ἐὰν ἀνεκρίναμεν καὶ ἐξετάζαμεν τοὺς ἑαυτούς μας, δὲν θὰ καταδικαζώμεθα».[19] Ἂν κάνῃς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, θὰ προοδεύῃς σιγὰ σιγὰ καὶ θὰ φθάσῃς μέχρι τὸν στέφανον.

Καὶ πῶς θὰ ζητήσωμεν τὴν τιμωρίαν τοῦ ἑαυτοῦ μας; ἐρωτᾷ κάποιος. Νὰ θρηνήσῃς, νὰ στενάξῃς πικρά, νὰ ταπεινώσῃς τὸν ἑαυτόν σου, νὰ τὸν ὑποβάλῃς εἰς ταλαιπωρίας καὶ νὰ ἐνθυμηθῇς ἕνα ἕνα τὰ ἁμαρτήματά

18. Ἀναφέρεται εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τὸν Τίτον τὸ 70 μ. Χ.

19. Α' Κορινθ. 11, 31.

σου. Αὐτὰ δὲν εἶναι μικρὸν βάσανον τῆς ψυχῆς. Καὶ ἐὰν κάποιος εὑρίσκεται εἰς πνευματικὴν κατάνυξιν, γνωρίζει καλὰ ὅτι ἔτσι πρὸ πάντων τιμωρεῖται ἡ ψυχή. Ἐὰν κάποιος ἔχῃ συνεχῶς εἰς τὸ μυαλό του τὰς ἁμαρτίας του, γνωρίζει, ἐπίσης, καλὰ πόσην ὀδύνην νοιώθει ἀπὸ αὐτάς. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς ὡς βραβεῖον τῆς μετανοίας αὐτοῦ τοῦ εἴδους ὁρίζει τὴν δικαίωσιν. «Λέγε σὺ πρῶτος τὰς ἁμαρτίας σου, διὰ νὰ δικαιωθῇς».[20] **B** Διότι δὲν εἶναι, πραγματικὰ δὲν εἶναι καθόλου ἀσήμαντον μέσον διὰ τὴν διόρθωσίν μας τὸ νὰ συγκεντρώσωμεν ὅλας τὰς ἁμαρτίας μας καὶ νὰ τὰς σκεπτώμεθα καὶ νὰ τὰς συλλογιζώμεθα συνεχῶς. Διότι ἐκεῖνος ποὺ κάνει τὴν πρᾶξιν αὐτὴν θὰ φθάσῃ εἰς τόσον μεγάλην πνευματικὴν κατάνυξιν, ὥστε θὰ νομίζῃ ὅτι δὲν ἀξίζει οὔτε νὰ ζῇ. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἔχει τὴν πίστιν αὐτὴν θὰ γίνῃ πιὸ εὔπλαστος καὶ ἀπὸ τὸ κηρί.

Μὴ μοῦ ἀναφέρῃς, βέβαια, μόνον τὰς πορνείας, οὔτε τὰς μοιχείας, οὔτε ἐκεῖνα τὰ ἁμαρτήματα ποὺ εἶναι φανερὰ καὶ τὰ γνωρίζουν καὶ τὰ παραδέχονται ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Ἀλλὰ νὰ συμπεριλάβῃς καὶ τὰς ἀποκρύφους κακίας, τὰς συκοφαντίας, τὰς κατηγορίας, τὰς κενοδοξίας, τὸν φθόνον καὶ ὅλας τὰς παρομοίας ἁμαρτίας. Διότι καὶ αὐτὰ δὲν φέρουν μικρὰν κόλασιν. Διότι καὶ ὁ λοίδορος θὰ ριφθῇ εἰς τὴν γέενναν καὶ ὁ μέθυσος δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν βασιλείαν. **C** Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἀγαπᾷ τὸν πλησίον του ἔρχεται εἰς τόσην μεγάλην σύγκρουσιν πρὸς τὸν Θεόν, ὥστε οὔτε τὸ μαρτύριον δὲν τοῦ δίδει καμμίαν ὠφέλειαν. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ παραμελεῖ τοὺς ἰδικούς του ἔχει ἀρνηθῇ τὴν πίστιν του. Καὶ ὅποιος περιφρονεῖ τοὺς πτωχοὺς καταδικάζεται εἰς τὸ πῦρ. Κατὰ συνέπειαν μὴ τὰ θεωρῇς ἀσήμαντα καὶ μικρὰ αὐτά, ἀλλὰ νὰ τὰ συγκεντρώσῃς ὅλα καὶ νὰ τὰ καταγράψῃς σὰν εἰς βιβλίον. Διότι ἂν τὰ γράψῃς σύ, ὁ Θεὸς τὰ σβήνει. Ὅπως, πάλιν, ἐὰν δὲν τὰ καταγράψῃς ὁ ἴδιος, τὰ καταγράφει ὁ Θεὸς καὶ ζητεῖ τὴν τιμωρίαν σου. Εἶναι, λοιπόν, πολὺ καλλίτερον νὰ καταγραφοῦν αὐτὰ ἀπὸ ἡμᾶς καὶ νὰ τὰ σβήσει ὁ Θεός, παρὰ νὰ τὰ λησμονήσωμεν ἡμεῖς καὶ νὰ μᾶς τὰ παρουσιάσῃ ὁ Θεὸς **D** κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς κρίσεως.

Ὅθεν, διὰ νὰ μὴ συμβῇ αὐτό, ἂς ἐξετάζωμεν τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν καὶ θὰ εὕρωμεν ὅτι εἴμεθα ὑπεύθυνοι διὰ πολλὰς ἁμαρτίας. Πραγματικά, ποῖοι εἶναι κα-

20. Ἠσ. 43, 26.

θαρδς ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν; Διότι μὴ μοῦ προβάλῃς ὡς ἐπιχείρημα τὸ ὅτι εὑρίσκεσαι εἰς μίαν μετρίαν κατάστασιν, ἀλλὰ νὰ σκέπτεσαι ὅτι καὶ διὰ τὰ μικρὰ ἁμαρτήματα θὰ τιμωρηθῶμεν ὁμοίως καὶ δι' αὐτὸ νὰ μετανοήσῃς. Ποῖος εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὴν ὕβριν; Αὐτὴ ρίπτει εἰς τὴν γέενναν. Ποῖος δὲν κατηγόρησε κρυφὰ τὸν πλησίον του; Καὶ αὐτὸ τὸ ἁμάρτημα σοῦ στερεῖ τὴν βασιλείαν. Ποῖος δὲν ἔπεσεν εἰς τὴν ὑπερηφάνειαν; Αὐτὸς εἶναι περισσότερον ἀκάθαρτος ἀπὸ ὅλους. Ποῖος δὲν ἐκύτταξε μὲ ἀκόλαστα μάτια; **E** Αὐτὸς εἶναι τέλειος μοιχός. Ποῖος δὲν ὠργίσθη μάταια κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του; Αὐτὸς εἶναι ἔνοχος ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου. Ποῖος δὲν ὡρκίσθη; Καὶ ὁ ὅρκος προέρχεται ἀπὸ τὸν πονηρόν. Ποῖος δὲν ἐπιόρκησεν; Καὶ ἡ ἐπιορκία εἶναι πρᾶξις ἁμαρτωλὴ περισσότερον ἀπὸ τὸν ὅρκον ποὺ εἶναι ἐκ τοῦ πονηροῦ. Ποῖος δὲν ἐδούλευσεν εἰς τὸν μαμωνᾶν; Αὐτὸς ἐξέπεσε ἀπὸ τὴν γνησίαν δουλείαν εἰς τὸν Χριστόν. Ἠμπορῶ καὶ ἄλλα σπουδαιότερα ἀπὸ αὐτὰ νὰ ἀναφέρω. Ἀλλ' εἶναι ἀρκετὰ αὐτὰ **481** καὶ ἱκανὰ νὰ ὁδηγήσουν εἰς κατάνυξιν ἐκεῖνον ποὺ δὲν εἶναι σκληρὸς σὰν πέτρα καὶ δὲν κατέχεται ἀπὸ μεγάλην ἀναισθησίαν. Διότι ἐὰν κάθε μία ἀπὸ τὰς παραπάνω ἁμαρτίας καταδικάζῃ εἰς τὴν κόλασιν, τί δὲν θὰ ἔκαναν, ἐὰν συγκεντρωθοῦν ὅλαι μαζὶ εἰς ἕνα ἄτομον;

Καὶ πῶς, λοιπόν, εἶναι δυνατὸν νὰ σωθῶμεν; ἐρωτᾷ κάποιος. Ἐὰν λάβωμεν τὰ φάρμακα ποὺ θεραπεύουν ἀπὸ τὰς ἀσθενείας αὐτάς. Ὅπως εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη, αἱ προσευχαί, ἡ κατάνυξις, ἡ μετάνοια, ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ συντετριμμένη καρδία, ἡ περιφρόνησις τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν. Διότι ὁ Θεὸς μᾶς ἐχάραξε πολλοὺς δρόμους σωτηρίας, ἐὰν θέλωμεν νὰ προσέχωμεν. Δι' αὐτό, λοιπόν, ἂς προσέχωμεν καὶ ἂς καθαρίζωμεν τὰ τραύματά μας μὲ κάθε μέσον, μὲ τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν ἀνεξικακίαν, τὴν εὐχαριστίαν πρὸς τὸν Θεὸν δι' ὅλα, τὴν κατὰ δύναμιν νηστείαν, τὴν ἀληθῆ προσευχὴν καὶ τὴν ἀπόκτησιν φίλων μὲ καλὴν χρῆσιν τῶν χρημάτων.

B Ἔτσι, λοιπόν, θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ εὕρωμεν συγγνώμην διὰ τὰ ἁμαρτήματά μας καὶ νὰ ἀποκτήσωμεν τὰ ὑπεσχημένα ἀγαθά, τὰ ὁποῖα εἴθε νὰ φανῶμεν ὅλοι ἄξιοι νὰ λάβωμεν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΒ' (42)

(Ματθ. ιβ', 33 - 37)

«Ἢ παραδεχθεῖτε καὶ διακηρύξατε ὅτι τὸ δένδρον εἶναι καλὸν καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ καλός, **C** ἢ διακηρύξατε ὅτι τὸ δένδρον κακὸν καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ κακός. Διότι ἀπὸ τὸν καρπὸν διακρίνεται τί εἴδους δένδρον εἶναι».[1]

Πάλιν μὲ ἄλλον τρόπον τοὺς κάνει νὰ νοιώσουν ἐντροπὴν καὶ δὲν ἀρκεῖται εἰς τοὺς προηγουμένους ἐλέγχους. Αὐτὸ τὸ κάνει ὁ Κύριος, ὄχι διὰ νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τὰς κατηγορίας, (διότι ἦσαν ἀρκετὰ τὰ ὅσα εἶπε παραπάνω), ἀλλ' ἐπειδὴ θέλει νὰ διορθώσῃ αὐτούς. Ὅ,τι λέγει ἐδῶ ἔχει τὴν ἀκόλουθον σημασίαν. Κανεὶς ἀπὸ σᾶς δὲν κατηγόρησεν καὶ δὲν περιέπαιξε τοὺς θεραπευθέντας, ὅτι τάχα δὲν ἐθεραπεύθησαν, οὔτε εἶπεν ὅτι εἶναι κακὸν πρᾶγμα ἡ ἀπελευθέρωσις ἀπὸ τοὺς δαίμονας. **D** Διότι, ἂν καὶ ἐφέροντο μὲ μεγάλην ἀναισχυντίαν, δὲν ἠμποροῦσαν νὰ τὸ ὑποστηρίξουν αὐτό. Ἐπειδή, λοιπόν, δὲν κατηγόρουν τὰ ἔργα, ἀλλὰ διέβαλλον ἐκεῖνον ποὺ τὰ ἔπραττεν, τοὺς ἀποδεικνύει ὁ Κύριος ὅτι ἡ κατηγορία τους εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν κοινὴν λογικὴν καὶ ἀπὸ τὴν φυσικὴν τάξιν τῶν γεγονότων. Αὐτὸ εἶναι δεῖγμα μεγάλης ἀναισχυντίας, τὸ ὅτι ὄχι μόνον ἐσκέπτοντο πονηρά, ἀλλὰ καὶ διότι ἔκαναν καὶ σκηνοθεσίας καὶ πλεκτάνας, αἱ ὁποῖαι ἤρχοντο εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὴν κοινὴν ἀντίληψιν καὶ νοημοσύνην.

Καὶ κύτταξε τὴν φιλειρηνικὴν διάθεσιν τοῦ Ἰησοῦ. Διότι δὲν τοὺς εἶπεν· **E** Νὰ παραδεχθῆτε τὸ δένδρον ὡς καλόν, ἐπειδὴ καὶ ὁ καρπός του εἶναι καλός. Ἀλλά, διὰ νὰ τοὺς ἀφοπλίσῃ ὁλοκληρωτικὰ καὶ νὰ παρουσιάσῃ

1 Ματθ. 12, 33.

τὴν ἰδικήν του ἐπιείκειαν καί, παράλληλα, νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀναισχυντίαν των, λέγει· Ἐὰν θέλετε νὰ κατηγορήσετε καὶ τὰ ἔργα μου, δὲν σᾶς ἐμποδίζω καθόλου. Μόνον νὰ μὴ διατυπώνετε ἀντιφατικὰς καὶ ἀνακολούθους κατηγορίας. **452** Διότι ἔτσι ἐπρόκειτο καθαρώτερα νὰ ἀποδειχθῇ ἡ ἀσυνέπειά τους, ἀφοῦ ἐφέροντο χωρὶς ἐντροπὴν μὲ τὸ νὰ ἀμφισβητοῦν τὰ τελείως φανερὰ γεγονότα. Ὥστε, ἄσκοπα σκέπτεσθε πονηρίας, τοὺς λέγει, καὶ ὑποστηρίζετε ἀντιφατικὰς ἀπόψεις. Διότι εἰς τὴν πραγματικότητα τὸ δένδρον διακρίνεται ἀπὸ τὸν καρπόν του καὶ ὄχι ὁ καρπὸς ἀπὸ τὸ δένδρον. Σεῖς, ὅμως, κάνετε τὸ ἀντίθετον. Διότι, ἂν καὶ τὸ δένδρον εἶναι ἡ αἰτία τῆς ποιότητος τοῦ καρποῦ, ἐν τούτοις ὁ καρπὸς εἶναι τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου γνωρίζεται τὸ δένδρον. Καὶ ἦτο φυσικόν, ἢ νὰ διαβάλλετε καὶ τὰ ἔργα μου, ἀφοῦ κατηγορεῖτε ἐμέ, ἢ ἀφοῦ τὰ ἐπαινεῖτε, νὰ ἀπαλλάσσετε καὶ ἐμέ, ποὺ τὰ πραγματοποιῶ, ἀπὸ τὰς κατηγορίας αὐτάς. Τώρα, ὅμως, κάνετε τὸ ἀντίθετον. Ἐπειδὴ δὲν ἠμπορεῖτε νὰ διατυπώσετε καμμίαν κατηγορίαν ἐναντίον τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα εἶναι ὁ καρπός, **B** ἐκφράζετε ἀντίθετον γνώμην διὰ τὸ δένδρον, μὲ τὸ νὰ μὲ ὀνομάζετε δαιμονισμένον, πρᾶγμα ποὺ εἶναι ἀπόδειξις τῆς χειροτέρας ἀνοησίας. Διότι ἐκεῖνο ποὺ εἶπε παραπάνω, τὸ ἴδιον ἐπαναλαμβάνει καὶ τώρα, ὅτι δηλαδή, δὲν εἶναι δυνατὸν δένδρον χρήσιμον νὰ βγάλῃ καρποὺς ἐπιβλαβεῖς, οὔτε καὶ τὸ ἀντίθετον, βέβαια, ἰσχύει.[2] Ὥστε αἱ κατηγορίαι τους ἦσαν ἔξω ἀπὸ κάθε λογικὴν ἀκολουθίαν καὶ φυσικὴν τάξιν.

Εἰς τὴν συνέχειαν, ἐπειδὴ ὁμιλεῖ, ὄχι διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ διὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα τοὺς ἐπιπλήττει μὲ ὀξύτητα καὶ τοὺς λέγει: «Ἀπόγονοι φαρμακερῶν ὀχιῶν, πῶς ἠμπορεῖτε σεῖς νὰ λέγετε καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς λόγους, ἀφοῦ εἶσθε πονηροί».[3] Οἱ λόγοι αὐτοὶ ἀποτελοῦν ἀφ' ἑνὸς μὲν κατηγορίαν κατ' αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπόδειξιν εἰς βάρος των, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους των. Ἰδού, λέγει, σεῖς, ποὺ εἶσθε δένδρα πονηρά, δὲν ἠμπορεῖτε νὰ παράγετε ἀγαθοὺς καρπούς. **C** Δι' αὐτό, λοιπόν, δὲν παραξενεύομαι, ἐπειδὴ λέγετε τὰς κατηγορίας αὐτάς. Διότι ἔχετε ἀνατραφῆ μὲ κακὸν

2. Πρβλ. Ματθ. 7, 18.
3. Ματθ. 12, 34.

τρόπον, κατάγεσθε ἀπὸ πονηροὺς προγόνους καὶ ἔχετε πονηρὰν διάνοιαν.

Καὶ κύτταξε μὲ πόσην ἀκρίβειαν, χωρὶς νὰ δώσῃ καμμίαν εὐκαιρίαν δι' ἀμφισβήτησιν, ἐξέθεσε τὰς κατηγορίας των. Διότι δὲν εἶπεν· Πῶς ἠμπορεῖτε σεῖς νὰ λέγετε ἀγαθοὺς λόγους, ἀφοῦ εἶσθε ἀπόγονοι ὀχιῶν; Διότι αὐτὸ δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν πρὸς τὴν συμπεριφοράν. Ἀλλ' εἶπεν· «Πῶς ἠμπορεῖτε νὰ λέγετε ἀγαθοὺς λόγους, ἀφοῦ εἶσθε πονηροί;».

Τοὺς ὠνόμασε δὲ ἀπογόνους τῶν ὀχιῶν, ἐπειδὴ ἐκαυχῶντο διὰ τοὺς προγόνους των. Ἀφοῦ τοὺς ἀπέδειξεν, λοιπόν, ὅτι κανένα κέρδος δὲν εἶχαν ἀπὸ τοὺς προγόνους, τοὺς ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν συγγένειαν πρὸς τὸν Ἀβραὰμ καὶ τοὺς ἔδωσε προγόνους, ποὺ ἦσαν ὅμοιοι μὲ αὐτοὺς **D** καί, ἔτσι, τοὺς ἀπεγύμνωσεν ἀπὸ τὸν ἐγωϊσμὸν αὐτόν.

«Διότι τὸ στόμα ὁμιλεῖ ἐκεῖνα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι γεμάτη ἡ ψυχὴ καὶ ὑπερεκχειλίζουν εἰς αὐτήν».[4] Ἐδῶ πάλιν ἀποδεικνύει τὴν θεότητά του, ἡ ὁποία γνωρίζει τὰς ἀποκρύφους σκέψεις τους. Ἐπίσης, ὅτι δὲν θὰ τιμωρηθοῦν μόνον διὰ τοὺς λόγους τους, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς πονηρὰς σκέψεις τους. Ἀκόμη, τοὺς ἀποδεικνύει ὅτι ὡς Θεὸς τὰς γνωρίζει. Λέγει δὲ ὅτι καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους εἶναι δυνατὸν νὰ τὰς γνωρίζουν. Διότι εἶναι φυσικὸν ἐπακόλουθον, ὅταν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν πλημμυρίζῃ ἡ πονηρία, νὰ ἐκχύνωνται ἔξω μὲ τὸ στόμα οἱ πονηροὶ λόγοι. Ὥστε, ὅταν ἀκούσῃς ἄνθρωπον νὰ ὁμιλῇ πονηροὺς λόγους, νὰ μὴ σχηματίζῃς τὴν γνώμην ὅτι μόνον αὐτὸ τὸ ποσὸν τῆς πονηρίας ὑπάρχει μέσα του, τὸ ὁποῖον παρουσιάζουν οἱ λόγοι του, **E** ἀλλὰ συλλογίσου ὅτι ἡ πηγὴ τῆς πονηρίας εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα. Διότι ὅ,τι λέγεται καὶ ἔρχεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν εἶναι ὅ,τι περισσεύει ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν κακίαν.

Εἶδες πόσον σφοδρὰ τοὺς ἤλεγξεν; Διότι ἐὰν ἡ κατηγορία τους κατὰ τοῦ Κυρίου ἦτο τόσον πονηρὰ καὶ προήρχετο ἀπὸ τὴν συμβουλὴν τοῦ διαβόλου, σκέψου πόσον μεγάλη θὰ ἦτο ἡ ρίζα καὶ ἡ πηγὴ τῶν λόγων τους. Καὶ αὐτὸ εἶναι φυσικὸν νὰ συμβαίνῃ. **453** Διότι πολλὰς φορὰς ἡ γλῶσσα ἀπὸ ἐντροπὴν δὲν ἐκχέει ὅλην μαζὶ τὴν πονηρίαν. Ἐνῷ ἡ καρδία, ἐπειδὴ δὲν ἔχει κανέ-

4. Ματθ. 12, 34.

να μάρτυρα, γεννᾷ ὅσα κακὰ θέλει χωρὶς φόβον, διότι δὲν δίδει μεγάλην σημασίαν εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Θεὸς τὰ γνωρίζει. Ἐπειδή, λοιπόν, ὅσα λέγονται εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξετασθοῦν καὶ νὰ τὰ γνωρίσουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἐνῷ ἡ καρδία εὑρίσκεται εἰς τὴν σκιάν, δι' αὐτὸ τὰ διὰ τῆς γλώσσης ἐκφραζόμενα εἶναι ὀλιγώτερα, ἐνῷ τὰ ὅσα κρύπτει ἡ καρδία εἶναι περισσότερα. Ὅταν, ὅμως, αὐξηθοῦν πολὺ τὰ ἐντὸς εὑρισκόμενα, τότε μὲ μεγάλον θόρυβον ἐξέρχονται τὰ μέχρι τώρα κρυπτόμενα. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι ποὺ κάνουν ἐμετὸν προσπαθοῦν εἰς τὴν ἀρχὴν νὰ συγκρατήσουν εἰς τὸ στομάχι τους τοὺς χυμοὺς ποὺ ἐκπηδοῦν, ὅταν ὅμως νικηθοῦν εἰς τὴν προσπάθειάν τους αὐτήν, βγάζουν μὲ ἀφθονίαν τὴν βδελυγμίαν, **B** καθ' ὅμοιον τρόπον ἐνεργοῦν καὶ ἐκεῖνοι ποὺ σκέπτονται πονηρὰ καὶ κατηγοροῦν τοὺς συνανθρώπους τους.

«Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος», λέγει, «ἔχει τὴν ψυχήν του πολύτιμον θησαυροφυλάκιον ἀγαθῶν σκέψεων καὶ βγάζει ἀπὸ ἐκεῖ ἀγαθοὺς λόγους. Καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν πονηρὸν θησαυρόν του βγάζει πονηρὰ καὶ βλάσφημα λόγια».[5] Διότι νὰ μὴ νομίσῃς, λέγει, ὅτι αὐτὸ συμβαίνει μόνον εἰς τὴν πονηρίαν, διότι καὶ εἰς τὴν ἀγαθότητα γίνεται τὸ ἴδιον ἀκριβῶς. Πραγματικά, καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἀγαθότητος ἡ ἐσωερικὴ ἀρετὴ εἶναι περισσοτέρα ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς λόγους. Μὲ τὰ ὅσα λέγει ἀπεδείκνυεν ὅτι καὶ ἐκείνους ἔπρεπε νὰ τοὺς θεωροῦν πιὸ πονηροὺς ἀπὸ ὅσον τοὺς ἐνεφάνιζαν οἱ λόγοι τους, **C** καὶ τὸν ἴδιον νὰ τὸν πιστεύουν περισσότερον ἀγαθόν, ἀπὸ ὅσον τὸν ἀπεκάλυπταν τὰ λεγόμενά του. Διότι εἶπε «θησαυρόν», διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ πλῆθος.

Εἰς τὴν συνέχειαν, προσπαθεῖ νὰ τοὺς διορθώσῃ μὲ τὸν φόβον. Διότι νὰ μὴ νομίσετε, λέγει, ὅτι τὸ θέμα σταματᾷ μέχρις ἐδῶ καὶ περιορίζεται εἰς τὴν ἐκ μέρους τοῦ κόσμου καταδίκην. Ὄχι, διότι θὰ ὑποστοῦν τὴν βαρυτέραν τιμωρίαν ὅσοι προβαίνουν εἰς τὰς πονηρίας αὐτοῦ τοῦ εἴδους. Καὶ δὲν εἶπεν, ἐσεῖς. Διότι ἤθελεν ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ διδάξῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ καταστήσῃ τὸν λόγον ὀλιγώτερον ἐνοχλητικόν. «Διότι σᾶς λέγω ὅτι διὰ κάθε λόγον ἀργόν», λέγει, «τὸν ὁποῖον θὰ εἴπουν τυχὸν οἱ ἄνθρωποι, θὰ δώσουν λόγον

5. Ματθ. 12, 35.

δι' αὐτὸν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως».[6] **D** Ἀργὸς λόγος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν πραγματικότητα, ὁ ψευδής, ποὺ ἀποτελεῖ καθαρὰν συκοφαντίαν. Μερικοὶ λέγουν ὅτι «ἀργὸς λόγος» εἶναι καὶ ὁ ἄσκοπος, ὅπως ὁ λόγος ποὺ προκαλεῖ ἄτακτον γέλωτα, ἢ ὁ αἰσχρός, ὁ ἀναίσχυντος καὶ ὁ δουλικὸς λόγος.

«Διότι ἀπὸ τοὺς λόγους σου τοὺς καλοὺς θὰ δικαιωθῇς, καὶ ἀπὸ τοὺς πονηρούς σου λόγους θὰ καταδικασθῇς».[7] Εἶδες πῶς τὸ δικαστήριον εἶναι ἀντικειμενικόν; Πῶς αἱ εὐθῦναι εἶναι ἐλαφραί; Διότι ὁ δικαστὴς δὲν θὰ βγάλῃ τὴν ἀπόφασίν του ἀπὸ ὅσα κάποιος ἄλλος εἶπεν εἰς βάρος σου, ἀλλὰ ἀπὸ ὅσα σὺ ὁ ἴδιος εἶπες. Πρᾶγμα ποὺ εἶναι πιὸ δίκαιον ἀπὸ κάθε ἄλλην διαδικασίαν. Διότι εἰς τὴν πραγματικότητα εἰς τὸ χέρι σου εἶναι νὰ εἰπῇς κάτι ἢ νὰ μὴ τὸ εἰπῇς. Δι' αὐτό, λοιπόν, δὲν πρέπει νὰ ἀγωνιοῦν καὶ νὰ τρέμουν οἱ κατηγορούμενοι, ἀλλ' οἱ κατήγοροι. Ἐπειδὴ δὲν ἀναγκάζονται νὰ ἀπολογηθοῦν οἱ κατηγορούμενοι **E** δι' ὅσας κατηγορίας τοὺς ἀπεδόθησαν, ἀλλὰ οἱ κατήγοροι δι' ὅσα κακὰ εἶπαν. Καὶ αὐτοὺς ἀπειλεῖ ἐξ ὁλοκλήρου ὁ κίνδυνος τῆς καταδίκης. Ὥστε ἐκεῖνοι ποὺ συκοφαντοῦνται πρέπει νὰ εἶναι ἥσυχοι καὶ ἀμέριμνοι, διότι δὲν θὰ δώσουν λόγον καὶ εὐθύνας δι' ὅσα οἱ ἄλλοι εἶπαν εἰς βάρος των. Ἀντίθετα, οἱ συκοφάνται πρέπει νὰ ἀγωνιοῦν καὶ νὰ τρέμουν, διότι αὐτοὶ πρόκειται νὰ συρθοῦν εἰς τὸ δικαστήριον ἐξ αἰτίας αὐτῶν. Διότι, πραγματικά, ἡ παγὶς αὐτὴ εἶναι διαβολική, καὶ εἶναι ἁμαρτία ποὺ δὲν παρέχει καμμίαν ἡδονήν, παρὰ μόνον ζημίαν. **434** Καθ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος αὐτοῦ τοῦ εἴδους συγκεντρώνει εἰς τὴν ψυχήν του θησαυρὸν πονηρίας. Ἐὰν δὲ ἐκεῖνος ποὺ ἔχει εἰς τὸ σῶμα αἷμα δηλητηριασμένον ὑφίσταται πρῶτος τὰ κακὰ τῆς νόσου, πολὺ περισσότερον θὰ πάθῃ τὰ χειρότερα ἐκεῖνος ποὺ θησαυρίζει εἰς τὸν ἑαυτόν του κακὸν πικρότερον ἀπὸ τὴν χολήν, δηλαδή, τὴν πονηρίαν, ἐπειδὴ προκαλεῖ φοβερὰν ἀσθένειαν εἰς τὸν ἑαυτόν του. Καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἀπὸ ὅσα λέγει ὁ ἄνθρωπος αὐτός. Διότι, ἐὰν μὲ τοὺς λόγους του προξενῇ τόσην λύπην εἰς τοὺς ἄλλους, πολὺ περισσότερον θὰ βλάπτουν αὐτοὶ τὴν ψυχὴν ποὺ τοὺς γεννᾷ. Πραγματικά, ὁ φθονερὸς καὶ ἐπίβουλος τὸν ἑαυτόν του καταστρέφει πρῶτον. Διότι ὅποιος πατεῖ εἰς

6. Ματθ. 12, 36.
7. Ματθ. 12, 37.

τὴν φωτιάν, καίγεται ὁ ἴδιος. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ κτυπᾷ τὸν ἀδάμαντα, βλάπτεται ὁ ἴδιος. Ἀκόμη, ὅποιος λακτίζει τὰ καρφιά, πληγώνει τὸ σῶμά του. **B** Διότι ἐκεῖνος ποὺ ἀδικεῖται καὶ γνωρίζει νὰ ὑποφέρῃ μὲ γενναιότητα τὰς ἀδικίας ὁμοιάζει μὲ τὸν ἀδάμαντα, τὰ καρφιὰ καὶ τὴν φωτιά. Ἐνῷ ἐκεῖνος ποὺ ἔχει ὡς ἔργον του τὴν ἀδικίαν εἶναι πιὸ ἀσθενὴς καὶ ἀπὸ τὸν πηλόν.

Κατὰ συνέπειαν δὲν εἶναι κακὸν τὸ νὰ ὑφίσταται κανεὶς ἀδικίας, ἀλλὰ τὸ νὰ ἀδικῇ καὶ τὸ νὰ μὴ γνωρίζῃ νὰ συγκρατῆται, ὅταν ἀδικῆται. Διότι πόσας ἀδικίας ὑπέστη ὁ Δαυΐδ; Πόσας ἀδικίας διέπραξεν ὁ Σαούλ; Ποῖος, ὅμως, ἀπεδείχθη ἰσχυρότερος καὶ μακαριώτερος; Ποῖος ἀθλιώτερος καὶ ἐλεεινότερος; Ὄχι ἐκεῖνος ποὺ διέπραξε τὰς ἀδικίας; Πρόσεχε, λοιπόν. Ὑπεσχέθη[8] ὁ Σαοὺλ εἰς τὸν Δαυΐδ ὅτι, ἐὰν φονεύσῃ τὸν ἀλλόφυλον, θὰ τὸν κάνῃ γαμβρόν του καὶ θὰ τοῦ δώσῃ τὴν θυγατέρα του μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν. Ἐφόνευσεν ὁ Δαυΐδ τὸν ἀλλόφυλον καὶ ὁ Σαούλ, ὄχι μόνον δὲν ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσίν του, **C** ἀλλὰ καὶ ἐπεχείρησε νὰ τὸν φονεύσῃ. Ποῖος, λοιπόν, ἔγινε περισσότερον ἔνδοξος; Μήπως ὁ Σαοὺλ δὲν ἐβασανίζετο ἀπὸ τὴν λύπην του καὶ τὸν πονηρὸν δαίμονα, ἐνῷ ὁ Δαυΐδ δὲν ἔλαμπε περισσότερον καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον μὲ τὰ τρόπαιά του καὶ τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ; Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν κύκλον τῶν γυναικῶν, μήπως ὁ Σαοὺλ δὲν ἐπνίγετο ἀπὸ τὸν φθόνον, ἐνῷ ὁ Δαυΐδ, ποὺ ὑπέφερε τὰ πάντα σιωπηλῶς, μήπως δὲν προσείλκυσε ὅλας μὲ τὸ μέρος του καὶ δὲν τὰς ἔκανεν αἰχμαλώτους; Ὅταν, πάλιν, ὁ Δαυΐδ συνέλαβε τὸν Σαοὺλ καὶ δὲν τὸν ἐφόνευσεν, ποῖος ἦτο καὶ τότε μακάριος; Ποῖος ὁ ἄθλιος; Ποῖος ὁ ἀσθενέστερος; Ποῖος ὁ δυνατώτερος; Μήπως δὲν ἦτο ὁ Δαυΐδ, ποὺ δὲν ἔλαβε δικαίαν ἐκδίκησιν; Καὶ πολὺ φυσικά. Διότι ὁ Σαοὺλ εἶχε στρατιώτας ὡπλισμένους, **D** ἐνῷ ὁ Δαυΐδ εἶχεν ὡς σύμμαχον καὶ βοηθὸν τὴν δικαιοσύνην ποὺ εἶναι ἰσχυροτέρα ἀπὸ χιλιάδας στρατιωτῶν. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον, ἂν καὶ ἐκινδύνευσεν ἄδικα, δὲν ἠμπόρεσε νὰ φονεύσῃ τὸν Σαούλ, ἔστω καὶ δικαίως. Διότι ἐγνώριζεν ἀπὸ τὰ προηγούμενα περιστατικὰ ὅτι δὲν δίνει δύναμιν τὸ νὰ κακοποιῇ κανείς, ἀλλὰ τὸ νὰ κακοποιῆται. Τὸ ἴδιον

8. Πρβλ. Α' Βασιλ. κεφ. 17 - 18.

ἰσχύει καὶ διὰ τὰ σώματα, τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὰ φυτά.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Ἰακὼβ τί συνέβη; Μήπως δὲν ἠδικήθη ἀπὸ τὸν Λάβαν καὶ δὲν ἐκακοποιήθη; Ποῖος ἦτο, ὅμως, ἰσχυρότερος; Ἐκεῖνος ποὺ τὸν συνέλαβε καὶ δὲν εἶχε τὴν τόλμην νὰ τὸν ἐγγίσῃ, ἀλλὰ ἐφοβεῖτο καὶ ἔτρεμεν, ἢ ὁ Ἰακώβ, ὁ ὁποῖος χωρὶς ὅπλα καὶ στρατιώτας ἐπροξένησεν εἰς τὸν Λάβαν περισσότερον φόβον ἀπὸ πολλοὺς βασιλεῖς;

E Ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς δώσω καὶ ἄλλην μεγαλυτέραν ἀπόδειξιν δι' ὅσα σᾶς λέγω, ἂς ἐπανέλθωμεν πάλιν εἰς τὸν Δαυΐδ καὶ ἂς τὸν ἐξετάσωμεν ἀπὸ τὴν ἀντίθετον πλευράν. Διότι αὐτὸς πού, ὅταν ἠδικήθη, ἐφάνη ἰσχυρός, ἀργότερα, ὅταν ἠδίκησεν, ἔγινε πάλιν ἀσθενέστερος. Πραγματικά, ὅταν ἠδίκησε τὸν Οὐρίαν,[9] ἤλλαξεν ἡ τάξις τῶν πραγμάτων, **458** καὶ ἡ μὲν ἀδυναμία ἐπέρασεν εἰς τὸν ἀδικήσαντα, ἡ δὲ δύναμις εἰς τὸν ἀδικηθέντα. Διότι ὁ Οὐρίας καὶ νεκρὸς ἀκόμη ἐξεπόρθησε τὸ σπίτι τοῦ Δαυΐδ. Καὶ ὁ μὲν Δαυΐδ, ἂν καὶ ἦτο βασιλεὺς καὶ εὑρίσκετο εἰς τὴν ζωήν, δὲν εἶχε καμμίαν δύναμιν. Ἐκεῖνος, ὅμως, ἂν καὶ ἦτο ἁπλὸς στρατιώτης καὶ εἶχε φονευθῆ, ἐν τούτοις ἀνεστάτωσε τὴν ζωὴν τοῦ Δαυΐδ.

Θέλετε καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως νὰ σᾶς καταστήσω σαφέστερον ὅ,τι λέγω; Ἂς ἐξετάσωμεν καὶ ἐκείνους ποὺ δίκαια ἀμύνονται. Βέβαια, ὅτι οἱ ἀδικοῦντες εἶναι κατώτεροι ἀπὸ ὅλους καὶ καταπολεμοῦν τὴν ἰδίαν των τὴν ψυχήν, εἶναι, νομίζω, αὐταπόδεικτον. **B** Ἀλλὰ ποῖος ἀντέταξε δικαίαν ἄμυναν καὶ ἤναψε ἀμέτρητα κακὰ καὶ εἰς πολλὰς συμφορὰς καὶ ὀδύνας ἔρριξε τὸν ἑαυτόν του; Ὁ στρατηγὸς[10] τοῦ Δαυΐδ. Διότι αὐτὸς καὶ πόλεμον φοβερὸν ἐπεχείρησε καὶ πολλὰ κακὰ ἔπαθε, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν θὰ συνέβαινε κανένα, ἂν ἐγνώριζε νὰ φιλοσοφῇ.

Κατὰ συνέπειαν, ἂς ἀποφεύγωμεν τὴν ἁμαρτίαν αὐτὴν καὶ ἂς μὴ ἀδικῶμεν τοὺς συνανθρώπους μας οὔτε μὲ λόγους οὔτε μὲ ἔργα. Διότι ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶπεν, ἐὰν κατηγορήσῃς καὶ ἐὰν φέρῃς εἰς τὸ δικαστήριον, ἀλλ' ἁπλῶς, ἐὰν κακολογήσῃς κάποιον, ἔστω καὶ μέσα σου, καὶ πάλιν θὰ ὑποστῇς βαρεῖαν τιμωρίαν. Καὶ ἂν ἀκόμη

9. Πρβλ. Β' Βασιλ. 11, 1 ἑξ.
10. Πρόκειται διὰ τὸν Ἰωάβ. Πρβλ. Β' καὶ Γ' Βασιλ. μέχρι τοῦ 2 κεφ.

εἶναι ἀληθὴς ἡ κατηγορία καὶ σὺ εἶσαι βέβαιος δι' αὐτὴν καὶ τὴν διατυπώσῃς, καὶ τότε θὰ τιμωρηθῇς. **C** Διότι ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἐκδώσῃ τὴν ἀπόφασίν του μὲ βάσιν τὰ ὅσα ἔπραξεν ἐκεῖνος ποὺ κατηγορεῖς, ἀλλὰ μὲ βάσιν τὰ ὅσα σὺ εἶπες. «Διότι ἀπὸ τοὺς λόγους σου θὰ καταδικασθῇς», λέγει. Δὲν ἀκούεις ὅτι καὶ ὁ Φαρισαῖος εἶπε τὴν ἀλήθειαν καὶ τὰ γνωστὰ εἰς ὅλους ἐξέθεσεν, χωρὶς νὰ ἀποκαλύψῃ τίποτε τὸ κρυφόν; Καὶ ὅμως ὑπέστη τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν. Ἐάν, λοιπόν, δὲν πρέπει νὰ κατηγοροῦμεν διὰ τὰ γνωστὰ καὶ παραδεκτὰ γεγονότα, πολὺ περισσότερον ἀπαγορεύεται αὐτὸ διὰ τὰ ἀμφισβητούμενα. Διότι ὁ ἁμαρτήσας ἔχει ὡς δικαστὴν τὸν Κύριον. Μὴ προσπαθῇς, λοιπόν, νὰ ἁρπάσῃς τὸ ἀξίωμα τοῦ Μονογενοῦς. Δι' αὐτὸν προορίζεται ὁ θρόνος τοῦ κριτοῦ.

Ἀλλὰ μήπως κατέχεσαι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ δικάζῃς; Ὑπάρχει δικαστήριον δι' ἐσέ, ποὺ μεγάλο κέρδος σοῦ δίδει, χωρὶς νὰ σοῦ προσάπτῃ καμμίαν κατηγορίαν. Βάλε εἰς τὴν συνείδησίν σου ὡς δικαστὴν τὴν λογικὴν **D** καὶ φέρε εἰς τὸ μέσον ὅλα τὰ ἁμαρτήματά σου. Ἐξέτασε τὰ ἁμαρτήματα τῆς ψυχῆς σου καὶ ζήτησε εὐθύνας μὲ ἀκρίβειαν καὶ λέγε· Διατί ἐτόλμησες νὰ διαπράξῃς ἐκεῖνο καὶ τὸ ἄλλο; Καὶ ἐὰν ἀποφεύγῃ νὰ ἀπαντήσῃ εἰς αὐτὰ καὶ ἐξετάζῃ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἄλλων, νὰ τῆς λέγῃς· Δὲν σὲ κρίνω δι' αὐτά, οὔτε ἦλθες ἐδῶ νὰ ἀπολογηθῇς διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτάς. Διότι τί σημασίαν ἔχει δι' ἐσέ, ἐὰν ὁ δεῖνα εἶναι πονηρός; Σὺ διὰ ποῖον λόγον ἔκανες τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην ἁμαρτίαν; Ἀπολογήσου, μὴ κατηγορῇς. Τὸν ἑαυτόν σου νὰ ἐξετάζῃς, ὄχι τοὺς ἄλλους. Καὶ συνεχῶς νὰ τὴν κρατῇς εἰς αὐτὴν τὴν ἀγωνίαν. Ἔπειτα, ἐὰν δὲν ἔχῃ καμμίαν δικαιολογίαν, ἀλλὰ προσπαθῇ νὰ ἀποφύγῃ τὴν κρίσιν, νὰ τὴν πληγώνῃς μὲ τὸ μαστίγιον, **E** σὰν νὰ ἦτο κάποια δούλη ἄστατος ποὺ πίπτει εἰς τὴν πορνείαν.

Καὶ αὐτὸ τὸ δικαστήριον νὰ τὸ στήνῃς κάθε ἡμέραν καὶ νὰ παρουσιάζῃς τὸν πύρινον ποταμόν, τὸν σκώληκα τὸν ἰοβόλον καὶ τὰ ἄλλα βασανιστήρια τῆς κολάσεως. Καὶ νὰ μὴ τὴν ἀφήσῃς πλέον νὰ συναναστρέφεται τὸν διάβολον, οὔτε νὰ τὴν ἀνεχθῇς νὰ λέγῃ ἀναισχυντίας καὶ νὰ δικαιολογῆται, ὅτι τάχα ὁ διάβολος ἔρχεται κοντά μου, αὐτὸς μὲ ἐχθρεύεται, αὐτὸς μὲ παρασύρει. Ἀλλὰ νὰ τῆς εἰπῇς· Ἐὰν σὺ δὲν θέλῃς, ὅλα τὰ τεχνάσματα τοῦ διαβόλου εἶναι μάταια. **436** Καὶ ἐάν, πάλιν,

σοῦ λέγῃ· εἶναι συνδεδεμένη ἄρρηκτα μὲ τὸ σῶμα, φέρω σάρκα, κατοικῶ εἰς τὸν κόσμον, ζῶ εἰς τὴν γῆν, νὰ τῆς ἀπαντήσῃς, ὅτι ὅλ' αὐτὰ εἶναι δικαιολογίαι καὶ προφάσεις. Διότι καὶ ὁ δεῖνα ἔφερε σῶμα, καὶ ὁ ἄλλος, ἂν καὶ εἰς τὸν κόσμον κατοικοῦσε καὶ ἔζοῦσεν εἰς τὴν γῆν, ἐν τούτοις προώδευεν εἰς τὴν ἀρετήν. Καὶ σύ, λοιπόν, ἡ ἰδία, ὅταν πράττῃς τὸ καλόν, ἂν καὶ περιβάλλεσαι τὸ σῶμα, ζῇς ἐνάρετα.

Καὶ ἂν λυπῆται πολύ, ὅταν θὰ ἀκούῃ αὐτά, νὰ μὴ σηκώσῃς τὸ χέρι σου ἀπὸ ἐπάνω της. Διότι δὲν θὰ ἀποθάνῃ, ἐὰν τὴν κτυπήσῃς, ἀλλὰ θὰ τὴν σώσῃς ἀπὸ τὸν θάνατον. **B** Καί, ἐάν, πάλιν, λέγῃ, ὅτι ὁ τάδε τὴν παρέσυρεν εἰς τὴν ὀργήν, νὰ τῆς ἀπαντήσῃς· Ναί, ἀλλὰ εἶχες τὴν δυνατότητα νὰ μὴ ὀργισθῇς. Διότι πολλὰς φορὰς συνεκράτησες τὴν ὀργήν σου. Ἐπίσης, ἐὰν ἰσχυρισθῇ, ὅτι ἡ ὀμορφιὰ τοῦ τάδε μὲ παρέσυρεν, νὰ τῆς εἰπῇς· Ναί, ἀλλὰ ἠμποροῦσες νὰ συγκρατηθῇς. Φέρε σὰν παράδειγμα ἐκείνους ποὺ ἐνίκησαν τὸν πειρασμόν, ἀνάφερε τὴν πρώτην γυναῖκα ποὺ εἶπεν· «Ὁ ὄφις μὲ ἐξηπάτησεν»,[11] χωρὶς νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν εὐθύνην τῆς ἁμαρτίας.

Ὅταν, ὅμως, θὰ κάνῃς τὴν κρίσιν αὐτήν, νὰ μὴ εἶναι κανένας ἄλλος παρών. Κανεὶς νὰ μὴ σὲ ἀπασχολῇ. Ἀλλ' ὅπως οἱ δικασταὶ κρίνουν καθισμένοι πίσω ἀπὸ παραπετάσματα, ἔτσι καὶ σὺ ἀντὶ παραπετασμάτων νὰ ζητήσῃς καιρὸν καὶ τόπον ἡσυχίας. Καὶ ὅταν μετὰ τὸ δεῖπνον σηκωθῇς καὶ πρόκειται νὰ κοιμηθῇς, τότε νὰ κάνῃς τὴν δίκην αὐτήν. **C** Αὐτὴ ἡ ὥρα εἶναι κατάλληλος δι' ἐσέ. Καὶ τόπος κατάλληλος εἶναι τὸ κρεββάτι καὶ τὸ δωμάτιον τοῦ ὕπνου. Αὐτὴν τὴν προτροπὴν ἔδωσε καὶ ὁ προφήτης, ὅταν εἶπεν· «Ὅσα ἔχετε εἰς τὰς καρδίας νὰ τὰ λέτε μὲ κατάνυξιν εἰς τὰ κρεββάτια σας».[12]

Νὰ ζητῇς μεγάλας εὐθύνας καὶ διὰ τὰ μικρὰ ἁμαρτήματα, ὥστε νὰ μὴ φθάσῃς ποτὲ κοντὰ εἰς τὰ μεγάλα. Ἂν τὸ κάνῃς αὐτὸ κάθε ἡμέραν, θὰ σταθῇς μὲ παρρησίαν ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου βήματος. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἔγινε καθαρὸς καὶ ὁ Παῦλος, δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγεν· «Διότι ἐὰν ἀνεκρίναμεν καὶ ἐξετάζαμεν τὸν ἑαυτόν μας, δὲν θὰ καταδικαζώμεθα».[13] Μὲ τὸν τρόπον αὐ-

11. Γεν. 3, 13.
12. Ψαλμ. 4, 5.
13. Α' Κορινθ. 11, 31.

τὸν ὁ Ἰὼβ ἐπέτυχε τὴν πνευματικὴν κάθαρσιν τῶν παιδιῶν του. Διότι αὐτὸς ποὺ προσέφερε θυσίας διὰ τὰ ἄδηλα καὶ ἀφανῆ πράγματα, πολὺ περισσότερον ἐζητοῦσεν εὐθύνας διὰ τὰ φανερὰ ἁμαρτήματα.[14]

Ἀλλ' ἡμεῖς δὲν κάνομεν τὸ ἴδιον, ἀλλ' ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον. **D** Διότι μόλις κατακλινόμεθα, ἀμέσως ἀρχίζομεν νὰ ἐξετάζωμεν ὅλα τὰ βιοτικὰ πράγματα. Καὶ ἄλλοι μὲν ἀπασχολοῦνται μὲ συλλογισμοὺς ἀκαθάρτους, ἄλλοι δὲ βασανίζονται μὲ δάνεια, μὲ συμβόλαια καὶ ἄλλας ματαίας φροντίδας. Καὶ ὅταν ἔχωμεν κόρην παρθένον, τὴν φυλάσσωμεν μὲ μεγάλην προσοχὴν καὶ ἀκρίβειαν, ἐκεῖνο, ὅμως, ποὺ εἶναι κατὰ πολὺ ἀνώτερον ἀπὸ τὴν κόρην, δηλαδὴ ἡ ψυχή, τὴν ἀφήνομεν νὰ πορνεύεται καὶ νὰ μολύνεται μὲ τὸ νὰ εἰσάγωμεν εἰς αὐτὴν ἀπείρους πονηρὰς σκέψεις. Καὶ εἴτε ὁ ἔρως τῆς πλεονεξίας ἢ τῆς τρυφῆς καὶ τῆς ἀπολαύσεως, ἢ τῶν ὡραίων σωμάτων, ἢ τοῦ θυμοῦ, ἢ ὁποιασδήποτε ἄλλος θέλει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ψυχήν μας ἀνοίγομεν τὰς θύρας της καὶ τὸν προσελκύομεν καὶ τὸν προσκαλοῦμεν **E** καὶ τοῦ ἐπιτρέπομεν νὰ ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μὲ αὐτὴν χωρὶς φόβον. Καὶ ποία πρᾶξις ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ περισσότερον βάρβαρος ἀπὸ αὐτήν, ὅταν τὴν ψυχήν μας, ποὺ εἶναι τὸ πιὸ πολύτιμον πρᾶγμα ἀπὸ ὅλα, τὴν ἀφήνωμεν μὲ ἀδιαφορίαν νὰ προσβάλλεται ἀπὸ τόσους μοιχοὺς καὶ μάλιστα τῆς ἐπιτρέπωμεν νὰ ἔρχεται εἰς τόσην μεγάλην ἐπαφὴν μὲ αὐτούς, μέχρις ὅτου νὰ χορτάσουν ἐκεῖνοι; Καὶ αὐτὸ δὲν θὰ γίνῃ ποτέ.

Δι' αὐτό, ὅταν ἔλθῃ ὁ ὕπνος, τότε μόνον φεύγουν ἀπὸ τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχήν μας αὐτοὶ οἱ ἐπισκέπται. **485** Ἢ μᾶλλον οὔτε τότε δὲν ἀπομακρύνονται. Διότι αἱ φαντασιώσεις καὶ τὰ ὄνειρα τὰς ἰδίας εἰκόνας παρουσιάζουν εἰς τὴν ψυχήν μας. Ὅθεν, ὅταν ἔλθῃ ἡ ἡμέρα, ἡ ψυχὴ ποὺ κατέχεται ἀπὸ τὰς φαντασίας αὐτοῦ τοῦ εἴδους πολλὰς φορὰς φθάνει εἰς τὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν.

Σύ, λοιπόν, δὲν ἐπιτρέπεις νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν κόρην τοῦ ματιοῦ σου οὔτε μία μικρὰ σκόνη, ἀλλὰ ἀδιαφορεῖς διὰ τὴν ψυχήν σου ποὺ εἶναι φορτωμένη καὶ σύρει μαζί της ἕνα ὄγκον τόσον μεγάλων κακῶν. Πότε, ὅμως, θὰ ἠμπορέσωμεν θὰ καθαρίσωμεν τελείως τὴν κοπριὰν αὐτήν, ὅταν κάθε ἡμέραν προσθέτωμεν νέαν; Πότε θὰ κόψωμεν τὰς ἀκάνθας; Πότε θὰ ρίψωμεν τὰ σπέρματα τοῦ καλοῦ; Δὲν γνωρίζεις ὅτι ἔφθασε πλέον ὁ καιρὸς τοῦ θερισμοῦ; **B** Ἡμεῖς, ὅμως, οὔτε τὰ χωράφια δὲν ἐκαλλιεργήσαμεν ἀκόμη. Ἂν, λοιπόν, ἔλθῃ ὁ γεωργὸς καὶ μᾶς κατηγορῇ διὰ τὴν ἀδιαφορίαν μας αὐτήν, τί θὰ τοῦ εἴπωμεν; Ποίαν ἀπάντησιν θὰ δώσωμεν; Μήπως, ὅτι κανεὶς δὲν μᾶς ἔδωσε τὸν σπόρον; Ἀλλὰ κάθε ἡμέραν σᾶς προσφέρονται ἄφθονα. Μήπως, ὅτι κανεὶς δὲν ἔκοψε τὰς ἀκάνθας; Καὶ ὅμως κάθε ἡμέραν ἀκονίζομεν τὸ δρεπάνι. Μήπως, ὅτι μᾶς ἀπασχολοῦν αἱ βιοτικαὶ ἀνάγκαι; Καὶ διατί δὲν ἐσταύρωσες τὸν ἑαυτόν σου ὡς πρὸς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου; Διότι ἐὰν ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ποὺ ἀπέδωσεν ἐκεῖνο μόνον ποὺ τοῦ εἶχεν ἐμπιστευθῆ, θεωρῆται πονηρός, ἐπειδὴ δὲν τὸ ἐδιπλασίασεν, τί θὰ ἀκούσῃ ἐκεῖνος ποὺ ἔφθειρε τὴν ἀρχικὴν προσφοράν; Ἐὰν ἐκεῖνος ἐδέθη καὶ ὡδηγήθη ἐκεῖ ποὺ εἶναι ὁ τριγμὸς τῶν ὀδόντων, τί θὰ πάθωμεν ἡμεῖς, ὅταν ἀμέτρητοι ἄνθρωποι καὶ καταστάσεις μᾶς προσελκύουν πρὸς τὴν ἀρετήν, καὶ ἀρνούμεθα καὶ διστάζομεν; Διότι ποῖον πρᾶγμα δὲν εἶναι ἱκανὸν νὰ σὲ προτρέψῃ πρὸς τὴν ἀρετήν; **C** Δὲν βλέπεις τὴν εὐτέλειαν τοῦ βίου; Τὴν ἀβεβαιότητα τῆς ζωῆς; Τὸν κόπον ποὺ ἀπαιτοῦν τὰ ἐπίγεια πράγματα; Τὸν ἱδρῶτα; Μήπως εἶναι δυνατὸν τὴν μὲν ἀρετὴν μὲ κόπους νὰ τὴν ἐπιτύχωμεν, τὴν κακίαν χωρὶς κόπον; Ἐάν, λοιπόν, καὶ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία ἀπαιτοῦν κόπον, διατί δὲν ἐπροτίμησες τὴν ἀρετὴν ποὺ τόσον κέρδος καὶ ὠφέλειαν σοῦ παρέχει; Ἢ μᾶλλον ὑπάρχουν καὶ μερικαὶ ἐκδηλώσεις τῆς ἀρετῆς ποὺ δὲν χρειάζονται καθόλου κόπον. Διότι, πραγματικά, ποῖος κόπος χρειάζεται διὰ νὰ μὴ κατηγοροῦμε, νὰ μὴ ψευδώμεθα, νὰ μὴ ὁρκιζώμεθα καὶ νὰ μὴ ὀργιζώμεθα κατὰ τῶν συνανθρώπων μας; Ἀντίθετα, τὸ νὰ πράττωμεν ὅλα αὐτὰ εἶναι πολὺ κουραστικὸν καί, παράλληλα, πολλὰς φροντίδας ἀπαιτεῖ. **D** Ποίαν, λοιπόν, ἀπολογίαν θὰ ἔχωμεν καὶ ποίαν συγχώρησιν, ὅταν οὔτε αὐτὰ δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἐπιτύχωμεν; Διότι ἀπὸ αὐτὰ γίνεται φανερὸν ὅτι καὶ τὰ πιὸ δύσκολα μᾶς διαφεύγουν ἀπὸ ἀδιαφορίαν καὶ ἀμέλειαν.

Κατὰ συνέπειαν, αὐτὰ ἀφοῦ σκεφθῶμεν καλά, ἂς ἀποφύγωμεν τὴν κακίαν καὶ ἂς προτιμήσωμεν τὴν ἀρετήν, διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθά, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

14. Ἰώβ. 1, 5.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΓʹ (43)

(Ματθ. ιβʹ, 38 - 45)

458 «Τότε ἔλαβαν τὸν λόγον μερικοὶ ἀπὸ τοὺς γραμματεῖς καὶ τοὺς Φαρισαίους καὶ εἶπαν· Διδάσκαλε, θέλομεν νὰ ἴδωμεν ἀπὸ σὲ κάποιο ἐξαιρετικὸν θαῦμα. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη καὶ τοὺς εἶπεν· Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλίς, ἐπιμένει νὰ ζητῇ θαῦμα, ἀλλὰ θαῦμα δὲν θὰ τῆς δοθῇ, παρὰ τὸ θαῦμα τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ».[1]

Ἄράγε ποῖοι ἠμποροῦν νὰ θεωρηθοῦν πιὸ ἀνόητοι ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ὄχι πιὸ ἀσεβεῖς μόνον; **B** Οἱ ὁποῖοι ὕστερα ἀπὸ τόσον μεγάλα θαύματα, σὰν νὰ μὴ εἶχε γίνει κανένα, λέγουν· «Θέλομεν νὰ ἴδωμεν ἀπὸ σὲ κάποιο ἐξαιρετικὸ θαῦμα». Διὰ ποῖον λόγον, ὅμως, τὸ ἔλεγαν αὐτό; Διὰ νὰ εὕρουν εὐκαιρίαν νὰ τὸν κατηγορήσουν πάλιν. Ἐπειδή, δηλαδή, τοὺς ἀπεστόμωσε μὲ τοὺς λόγους, μία καὶ δύο καὶ πολλὰς φοράς, καὶ τοὺς ἔφραξε τὴν ἀναίσχυντον γλῶσσαν, ἐπιστρέφουν ἐκ νέου εἰς τὰ ἔργα. Δι' αὐτὸ καὶ παραξενεύεται ὁ εὐαγγελιστὴς καὶ λέγει· «Τότε ἔλαβαν τὸν λόγον μερικοὶ ἀπὸ τοὺς γραμματεῖς», οἱ ὁποῖοι ἐζήτουν κάποιο θαῦμα.

«Τότε», πότε; Ὅταν ἦτο πλέον καιρὸς νὰ ὑποκύψουν, νὰ ἐκδηλώσουν τὸν θαυμασμόν τους, νὰ δοκιμάσουν κατάπληξιν καὶ νὰ ὑποχωρήσουν, τότε δὲν ἀφήνουν τὴν πονηρίαν τους. Πρόσεξε, ἀκόμη, ὅτι οἱ λόγοι τους εἶναι γεμᾶτοι κολακείαν καὶ εἰρωνείαν. Διότι ἤλπιζαν ὅτι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν θὰ προσελκύσουν τὴν εὔνοιαν τοῦ Κυρίου. **C** Καὶ ἄλλοτε μὲν τὸν ὑβρίζουν, ἄλλοτε δὲ τὸν κολακεύουν. Ἐπίσης, τὴν μίαν φορὰν τὸν ὀνομάζουν δαιμονισμένον καὶ τὴν ἄλλην διδάσκαλον. Ὅλα ὅμως αὐτά, ἂν καὶ ἔρχωνται εἰς ἀντίθεσιν μεταξύ των, ἐκπηγάζουν ἀπὸ τὴν πονηρὰν διάθεσίν τους. Δι' αὐτοῦ καὶ τοὺς ἐπιπλήττει μὲ σφοδρότητα. Καὶ ὅταν μὲν τὸν ἠρώτων μὲ σκληρότητα καὶ τὸν ὕβριζαν, ἡ ἀπάντησίς του ἦτο ἐπιεικής. Ὅταν, ὅμως, ἤθελαν νὰ τὸν κολακεύσουν, τότε ἡ ἀπάντησίς του ἦτο ἐπιτιμητικὴ καὶ πολὺ σφοδρά. Ἔτσι, τοὺς ἀπέδειξεν ὅτι καὶ ἀπὸ τὰ δύο πάθη αὐτὰ εἶναι ἀνώτερος, δηλαδή, ὅτι οὔτε εἰς τὴν ὀργὴν παρασύρεται, οὔτε καὶ ἀπὸ τὴν κολακείαν χάνει τὴν αὐτοκυριαρχίαν του. Κύτταξε, ἀκόμη, ὅτι ἡ ἐπίπληξις τοῦ Ἰησοῦ πρὸς αὐτοὺς δὲν εἶναι μόνον ἁπλῆ λοιδορία, ἀλλά, συγχρόνως, ἀποδεικνύει καὶ τὴν πονηρίαν αὐτῶν. Διότι τί τοὺς λέγει; «Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλίς, ἐπιμένει νὰ ζητῇ θαῦμα».

D Ὅ,τι λέγει ἔχει τὴν ἀκόλουθον σημασίαν· Τί τὸ παράδοξον ὑπάρχει, ἐὰν συμπεριφέρεσθε μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν πρὸς ἐμέ, ποὺ μέχρι τώρα δὲν μὲ ἐγνωρίζατε, ὅταν, βέβαια, ἐκάνατε τὸ ἴδιον ἀκριβῶς καὶ εἰς τὸν Πατέρα, τὸν ὁποῖον τόσον πολὺ ἐγνωρίζατε ἀπὸ τὰς ἐκδηλώσεις του πρὸς σᾶς καὶ τὸν ἐγκαταλείψατε καὶ ἐτρέχατε πρὸς τοὺς δαίμονας ἐπιδιώκοντες νὰ ἀποκτήσετε πονηροὺς θαυμαστάς; Δι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ συνεχῶς τοὺς ἐπετίμα.[2] Τοὺς λόγους αὐτοὺς τοὺς ἔλεγεν ὁ Ἰησοῦς, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εὑρίσκεται εἰς ἀπόλυτον συμφωνίαν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ὅτι αὐτοὶ δὲν ἔκαναν τίποτε τὸ ἄγνωστον καὶ ἀκόμη διὰ νὰ ἀποκαλύψῃ τὰς ἀποκρύφους σκέψεις τους καὶ ὅτι μὲ ὑποκριτικὴν καὶ ἐχθρικὴν διάθεσιν ἐζήτουν τὸ θαῦμα.

Δι' αὐτὸ τοὺς ὠνόμασεν, «γενεὰν πονηράν», **E** διότι πάντοτε ἐφέροντο μὲ ἀγνωμοσύνην πρὸς τοὺς εὐεργέτας τους καὶ ὅσον εὐηργετοῦντο, τόσον χειρότεροι ἐγίνοντο. Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀπόδειξις τῆς μεγαλυτέρας πονηρίας. Ἐπίσης τοὺς ὠνόμασε γενεὰν «μοιχαλίδα», διὰ νὰ τονίσῃ καὶ τὴν παλαιοτέραν καὶ τὴν τωρινήν τους ἀπιστίαν. Ὅθεν, καὶ πάλιν ἀποδεικνύει τὸν ἑαυτόν του ἴσον πρὸς τὸν Πατέρα, ἀφοῦ, βέβαια, καὶ ἡ ἀπιστία εἰς αὐτὸν καθιστᾷ τὴν γενεὰν αὐτὴν «μοιχαλίδα».

Ἀφοῦ, λοιπόν, τοὺς ἐπετίμησεν, τί λέγει εἰς τὴν συνέχειαν; «Καὶ θαῦμα δὲν θὰ τῆς δοθῇ, **459** παρὰ τὸ

1. Ματθ. 12, 38 - 39.

2. Πρβλ. Ἰεζ. 16, 1 ἑξ.

θαῦμα τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ». Τώρα πλέον κάνει λόγον διὰ τὴν ἀνάστασίν του καὶ διαβεβαιώνει αὐτὴν ἀπὸ τὸν τύπον τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ.

Τί λοιπόν; Δὲν τοὺς ἐδόθη θαῦμα; ἐρωτᾷ κάποιος. Δὲν τοὺς ἐδόθη, ὅταν τὸ ἐζήτουν. Διότι ὁ Ἰησοῦς δὲν ἔκανε τὰ θαύματα διὰ νὰ προσελκύσῃ αὐτούς, ἐπειδὴ ἐγνώριζε καλὰ ὅτι ἦσαν πεπωρωμένοι, ἀλλὰ διὰ νὰ διορθώσῃ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἢ τὴν παραπάνω ἀπάντησιν ἠμποροῦμεν νὰ δώσωμεν, ἢ ὅτι δὲν θὰ τοὺς δοθῇ ἄλλο θαῦμα παρόμοιον μὲ ἐκεῖνο. Διότι θαῦμα ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτούς, ὅταν μὲ τὴν κόλασίν τους ἐγνώρισαν τὴν δύναμιν τοῦ Κυρίου.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ περικλείει ἀπειλὴν καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ὑπαινίσσεται, σὰν νὰ ἔλεγε δηλαδή· Σᾶς ἔκανα τόσα θαύματα καὶ τόσας εὐεργεσίας. B Τίποτε, ὅμως, δὲν σᾶς ἔφερε κοντά μου, οὔτε ἠθελήσατε νὰ προσκυνήσετε τὴν δύναμίν μου. Θὰ γνωρίσετε, λοιπόν, τὴν ἰσχύν μου μὲ τὰς ἀντιθέτους ἐκδηλώσεις, ὅταν θὰ ἴδῆτε τὴν πόλιν σας νὰ ἔχῃ κατεδαφισθῆ, τὰ τείχη νὰ ἀφανίζωνται, τὸν ναὸν νὰ κεῖται εἰς ἐρείπια, ὅταν θὰ χάσετε τὴν πολιτικήν σας ὑπόστασιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν ποὺ εἴχατε προηγουμένως καὶ ἀρχίσετε νὰ πλανᾶσθε εἰς κάθε σημεῖον τῆς γῆς χωρὶς σπίτια καὶ χωρὶς πατρίδα. Ὅλα αὐτά, βέβαια, συνέβησαν μετὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Κυρίου. Τὰ γεγονότα αὐτά, λοιπόν, θὰ σᾶς δοθοῦν ἀντὶ μεγάλων θαυμάτων. Διότι, πραγματικά, ἦτο θαῦμα καταπληκτικὸν τὸ ὅτι τὰ βάσανα αὐτῶν ἔμειναν ἀθεράπευτα καὶ τὸ ὅτι, παρὰ τὰς πολλάς των προσπαθείας κανένας δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν τιμωρίαν ποὺ τοὺς ἐπεβλήθη μίαν φοράν.

Ἀλλὰ δὲν τοὺς λέγει τίποτε ἀπὸ αὐτά, παρὰ τὰ ἀφήνει νὰ τὰ κατανοήσουν ἀργότερα μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου. C Πρὸς τὸ παρὸν τοὺς ἐξασκεῖ εἰς τὸν λόγον διὰ τὴν ἀνάστασίν του, τὸν ὁποῖον θὰ ἀντελαμβάνοντο πλήρως μὲ ὅσα θὰ ἐπάθαιναν ἀργότερα.

«Διότι, καθὼς τότε ὁ Ἰωνᾶς ἦτο», λέγει, «μέσα εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, ἔτσι θὰ εἶναι καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῆς γῆς ἐπὶ τρία ἡμερόνυκτα».[3] Δὲν τοὺς εἶπεν, βέβαια καθαρὰ ὅτι θὰ ἀναστηθῇ, διότι θὰ τὸν περιέπαιζαν. Ἔκανεν, ὅμως, ὑπαινιγμὸν δι' αὐτὴν ἀρκετὰ σαφῆ,

3. Ματθ. 12, 42.

ὥστε νὰ πιστεύσουν ἐκεῖνοι ὅτι ἐγνώριζεν ἐκ τῶν προτέρων ὅτι θὰ ἀναστηθῇ. Πραγματικά, ἐπειδὴ τὸ ἤξεραν, δι' αὐτὸ λέγουν πρὸς τὸν Πιλάτον· «Ἐκεῖνος ὁ λαοπλάνος», λέγουν, «εἶπεν, ὅταν ἀκόμη ἔζη, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀπὸ τοῦ θανάτου μου θὰ ἀναστηθῶ».[4] Μολονότι οἱ μαθηταὶ δὲν τὸ ἐγνώριζαν αὐτό, διότι εἰς τὴν ἀρχὴν ἦσαν πιὸ ἀσύνετοι ἀπὸ τοὺς Φαρισαίους. D Δι' αὐτὸ καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι κτεδικάσθησαν ἀπὸ τὴν ἰδίαν τους τὴν συμπεριφοράν.

Κύτταξε, ὅμως, μὲ πόσον καθαρὸν ὑπαινιγμὸν ἀναφέρει μὲ ἀκρίβειαν τὸ ὅτι θὰ ἀναστηθῇ ἐκ νεκρῶν. Διότι δὲν εἶπεν, ὅτι θὰ εὑρίσκεται μέσα εἰς τὴν γῆν, ἀλλά, «εἰς τὴν καρδίαν τῆς γῆς», διὰ νὰ φανερώσῃ τὸν τάφον καὶ κανένας νὰ μὴ νομίσῃ ὅτι πρόκειται διὰ φαινομενικὸν θάνατον. Ἐπίσης, δι' αὐτὸ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας παρεχώρησε νὰ παραμείνῃ εἰς τὸν τάφον, διὰ νὰ πιστεύσουν ὅτι ἀπέθανε πραγματικά. Διότι αὐτὸ δὲν διαπιστώνεται ἀπὸ τὴν σταύρωσιν καὶ τὴν ἰδίαν ἀντίληψιν τῶν τότε ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν διάρκειαν τῶν τριῶν ἡμερῶν. Πραγματικά, τὴν ἀνάστασιν θὰ τὴν ἀπεδείκνυεν ὅλος ὁ χρόνος ποὺ ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν σταύρωσιν μέχρι νὰ συμβῇ αὐτή. E Διότι ἡ σταύρωσις ἦτο δυνατὸν νὰ ἀμφισβητηθῇ ἐὰν δὲν ὑπῆρχαν τότε καὶ πολλὰ ἄλλα θαύματα ποὺ τὴν ἀπεδείκνυον. Ἐάν, ὅμως, δὲν ἐγίνετο πιστευτὴ ἡ σταύρωσις, τότε καὶ ἡ ἀνάστασις δὲν θὰ ἐπιστεύετο. Δι' αὐτὸ καὶ ὀνομάζει αὐτὸ θαῦμα. Ἐπειδή, ἐὰν δὲν ἐσταυρώνετο, δὲν θὰ ἐδίδετο καὶ τὸ θαῦμα τῆς ἀναστάσεως. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν φέρει εἰς τὸ μέσον τὸν τύπον,[5] διὰ νὰ πιστευθῇ ἡ ἀλήθεια.

Διότι πές μου, σὲ παρακαλῶ, μήπως εἶναι φαντασία τὸ ὅτι ὁ Ἰωνᾶς εὑρέθη εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ κήτους; 460
Δὲν ἠμπορεῖς, βέβαια, νὰ ἰσχυρισθῇς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Συνεπῶς, δὲν ἀρνεῖσαι ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς ἐτάφη εἰς τὴν καρδίαν τῆς γῆς. Διότι δὲν εἶναι νοητὸν νὰ εἶναι ἀληθινὸς ὁ τύπος καὶ νὰ ἀποτελῇ φαντασίαν ἡ ἀλήθεια. Δι' αὐτὸ εἰς κάθε περίπτωσιν ἀναφέρομεν τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου, καὶ εἰς τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας καὶ εἰς τὸ βάπτισμα καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἐκήρυττε μὲ δυνατὴν φωνήν· «Μὴ γένοιτο ποτὲ ἐγὼ νὰ καυχηθῶ διὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ διὰ τὴν σταυ-

4. Ματθ. 27, 63.
5. Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰωνᾶ.

ρὸν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».[6]

Κατὰ συνέπειαν, εἶναι φανερὸν ὅτι εἶναι παιδιὰ τοῦ διαβόλου ἐκεῖνοι ποὺ δέχονται τὴν νοσηρὰν διδασκαλίαν τοῦ Μαρκίωνος, ἐπειδὴ προσπαθοῦν νὰ ἀφανίσουν ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὁποῖα τόσον πολλὰ ἔκανεν ὁ Χριστός, ὥστε νὰ μὴ ἀφανισθοῦν, **B** καὶ τόσον πολὺ ἐφρόντισεν ὁ διάβολος νὰ τὰ ἀφανίσῃ. Ἐννοῶ τὸν σταυρὸν καὶ τὸ πάθος. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἔλεγεν εἰς ἄλλας περιπτώσεις· «Κρημνίσατε τὸν ναὸν αὐτὸν καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας θὰ τὸν ἀνεγείρω».[7] Καί· «Θὰ ἔλθουν, ὅμως, ἡμέραι, ποὺ θὰ πάρουν ἀπὸ αὐτοὺς τὸν Νυμφίον».[8] Καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν· «Ἀλλὰ θαῦμα δὲν θὰ τῆς δοθῇ, παρὰ τὸ θαῦμα τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ». Ἐπίσης, τοὺς φανερώνει, ὅτι θὰ πάθῃ χάριν αὐτῶν καὶ ὅτι αὐτοὶ δὲν ἀποκομίζουν ἀπὸ τὸ πάθος κανένα ὄφελος. Διότι αὐτὸ τοὺς ἀπέδειξεν εἰς τὴν συνέχειαν. Ἀλλά, ἂν καὶ τὰ ἐγνώριζεν αὐτά, ἐν τούτοις ἀπέθανεν. Τόσον μεγάλη ἦτο ἡ ἀγάπη του.

Διὰ νὰ μὴ νομίσῃς, ὅμως, ὅτι εἰς τὸ μέλλον θὰ συμβῇ μὲ τοὺς Ἰουδαίους ὅ,τι συνέβη μὲ τοὺς Νινευΐτας καὶ ὅτι θὰ ἐπιστρέψουν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, **C** καί, ὅπως ἐκείνων ἔσωσε τὴν πόλιν τους ποὺ ἐσείετο καὶ τοὺς βαρβάρους ἀπεμάκρυνεν, ἔτσι καὶ αὐτοὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν θὰ ἐπιστρέψουν, ἄκουσε πῶς φανερώνει ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον.[9] Πραγματικά, ὅτι δὲν θὰ ἀποκαμίσουν τίποτε διὰ τὴν ἰδικήν των ὠφέλειαν ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ Κυρίου, ἀλλά, ἀντίθετα, θὰ ὑποστοῦν καὶ κακὰ ἀβάστακτα, τὸ ἐδήλωσε καὶ αὐτὸ μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ δαίμονος ποὺ ἀνέφερεν.

Τώρα μὲν ἀπολογεῖται δι' ὅσα πρόκειται νὰ πάθουν ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἀποδεικνύει ὅτι δικαιολογημένα θὰ τὰ πάθουν. Διότι τὰς συμφορὰς καὶ τὴν ἐρήμωσιν αὐτῶν τὰ παριστᾷ μὲ τὸ παράδειγμα αὐτό. Ἐπὶ τοῦ παρόντος θέλει νὰ τοὺς δείξῃ ὅτι ὅλα θὰ τὰ ὑποστοῦν δίκαια. Τὸ ἴδιον ἔκανε καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. **D** Πραγματικά, ὅταν ἐσκόπευε νὰ καταστρέψῃ τὰ Σόδομα, ἀπελογήθη προηγουμένως εἰς τὸν Ἀβραάμ, μὲ τὸ νὰ δείξῃ τὴν

6. Γαλ. 6, 14.
7. Ἰωάν. 2, 19.
8. Ματθ. 9, 15.
9. Πρβλ. Ματθ. 12, 41.
10. Πρβλ. Ματθ. 12, 43 - 45.

ἔλλειψιν καὶ τὴν ἀνυπαρξίαν τῆς ἀρετῆς, ἀφοῦ, βέβαια, εἰς τόσον μεγάλην πόλιν δὲν εὑρέθησαν οὔτε δέκα ἄνθρωποι νὰ ζοῦν μὲ τὴν θέλησίν τους κατὰ τρόπον συνετὸν καὶ σώφρονα.[11] Καὶ εἰς τὸν Λὼτ ἐπίσης ἔδειξε τὴν ἀφιλόξενον διάθεσιν αὐτὴν καὶ τοὺς παρανόμους ἔρωτάς τους καὶ ὕστερα ἔρριψε τὸ πῦρ. Καὶ εἰς τὸν κατακλυσμὸν ἔκανε τὸ ἴδιον ἀκριβῶς καὶ μὲ τὰ ἔργα ἀπελογήθη εἰς τὸν Νῶε.[12] Καὶ εἰς τὸν Ἰεζεκιὴλ, ἐπίσης, ἔκανε τὸ ἴδιον ὅταν εὑρίσκετο εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ τὸν κατέστησεν ἱκανὸν νὰ ἴδῃ τὰ κακὰ ποὺ θὰ συνέβαιναν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ.[13] Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Ἱερεμίαν, πάλιν, ὅταν ἔλεγεν, **E** «σὺ μὴ προσεύχεσαι, ἢ δὲν βλέπεις τί κάνουν αὐτοί;», τὸ ἔλεγεν ἀπολογούμενος.[14]

Καὶ πάντοτε κάνει τὸ ἴδιον ἀκριβῶς, ὅπως καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν. Τί λέγει, δηλαδή; «Ἄνδρες Νινευΐται θὰ ἀναστηθοῦν καὶ θὰ κατακρίνουν τὴν γενεὰν αὐτήν, διότι ἐκεῖνοι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωνᾶ. Καὶ ἰδοὺ ἐδῶ πολὺ περισσότερα συντελοῦν εἰς τὸ νὰ γίνῃ δεκτὸν τὸ ἰδικόν μου κήρυγμα παρ' ὅσα συνέτρεχαν διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωνᾶ».[15] Διότι ἐκεῖνος ἦτο δοῦλος, ἐνῷ ἐγὼ εἶμαι ὁ Κύριος. Ἐκεῖνος ἐβγῆκεν ἀπὸ τὸ κῆτος, ἐγώ, ὅμως, ἀνεστήθην ἀπὸ τὸν θάνατον. Ἀκόμη, ἐκεῖνος ἐκήρυξε τὴν καταστροφήν, ἐνῷ ἐγὼ ἦλθα διὰ νὰ κηρύξω τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Καὶ οἱ μὲν Νινευΐται ἐπίστευσαν χωρὶς κανένα θαῦμα, **461** ἐνῷ ἐγὼ σᾶς ἐπαρουσίασα πολλὰ θαύματα. Καὶ ἐκεῖνοι δὲν ἤκουσαν τίποτε περισσότερον ἀπὸ τοὺς λόγους ἐκείνους τοῦ Ἰωνᾶ, ἐνῷ ἐγὼ ἔθεσα εἰς κίνησιν κάθε ἰδέαν φιλοσοφίας διὰ νὰ σᾶς διδάξω. Ὁ Ἰωνᾶς, ἐπίσης, ἐπῆγεν ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του, ἐγώ, ὅμως ἦλθα ὁ ἴδιος, ὁ δεσπότης καὶ κύριος τῶν πάντων, ὄχι διὰ νὰ σᾶς ἀπειλήσω, οὔτε νὰ ζητήσω εὐθύνας, ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς φέρω συγχώρησιν. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἦσαν εἰδωλολάτραι, ἐνῷ αὐτοὶ εἶχαν ἔλθει εἰς ἐπαφὴν καὶ εἶχαν διδαχθῆ ἀπὸ πολλοὺς προφήτας. Καὶ διὰ τὸν Ἰωνᾶν δὲν εἶχε κάνει κανεὶς καμμίαν προφητείαν, ἐνῷ δι' ἐμὲ εἶχαν ὁμιλήσει ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ προφῆται καὶ τὰ ἔρ-

11. Πρβλ. Γεν. 18, 1 ἑξ.
12. Πρβλ. Γεν. 6 - 10.
13. Πρβλ. Ἰεζ. 5, 1 ἑξ.
14. Πρβλ. Ἱερ. 7, 16 - 17
15. Ματθ. 12, 41.

γα μου ἦσαν σύμφωνα μὲ τὰς προφητείας ἐκείνας. Ἐπίσης, ὁ Ἰωνᾶς ἐδραπέτευσεν, ἐπειδὴ ἐσκόπευε ν' ἀποφύγῃ τὴν ἀποστολήν του, διὰ νὰ μὴ γίνῃ ἀντικείμενον χλευασμοῦ, ἐνῷ ἐγώ, ἂν καὶ ἤξερα καλὰ ὅτι θὰ μὲ σταυρώσουν καὶ θὰ μὲ ἐμπαίξουν, ἐν τούτοις ἦλθα εἰς τὴν γῆν. **B** Καὶ ὁ Ἰωνᾶς δὲν ἠνείχετο νὰ ὀνειδισθῇ χάριν τῶν σωζομένων, ἐνῷ ἐγὼ ὑπέμεινα θάνατον καὶ μάλιστα τὸν χειρότερον, καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ θὰ σᾶς ἀποστείλω καὶ ἄλλους διὰ νὰ σᾶς διδάξουν. Ἀκόμη, ἐκεῖνος ἦτο ἕνας ξένος, ἀλλοεθνὴς καὶ ἄγνωστος, ἐνῷ ἐγὼ σᾶς εἶμαι ὁμοεθνὴς καὶ ἔχω τοὺς ἰδίους προγόνους μὲ σᾶς. Καὶ πολλὰς ἄλλας παρατηρήσεις θὰ ἠμποροῦσε νὰ κάνῃ κανείς, ἐὰν ἤθελε νὰ ἐξαντλήσῃ τὸ θέμα.

Ἀλλὰ ὁ Κύριος δὲν περιορίζεται εἰς τοὺς Νινευίτας μόνον, ἀλλὰ φέρει καὶ ἄλλο παράδειγμα καὶ λέγει· «Ἡ βασίλισσα τοῦ νότου θὰ ἀναστηθῇ κατὰ τὴν ἐσχάτην κρίσιν μαζὶ μὲ τὴν γενεὰν αὐτὴν καὶ θὰ τὴν κατακρίνῃ, διότι ἦλθεν αὐτὴ ἀπὸ τὴν ἄκρη τοῦ κόσμου νὰ ἀκούσῃ τὴν σοφίαν τοῦ Σολομῶντος. Καὶ ἰδοὺ ἐδῶ εἶναι περισσότερον ἀπὸ τὸν Σολομῶντα».[16] **C** Τὸ παράδειγμα τοῦτο εἶναι σημαντικτώερον τοῦ προηγουμένου. Διότι ὁ Ἰωνᾶς ἐπῆγεν ὁ ἴδιος πρὸς τοὺς Νινευίτας, ἐνῷ ἡ βασίλισσα τοῦ νότου δὲν ἐπερίμενε νὰ ὑπάγῃ ὁ Σολομῶν πρὸς αὐτήν, ἀλλ' αὐτὴ ἐπῆγεν εἰς αὐτόν, ἂν καὶ ἦτο γυναίκα καὶ ἐπίστευεν εἰς τὰ εἴδωλα καὶ τόσον πολὺ μακριὰ εὑρίσκετο, χωρὶς νὰ τὴν ἀπειλῇ τίποτε, οὔτε νὰ φοβῆται τὸν θάνατον, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὸν μεγάλον πόθον διὰ τοὺς σοφοὺς λόγους. Ἀλλ' ἰδοὺ ἐδῶ εἶναι περισσότερον ἀπ ὀτὸν Σολομῶντα. Διότι ἐκεῖ ἦλθε πρὸς τὸν Σολομῶντα ἡ βασίλισσα, ἐνῷ ἐδῶ ἦλθα ἐγὼ ὁ ἴδιος. Καὶ ἐκείνη μὲν ἐταξίδευσεν ἀπὸ τὴν ἄκρη τοῦ κόσμου, ἐνῷ ἐγὼ περιοδεύω τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία. Καὶ ὁ μὲν Σολομῶν ἔκανε λόγον διὰ δένδρα καὶ ξύλα, τὰ ὁποῖα καμμίαν σπουδαίαν ὠφέλειαν δὲν ἠμποροῦσαν νὰ προσφέρουν εἰς ἐκείνην, **D** ἐνῷ ἐγὼ σᾶς ὁμιλῶ διὰ τὰ ἀπόρρητα πράγματα καὶ τὰ πλέον φρικτὰ μυστήρια.

Ἔτσι, λοιπόν, τοὺς κατέκρινεν, μὲ τὸ ὅτι ἀπέδειξεν ἄνευ ἀντιρρήσεως, ὅτι τὰ ἁμαρτήματά τους ἦσαν ἀσυγχώρητα καὶ ὅτι ἡ παρακοὴ προήρχετο ἀπὸ τὴν ἰδικήν τους ἀγνωμοσύνην καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τοῦ διδασκάλου. Καὶ αὐτὸ τὸ κατέστησε φανερὸν καὶ μὲ πολλὰ

16. Ματθ. 12, 42.

ἄλλα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ παράδειγμα τῶν Νινευιτῶν καὶ τῆς βασιλίσσης.

Εἰς τὴν συνέχειαν λέγει καὶ τὴν τιμωρίαν ποὺ θὰ ὑποστοῦν. Τὸ λέγει κάπως αἰνιγματικῶς, πάντως τὸ λέγει, καὶ μεγάλον φόβον ὑφαίνει μέσα εἰς τὴν διήγησίν του. «Διότι ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα», λέγει, «βγῇ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, περνᾷ ἀπὸ τόπους, ποὺ δὲν ἔχουν νερὸ καὶ ζητεῖ ἀνάπαυσιν, ἀλλὰ δὲν εὑρίσκει αὐτήν. **E** Τότε λέγει· Θὰ γυρίσω πάλιν εἰς τὸ σπίτι μου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐβγῆκα. Καὶ ὅταν ἔλθῃ, εὑρίσκει τὸ σπίτι ἄδειανὸν καὶ σαρωμένον καὶ στολισμένον. Τότε πηγαίνει καὶ παραλαμβάνει μαζί του ἄλλα ἑπτὰ πνεύματα πονηρότερα ἀπὸ τὸν ἑαυτό του καί, ἀφοῦ εἰσέλθουν, κατοικοῦν πλέον ἐκεῖ μέσα. Καὶ γίνεται ἡ ἐσχάτη αὐτὴ κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χειροτέρα ἀπὸ τὴν πρώτην. Ἔτσι θὰ συμβῇ καὶ εἰς τὴν γενεὰν αὐτήν».[17] Μὲ ὅσα λέγει ἐδῶ ἀποδεικνύει ὅτι ὄχι εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐδῶ εἰς τὴν παροῦσαν θὰ ὑποστοῦν τὴν βαρυτέραν τιμωρίαν. **482** Ἐπειδή, δηλαδή, εἶπεν, «ὅτι ἄνδρες Νινευῖται θὰ ἀναστηθοῦν εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν καὶ θὰ κατακρίνουν τὴν γενεὰν αὐτήν», διὰ νὰ μὴ καταφρονήσουν τοὺς λόγους του, ἐπειδὴ ὁ χρόνος τῆς κρίσεως ἐτοποθετεῖτο πολὺ ἀργά, καὶ καταστοῦν περισσότερον ἀδιάφοροι, δι' αὐτὸ καὶ μὲ αὐτὰ ποὺ τοὺς λέγει τοὺς παρουσιάζει πολὺ κοντά τους τὴν τιμωρίαν. Αὐτὸ ἔκανε καὶ ὁ προφήτης Ὡσιέ, ὅταν τοὺς ἠπείλει καὶ τοὺς ἔλεγεν ὅτι θὰ γίνουν, «ὅπως ὁ προφήτης ποὺ ἔχει χάσει τὴν λογικήν του, ὅπως ὁ ἄνθρωπος ὁ δαιμονιζόμενος»,[18] δηλαδή, ὅπως οἱ ἄνθρωποι ποὺ μαίνονται καὶ παρασύρονται ἀπὸ τὰ πονηρὰ πνεύματα, ὅπως εἶναι οἱ ψευδοπροφῆται. Διότι ἐδῶ προφήτην ποὺ ἔχει χάσει τὴν λογικήν του ὀνομάζει τὸν ψευδοπροφήτην, ὅπως εἶναι, παραδείγματος χάριν, οἱ μάντεις. **B** Αὐτό, λοιπόν, δηλώνει καὶ ὁ Χριστὸς καὶ λέγει ὅτι θὰ ὑποστοῦν τὰς βαρυτέρας τιμωρίας.

Εἶδες πῶς ἀπὸ κάθε ἄποψιν τοὺς παρωθεῖ νὰ προσέχουν τοὺς λόγους του, καὶ ἀπὸ τὰ παρόντα καὶ ἀπὸ τὰ μελλοντικὰ καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἔδειξαν καλὴν διαγωγήν, (ἐννοῶ τοὺς Νινευίτας καὶ τὴν βασίλισσα), καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ κατεδικάσθησαν, ὅπως εἶναι οἱ κάτοικοι τῆς Τύρου καὶ τῶν Σοδόμων; Τὸ ἴδιον ἔκαναν καὶ οἱ

17. Ματθ. 12, 43 - 45.
18. Ὠσ. 9, 7.

προφῆται, ποὺ ἔφεραν ὡς παράδειγμα τοὺς υἱοὺς[19] τοῦ Ρηχαβίν,[20] καὶ τὴν νύμφην ποὺ δὲν ξεχνᾶ τὴν σεμνότητά της καὶ τὸν στηθόδεσμον,[21] καὶ τὸν βοῦν ποὺ γνωρίζει τὸν κύριόν του καὶ τὸν ὄνον ποὺ διακρίνει τὴν φάτνην του.[22] Ἔτσι, λοιπόν, καὶ ἐδῶ ἀφοῦ μὲ σύγκρισιν ἀπέδειξε τὴν ἀγνωμοσύνην του, λέγει πλέον καὶ τὴν τιμωρίαν τους.

C Ἀλλὰ τί σημαίνουν τέλος πάντων τὰ ὅσα εἶπεν διὰ τὸν δαίμονα; Ὅπως ἀκριβῶς οἱ δαιμονισμένοι, λέγει, ὅταν ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν αὐτὴν καὶ ὕστερα δείξουν ἀδιαφορίαν καὶ ραθυμίαν, προσελκύουν ἐπάνω των εἰς χειρότερον βαθμὸν τὴν ἀσθένειαν, ἔτσι γίνεται καὶ μὲ σᾶς. Διότι καὶ προηγουμένως εὑρίσκεσθε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ δαίμονος, ὅταν ἐλατρεύατε τὰ εἴδωλα καὶ ἐθυσιάζατε τὰ παιδιά σας εἰς τοὺς δαίμονας καὶ μεγάλη μανία ἐχαρακτήριζε τὰς πράξεις σας. Ἐγώ, ὅμως, δὲν σᾶς ἐγκατέλειψα, ἀλλὰ ἐξεδίωξα τὸν δαίμονα ἐκεῖνον μὲ τοὺς προφήτας καὶ ἐπὶ πλέον ἦλθα πάλιν ὁ ἴδιος, ἐπειδὴ ἤθελα νὰ σᾶς καθαρίσω περισσότερον. Ἐπειδή, λοιπόν, δὲν θέλετε νὰ προσέξετε, ἀλλὰ ἐπέσατε εἰς μεγαλυτέραν πονηρίαν (διότι ἀπὸ τοῦ νὰ σφάζετε τοὺς προφήτας εἶναι πολὺ μεγαλύτερον καὶ χειρότερον νὰ σφάζετε ἐμέ), D δι' αὐτὸ θὰ πάθετε χειρότερα ἀπὸ ὅσα ἔπαθαν οἱ πρόγονοί σας. Ἐννοῶ τὰ ὅσα ἔπαθαν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀπὸ τὸν Ἀντίοχον τὸν πρῶτον.[23] Διότι τὰ ὅσα συνέβησαν εἰς αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ[24] καὶ τοῦ Τίτου,[25] ἦσαν πολὺ χειρότερα ἀπὸ τὰ προηγούμενα. Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγεν ὁ Κύριος· «Θὰ

19. Πρβλ. Ἱερ. 42, 1 ἑξ.

20. Ρηχάβ ἢ Ρηχαβίν. Ἦτο πατὴρ τοῦ Ἰωναδάβ, ζηλωτοῦ ἀντιπάλου τῶν πιστῶν εἰς τὸν Βάαλ, κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ βασιλέως Ἀχαάβ (869 - 850 π.Χ.).

21. Πρβλ. Ἱερ. 2, 32.

22. Πρβλ. Ἠσ. 1, 3.

23. Ἀντίοχος. Πρόκειται διὰ τὸν Ἀντίοχον τὸν Ἐπιφανῆ (175 - 163 π.Χ.), ὁ ὁποῖος ἐπεχείρησε νὰ ἐπιβάλῃ τὸν Ἑλληνισμὸν εἰς τοὺς Ἰουδαίους.

24. Οὐεσπασιανὸς ἢ Βεσπασιανός. Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν προσπάθειάν του νὰ ἐπιβάλῃ τὴν πειθαρχίαν εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν Κράτος κατεδίωξε καὶ τοὺς Ἑβραίους.

25. Τίτος. Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ, ὁ ὁποῖος τὸ 70 μ.Χ. κατέλαβε τὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ διέλυσεν ὁριστικὰ τὸ κράτος τῶν Ἑβραίων.

εἶναι τότε μεγάλη θλῖψις, ποὺ ποτὲ μέχρι τώρα δὲν ἔχει συμβῆ, οὔτε καὶ θὰ συμβῇ».[26]

Τὸ παράδειγμα αὐτὸ δὲν ἔχει μόνον τὴν παραπάνω σημασίαν, ἀλλά, παράλληλα, θέλει νὰ δείξῃ ὅτι θὰ στερηθοῦν κάθε ἀρετὴν καὶ θὰ εἶναι τώρα περισσότερον εὔκολος λεία εἰς τὴν δρᾶσιν τῶν δαιμόνων, παρ' ὅσον ἦσαν τότε. Διότι τότε, ἂν καὶ περιέπιπταν εἰς ἁμαρτίας, ὑπῆρχαν, ὅμως, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ μεταξὺ αὐτῶν προώδευαν εἰς τὴν ἀρετήν, E ἦτο κοντά τους ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ποὺ τοὺς ἐφρόντιζεν, τοὺς κατηύθυνε καὶ ἔκανεν ὅτι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτήν. Τώρα, ὅμως, θὰ στερηθοῦν τελείως τὴν κηδεμονίαν αὐτήν, λέγει, ὥστε τώρα καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς ἀρετῆς θὰ εἶναι μεγαλυτέρα καὶ αἱ συμφοραὶ θὰ αὐξηθοῦν καὶ ἡ ἐπενέργεια τῶν δαιμόνων θὰ γίνῃ πιὸ τυραννική. Γνωρίζετε, βέβαια, καὶ τὰ ὅσα συνέβησαν ἐπὶ τῆς ἰδικῆς μας ἐποχῆς, ὅταν ὁ Ἰουλιανός, ποὺ ξεπέρασε τοὺς πάντας εἰς τὴν ἀσέβειαν, περιέπεσεν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν, πῶς ἐθεώρουν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰδωλολάτρας **483** καὶ μὲ ποίαν προθυμίαν ἐτέλουν τὴν λατρείαν ἐκείνων.

Ὥστε, ἐὰν τώρα φαίνωνται, ὅτι ζοῦν μὲ κάποιαν σωφροσύνην, τὸ κάνουν διὰ τὸν φόβον τῶν βασιλέων. Διότι ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ὁ φόβος αὐτός, θὰ ἐτόλμων πολὺ χειρότερα πράγματα ἀπὸ τὰ προηγούμενα. Πραγματικά, εἰς μὲν τὰ ἄλλα πονηρὰ ἔργα ὑπερβαίνουν τοὺς παλαιοτέρους, ἀφοῦ ἐπιδίδονται μὲ μεγάλην ὑπερβολὴν εἰς τὰς μαγείας, τὰς μαγγανείας καὶ τὰς ἀσελγείας. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τομεῖς, ἂν καὶ τόσα χαλινὰ τοὺς συγκρατοῦν, ἐν τούτοις πολλὰς φορὰς ἐστασίασαν καὶ ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν βασιλέων, ὥστε ἔφθασαν νὰ διαπράξουν τὰ μεγαλύτερα κακά.

Ποῦ εἶναι τώρα ἐκεῖνοι ποὺ ζητοῦν τὰ θαύματα; B Ἂς ἀκούσουν ὅτι χρειάζεται εὐγνώμων διάθεσις, καὶ ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ αὐτή, κανένα ὄφελος δὲν προκύπτει ἀπὸ τὰ θαύματα. Ἰδού, λοιπόν, ποὺ οἱ Νινευῖται ἐπίστευσαν χωρὶς θαύματα, ἐνῷ αὐτοὶ ὕστερα ἀπὸ τόσα θαύματα ἔγιναν χειρότεροι καὶ κτέστησαν τοὺς ἑαυτούς των κατοικίαν ἀπείρων δαιμόνων καὶ ἀμετρήτους συμφορὰς ἐτράβηξαν ἐπάνω τους. Καὶ πολὺ φυσικά. Διότι ὅταν κάποιος ἀπαλλαγῇ μίαν φορὰν ἀπὸ τὰ κακὰ καὶ δὲν συνετισθῇ, θὰ πάθῃ πολὺ χειρότερα ἀπὸ τὰ προηγούμενα.

26. Ματθ. 24, 21.

Δι' αὐτό, βέβαια, εἶπεν ὁ Κύριος ὅτι «δὲν εὑρίσκει ἀνάπαυσιν τὸ πονηρὸν πνεῦμα», διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὁπωσδήποτε καὶ κατ' ἀνάγκην θὰ καταλάβῃ τὸν ἄνθρωπον αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἡ ἐπίδρασις τῶν δαιμόνων. Διότι αὐτὸς ἔπρεπε νὰ συνετισθῇ διὰ δύο λόγους, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ἔπαθε προηγουμένως, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἀπηλλάγη ἀπὸ τὸ πάθος. C Μᾶλλον, ὅμως, προστίθεται καὶ τρίτος λόγος, ἡ ἀπειλή, δηλαδή, ὅτι θὰ πάθῃ χειρότερα. Καὶ ὅμως μὲ κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔγιναν καλλίτεροι.

Αὐτοὶ οἱ λόγοι, ὄχι μόνον πρὸς ἐκείνους, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἡμᾶς ταιριάζουν νὰ λεχθοῦν, οἱ ὁποῖοι, ἀφοῦ ἐβαπτίσθημεν καὶ ἀπηλλάγημεν ἀπὸ τὰ προηγούμενα κακά, ἐπανερχόμεθα καὶ πάλιν εἰς τὴν ἰδίαν πονηρίαν. Διότι, πραγματικά, ἡ τιμωρία τῶν κατοπινῶν ἁμαρτημάτων θὰ εἶναι πλέον χειροτέρα. Δι' αὐτὸ καὶ εἰς τὸν παράλυτον ἔλεγεν ὁ Χριστός· «Ἰδοὺ τώρα ἔχεις γίνει ὑγιής. Πρόσεξε, λοιπόν, νὰ μὴ ἁμαρτάνῃς πλέον, διὰ νὰ μὴ σοῦ συμβῇ τίποτε χειρότερον».[27] Καὶ αὐτὰ τὰ ἔλεγε πρὸς ἄνθρωπον ποὺ ἐπὶ τριάντα ὀκτὼ χρόνια ἦτο παράλυτος.

D Καὶ τί χειρότερον, ἐρωτᾷ κάποιος, ἀπὸ αὐτὰ ἐπρόκειτο νὰ πάθῃ; Πολὺ χειρότερον καὶ βαρύτερον. Διότι εἴθε νὰ μὴ συμβῇ νὰ ὑποφέρωμεν τόσα, ὅσα ἠμποροῦμεν νὰ πάθωμεν. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν εὑρίσκεται εἰς ἀδυναμίαν νὰ τιμωρῇ. Ἀλλὰ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ. Τὴν ἰδίαν κατηγορίαν ἀπευθύνει καὶ πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅταν λέγῃ διὰ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ· «Διότι σὲ εἶδα», λέγει, «νὰ πλέῃς μέσα εἰς τὸ αἷμά σου καὶ σὲ ἔλουσα καὶ σὲ ἤλειψα μὲ λάδι καὶ τὸ κάλλος σου ἔγινε ξακουστόν. Ἀλλὰ σὺ ἐπόρνευσες μὲ τοὺς περιοίκους σου»,[28] λέγει. Δι' αὐτὸ καὶ σὲ ἀπειλεῖ μὲ βαρύτερα καὶ χειρότερα κακά, ἐπειδὴ ἁμαρτάνεις.

Ἀπὸ τοὺς παραπάνω λόγους νὰ μὴ σκέπτεσαι τὴν κόλασιν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄπειρον μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ. Πραγματικά, πόσας φορὰς ἐπέσαμεν εἰς τὰ ἴδια κακὰ E καί, ὅμως, μακροθυμεῖ ἀκόμη. Ἀλλ' ἡ μακροθυμία αὐτὴ ἂς μὴ μᾶς δίδῃ θάρρος, ἀλλ' ἂς νοιώσωμεν φόβον. Διότι καὶ ὁ Φαραώ, ἐὰν ἐδιδάσκετο ἀπὸ τὴν πρώτην πληγήν, δὲν θὰ ὑφίστατο τὰς ἄλλας κατὰ σειρὰν καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ δὲν θὰ κατεποντίζετο μαζὶ

27. Ἰωάν. 5, 14.
28. Ἰεζ. 16, 6, 9, 14, 24.

μὲ τὸν στρατόν του. Τὰ λέγω αὐτά, ἐπειδὴ γνωρίζω πολλούς, πού, ὅπως ὁ Φαραὼ τότε, λέγουν τώρα, δὲν γνωρίζω τὸν Θεόν, καὶ καθηλώνουν εἰς τὸν πηλὸν καὶ τὰς πλίνθους τοὺς ὑπευθύνους. Καὶ πόσοι ἄνθρωποι, ἐνῷ ὁ Θεὸς προστάσσει νὰ παύσουν νὰ ἀπειλοῦν, δὲν ἀνέχονται οὔτε τὸν πόνον νὰ χαλαρώσουν ὀλίγον;

464 Ναί, μὰ τώρα δὲν ὑπάρχει, πλέον, ἀνάγκη νὰ διαβῶμεν τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν. Ἀλλὰ ὑπάρχει πέλαγος πυρός, πέλαγος ποὺ δὲν ὁμοιάζει εἰς ἔκτασιν καὶ μέγεθος μὲ κανένα ἄλλο, ἀλλὰ εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλύτερον καὶ ἀγριώτερον, καὶ ἔχει τὰ κύματά του ἀπὸ φωτιά, μίαν φωτιὰν ἄγνωστον καὶ φρικώδη. Ἐκεῖ ὑπάρχει ἄβυσσος μεγάλη ἀπὸ φοβερὰν φλόγα. Εἰς κάθε σημεῖον εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃς φωτιὰ νὰ τρέχῃ, ὁμοία μὲ ἄγριον θηρίον. Διότι, ἐὰν ἐδῶ εἰς τὴν γῆν τὸ αἰσθητὸν πῦρ, ὅταν σὰν θηρίον ἐκπηδήσῃ ἀπὸ τὴν κάμινον, κατακαίει ἐκείνους ποὺ κάθονται ἔξω, τί δὲν θὰ κάνῃ ἐκεῖνο τὸ πῦρ εἰς ὅσους θὰ ριφθοῦν εἰς αὐτό;

B Ἄκουσε τοὺς προφήτας, ποὺ λέγουν διὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην· «Ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου εἶναι ἀνίατος, γεμάτη ἀπὸ θυμὸν καὶ ὀργήν».[29] Διότι δὲν θὰ ὑπάρχῃ κανένας διὰ νὰ σοῦ συμπαρασταθῇ, κανένας διὰ νὰ σὲ λυτρώσῃ. Πουθενὰ δὲν θὰ φαίνεται τὸ ἥμερον καὶ γαλήνιον πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλ' ὅπως ἐκεῖνοι ποὺ νοθεύουν τὰ μέταλλα παραδίδονται εἰς μερικοὺς σκληροὺς ἀνθρώπους καὶ δὲν βλέπουν κανένα ἀπὸ τοὺς ἰδικούς των, παρὰ μόνον τοὺς προϊσταμένους τους, ἔτσι καὶ τότε θὰ συμβαίνῃ. Ἢ μᾶλλον ὄχι ἔτσι, ἀλλὰ καὶ πολὺ χειρότερα. Διότι εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν παραπάνω ἀνθρώπων ὑπάρχει ἡ δυνατότης νὰ πλησιάσῃ κανεὶς τὸν βασιλέα, νὰ τὸν παρακαλέσῃ καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ καταδίκου. Ἐκεῖ, ὅμως, δὲν εἶναι πλέον δυνατὸν αὐτό. Διότι δὲν ἐπιτρέπεται. Ἀλλὰ παραμένουν σταθερὰ ἐκεῖ καὶ καίγονται καὶ δοκιμάζουν τόσην ὀδύνην, ποὺ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιγραφῇ. C Πραγματικά, ἐὰν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παρουσιάσῃ κανεὶς μὲ λόγους τοὺς φρικτοὺς πόνους ἐκείνων ποὺ καίγονται ἐδῶ εἰς τὴν γῆν, πολὺ περισσότερον συμβαίνει αὐτὸ δι' ἐκείνους ποὺ παθαίνουν τὰ ἴδια ἐκεῖ. Διότι ἐδῶ εἰς μίαν σύντομον στιγμὴν τοῦ χρόνου τελειώνουν τὰ πάντα. Ἐκεῖ, ὅμως, καίεται μέν, ἀλλὰ δὲν ἐξαφανίζεται τὸ καιόμενον.

29. Ἠσ. 13, 9.

Τί θὰ κάνωμεν, λοιπόν, ἐκεῖ; Διότι τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν τὴν ἀπευθύνω κυρίως πρὸς τὸν ἑαυτόν μου. Καὶ ἐὰν σύ, λέγει, ὁ διδάσκαλος τὰ λέγῃς αὐτὰ διὰ τὸν ἑαυτόν σου, δὲν μοῦ μένει πλέον καμμία φροντίδα. Διότι τί τὸ παράδοξον, ἐὰν ἐγὼ τιμωροῦμαι; Μή, παρακαλῶ, ἂς μὴ ἐπιζητῇ κανεὶς αὐτὴν τὴν παρηγορίαν. Διότι αὐτὸ δὲν εἶναι ἀνακούφισις. Διότι πές μου, σὲ παρακαλῶ, μήπως ὁ διάβολος δὲν ἦτο δύναμις ἀσώματος; **D** Μήπως δὲν ἦτο ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους; Ἀλλ' ὅμως ἐξέπεσεν. Ὑπάρχει, ὅμως, κανεὶς ποὺ θὰ παρηγορηθῇ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν τιμωρεῖται μαζὶ μὲ ἐκεῖνον; Ὄχι, βέβαια. Ἄλλωστε τί ἔκαναν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Αἰγύπτου; Μήπως δὲν ἔβλεπαν τοὺς ἄρχοντας νὰ τιμωροῦνται καὶ κάθε σπίτι νὰ πενθῇ; Μήπως, λοιπόν, ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἀνέπνευσαν καὶ παρηγορήθησαν; Ὄχι, ἀσφαλῶς. Καὶ αὐτὸ γίνεται φανερὸν ἀπὸ ὅσα ἔκαναν ὕστερα, πού, σὰν νὰ ἐμαστίζοντο ἀπὸ κάποια φλόγα, ἐξηγέρθησαν κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ τὸν ἐξηνάγκασαν νὰ ἐκδιώξῃ τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων. Πραγματικά, εἶναι πολὺ ψυχρὰ ἡ ἀντίληψις αὐτή, τὸ νὰ νομίζῃ κανεὶς ὅτι εἶναι παρήγορον τὸ γεγονὸς ὅτι τιμωρεῖται μαζὶ μὲ ὅλους, τὸ νὰ λέγῃ, ὅπως ὅλοι καὶ ἐγώ.

E Τί πρέπει, λοιπόν, νὰ εἴπωμεν διὰ τὴν γέενναν; Σκέψου, σὲ παρακαλῶ, ἐκείνους ποὺ ὑποφέρουν ἀπὸ πόνους εἰς τὰ πόδια. Αὐτοί, ὅταν τοὺς βασανίζῃ φοβερὸς πόνος, καὶ ἂν ἀκόμη τοὺς παρουσιάσῃς ἄλλους ποὺ ὑποφέρουν χειρότερα, δὲν λαμβάνουν τίποτε ὑπ' ὄψιν τους. Διότι ἡ ἔντασις τοῦ πόνου δὲν ἀφήνει περιθώρια εἰς τὸ μυαλὸ νὰ σκεφθῇ τοὺς ἄλλους καὶ νὰ εὕρῃ παρηγορίαν.

Ἂς μὴ τρεφώμεθα, λοιπόν, μὲ τὰς ψυχρὰς αὐτὰς ἐλπίδας. **465** Διότι τὸ νὰ ἀντλήσωμεν παραμυθίαν ἀπὸ τὰ κακὰ ποὺ ὑφίστανται οἱ συνάνθρωποί μας συμβαίνει μόνον εἰς τὰ μέτρια παθήματα. Ὅταν, ὅμως, τὸ πάθημα εἶναι μεγάλο καὶ ὅλος ὁ ψυχικός μας κόσμος εἶναι γεμᾶτος ζάλη, ἀπὸ ποῦ θὰ πάρῃ κανεὶς παρηγορίαν;

Ὥστε ὅλοι οἱ λόγοι αὐτοὶ εἶναι γελοῖοι καὶ μῦθοι ἀνοήτων παιδιῶν. Διότι αὐτὸ ποὺ ὑποστηρίζεις, συμβαίνει εἰς μίαν στενοχωρίαν, καὶ μάλιστα εἰς μίαν μετρίαν στενοχωρίαν, ὅταν ἀκούσωμεν ὅτι καὶ ὁ δεῖνα ἔπαθε τὸ ἴδιον. Πολλὰς φορὰς ὅμως δὲν ἰσχύει οὔτε εἰς τὴν στενοχωρίαν. Ἐάν, ὅμως, καὶ εἰς τὴν στενοχωρίαν δὲν ἔχει καμμίαν ἰσχύν, πολὺ περισσότερον δὲν ἰσχύει εἰς τὴν ὀδύνην καὶ τὸν ἀπερίγραπτον πόνον, ὅπως ἀποδεικνύει ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

B Γνωρίζω, βέβαια, ὅτι μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς γίνομαι φορτικὸς καὶ ὅτι σᾶς κάνω νὰ λυπῆσθε. Ἀλλὰ τί νὰ κάνω; Διότι δὲν ἤθελα νὰ λέγω αὐτὰ τὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν μου καὶ δι' ὅλους σας νὰ ἐγνώριζα ὅτι εἴμεθα ἐνάρετοι. Ἐπειδή, ὅμως, οἱ περισσότεροι εὑρισκόμεθα μέσα εἰς τὰς ἁμαρτίας, ποῖος θὰ μοῦ δώσῃ τὴν δυνατότητα νὰ ἠμπορέσω νὰ σᾶς λυπήσω πραγματικὰ καὶ νὰ ἐγγίσω τὴν ψυχὴν τῶν ἀκροατῶν; Τότε, ἔτσι ἴσως νὰ ἡσυχάσω. Τώρα, ὅμως, κατέχομαι ἀπὸ φόβον μήπως μερικοὶ περιφρονήσουν τοὺς λόγους μου καὶ τιμωρηθοῦν αὐστηρότερα, ἐπειδὴ ἔδειξαν ἀδιαφορίαν διὰ τὸ κήρυγμα. Διότι δὲν θὰ ἄφηνε χωρὶς τιμωρίαν ὁ ὠργισμένος κύριος πού, ἐνῷ διετύπωνεν μίαν ἀπειλήν, κάποιος ἀπὸ τοὺς δούλους περιεφρόνησε τὴν ἀπειλήν, **C** ἀλλὰ αὐτὸ θὰ ἐγίνετο ἀφορμὴ νὰ ὑποστῇ μεγαλυτέραν τιμωρίαν.

Δι' αὐτό, σᾶς παρακαλῶ, νὰ νοιώσωμεν πνευματικὴν συγκίνησιν, ὅταν ἀκούωμεν νὰ γίνεται λόγος διὰ τὴν γέενναν. Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε γλυκύτερον ἀπὸ τὴν ὁμιλίαν αὐτήν, ἐπειδὴ τίποτε δὲν εἶναι πιὸ πικρὸν ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Καὶ πῶς εἶναι εὐχάριστον νὰ ἀκούωμεν διὰ τὴν γέενναν; ἐρωτᾷ κάποιος. Ἐπειδὴ εἶναι δυσάρεστον τὸ νὰ πέσωμεν εἰς τὴν γέενναν καὶ αὐτὸ εἶναι ποὺ δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ δεχθῶμεν τοὺς λόγους ποὺ μᾶς φαίνονται φορτικοί. Ἀλλὰ καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὸ καὶ ἄλλην ἡδονὴν παρέχει· Πραγματικὰ συγκρατεῖ τὰς ψυχάς μας καὶ τὰς κάνει περισσότερον εὐλαβεῖς, καὶ ἐξυψώνει τὴν διάνοιαν καὶ δίδει πτερὰ εἰς τὸν λογισμὸν καὶ ἀπελευθερώνει ἀπὸ τὴν πονηρὰν πολιορκίαν τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ γενικῶς τὸ ὅλον θέμα παρέχει ψυχικὴν θεραπείαν.

D Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, λοιπόν, ἐπιτρέψατέ μου μαζὶ μὲ τὴν κόλασιν νὰ σᾶς ἀναφέρω καὶ τὴν αἰσχύνην. Διότι ὅπως ἀκριβῶς θὰ κατακρίνουν τοὺς Ἰουδαίους οἱ Νινευῖται τότε, καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ἡμᾶς πολλοί, ποὺ τώρα φαίνονται κατώτεροι καὶ ἀσήμαντοι, θὰ μᾶς καταδικάσουν τότε. Ἂς καταλάβωμεν, λοιπόν, πόσον γελοῖοι θὰ γίνωμεν καὶ πόσον θὰ κατηγορηθῶμεν. Ἂς συλλογισθῶμεν καὶ ἂς βάλωμεν, ἔστω καὶ τώρα, μίαν ἀρχὴν καὶ μίαν θύραν μετανοίας. Πρὸς τὸν ἑαυτόν μου τὰ λέγω αὐτά, πρῶτον τὸν ἑαυτόν μου συμβουλεύω καὶ κανένας ἂς μὴ ὀργίζεται ὅτι τάχα κατακρίνεται. Ἂς ἀκολουθήσωμεν τὴν στενὴν ὁδόν. Μέχρι πότε τρυφή; Μέχρι πότε ἄνεσις; Δὲν ἐχορτάσαμεν νὰ ἀδιαφοροῦμεν, νὰ γελῶμεν καὶ νὰ ἀναβάλλωμεν; **E** Μήπως δὲν θὰ ἐπανα-

ληφθοῦν πάλιν τὰ ἴδια τραπέζια, αἱ ἀηδίαι, αἱ πολυτέλειαι, τὰ χρήματα, τὰ κτήματα καὶ αἱ οἰκοδομαί; Καὶ ποῖον τὸ τέλος; Ὁ θάνατος. Ποῖον τὸ τέλος; Στάκτη, σκόνη, πτώματα καὶ σκώληκες.

Ἂς δείξωμεν, λοιπόν, μίαν νέαν ζωήν. Ἂς κάνωμεν τὴν γῆν οὐρανόν. Ἔτσι θὰ δείξωμεν εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας πόσα καλὰ ἔχουν χάσει. Διότι ὅταν θὰ μᾶς ἰδοῦν νὰ ζῶμεν ἐνάρετα, θὰ ἀντικρύσουν τὴν ἰδίαν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. **466** Πραγματικά, θὰ ἰδοῦν ὅτι εἴμεθα ἐπιεικεῖς, ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ ὀργήν, ἀπὸ τὴν πονηρὰν ἐπιθυμίαν, ἀπὸ τὸν φθόνον, ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν καὶ νὰ ἐφαρμόζωμεν ὅλας τὰς ἄλλας ἀρετάς, τότε θὰ εἴπουν· Ἐὰν ἐδῶ εἰς τὴν γῆν ἔχουν γίνει ἄγγελοι οἱ χριστιανοί, τί θὰ εἶναι μετὰ τὴν ἀποδημίαν ἀπὸ τὴν γῆν; Ἐὰν ἐκεῖ ποὺ εἶναι ξένοι, ἀκτινοβολοῦν τόσον, πόσον θὰ λάμψουν, ὅταν θὰ ἀποκτήσουν τὴν πατρίδα τους; Ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι θὰ γίνουν καλλίτεροι καὶ ὁ λόγος τῆς εὐσεβείας μὲ ταχύτητα θὰ διαδοθῇ, ὄχι μικροτέραν ἀπὸ ἐκείνην ποὺ διεδίδετο εἰς τὸν καιρὸν τῶν ἀποστόλων. Διότι ἐὰν ἐκεῖνοι, ποὺ ἦσαν δώδεκα μόνον, ἔφεραν εἰς τὸν Χριστὸν πόλεις καὶ χώρας ὁλοκλήρους, ἐὰν ἡμεῖς ὅλοι μας γίνωμεν διδάσκαλοι μὲ τὴν φροντίδα ποὺ θὰ δεικνύωμεν διὰ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς μας, συλλογίσου εἰς ποῖον ὕψος θὰ φθάσῃ ἡ ἰδική μας πίστις. **B** Διότι οὔτε ὁ νεκρὸς ποὺ ἀνίσταται δὲν προσελκύει τόσον τὸν εἰδωλολάτρην, ὅσον ὁ εὐσεβὴς ἄνθρωπος. Διότι ἀπὸ τὸ θαῦμα θὰ δοκιμάσῃ κατάπληξιν, ἐνῷ ἀπὸ τὴν εὐσέβειαν θὰ ὠφεληθῇ. Τὸ θαῦμα ἔγινε καὶ ἐπέρασεν, ἐνῷ ἡ εὐσέβεια παραμένει καὶ εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν καλλιεργεῖ τὴν ψυχήν.

Ἂς φροντίσωμεν, λοιπόν, τοὺς ἑαυτούς μας, διὰ νὰ κερδίσωμεν τοὺς εἰδωλολάτρας. Δὲν σοῦ λέγω τίποτε τὸ δύσκολον. Δὲν σοῦ λέγω νὰ μὴ νυμφευθῇς. Δὲν σοῦ λέγω νὰ ἐγκαταλείψῃς τὴν πόλιν, νὰ ἀπομακρυνθῇς ἀπὸ τὰ πολιτικὰ πράγματα. Ἀλλὰ ἀσχολούμενος μὲ αὐτὰ νὰ φροντίσῃς διὰ τὴν ἀρετήν. Διότι ἐκεῖνοι ποὺ ζοῦν μέσα εἰς τὰς πόλεις θέλω νὰ προοδεύσουν εἰς τὴν πίστιν περισσότερον ἀπὸ ἐκείνους ποὺ κατέφυγαν εἰς τὰ ὄρη. Διατί; Διότι ἔτσι μεγάλο κέρδος προέρχεται. **C** «Ἐπειδὴ κανεὶς δὲν ἀνάπτει λύχνον διὰ νὰ τὸν βάλῃ κάτω ἀπὸ τὸν κάδον».[30] Δι' αὐτὸ θέλω ὅλοι οἱ λύχνοι νὰ εὑρίσκωνται ἐπάνω εἰς τὸν λυχνοστάτην, διὰ νὰ ὑπάρξῃ πολὺ φῶς. Ἂς ἀνάψωμεν, λοιπόν, ἐδῶ τὸ πῦρ, ἂς κάνωμεν ἐκείνους ποὺ κάθονται εἰς τὸ σκοτάδι νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν πλάνην.

Καὶ μὴ μοῦ προβάλῃς ὡς δικαιολογίαν, ὅτι εἶσαι ἔγγαμος, ὅτι ἔχεις παιδιά, ὅτι ἀσχολεῖσαι μὲ τὸ σπίτι σου καὶ δὲν ἠμπορεῖς νὰ ἐπιτύχῃς αὐτὰ τὰ πράγματα. Διότι καὶ εἰς περίπτωσιν ποὺ τίποτε ἀπὸ τὰ παραπάνω δὲν σὲ ἀπασχολεῖ, ἀλλ' εἶσαι ἀδιάφορος, τότε ὅλα ἐχάθησαν. Ἀντίθετα, καὶ ἂν ἀκόμη τὰ ἔχῃς ὅλα αὐτά, ἀλλὰ εἶσαι προσεκτικὸς καὶ δραστήριος, τότε θὰ γίνῃς ἐνάρετος. Διότι ἕνα πρᾶγμα εἶναι ποὺ ζητοῦμεν, τὴν προετοιμασίαν τῆς γενναίας ἀποφάσεως. **D** Καὶ οὔτε ἡ ἡλικία, οὔτε ἡ πενία, οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε ἡ δυσκολία τῶν πραγμάτων, οὔτε τίποτε ἄλλο θὰ ἠμπορέσῃ νὰ σταθῇ ἐμπόδιον. Διότι οἱ γέροντες καὶ οἱ νέοι, οἱ ἔγγαμοι καὶ οἱ γονεῖς, ποὺ ἀνατρέφουν παιδιά, οἱ τεχνῖται καὶ οἱ στρατιῶται, κατώρθωσαν νὰ ἐπιτελέσουν ὅλας τὰς θαυμαστὰς πράξεις ἐν γένει. Πραγματικά, ὁ Δανιὴλ ἦτο νέος, ὁ Ἰωσὴφ δοῦλος, ὁ Ἀκύλας[31] ἦτο τεχνίτης, ἡ πορφυρόπωλις[32] διεύθυνεν ἕνα ἐργαστήριον, ὁ ἄλλος ἦτο δεσμοφύλαξ,[33] ὁ ἄλλος ἑκατόνταρχος, ὅπως ὁ Κορνήλιος,[34] ἄλλος πάλιν ἀσθενής, ὅπως ὁ Τιμόθεος[35] καὶ ἄλλος δραπέτης, ὅπως ὁ Ὀνήσιμος.[36] Καὶ ὅμως τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἐστάθη ἐμπόδιον εἰς κανένα ἀπὸ αὐτούς, ἀλλ' ὅλοι προώδευσαν, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, **E** νέοι καὶ γέροντες, δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι, στρατιῶται καὶ ἰδιῶται.

Ὥστε, ἂς μὴ προβάλλωμεν περιττὰς προφάσεις ἀλλὰ ἂς προετοιμάσωμεν ἀρίστην διάθεσιν. Ὁτιδήποτε καὶ ἂν εἴμεθα, ἂς ἀγαπήσωμεν ὁπωσδήποτε τὴν ἀρετὴν καὶ θὰ ἐπιτύχωμεν τότε τὰ μελλοντικὰ ἀγαθά, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, τὸ κράτος καὶ ἡ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

---

30. Ματθ. 5, 15.

31. Ἀκύλας. Ἰουδαῖος προσήλυτος ἀπὸ τὰ μέρη τοῦ Πόντου. Ἦτο σκηνοποιὸς εἰς τὴν Κόρινθον ὅπου καὶ συνεδέθη μὲ τὸν Παῦλον καὶ μαζὶ μὲ τὴν σύζυγόν του Πρίσκιλλαν ἀνεδείχθησαν ἀπὸ τοὺς πλέον προσφιλεῖς του συνεργάτας.

32. Πρβλ. Πράξ. 16, 14.

33. Πρβλ. Πράξ. 16, 27 - 34.

34. Πρβλ. Πράξ. 10 - 11.

35. Πρόκειται διὰ τὸν στενὸν συνεργάτην τοῦ Παύλου.

36. Πρβλ. Ἐπιστολὴν πρὸς Φιλήμονα.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΔ΄ (44)

(Ματθ. ιβ΄, 46 - 18, 9)

467 «Ἐνῷ δὲ αὐτὸς ὡμίλει πρὸς τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ, ἰδοὺ ἡ μητέρα του καὶ οἱ ἀδελφοί του ἐστέκοντο ἔξω καὶ ἐζητοῦσαν νὰ τοῦ ὁμιλήσουν. Εἶπε δὲ κάποιος πρὸς αὐτόν· Νὰ ἡ μητέρα σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου στέκουν ἔξω καὶ ζητοῦν νὰ σοῦ ὁμιλήσουν. Ὁ δὲ Κύριος ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν εἰς ἐκεῖνον, ποὺ τοῦ εἶπε τοῦτο· Ποία εἶναι ἡ μητέρα μου καὶ ποῖοι οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ ἀφοῦ ἥπλωσε τὴν χεῖρά του ἐπάνω εἰς τοὺς μαθητάς του, εἶπε· **B** Ἰδοὺ ἡ μητέρα μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου».[1]

Ἐκεῖνο ποὺ ἔλεγα προηγουμένως, ὅτι, δηλαδή, ὅταν ἀπουσιάζῃ ἡ ἀρετὴ εἶναι τὰ πάντα περιττά, αὐτὸ καὶ τώρα ἀποδεικνύεται περίτρανα. Διότι ἐγὼ σᾶς ἔλεγα ὅτι καὶ ἡ ἡλικία καὶ ἡ φύσις καὶ ἡ παραμονὴ εἰς τὴν ἔρημον καὶ ὅλα τὰ παρόμοια εἶναι ἀνώφελα, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀγαθὴ διάθεσις. Σήμερα, ὅμως, μαθαίνομεν καὶ κάτι περισσότερον, ὅτι οὔτε ἡ κυοφορία τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ πραγματοποίησις τῆς θαυμαστῆς ἐκείνης γεννήσεως παρέχουν κάποιο κέρδος εἰς τὴν μητέρα, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἡ ἀρετή.

Καὶ αὐτὸ πρὸ πάντων ἀποδεικνύεται ἀπὸ ὅσα λέγονται ἐδῶ. «Ἐνῷ δὲ αὐτὸς ὡμίλει πρὸς τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ», λέγει, **C** «τοῦ εἶπε κάποιος· Νὰ ἡ μητέρα σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου σὲ ζητοῦν. Ὁ δὲ Κύριος λέγει· Ποία εἶναι ἡ μητέρα μου καὶ ποῖοι εἶναι οἱ ἀδελφοί μου»;

1. Ματθ. 12, 46 - 49.

Αὐτὰ τὰ ἔλεγεν ὄχι ἐπειδὴ ἐντρέπετο διὰ τὴν μητέρα του, οὔτε ἐπειδὴ ἠρνεῖτο ἐκείνην ποὺ τὸν ἐγέννησεν. Διότι ἐὰν ἐντρέπετο, δὲν θὰ ἐγεννᾶτο ἀπὸ τὴν μήτραν ἐκείνην. Ἀλλὰ τὰ εἶπε διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ἔχει ἐκείνη κανένα ὄφελος ἀπὸ αὐτό, ἐὰν δὲν πράττῃ ὅλα τὰ πρέποντα. Διότι αὐτὸ ποὺ ἐπεχείρησεν ἡ μητέρα προήρχετο ἀπὸ περιττὴν φιλοδοξίαν. Ἤθελε, δηλαδή, νὰ δείξῃ εἰς τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ ὅτι κυριαρχεῖ καὶ κατευθύνει τὸ τέκνον της, ἐπειδὴ δὲν ἐφαντάζετο τίποτε τὸ μεγάλο δι᾿ αὐτὸ ἀκόμη. Δι᾿ αὐτὸ καὶ τὸν ἐπλησίασε μὲ ἀνάρμοστον τρόπον. Διότι κύτταξε καὶ αὐτῆς καὶ ἐκείνων τὴν ὑπερηφάνειαν. **D** Διότι ἐνῷ ἔπρεπε νὰ εἰσέλθουν καὶ μαζὶ μὲ τὸν κόσμον νὰ ἀκούσουν τὴν ὁμιλίαν τοῦ Ἰησοῦ, ἤ, ἐὰν δὲν τὸ ἤθελαν αὐτό, νὰ περιμένουν νὰ τελειώσῃ τὸν λόγον του καὶ τότε νὰ τὸν πλησιάσουν. Αὐτοί, ὅμως, τὸν φωνάζουν ἔξω καὶ αὐτὸ τὸ κάνουν ἐνώπιον ὅλων, φερόμενοι μὲ περιττὴν φιλοδοξίαν καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀποδείξουν ὅτι μὲ μεγάλην ἐξουσίαν τὸν διατάσσουν. Αὐτὸ τὸ φανερώνει καὶ ὁ εὐαγγελιστής, ὅταν τοὺς κατηγορῇ κατὰ κάποιον τρόπον. Διότι, πραγματικά, αὐτὸ ἀκριβῶς ὑπαινίσσετο καὶ ὡμίλησεν ἔτσι· «Ἐνῷ δὲ αὐτὸς ὡμίλει ἀκόμη πρὸς τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ». Σὰν νὰ ἔλεγεν, δηλαδή· Μήπως δὲν ὑπῆρχεν ἄλλος καιρός; Μήπως δὲν ἠμποροῦσαν νὰ τοῦ ὁμιλήσουν ἰδιαιτέρως;

Ἐξ ἄλλου, τί ἤθελαν νὰ τοῦ εἰποῦν; Ἐάν, βέβαια, ἤθελαν νὰ τοῦ ὁμιλήσουν διὰ τὰ δόγματα τῆς ἀληθείας, ἔπρεπε νὰ ἐκτεθοῦν αὐτὰ ἐνώπιον ὅλων, νὰ τὰ ἀκούσουν ὅλοι, ὥστε καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι νὰ κερδίσουν. **E** Ἐάν, ὅμως, ἤθελαν νὰ ἀπασχολήσουν τὸν Ἰησοῦν δι᾿ ἄλλα πράγματα, ποὺ ἐνδιέφερον μόνον αὐτούς, δὲν ἔπρεπε νὰ βιάζωνται τόσον. Διότι ἀφοῦ δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν μαθητήν του νὰ ὑπάγῃ καὶ νὰ θάψῃ τὸν πατέρα του, διὰ νὰ μὴ διακόψῃ τὴν μαθητείαν κοντά του, πολὺ περισσότερον δὲν ἔπρεπε νὰ διακόψῃ τὴν ὁμιλίαν του διὰ πράγματα ποὺ δὲν εἶχαν καμμίαν βίαν.

Κατὰ συνέπειαν, εἶναι φανερὸν ὅτι ἀπὸ φιλοδοξίαν καὶ μόνον ἔκαναν τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν οἱ ἀδελφοί του. Αὐτὸ τὸ ἐδήλωσε καὶ ὁ Ἰωάννης, ὅταν ἔλεγεν· «Οὔτε οἱ ἀδελφοί του δὲν ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν».[2] **468** Ἐπίσης μᾶς παραθέτει τοὺς λόγους αὐτῶν, ποὺ εἶναι γεμά-

2. Ἰωάν. 7, 5.

τοι ἐγωισμόν, καὶ μᾶς λέγει ὅτι παρώτρυναν τὸν Ἰησοῦν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ὄχι διὰ κανένα ἄλλον λόγον, παρὰ διὰ νὰ δοξασθοῦν ἐκεῖνοι ἀπὸ τὰ θαύματά του. «Διότι ἐφ' ὅσον κάνεις τὰ θαύματα αὐτὰ ἔργα», λέγει, «φανέρωσε τὸν ἑαυτόν σου εἰς τὸν κόσμον. Ἐπειδὴ κανένας δὲν κάνει τίποτε κρυφά, ὅταν ζητῇ αὐτὸς νὰ γίνῃ δημοσίᾳ γνωστός».[3] Καὶ τότε ὁ Ἰησοῦς τοὺς ἐπετίμησε καὶ τοὺς κατηγόρησεν ὅτι εἶχαν καθαρῶς κοσμικὴν διάθεσιν.

Διότι, ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι τὸν περιέπαιζαν καὶ ἔλεγαν· Δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ υἱὸς τοῦ μαραγκοῦ; Δὲν γνωρίζομεν ἡμεῖς τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα του; Καὶ οἱ ἀδελφοί του δὲν ζοῦν μεταξύ μας;[4] **B** δι' αὐτὸ οἱ ἀδελφοί του ἤθελαν νὰ ἀπομακρύνουν τὴν ἀσημότητα ποὺ τοὺς ἔδιδεν ἡ ταπεινή τους καταγωγὴ καὶ τὸν προέτρεπαν νὰ κάνῃ ἐπίδειξιν τῶν θαυμάτων του. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τοὺς ἀποφεύγει, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ θεραπεύσῃ τὸ πάθος αὐτῶν. Διότι, ἐὰν βέβαια ἤθελε νὰ ἀπαρνηθῇ τὴν μητέρα του, θὰ τὴν ἠρνεῖτο τότε, ὅταν τὸν περιέπαιζαν οἱ Ἰουδαῖοι.

Ἀντίθετα, ὁ Ἰησοῦς φαίνεται ὅτι τόσον πολὺ φροντίζει διὰ τὴν μητέρα του, ὥστε καὶ ὅταν εὑρίσκετο εἰς τὸν σταυρὸν τὴν ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν πιὸ ἀγαπημένον του μαθητὴν καὶ τοῦ εἶπε νὰ τὴν ἔχῃ σὰν μητέρα του. Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, ὅμως, δὲν κάνει τὸ ἴδιον, ἐπειδὴ ἐνδιαφέρεται καὶ φροντίζει δι' αὐτὴν καὶ τοὺς ἀδελφούς του. Ἐπειδή, δηλαδή, τὸν ἐπλησίαζαν σὰν ἁπλὸν ἄνθρωπον καὶ κατείχοντο ἀπὸ κενοδοξίαν, **C** τοὺς ἀφαιρεῖ τὸ πάθος, ὄχι μὲ ὕβριν, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ τοὺς διορθώσῃ.

Σύ, ὅμως, νὰ μὴ ἐξετάζῃς μόνον, σὲ παρακαλῶ, τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου ποὺ περιέχουν μίαν σύμμετρον ἐπιτίμησιν, ἀλλὰ νὰ λαμβάνῃς ὑπ' ὄψιν σου καὶ τὴν ἀδιακρισίαν καὶ τὴν τόλμην ποὺ ἔδειξαν οἱ ἀδελφοί του καί, ἀκόμη, ποῖος ἦτο ὁ ἐπιτιμῶν. Ὅτι δὲν ἦτο ἁπλὸς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἐπίσης, τί ἤθελε νὰ ἐπιτύχῃ μὲ τὴν ἐπιτίμησιν. Διότι δὲν ἐπεδίωκε νὰ τοὺς φέρῃ εἰς δυσκολίαν, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸ τυραννικὸν πάθος καὶ νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ σιγὰ σιγὰ εἰς ἁρμόζουσαν γνώμην δι' αὐτὸν καὶ νὰ τοὺς πείσῃ ὅτι

3. Ἰωάν. 7, 4.
4. Πρβλ. Ματθ. 13, 55 - 56. Μάρκ. 6, 3.

δὲν ἦτο μόνον υἱὸς αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ Κύριος. Καὶ τότε θὰ καταλάβῃς ὅτι ἡ ἐπιτίμησις ἁρμόζει εἰς τὸν Κύριον καὶ εἶναι ὠφέλιμος εἰς τὴν μητέρα καὶ ὅτι εἶναι πολὺ ἠπία. **D** Διότι δὲν εἶπεν· Πήγαινε καὶ πὲς εἰς τὴν μητέρα μου, ὅτι δὲν εἶναι μητέρα μου, ἀλλ' ἀπευθύνεται πρὸς ἐκεῖνον ποὺ τοῦ ἀνήγγειλεν ὅτι τὸν ζητοῦν ἡ μητέρα του καὶ οἱ ἀδελφοί του καὶ τοῦ λέγει· «Ποία εἶναι ἡ μητέρα μου»;

Μὲ τὰ ὅσα λέγει καὶ κάτι ἄλλο ἐπιτυγχάνει. Ποῖον εἶναι αὐτό; Νὰ μὴ ἀμελοῦν τὴν ἀρετήν, οὔτε ἐκεῖνοι, οὔτε ἄλλοι, βασιζόμενοι εἰς τὴν συγγένειαν. Διότι ἐὰν εἰς αὐτὴν δὲν παρέχει κανένα ὄφελος τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι ἡ μητέρα του, ἐὰν δὲν εἶναι ἐνάρετος, ὁπωσδήποτε, δὲν θὰ σωθῇ κανένας ἄλλος ἀπὸ τὴν συγγένειαν. Διότι μία συγγένεια μόνον ἰσχύει, τὸ νὰ πράττῃ κανεὶς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς εὐγενείας εἶναι ἀνώτερος καὶ σπουδαιότερος ἀπὸ τὴν κληρονομικὴν εὐγένειαν.

E Αὐτὰ ἀφοῦ κατανοήσωμεν πλήρως, ἂς μὴ καυχώμεθα διὰ τὰ παιδιά μας ποὺ ἀνεδείχθησαν σπουδαῖα, ἐὰν δὲν ἔχωμεν τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, οὔτε διὰ τοὺς γενναίους πατέρας μας, ἐὰν δὲν εἴμεθα ὅμοιοι πρὸς αὐτούς. Διότι εἶναι δυνατὸν καὶ ὁ γεννήσας νὰ μὴ εἶναι πατέρας καὶ ὁ μὴ γεννήσας νὰ εἶναι. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀκριβῶς καὶ ὅταν μία γυναίκα τοῦ εἶπεν· «Μακαρία ἡ κοιλία, ποὺ σὲ ἐβάστασε, καὶ οἱ μαστοὶ τοὺς ὁποίους ἐθήλασες»,[5] **469** δὲν τῆς ἀπήντησεν· Δὲν μὲ ἐβάστασε κοιλία, οὔτε ἐθήλασα μαστούς, ἀλλὰ τὸ ἑξῆς· «Ἀληθῶς, ἀλλὰ μακάριοι εἶναι κυρίως ἐκεῖνοι ποὺ ἀκούουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ φυλάσσουν αὐτόν».[6] Βλέπεις ὅτι μὲ κανένα τρόπον δὲν ἀρνεῖται τὴν φυσικὴν συγγένειαν, ἀλλὰ προσθέτει καὶ τὴν συγγένειαν ποὺ βασίζεται εἰς τὴν ἀρετήν;

Ἐξ ἄλλου καὶ ὁ Πρόδρομος, ὅταν ἔλεγεν· «Ἀπόγονοι τῶν φαρμακερῶν ὀχιῶν νὰ μὴ σᾶς ἀρέσῃ νὰ λέγετε μέσα σας· Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ»,[7] δὲν ἀποδεικνύει αὐτό, ὅτι δὲν κατήγοντο φυσικῶς ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, ἀλλ' ὅτι δὲν τοὺς ὠφελεῖ καθόλου ἡ καταγωγή τους ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, ἐὰν δὲν ἔχουν τὴν συγγένειαν ποὺ βασίζεται εἰς τὴν συμπεριφοράν. Τὸ ἴδιον ἐδίδασκε

5. Λουκ. 11, 27.
6. Λουκ. 11, 28.
7. Ματθ. 3, 7 - 9.

καὶ ὁ Χριστός, ὅταν ἔλεγεν· «Ἐὰν ἤσαστε τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, θὰ ἐκάνατε τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ»,[8] ὄχι διὰ νὰ τοὺς στερήσῃ τὴν σαρκικὴν συγγένειαν, ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς διδάξῃ νὰ ἐπιζητοῦν τὴν ἀνωτέραν καὶ σπουδαιοτέραν ἀπὸ αὐτήν.

B Αὐτό, λοιπόν, διδάσκει καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἀλλὰ κατὰ τρόπον ἤπιον καὶ μαλακόν. Διότι ὁ λόγος ἀνεφέρετο πρὸς τὴν μητέρα του. Οὔτε εἶπεν, βέβαια, δὲν εἶναι μητέρα μου οὔτε ἐκεῖνοι ἀδελφοί μου, ἐπειδὴ δὲν κάνουν τὸ θέλημά μου. Οὔτε ἔβγαλεν ἀπόφασιν καὶ δὲν τοὺς κατεδίκασεν. Ἀλλὰ τοὺς ἄφησεν ἐλευθέρους νὰ ἀποφασίσουν, ὅταν ὡμίλησε μὲ τὴν ἐπιείκειαν ποὺ τόσον ἥρμοζεν εἰς αὐτόν. «Διότι ἐκεῖνος», λέγει, «ποὺ κάνει τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου, αὐτὸς εἶναι ἀδελφός μου καὶ ἀδελφή μου καὶ μητέρα μου».[9] Ὥστε, ἐὰν θέλουν νὰ εἶναι ἀδελφοὶ καὶ μητέρα, ἂς ἀκολουθήσουν αὐτὴν τὴν ὁδόν. Καὶ ὅταν ἡ γυναίκα ἐκείνη ἐφώναξε καὶ τοῦ εἶπεν· «Μακαρία ἡ κοιλία ποὺ σὲ ἐβάστασεν», δὲν τῆς εἶπεν, δὲν εἶναι μητέρα μου, ἀλλά, ἐὰν θέλῃ νὰ εἶναι μακαρία, ἂς κάνῃ τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου. **C** Διότι ὁ ἄνθρωπος ποὺ πράττει τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου εἶναι ἀδελφός μου, ἀδελφή μου καὶ μητέρα μου. Πόσον μεγάλη τιμή. Πόσον σπουδαία εἶναι ἡ ἀρετή. Εἰς ποῖον ὕψος ἀνεβάζει ἐκεῖνον ποὺ ζῇ σύμφωνα μὲ αὐτήν.

Πόσαι γυναῖκες ἐμακάρισαν τὴν ἁγίαν ἐκείνην Παρθένον καὶ τὴν κοιλίαν καὶ προσηυχήθησαν νὰ γίνουν παρόμοιαι μητέρες καὶ ἂς χάσουν τὰ πάντα. Καὶ ποῖον ἐμπόδιον ὑπάρχει λοιπόν; Ἰδοὺ ὁ Κύριος ἐχάραξε πλατὺν δρόμον καὶ ὑπάρχει ἡ δυνατότης ὄχι μόνον αἱ γυναῖκες, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνδρες νὰ καταταγοῦν εἰς τὴν ἰδίαν τάξιν. Ἢ μᾶλλον καὶ εἰς πολὺ ἀνωτέραν θέσιν ἀκόμη. Διότι αὐτὸ σὲ καθιστᾷ πολὺ περισσότερον μητέρα, παρὰ αἱ ὀδύνες τοῦ τοκετοῦ. **D** Ὥστε, ἐὰν εἶναι ἄξιον μακαρισμοῦ ὁ φυσικὸς τοκετός, πολὺ περισσότερον εἶναι ἡ πνευματικὴ συγγένεια, καὶ μάλιστα κυριωτέρα τῆς φυσικῆς. Συνεπῶς, νὰ μὴ ἐπιθυμῇς μόνον, ἀλλὰ νὰ βαδίζῃς μὲ μεγάλην προθυμίαν καὶ τὴν ὁδὸν ποὺ σὲ φέρει πρὸς τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐπιθυμίας σου.

Ἀφοῦ εἶπεν αὐτά, ἐβγῆκεν ἀπὸ τὸ σπίτι. Εἶδες μὲ ποῖον τρόπον καὶ τοὺς ἐπέπληξε καί, συγχρόνως, ἔκα-

8. Ἰωάν. 8, 39.
9. Ματθ. 12, 50.

νεν ἐκεῖνο ποὺ ἐποθοῦσαν; Τὸ ἴδιον ἄλλωστε ἔκανε καὶ εἰς τὸν γάμον.[10] Διότι καὶ ἐκεῖ τὴν ἐπιτίμησεν, ἐπειδὴ τοῦ ἐζήτησε κάτι πρὸ τῆς ὥρας του, ἀλλ' ὅμως δὲν τῆς ἔφερεν ἀντίρρησιν. Μὲ τὴν πρώτην του ἐνέργειαν ἤθελε νὰ διορθώσῃ τὴν ἀδυναμίαν της, μὲ τὴν δευτέραν ἀπέδειξε τὴν εὔνοιάν του διὰ τὴν μητέρα του. **E** Ἔτσι, λοιπόν, καὶ ἐδῶ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐθεράπευσε τὸ πάθος τῆς κενοδοξίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐτίμησε πρεπόντως τὴν μητέρα του, ἂν καὶ ἄκαιρα πράγματα ἐζητοῦσεν.

«Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην», λέγει ὁ εὐαγγελιστής, «ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ ἐκάθησε πλησίον τῆς θαλάσσης».[11] Ἐὰν θέλετε, λέγει, νὰ μὲ ἰδῆτε καὶ νὰ μὲ ἀκούσετε, ἰδοὺ ἐξέρχομαι καὶ ὁμιλῶ. Ἐπειδή, δηλαδή, ἔκανε πολλὰ θαύματα, πάλιν τοὺς προσφέρει τὴν ὠφέλειαν ποὺ χαρίζει ἡ διδασκαλία. Καὶ ἐκάθησε κοντὰ εἰς τὴν θάλασσαν, **470** διὰ νὰ ἁλιεύσῃ καὶ νὰ πιάσῃ τοὺς ζῶντας εἰς τὴν γῆν. Ἐκάθησε δὲ κοντὰ εἰς τὴν θάλασσαν ὄχι ἄσκοπα. Καὶ δι' αὐτὸ τὸ ἀνέφερεν αὐτὸ ὁ εὐαγγελιστὴς διὰ νὰ κάνῃ ὑπαινιγμὸν διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν. Διὰ νὰ δείξῃ, δηλαδή, ὅτι ἐπειδὴ μὲ ἀκρίβειαν ἤθελεν ὁ Ἰησοῦς νὰ τακτοποιήσῃ τοὺς ἀκροατάς του, τὸ ἔκανεν αὐτό, ὥστε νὰ μὴ ἔχῃ κανένα ὀπίσω του, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ τοὺς πάντας ἀπέναντί του.

«Καὶ ἐμαζεύθησαν πλησίον του», λέγει, «πλήθη πολλὰ λαοῦ, ὥστε αὐτὸς ἠναγκάσθη νὰ ἀνεβῇ εἰς πλοῖον καὶ νὰ καθήσῃ εἰς αὐτό. Καὶ ὅλος ὁ λαὸς ἐστέκετο εἰς τὴν ἀμμουδιὰν τῆς παραλίας».[12] Ἀφοῦ ἐκάθησεν ἐκεῖ, τοὺς ὁμιλεῖ μὲ παραβολάς. «Καὶ εἶπεν εἰς αὐτούς», λέγει, «πολλὰ διὰ παραβολῶν».[13] Βέβαια, κατὰ τὴν ὁμιλίαν του εἰς τὸ ὄρος δὲν ἔκανε τὸ ἴδιον, **B** οὔτε ἔπλεξε τὸν λόγον του τόσον μὲ παραβολάς, διότι τότε οἱ ἀκροαταί του ἦσαν ὁ ὄχλος ὁ ἁπλὸς καὶ τὸ πλῆθος τὸ ἀνυπόκριτον. Ἐδῶ, ὅμως, παρίσταντο καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι.

Σὺ πρόσεξε, σὲ παρακαλῶ, ποίαν παραβολὴν λέγει πρώτην καὶ πῶς τὰς παραθέτει κατὰ σειρὰν ὁ Ματθαῖος. Ποίαν λέγει πρώτην, λοιπόν; Ἐκείνη ποὺ πρὶν ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας ἔπρεπε νὰ παρουσιάσῃ, ἡ ὁποία ἔκανε

10. Πρβλ. Ἰωάν. 2, 3 ἑξ.
11. Ματθ. 13, 1.
12. Ματθ. 13, 2.
13. Ματθ. 13, 3.

τὸν ἀκροατὴν περισσότερον προσεκτικόν. Ἐπειδή, δηλαδή, ἐσκόπευε νὰ τοὺς ὁμιλήσῃ κάπως αἰνιγματικῶς, κεντρίζει πρῶτον τὴν διάνοιαν τῶν ἀκροατῶν μὲ τὴν παραβολήν. Δι' αὐτὸ καὶ ἄλλος εὐαγγελιστὴς λέγει ὅτι τοὺς ἐπετίμησεν, ἐπειδὴ δὲν ἀντιλαμβάνονται τοὺς λόγους του, καὶ τοὺς εἶπεν «Δὲν ἐκαταλάβατε τὴν σημασίαν τῆς παραβολῆς αὐτῆς»;[14] Δὲν χρησιμοποιεῖ, ὅμως, τὰς παραβολὰς δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν μόνον, **C** ἀλλὰ διὰ νὰ καταστήσῃ πιὸ παραστατικὸν τὸν λόγον καὶ νὰ ἐντυπωθῇ ἐντονώτερα εἰς τὴν μνήμην τους καὶ νὰ τοὺς παρουσιάσῃ καθαρὰ τὰ πράγματα. Ἔτσι ἔκαναν καὶ οἱ προφῆται.

Καὶ ποία εἶναι ἡ παραβολή; «Ἰδοὺ αὐτὸς ποὺ σπέρνει, ἐβγῆκεν ἔξω εἰς τὸ χωράφι διὰ νὰ σπείρῃ».[15] λέγει. Ἀπὸ ποῦ ἐβγῆκεν, αὐτὸς ποὺ εἶναι πανταχοῦ παρὼν καὶ γεμίζει μὲ τὴν παρουσίαν του τὰ πάντα; Ἢ πῶς ἐβγῆκεν; Ὄχι τοπικῶς, ἀλλὰ ἐβγῆκεν ἀναφορικῶς μὲ τὴν σχέσιν καὶ τὴν οἰκονομίαν του ποὺ ἔθεσε εἰς ἐνέργειαν δι' ἡμᾶς, μὲ τὸ νὰ ἔλθῃ πιὸ κοντά μας μὲ τὴν περιβολὴν τοῦ σώματος. Ἐπειδή, δηλαδή, ἡμεῖς δὲν εἴχαμεν τὴν δυνατότητα νὰ εἰσέλθωμεν, διότι τὰ ἁμαρτήματα μᾶς ἀπέκλειαν τὴν εἴσοδον, ἐξέρχεται ὁ ἴδιος καὶ ἔρχεται πρὸς ἡμᾶς.

Καὶ διατί ἐβγῆκεν; Μήπως διὰ νὰ καταστρέψῃ τὴν γῆν ποὺ ἦτο γεμάτη ἀκάνθας; **D** Μήπως διὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς γεωργούς; Ὄχι, βέβαια. Ἀλλὰ διὰ νὰ καλλιεργήσῃ καὶ νὰ φροντίσῃ τὴν γῆν καὶ νὰ σπείρῃ τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας. Διότι σπόρον, ἐδῶ, ὀνομάζει τὴν διδασκαλίαν. Γῆν, τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ σπορέα τὸν ἑαυτόν του.

Καὶ τί γίνεται, λοιπόν, μὲ τὸν σπόρον αὐτόν; Τὰ τρία μέρη χάνονται καὶ μόνον τὸ ἕνα σώζεται. «Καὶ ὅταν αὐτὸς ἔσπερνεν», λέγει, «ἄλλοι μὲν σπόροι ἔπεσαν κοντὰ εἰς τὸν δρόμον τοῦ χωραφιοῦ καὶ ἦλθαν τὰ πετεινὰ καὶ τοὺς κατέφαγαν».[16] Δὲν εἶπεν ὅτι αὐτοὺς τοὺς ἔρριξεν, ἀλλ' ὅτι ἔπεσαν. «Ἄλλοι δὲ σπόροι ἔπεσαν ἐπάνω εἰς τόπους, ποὺ ἔχουν ὑποκάτω στρῶμα πέτρινον καὶ ὅπου δὲν ὑπῆρχε πολὺ χῶμα. Καὶ ἀμέσως ἐβλάστησαν προτοῦ νὰ ρίξουν βαθείας ρίζας, διότι δὲν εἶχον βάθος γῆς.

14. Μάρκ. 4, 13.
15. Ματθ. 13, 3.
16. Ματθ. 13, 4.

E Ὅταν δὲ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, ἐκάησαν ἀπὸ τὴν ζέστην καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχαν ρίζαν ἐξηράνθησαν. Ἄλλοι δὲ σπόροι ἔπεσαν εἰς μέρη ποὺ εἶχαν σπόρους ἀγκαθιῶν. Καὶ ἐβλάστησαν τὰ ἀγκάθια καὶ τοὺς ἔπνιξαν τελείως. Ἄλλοι δὲ σπόροι ἔπεσαν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν τὴν εὔφορον καὶ ἀπέδιδαν καρπόν, ἄλλος μὲν σπόρος ἑκατόν, ἄλλος δὲ ἑξήκοντα, ἄλλος δὲ τριάκοντα. Ἐκεῖνος ποὺ ἔχει αὐτιὰ πνευματικὰ διὰ νὰ ἀκούῃ, ἂς ἀκούῃ».[17]

Τὸ ἕνα τέταρτον ἀπὸ τὸν σπόρον ἐσώθη. Καὶ αὐτὸ ὄχι εἰς ἴσην ποσότητα, ἀλλὰ καὶ ἐδῶ μὲ μεγάλην διαφοράν. Τοὺς λόγους αὐτοὺς τοὺς ἔλεγε διὰ νὰ δείξῃ ὅτι πρὸς ὅλους ὡμιλοῦσε μὲ ἀφθονίαν. Ὅπως, δηλαδή, ὁ σπορεὺς δὲν χωρίζει εἰς κομμάτια τὸ χωράφι του, **471** ἀλλὰ ἁπλῶς καὶ χωρὶς καμμίαν διάκρισιν σπέρνει τοὺς σπόρους, ἔτσι καὶ ὁ Κύριος δὲν ξεχωρίζει πλούσιον καὶ πτωχόν, σοφὸν καὶ ἄσοφον, ράθυμον καὶ σπουδαῖον, ἀνδρεῖον καὶ δειλόν, ἀλλὰ πρὸς ὅλους ὡμιλοῦσε καὶ ἔκανεν ὅ,τι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτόν, ἂν καὶ ἐγνώριζε καλὰ τὸ ἀποτέλεσμα, διὰ νὰ ἠμπορῇ νὰ λέγῃ· «Τί ἔπρεπε νὰ κάνω, καὶ δὲν τὸν ἔκανα;»[18]. Καὶ οἱ μὲν προφῆται ὁμιλοῦν διὰ τὸν λαόν, σὰν νὰ πρόκειται δι' ἄμπελον. «Ἄμπελος ἐφυτεύθη», λέγει, «διὰ τὸν ἠγαπημένον»,[19] καί· «Ἄμπελον ἐπῆρεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον».[20] Ὁ Κύριος, ὅμως, ὁμιλεῖ διὰ σπόρον.

Τί θέλει, λοιπόν, νὰ δείξῃ; Ὅτι τώρα θὰ εἶναι ταχεῖα ἡ ὑπακοὴ καὶ πιὸ εὔκολος καὶ ὅτι γρήγορα θὰ δώσῃ καρπόν.

Ὅταν, πάλιν, ἀκούῃς ὅτι· **B** «Ἐβγῆκεν αὐτὸς ποὺ σπέρνει, διὰ νὰ σπείρῃ», νὰ μὴ νομίζῃς ὅτι πρόκειται διὰ ταυτολογίαν. Διότι πολλὰς φορὰς ὁ σπορεὺς ἐξέρχεται καὶ δι' ἄλλο πρᾶγμα, ἢ διὰ νὰ σκαλίσῃ, ἢ νὰ κόψῃ κακὰ χόρτα, ἢ νὰ ξερριζώσῃ τὰ ἀγκάθια, ἢ νὰ κάνῃ κάποιαν ἄλλην σχετικὴν ἐργασίαν. Ὁ σπορεύς, ὅμως, τῆς παραβολῆς, ἐβγῆκεν εἰς τὸ χωράφι διὰ νὰ σπείρῃ.

Πές μου, ὅμως, διὰ ποίαν αἰτίαν ἐχάθη τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ σπόρου; Ὄχι, βέβαια, ἐξ αἰτίας τοῦ σπορέως, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς γῆς ποὺ ἐδέχθη τὸν σπόρον, δηλαδή, ἐξ αἰτίας τῆς ψυχῆς ποὺ δὲν τὸν ἤκουσεν.

17. Ματθ. 13, 5 - 9.
18. Ἡσ. 5, 4.
19. Ἡσ. 5, 1.
20. Ψαλμ. 79, 9.

Καὶ διατί δὲν λέγει, ὅτι ἄλλους μὲν σπόρους ἐδέχθησαν οἱ ράθυμοι καὶ τοὺς κατέστρεψαν, ἄλλους δὲ οἱ πλούσιοι καὶ τοὺς ἀπέπνιξαν, ἄλλους δὲ οἱ ἀμελεῖς καὶ τοὺς πρόδωσαν; Δὲν θέλει νὰ τοὺς θίξῃ κατ' εὐθεῖαν μὲ σφοδρότητα, διὰ νὰ μὴ τοὺς ρίψῃ εἰς ἀπελπισίαν, ἀλλ' ἀφήνει τὸν ἔλεγχον εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ἀκροατῶν του. **C** Ἐξ ἄλλου δὲν ἔπαθεν ὁ σπόρος μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὸ δίκτυον. Διότι καὶ αὐτὸ ἔπιασε πολλὰ ἄχρηστα.

Αὐτὴν τὴν παραβολὴν τὴν λέγει, διὰ νὰ γυμνάσῃ καὶ διδάξῃ τοὺς μαθητάς του νὰ μὴ ἀπελπίζωνται, καὶ ὅταν οἱ περισσότεροι, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἀκούουν τὸ κήρυγμά τους, χάνωνται. Διότι καὶ εἰς τὸν Κύριον τὸ ἴδιον συνέβη. Καὶ αὐτός, ποὺ, ὁπωσδήποτε, ἤξερε ἐκ τῶν προτέρων ὅτι θὰ γίνουν αὐτά, δὲν παρέλειψε τὸ ἔργον τῆς σπορᾶς.

Καὶ πῶς δικαιολογεῖται, ἐρωτᾷ κάποιος, τὸ ὅτι ἔσπειρεν εἰς τὰ ἀγκάθια, εἰς τὴν πέτραν καὶ εἰς τὸν δρόμον; Ἀναφορικῶς μὲ τὸν σπόρον ποὺ σπείρεται εἰς τὴν γῆν δὲν ὑπάρχει δικαιολογία, **D** ἀλλὰ ἀναφορικῶς μὲ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν διδασκαλίαν, ὄχι μόνον δικαιολογεῖται, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἠμπορεῖ νὰ ἐπαινεθῇ. Πραγματικά, ὁ γεωργὸς πολὺ φυσικὰ θὰ κατηγορεῖτο, ἐὰν ἔκανε αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς σπορᾶς. Διότι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἡ πέτρα χῶμα, οὔτε ὁ δρόμος νὰ μὴ εἶναι δρόμος, οὔτε τὰ ἀγκάθια νὰ μὴ εἶναι ἀγκάθια. Ἀλλ' εἰς τὰ λογικὰ ὄντα δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον.

Διότι εἶναι δυνατὸν ἡ πέτρα νὰ μεταβληθῇ καὶ να γίνῃ εὔφορος γῆ. Καὶ ὁ δρόμος νὰ μὴ καταπατῆται πλέον, οὔτε νὰ εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν ὅλων τῶν διαβατῶν, ἀλλὰ νὰ γίνῃ χωράφι παραγωγικόν. Καὶ τὰ ἀγκάθια ἠμπορεῖ νὰ ἀφανισθοῦν καὶ νὰ ἀφήσουν τελείως ἐλευθέρους τοὺς σπόρους νὰ ἀναπτυχθοῦν. Ἐπειδή, ἐὰν δὲν ὑπῆρχαν αἱ δυνατότητες αὐταί, δὲν θὰ ἔσπερνεν ὁ Κύριος. Ἐάν, ὅμως, δὲν ἐπραγματοποιήθη εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἡ μεταβολή, **E** αὐτὸ δὲν ὀφείλεται εἰς τὸν σπορέα, ἀλλὰ εἰς ἐκείνους ποὺ δὲν ἠθέλησαν νὰ μεταβληθοῦν. Ὁ Κύριος, βέβαια, ἔκανεν ὅ,τι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτόν, ἐάν, ὅμως, ἐκεῖνοι ἐπρόδωσαν τὴν προσφοράν του, ὁ ἴδιος, ποὺ τόσην φιλανθρωπίαν ἐπέδειξεν, εἶναι ἀνεύθυνος.

Σύ, σὲ παρακαλῶ, νὰ προσέξῃς τὸ ἀκόλουθον, ὅτι δὲν εἶναι ἕνας ὁ δρόμος ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀπώλειαν, ἀλλ' εἶναι πολλοὶ καὶ διαφέρουν μεταξύ τους. Πραγματικά, ἐκεῖνοι ποὺ παρομοιάζονται μὲ δρόμον, εἶναι οἱ βάναυσοι, οἱ ράθυμοι καὶ οἱ ἀδιάφοροι. **472** Ἐκεῖνοι ποὺ παρομοιάζονται πρὸς τὴν πέτραν εἶναι ἡ πιὸ ἀδύνατο·. «Ἐκεῖνος δὲ ποὺ ἐσπάρη εἰς τὸ πετρῶδες ἔδαφος», λέγει, «αὐτὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ποὺ ἀκούει τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου καὶ ἀμέσως τὸν δέχεται μὲ χαράν. Δὲν ρίπτει ὅμως μέσα του βαθείας ρίζας ὁ λόγος, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι ἀσταθὴς καὶ ἡ προθυμία ποὺ ἔδειξε διαρκεῖ ὀλίγον χρόνον. Ὅταν δὲ συμβῇ θλῖψις ἢ διωγμὸς διὰ τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου, ἀμέσως σκανδαλίζεται ὁ ἄνθρωπος αὐτός».[21]

«Ἀπὸ καθένα», λέγει, «ποὺ ἀκούει τὸν λόγον τῆς ἀληθείας καὶ δὲν τὸν ἐννοεῖ, ἔρχεται ὁ πονηρὸς καὶ ἁρπάζει ἐκεῖνο ποὺ ἔχει σπαρῇ εἰς τὴν καρδίαν του. Αὐτὸς εἶναι ὁ σπόρος ποὺ ἐσπάρη πλησίον τοῦ δρόμου».[22] Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νὰ μαραθῇ ἡ διδασκαλία, χωρὶς κανένας νὰ τὴν βλάπτῃ οὔτε νὰ τὴν καταπολεμῇ, καὶ ὅταν πολλοὶ πειρασμοὶ ἐπιδροῦν εἰς αὐτήν. Καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ὁμοιάζουν μὲ τὴν γῆν τὴν ἀκανθώδη **B** εἶναι πολὺ περισσότερον ἀσυγχώρητοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Διὰ νὰ μὴ πάθωμεν, λοιπόν, τίποτε παρόμοιον, ἂς προστατεύσωμεν τὰ λεγόμενα μὲ τὴν προθυμίαν μας καὶ τὴν συνεχῆ μνήμην αὐτῶν. Διότι ἂν καὶ ὁ διάβολος τὰ ἁρπάζῃ, ἡμεῖς εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἐμποδίσωμεν τὴν ἁρπαγήν. Διότι ἂν καὶ οἱ σπόροι ξηραίνωνται, δὲν γίνεται αὐτὸ ἀπὸ τὸν καύσωνα, (ἐπειδὴ δὲν εἶπεν ὅτι ἐξηράνθησαν ἀπὸ τὸν καύσωνα, ἀλλὰ διότι δὲν εἶχαν βαθεῖαν ρίζαν). Ἐπίσης, ἂν καὶ ἀποπνίγωνται τὰ λεγόμενα, αὐτὸ δὲν συμβαίνει ἀπὸ τὰ ἀγκάθια, ἀλλ' ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἐπιτρέπουν νὰ μεγαλώσουν τὰ ἀγκάθια. **C** Διότι ὑπάρχει δυνατότης, ἐὰν θέλῃς, νὰ ἐμποδίσῃς τὴν πονηρὰν αὐτὴν βλάστησιν καὶ νὰ χρησιμοποιήσῃς τὸν πλοῦτον σου, ὅπως πρέπει. Πραγματικὰ δὲν εἶπεν, ὁ αἰών, ἀλλὰ «Ἡ βασανιστικὴ φροντὶς τοῦ αἰῶνος»,[22] οὔτε εἶπεν, ὁ πλοῦτος, ἀλλὰ «Ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου».[22a]

Ὥστε, ἂς μὴ κατηγοροῦμεν τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὴν διεφθαρμένην γνώμην. Ἐπειδὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν πλοῦτον, χωρὶς νὰ μᾶς παρασύρῃ ἡ ἀπάτη αὐτοῦ. Ἐ-

21. Ματθ. 13, 20 - 21.
22. Ματθ. 13, 19.
22a. Ματθ. 13, 22.

πίσης, νὰ ζῶμεν εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, χωρὶς νὰ μᾶς καταπνίξουν αἱ φροντίδες. Διότι ὁ πλοῦτος ἔχει δύο ἐλαττώματα ἀντίθετα. Τὸ ἕνα εἶναι ὅτι δημιουργεῖ ἔντασιν καὶ προκαλεῖ συσκότισιν, ἡ μέριμνα, δηλαδή. Τὸ ἄλλο εἶναι ὅτι μᾶς καθιστᾷ ἀσθενεστέρους, δηλαδή, ἡ τρυφή.

Καὶ σωστὰ εἶπεν· «Ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου». **D** Διότι ὅλα τὰ πράγματα τοῦ πλούτου εἶναι μία ἀπάτη. Εἶναι μόνον ὀνόματα, ποὺ δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν πραγματικότητα. Πραγματικά, ἡ ἡδονή, ἡ δόξα, ὁ καλλωπισμὸς καὶ ὅλα αὐτὰ εἶναι ἕνα εἶδος φαντασίας καὶ ὄχι ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων.

Ἀφοῦ, λοιπόν, ἐξέθεσε τοὺς τρόπους τῆς ἀπωλείας, ἀναφέρει ἔπειτα τὴν εὔφορον γῆν, διὰ νὰ μὴ μᾶς ἀφήσῃ νὰ περιπέσωμεν εἰς ἀπελπισίαν, ἀλλὰ νὰ μᾶς δώσῃ ἐλπίδα μετανοίας καὶ νὰ μᾶς ἀποδείξῃ ὅτι εἶναι δυνατὸν ἀπὸ τὴν κατάστασιν ποὺ περιέγραψε νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν μετάνοιαν.

Καὶ ἐδῶ, ὅμως, ἂν καὶ ἡ γῆ εἶναι εὔφορος καὶ ἕνας εἶναι ὁ σπορεὺς καὶ ἴδια τὰ σπέρματα, διατί ἄλλοι μὲν σπόροι ἀποδίδουν ἑκατόν, ἄλλοι δὲ ἑξήκοντα καὶ ἄλλοι τριάκοντα; Καὶ εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν πάλιν ἡ διαφορὰ ὀφείλεται εἰς τὴν φύσιν τῆς γῆς. Διότι ὅπου ἡ γῆ εἶναι εὔφορος, ἐκεῖ παρατηρεῖται καὶ ἡ μεγαλυτέρα διαφορὰ εἰς τὴν ἀπόδοσιν. Βλέπεις ὅτι δὲν εἶναι αἴτιος ὁ γεωργός, οὔτε ὁ σπόρος, ἀλλὰ ἡ γῆ ποὺ τοὺς δέχεται; **E** Ὄχι, βέβαια, ἐξ αἰτίας τῆς φύσεως, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῆς διαθέσεως. Καὶ εἰς τὸ θέμα αὐτὸ μεγάλη εἶναι ἡ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ δὲν ζητεῖ ἕνα μέτρον ἀρετῆς, ἀλλὰ δέχεται τοὺς πρώτους, χωρὶς νὰ ἐκδιώκῃ τοὺς δευτέρους, καὶ δίδει τόπον καὶ εἰς τοὺς τρίτους. Ὅλ' αὐτὰ τὰ λέγει, διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅσοι τὸν ἠκολούθουν ὅτι εἶναι ἀρκετὴ διὰ τὴν σωτηρίαν ἡ ἀκρόασις τῶν λόγων του μόνον.

473 Καὶ διὰ ποῖον λόγον, ἐρωτᾷ κάποιος, δὲν ἀνέφερε καὶ τὰς ἄλλας πονηρίας, ὅπως εἶναι, παραδείγματος χάριν, ἡ σαρκικὴ ἐπιθυμία καὶ ἡ κενοδοξία; Μά, ὅταν ἔκανε λόγον διὰ τὴν μέριμναν τῆς παρούσης ζωῆς καὶ διὰ τὴν ἀπάτην τοῦ πλούτου συμπεριέλαβε τὰ πάντα. Διότι καὶ ἡ κενοδοξία καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ἀνήκουν εἰς τὰ πράγματα τῆς παρούσης ζωῆς καὶ εἰς τὴν ἀπάτην τοῦ πλούτου. Ὅπως εἶναι ἡ ἡδονή, ἡ γαστριμαργία, ὁ φθόνος, ἡ κενοδοξία καὶ ὅλα τὰ παρόμοια.

Προσέθεσεν, ἐπίσης, καὶ τὸν δρόμον καὶ τὴν πέτραν, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ἀρκεῖ νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὰ χρήματα μόνον, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀσκῶμεν καὶ τὴν ἄλλην ἀρετήν. Διότι τί σημασία ἔχει, ἐὰν εἶσαι ἐλεύθερος ἀπὸ τὰ χρήματα, ἀλλὰ εἶσαι ἄνανδρος καὶ μαλθακός; Καὶ τί τὸ ὄφελος, ἐὰν δὲν εἶσαι ἄνανδρος, ἀλλ' ἀδιαφορεῖς καὶ δὲν προσέχεις εἰς τὸ κήρυγμα; **B** Διότι δὲν εἶναι ἀρκετὸν ἕνα μέρος τῆς ἀρετῆς διὰ τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ χρειάζεται κατὰ πρῶτον προσωπικὴ ἀκρόασις καὶ διατήρησις εἰς τὸν νοῦν μας ὅλων τῶν λεγομένων, ἔπειτα ἀνδρεία, ὕστερα περιφρόνησις τῶν χρημάτων καὶ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ κάθε βιοτικὴν φροντίδα.

Δι' αὐτό, λοιπόν, προτάσσει τὴν ἀκρόασιν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα, ἐπειδὴ αὐτὴ χρειάζεται κατὰ πρῶτον. («Διότι πῶς θὰ ἀκούσουν, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ κάποιος ποὺ νὰ κηρύττῃ;»[23]. Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ἡμεῖς, ἐὰν δὲν προσέχωμεν εἰς ὅσα λέγονται, δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ μάθωμεν τί πρέπει νὰ πράττωμεν). Ὕστερα τοποθετεῖ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν περιφρόνησιν τῶν πάντων.

Αὐτά, λοιπόν, ἀκούοντες, ἂς προστατεύσωμεν τοὺς ἑαυτούς μας ἀπὸ κάθε πλευράν, προσέχοντες εἰς τὰ λεγόμενα, ἀφήνοντες αὐτὰ νὰ ρίπτουν βαθείας ρίζας εἰς τὴν ψυχήν μας καὶ καθαρίζοντες τοὺς ἑαυτούς μας ἀπὸ κάθε βιοτικὴν μέριμναν. Ἂν, ὅμως, κάνωμεν τὰ μὲν καὶ παραλείπωμεν τὰ δέ, τότε δὲν κερδίζομεν τίποτε. **C** Διότι, ἐὰν δὲν χαθῶμεν μὲ τὸν ἕνα, θὰ χαθῶμεν, ὁπωσδήποτε, μὲ τὸν ἄλλον τρόπον. Διότι ποία διαφορὰ ὑπάρχει, ἐὰν δὲν θὰ διαφθαρῶμεν ἀπὸ τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ραθυμίαν, ἢ ἐὰν ὄχι ἀπὸ τὴν ραθυμίαν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἀνανδρίαν; Ἐπειδὴ καὶ ὁ γεωργὸς ὅμοια πενθεῖ, εἴτε οὕτως, εἴτε ἄλλως χάσει τὸν σπόρον. Δι' αὐτό, λοιπόν, νὰ μὴ παρηγορούμεθα, ἐπειδὴ δὲν καταστρεφόμεθα μὲ ὅλους τοὺς τρόπους, ἀλλὰ νὰ νοιώθωμεν πόνον, μὲ ὁποιονδήποτε τρόπον καὶ ἂν χανώμεθα. Καὶ ἂς κατακαίωμεν τὰ ἀγκάθια, διότι καταπνίγουν τὸν λόγον. Αὐτὸ τὸ γνωρίζουν καλὰ οἱ πλούσιοι, ποὺ δὲν εἶναι χρήσιμοι, ὄχι μόνον δι' αὐτά, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλα πολλά. Πραγματικά, ἐπειδὴ γίνονται αἰχμάλωτοι τῶν ἡδονῶν, εἶναι ἀκατάλληλοι καὶ διὰ τὰ κοσμικὰ πράγματα. **D** Καὶ ἂν

23. Ρωμ. 10, 14.

εἶναι ἄχρηστοι δι᾽ αὐτά, πολὺ περισσότερον θὰ εἶναι ἄχρηστοι διὰ τὰ οὐράνια πράγματα. Διότι διπλῆ φθορὰ γίνεται ἀπὸ τὸν πλοῦτον εἰς τὴν σκέψιν, καὶ ἀπὸ τὴν τρυφὴν καὶ ἀπὸ τὰς φροντίδας. Καθένα ἀπὸ τὰ πάθη αὐτὰ εἶναι ἱκανὸν καὶ μόνον του νὰ καταποντίσῃ τὸ σκάφος. Ὅταν, ὅμως, συνυπάρξουν καὶ τὰ δύο, σκέψου πόσον μεγάλο θὰ εἶναι τὸ ναυάγιον.

Καὶ μὴ παραξενεύεσαι ἐπειδὴ ὠνόμασε τὴν τρυφὴν ἀγκάθια. Διότι σὺ δὲν ἠμπορεῖς νὰ ξέρῃς, ἐπειδὴ σὲ μεθᾷ τὸ πάθος. Ὅσοι, ὅμως, εἶναι ὑγιεῖς γνωρίζουν καλὰ ὅτι πληγώνει περισσότερον ἀπὸ ἀγκάθι καὶ ὅτι ἡ τρυφὴ περισσότερον παρὰ ἡ μέριμνα φθείρει τὴν ψυχὴν **E** καὶ βαρυτέρας λύπας προκαλεῖ καὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὴν ψυχήν. Πραγματικά, δὲν βλάπτεται κανεὶς τόσον ἀπὸ τὴν φροντίδα, ὅσον ἀπὸ τὴν ἀφθονίαν. Διότι ὅταν τὸν ἄνθρωπον αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὸν βασανίζουν ἀγρυπνίαι, σπασμοὶ εἰς τοὺς κροτάφους, κεφαλόπονοι καὶ ὀδύνη εἰς τὴν ψυχήν, σκέψου πόσον χειρότερα εἶναι αὐτὰ ἀπὸ τὰ ἀγκάθια.

Καὶ ὅπως ἀκριβῶς τὰ ἀγκάθια, ἀπὸ ὅπου καὶ ἂν τὰ πιάσῃς, **474** πληγώνουν τὰ χέρια ποὺ τὰ κρατοῦν, καθ᾽ ὅμοιον τρόπον καὶ ἡ τρυφὴ τὰ πόδια, τὰ χέρια, τὸ κεφάλι, τὰ μάτια καὶ ὅλα ἐν γένει τὰ μέλη τοῦ σώματος τὰ φθείρει εἰς τὴν κυριολεξίαν. Ἐπίσης, εἶναι ξηρὰ καὶ ἄκαρπος, ὅπως τὸ ἀγκάθι, καὶ τραυματίζει περισσότερον ἀπὸ αὐτὸ καὶ μάλιστα εἰς τὰ καίρια σημεῖα. Πραγματικά, προκαλεῖ πρόωρον γῆρας, ἐξασθενεῖ τὰς αἰσθήσεις, συσκοτίζει τὴν σκέψιν, ἀχρηστεύει τὸ ἔξυπνον μυαλό, κάνει τὸ σῶμα πλαδαρόν, φτειάχνει πιὸ πλουσίαν τὴν ἀποθήκην τῆς κοπριᾶς, συγκεντρώνει ἄφθονα κακά, μεγαλώνει τὸ φορτίον καὶ κάνει ὑπέρογκον τὸ βάρος. **B** Δι᾽ αὐτὸ πολλὰ καὶ συνεχῆ εἶναι τὰ παραπτώματα καὶ πυκνὰ τὰ ναυάγια.

Πές μου, σὲ παρακαλῶ, διατί παχαίνεις τὸ σῶμά σου; Μήπως σὲ προορίζομεν διὰ θυσίαν; Μήπως θὰ σὲ προσφέρωμεν εἰς κάποιο τραπέζι; Τὰς ὄρνιθας μόνον τρέφεις καλὰ διὰ νὰ παχύνουν. Ἢ μᾶλλον οὔτε καὶ αὐτὰς τὰς διατρέφεις πολὺ καλά, διότι ὅταν παραπαχύνουν, εἶναι ἀκατάλληλοι διὰ τὴν ὑγιεινήν σου διατροφήν. Τόσον μεγάλο κακὸν εἶναι ἡ τρυφή, ὥστε καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ζῷα φανερώνει τὴν καταστρεπτικήν της δύναμιν. Ἀφοῦ καὶ τὰς ὄρνιθας ἡ ὑπερβολικὴ τρυφὴ τὰς κάνει ἀχρήστους διὰ αὐτὰς τὰς ἰδίας καὶ δι᾽ ἡμᾶς.

Διότι τὰ περιττώματα παραμένουν ἀκατέργαστα καὶ ἡ ρευστὴ σαπίλα ἀπὸ τὸ πάχος αὐτὸ δημιουργεῖται. Ἀντίθετα, ἐκεῖνα τὰ ζῷα ποὺ δὲν τρέφονται μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, ἀλλά, ἠμπορεῖ νὰ εἰπῇ κανείς, περνοῦν σὰν νὰ νηστεύουν καὶ τρώγουν σύμμετρα **C** καὶ κοπιάζουν καὶ ταλαιπωροῦνται, αὐτὰ εἶναι περισσότερον χρήσιμα καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν τους καὶ διὰ τοὺς ἄλλους καὶ ὡς τροφὴ καὶ δι᾽ ὅλα τὰ ἄλλα. Πραγματικά, ὅσοι ἄνθρωποι τρέφονται μὲ αὐτὰ εἶναι πιὸ ὑγιεῖς. Ἐνῷ ὅσοι διατρέφονται μὲ τὰ πρῶτα ὁμοιάζουν μὲ αὐτὰ καὶ γίνονται νωθροὶ καὶ φιλάσθενοι καὶ δεσμεύονται μὲ βαρὺν δεσμόν. Διότι τίποτε δὲν εἶναι τόσον πολέμιον καὶ βλαβερὸν διὰ τὸ σῶμα ὅσον ἡ τρυφή. Τίποτε δὲν καταστρέφει καὶ δὲν ἀφανίζει καὶ δὲν διαφθείρει τόσον αὐτό, ὅσον ἡ ἀσωτία.

Διὸ καὶ ἀπὸ αὐτὸ θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ δοκιμάσῃ κατάπληξιν διὰ τὴν ἀνοησίαν τους, ἀφοῦ δὲν θέλουν νὰ φροντίσουν διὰ τὸν ἑαυτόν τους, οὔτε ὅσον φροντίζουν οἱ ἄλλοι διὰ τοὺς ἀσκούς. **D** Πραγματικά, οἱ ἔμποροι τοῦ οἴνου δὲν γεμίζουν τοὺς ἀσκοὺς περισσότερον τοῦ δέοντος, διὰ νὰ μὴ σπάσουν, ἐνῷ αὐτοὶ δὲν θεωροῦν τὴν ἀθλίαν τους κοιλίαν ἀξίαν μιᾶς παρομοίας φροντίδος. Ἀλλ᾽ ἀφοῦ τὴν γεμίσουν καὶ τὴν κάνουν νὰ διαρραγῇ, γεμίζουν τὰ πάντα μέχρι τὰ αὐτιά, μέχρι τὴν μύτην, μέχρι τὸν φάρυγγα, καὶ ἔτσι προκαλοῦν διπλῆν στενοχωρίαν, καὶ εἰς τὸ πνεῦμά τους καὶ εἰς τὴν δύναμιν ποὺ κατευθύνει καὶ συντηρεῖ τὸ ζῷον.

Μήπως ὅμως δι᾽ αὐτὸ σοῦ ἐδόθη ὁ φάρυγξ, διὰ νὰ τὸν γεμίζῃς μέχρις ἐπάνω εἰς τὸ στόμα μὲ σάπιο κρασὶ καὶ ἄλλην διαφθοράν; Ὄχι, βέβαια, δι᾽ αὐτὸν τὸν σκοπόν, ἄνθρωπε, ἀλλὰ κατὰ πρῶτον διὰ νὰ ὑμνῇς τὸν Θεὸν **E** καὶ νὰ ἀναπέμπῃς τὰς ἱερὰς προσευχὰς καὶ νὰ ἀναγινώσκῃς τοὺς θείους νόμους καὶ νὰ συμβουλεύῃς τὰ συμφέροντα εἰς τοὺς συνανθρώπους σου. Σύ, ὅμως, σὰν νὰ ἔλαβες τὸν φάρυγγα διὰ τὸν πρῶτον ἀπὸ τοὺς παραπάνω σκοποὺς δὲν τὸν ἀφήνεις οὔτε ἐλάχιστον χρόνον διὰ νὰ ἐπιτελέσῃ τὴν δευτέραν αὐτὴν ἀποστολήν του, ἀλλ᾽ εἰς ὁλόκληρον τὴν ζωήν σου τὸν ὑποτάσσεις εἰς τὴν πονηρὰν αὐτὴν δουλείαν. Καὶ ὅπως ἐὰν κάποιος, ποὺ ἐπῆρε μίαν κιθάραν ποὺ εἶχε χρυσᾶς χορδὰς καὶ ἦτο καλὰ κουρδισμένη, **475** ἀντὶ νὰ παίξῃ μὲ αὐτὴν τὴν παναρμόνιον μελῳδίαν, τὴν καταχώσῃ μέσα εἰς

τὴν κοπριὰν καὶ τὴν λάσπην, ἔτσι καὶ αὐταὶ κάνουν τὸ ἴδιον.

Κοπριάν, βέβαια, δὲν ὠνόμασα τὴν τροφήν, ἀλλὰ τὴν τρυφὴν καὶ τὴν ὑπερβολικὴν ἐκείνην ἀσέλγειαν. Διότι τὸ πέραν τοῦ ἀπαιτουμένου δὲν εἶναι τροφή, ἀλλὰ φθορὰ μόνον. Διότι μόνον ἡ κοιλία ἔγινε διὰ νὰ δέχεται τὴν τροφήν, ἐνῷ τὸ στόμα, ὁ φάρυγξ καὶ ἡ γλῶσσα ἔγιναν καὶ δι' ἄλλα πιὸ ἀναγκαῖα ἀπὸ αὐτά. Ἢ μᾶλλον οὔτε ἡ κοιλία δὲν ἐπλάσθη διὰ νὰ δέχεται τὰς τροφὰς μόνον, ἀλλὰ τὰς συμμέτρους τροφάς. Καὶ αὐτὸ τὸ φανερώνει ἡ ἰδία, ποὺ διαμαρτύρεται ἔντονα, ὅταν τὴν βλάψωμεν μὲ τὴν πλεονεξίαν αὐτήν. Καὶ ὄχι μόνον διαμαρτύρεται, **B** ἀλλὰ καὶ ἀμύνεται καὶ ἀπαιτεῖ σκληρὰν τιμωρίαν διὰ τὴν ἀδικίαν ποὺ τῆς γίνεται. Καὶ κατὰ πρῶτον τιμωρεῖ τοὺς πόδας, ποὺ μᾶς βαστάζουν καὶ μᾶς ὁδηγοῦν εἰς τὰ πονηρὰ ἐκεῖνα συμπόσια. Ἔπειτα, δεσμεύει τὰ χέρια, ποὺ τὴν ὑπηρετοῦσαν, ἐπειδὴ τῆς ἔδιδαν τόσον πολλὰ φαγητά. Πολλοὶ ἄνθρωποι καὶ αὐτὸ τὸ στόμα κατέστρεψαν καὶ τὰ μάτια καὶ τὸ κεφάλι. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἕνας ὑπηρέτης, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνετέθη κάποιο ἔργον ποὺ ὑπερβαίνει τὰς δυνάμεις του, χάνει πολλὰς φορὰς τὸν νοῦν του καὶ ὑβρίζει ἐκεῖνον ποὺ τοῦ ἔδωσε τὴν διαταγήν, καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ἡ κοιλία μαζὶ μὲ τὴν φθορὰν ποὺ προκαλεῖ εἰς τὰ μέλη αὐτὰ τοῦ σώματος, ὅταν πεσθῇ, πολλὰς φορὰς βλάπτει καὶ διαφθείρει καὶ τὸ ἴδιο τὸ μυαλό.

Καὶ αὐτὸ τὸ ἐτακτοποίησεν ὀρθὰ ὁ Θεός, ὥστε ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴν νὰ προκαλῆται τόσον μεγάλη βλάβη, μὲ τὸν σκοπόν, ὅταν σὺ δὲν φιλοσοφῇς μὲ τὴν θέλησίν σου, νὰ διδαχθῇς, **C** ἔστω καὶ χωρὶς τὴν θέλησίν σου, νὰ ζῇς μὲ μέτρον ἀπὸ τὸν φόβον τῆς τόσον μεγάλης φθορᾶς.

Ἀφοῦ, λοιπόν, γνωρίζομεν αὐτὰ καλά, ἂς ἀποφεύγωμεν τὴν τρυφὴν καὶ ἂς φροντίζωμεν διὰ τὴν μετρημένην ζωήν, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος καὶ τὴν ψυχήν μας ἀπαλλάξωμεν ἀπὸ κάθε ἀσθένειαν καὶ ν' ἀποκτήσωμεν τὰ μελλοντικὰ ἀγαθά, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΕ' (45)

(Ματθ. ιγ', 10 - 23)

«Καὶ ἀφοῦ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τὸν ἠρώτησαν διατί διὰ παραβολῶν ὁμιλεῖς πρὸς αὐτούς; Αὐτὸς δὲ τοὺς ἀπήντησεν· **D** διότι εἰς σᾶς ἔχει δοθῆ (τὸ χάρισμα) νὰ γνωρίζετε τὰ μυστήρια τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, ἐνῷ εἰς ἐκείνους δὲν ἔχει δοθῆ» (Ματθ. 13, 10 - 11).

Ἀξίζει νὰ θαυμάσῃ κανεὶς τοὺς μαθητάς, πῶς γνωρίζουν πότε πρέπει νὰ ἐρωτήσουν καὶ ὅταν ἀκόμη ἐπιθυμοῦσαν νὰ μάθουν. Διότι αὐτὸ δὲν τὸ κάνουν ἐνώπιον ὅλων. Καὶ αὐτὸ ἐφανέρωσεν ὁ Ματθαῖος ὅταν ἔλεγε «καὶ ἀφοῦ προσῆλθον». Καὶ ὅτι τὰ λόγια αὐτὰ δὲν εἶναι ἁπλῆ ὑπόθεσις, τὸ ἔδειξεν ὁ Μᾶρκος **E** πιὸ καθαρά, μὲ τὸ νὰ εἴπῃ πῶς «ἰδιαιτέρως προσῆλθον κοντά του». Αὐτὸ βεβαίως ἔπρεπε νὰ κάνουν καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μητέρα καὶ ὄχι νὰ τὸν καλέσουν ἔξω καὶ νὰ τὸ ἀντιληφθοῦν ὅλοι. Πρόσεξε δὲ καὶ πόσον φιλόστοργοι ἦσαν οἱ μαθηταί, πῶς, δηλαδή, χάριν τῶν ἄλλων κάνουν λόγον (εἰς τὸν Κύριον) καὶ πρῶτα ζητοῦν νὰ ἱκανοποιήσουν ἐκείνους καὶ μετὰ νὰ λύσουν τὰς ἀπορίας των. «Διατί», λέγει, «διὰ παραβολῶν τοὺς ὁμιλεῖς;». **470** Δὲν τοῦ εἶπαν· «διατί διὰ παραβολῶν ὁμιλεῖς εἰς ἡμᾶς;». Βεβαίως καὶ ἀλλοῦ μὲ πολλοὺς τρόπους, δείχνουν πρὸς ὅλους τὴν στοργήν τους, ὅπως ὅταν λέγουν· «δῶσε διαταγὴν νὰ φύγουν οἱ ὄχλοι»[1] καὶ ὅτι «γνωρίζεις πῶς ἐσκανδαλίσθησαν».[2]

Τί τοὺς ἀπήντησε, λοιπόν, ὁ Χριστός; «Ὅτι εἰς σᾶς ἔχει δοθῆ (τὸ χάρισμα) νὰ γνωρίζετε τὰ μυστήρια τῆς

1. Λουκ. 9, 12.
2. Ματθ. 15, 12.

Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, ἐνῷ εἰς ἐκείνους δὲν ἔχει δοθῆ». Τὸ εἶπε δὲ αὐτὸ (ὁ Κύριος) ὄχι διὰ νὰ διδάξῃ ἀναγκαιότητα,[3] οὔτε κάποιαν ἀποκλήρωσιν, ποὺ ἔγινε ἔτσι ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε· ἀλλὰ διὰ νὰ φανερώσῃ πῶς αὐτοὶ εἶναι αἴτιοι ὅλων τῶν κακῶν καὶ διότι θέλει νὰ παρουσιάσῃ ὅτι αὐτὸ τὸ πρᾶγμα (ἡ ἱκανότης τῶν μαθητῶν νὰ γνωρίζουν τὰ μυστήρια τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν) εἶναι δωρεὰ καὶ χάρις, ποὺ προσφέρεται ἀπὸ ἄνω. B Ὄχι ὅμως ἐπειδὴ εἶναι δωρεά, δι' αὐτὸ (πρέπει νὰ δεχθῶμεν) κατηργήθη τὸ αὐτεξούσιον. Καὶ τοῦτο γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὰ ἑπόμενα. Διὰ νὰ μὴ ἀπογοητευθοῦν, λοιπόν, ἐκεῖνοι, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ μὴ ἀδιαφορήσουν καὶ αὐτοί, ὅταν ἀκούσουν «ὅτι ἔχει δοθῆ (τὸ χάρισμα)», πρόσεξε πῶς φανερώνει ὅτι μέσα εἰς ἡμᾶς ὑπάρχει ἡ αἰτία (καὶ τῶν δύο περιπτώσεων). «Διότι ὅποιος ἔχει καλὴν διάθεσιν, θὰ δοθῆ εἰς αὐτὸν μὲ τὸ πάρα πάνω ἡ γνῶσις τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ. Ἀπὸ ἐκεῖνον ὅμως ποὺ δὲν ἔχει πίστιν θὰ ἀφαιρεθῆ ἀπὸ αὐτὸν καὶ αὐτὸ τὸ ὀλίγον, ποὺ νομίζει ὅτι ἔχει».[4] Καὶ πολλὴν μὲν ἀσάφειαν παρουσιάζει τὸ ρητόν, φανερώνει ὅμως (μίαν) ἀπερίγραπτον δικαιοσύνην. Τὸ νόημά του, λοιπόν, εἶναι τὸ ἑξῆς, περίπου: Ὅταν κανεὶς ἔχῃ προθυμίαν καὶ ἐπιμέλειαν, θὰ δοθοῦν εἰς αὐτὸν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἀπὸ τὸν Θεόν· ὅταν ὅμως δὲν τὰ ἔχῃ αὐτὰ καὶ δὲν καταβάλλῃ ὅσα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του, τότε οὔτε καὶ (τὰ χαρίσματα) τοῦ Θεοῦ δίδονται εἰς αὐτόν. Διότι καὶ «αὐτὸ ποὺ νομίζει ὅτι ἔχει», λέγει, «θὰ ἀφαιρεθῆ ἀπὸ αὐτόν», C ὄχι διότι ὁ Θεὸς τὸ ἀφαιρεῖ, ἀλλὰ διότι ὁ ἴδιος δὲν ἀξιοποιεῖ τὰ ἰδικά του.

Αὐτὸ κάμνομεν καὶ ἡμεῖς· ὅταν ἴδωμεν κάποιον νὰ ἀκούῃ μὲ ἀδιαφορίαν καὶ ἐνῷ τὸν παρακαλοῦμεν πολὺ νὰ προσέχῃ δὲν τὸν πείθομεν, ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα σιωπῶμεν. Διότι ἂν ἐξακολουθήσωμεν νὰ ἐπιμένωμεν, τότε αὐξάνει μέσα του ἡ ἀδιαφορία. Ἐκεῖνον ὅμως, ποὺ φροντίζει νὰ μάθῃ, τὸν προσελκύομεν καὶ (μὲ πολλὰς γνώσεις) τὸν γεμίζομεν. Καὶ σωστὰ εἶπεν «καὶ αὐτὸ ποὺ νομίζει πῶς ἔχει». Διότι οὔτε καὶ αὐτὸ τὸ ἔχει πραγματικά. Μετὰ ἀποσαφηνίζει καὶ περισσότερον αὐτὸ ποὺ εἶπε, μὲ τὸ νὰ δείξῃ τί σημαίνει τὸ «εἰς αὐτὸν ποὺ ἔχει θὰ δοθῆ, ἐνῷ ἀπὸ ὅποιον δὲν ἔχει καὶ αὐτό, ποὺ νομίζει πὼς ἔχει θὰ ἀφαιρεθῆ ἀπὸ αὐτόν». «Δι' αὐτό», λέγει, «μὲ παραβολὰς ὁμιλῶ εἰς αὐτούς, διότι ἐνῷ ἔχουν μάτια δὲν βλέπουν». Ἔπρεπε λοιπόν, λέγει, νὰ ἀνοίξουν τὰ μάτια, ἐὰν δὲν βλέπουν. D Ἀλλὰ ἂν ἡ ἀβλεψία τους προήρχετο ἀπὸ τὴν φύσιν, ἔπρεπε νὰ ἀνοίξουν τὰ μάτια· ἐπειδὴ ὅμως ἡ τυφλότης αὐτὴ εἶναι θεληματικὴ καὶ πεισματική, δι' αὐτὸ δὲν εἶπεν (ὁ Κύριος) ἁπλῶς «δὲν βλέπουν», ἀλλὰ «ἂν καὶ ἔχουν ὀφθαλμοὺς δὲν βλέπουν». Ὥστε ἡ τυφλότης αὐτὴ ὀφείλεται εἰς τὴν πονηρίαν των. Διότι εἶδαν καὶ δαίμονας νὰ ἐξέρχωνται (ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους) καὶ ἔλεγον «μὲ τὸν Βεελζεβούλ, τὸν ἄρχοντα τῶν δαιμονίων, ἐκδιώκει τὰ δαιμόνια».[5] Τὸν ἤκουσαν νὰ τοὺς ὁδηγῇ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἔχῃ ἀπόλυτον συμφωνίαν σκέψεων πρὸς Αὐτὸν καὶ λέγουν πὼς «αὐτὸς δὲν εἶναι ἀπὸ τὸν Θεόν».[6] Ἐπειδὴ λοιπὸν διεκήρυσσαν τὰ ἀντίθετα ἀπὸ ὅσα καὶ ἔβλεπαν καὶ ἄκουγαν, E δι' αὐτό, λέγει, ἀφαιρῶ ἀπὸ αὐτοὺς καὶ τὴν (ἐσωτερικὴν ἀκοήν). Διότι αὐτοὶ ὄχι μόνον δὲν γίνονται καλλίτεροι ἀπὸ ὅ,τι εἶναι, ἀλλ' (ἀντιθέτως) αὐξάνουν τὴν καταδίκην των. Ἐπειδὴ ὄχι μόνον δὲν ἐπίστευαν, ἀλλὰ καὶ κατέκριναν καὶ κατηγοροῦσαν καὶ ἐσκέπτοντο πονηρὰ (ἐναντίον τοῦ Κυρίου). Δὲν λέγει ὅμως αὐτό· διότι δὲν θέλει νὰ εἶναι σκληρὸς κατηγορώντας (αὐτούς). Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν δὲν συνωμίλησε μαζί τους ἔτσι αὐστηρά, ἀλλὰ πάρα πολὺ καθαρά· ἐπειδὴ ὅμως ἐκεῖνοι διέστρεφαν μέσα τους τὸ νόημα (ὅσων ἄκουγαν), 477 δι' αὐτὸ πλέον ὁμιλεῖ μὲ παραβολάς.

Μετά, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανείς, πὼς τὰ λεγόμενα εἶναι σκέτη κατηγορία, οὔτε νὰ ἰσχυρίζωνται, ὅτι ἐπειδὴ εἶναι ἐχθρός μας, μᾶς ἀποδίδει τὰς κατηγορίας αὐτάς καὶ μᾶς κατακρίνει, ἐπικαλεῖται καὶ τὸν Προφήτην νὰ συμφωνῇ μὲ Αὐτόν. «Διότι ἐφαρμόζεται εἰς αὐτούς», λέγει, «ἡ προφητεία Ἡσαΐου, ποὺ λέγει· θὰ ἀκοῦτε μὲ τὰ αὐτιά σας καὶ δὲν θὰ καταλαβαίνετε καὶ θὰ βλέπετε μὲ τὰ μάτια σας, καὶ δὲν θὰ ἰδῆτε».[7] Εἶδες, ὅτι καὶ ὁ προφήτης κατηγορεῖ μὲ τὴν ἰδίαν ἀκρίβειαν; Διότι οὔτε καὶ Αὐτὸς εἶπεν, «ὅτι δὲν βλέπετε»· ἀλλά, «θὰ βλέπετε (μὲ

3. Εἶναι ἡ γνωστὴ θεωρία, ποὺ ἀρνεῖται τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀποδέχεται τὴν ἐξάρτησιν τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ αἰτίας ἐξωτερικάς, ποὺ κατευθύνουν ἀναγκαστικῶς καὶ ἀβουλήτως τὸν ἄνθρωπον. Ἡ θεωρία αὐτὴ ὀνομάζεται ἑτεραρχία.

4. Ματθ. 13, 12.

5. Ματθ. 12, 24.

6. Ἰωάν. 9, 16.

7. Ἡσαΐου 6, 9.

τὰ μάτια σας) καὶ δὲν θὰ ἰδῆτε»· οὔτε (εἶπεν) «δὲν θὰ ἀκούετε», ἀλλὰ «θὰ ἀκούσετε καὶ δὲν θὰ καταλαβαίνετε». **B** Ὥστε πρῶτα οἱ ἴδιοι ἐξέκοψαν τοὺς ἑαυτούς των (ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας), ἀφοῦ ἐβούλωσαν τὰ αὐτιά τους, ἔκλεισαν τὰ μάτια τους καὶ παχύνανε τὴν καρδιά τους. Διότι ὄχι μονάχα δὲν ἔδιδον καμμίαν προσοχὴν εἰς ὅσα τοὺς παρήγγελλεν ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ μὲ «δυσφορίαν τὰ ἀκούγανε». Τὸ ἔκαναν δὲ αὐτό, λέγει, «μὴ τυχὸν ἐπιστρέψουν καὶ τοὺς θεραπεύσω»· ἀναφερόμενος (μὲ τὰ λόγια αὐτὰ) εἰς τὴν μεγάλην τους πονηρίαν καὶ τὴν πεισματικήν τους περιφρόνησιν. Καὶ τὸ λέγει αὐτό, διὰ νὰ τοὺς τραβήξῃ κοντά του καὶ νὰ τοὺς κεντήσῃ (τὴν προσοχήν) καὶ νὰ τοὺς δείξῃ ὅτι ἂν ἐπιστρέψουν, θὰ τοὺς θεραπεύσῃ· ὡσὰν νὰ ἔλεγε κάποιος «δὲν ἠθέλησε νὰ μὲ ἰδῇ καὶ τοῦ ἔχω χάριν· διότι ἂν τὸν ἐδεχόμουν, ἀμέσως θὰ ὑποχωροῦσα». **C** Αὐτὸ δὲ τὸ λέγει, δείχνοντας πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ συμφιλιωθῇ. Ἔτσι λοιπὸν λέγει καὶ ἐδῶ «μήπως κάποτε ἐπιστρέψουν καὶ θεραπεύσω αὐτούς», φανερώνοντας ὅτι καὶ ἡ ἐπιστροφὴ εἶναι δυνατὴ καὶ ὅταν μετανοήσουν ἠμποροῦν νὰ σωθοῦν· καὶ ὅτι ὅλα τὰ ἔκανε ὄχι διὰ τὴν δόξαν Του, ἀλλὰ διὰ τὴν σωτηρίαν των.

Διότι ἐὰν ἤθελε νὰ ἀκούσουν καὶ νὰ σωθοῦν, ἔπρεπε τελείως νὰ σιγήσῃ καὶ νὰ μὴ ὁμιλῇ μὲ παραβολάς. Τώρα ὅμως διὰ τὸ ἴδιο πρᾶγμα τοὺς παρακινεῖ, μὲ τὸ νὰ τοὺς ὁμιλῇ συγκεκαλυμμένα (μὲ παραβολάς). «Διότι ὁ Θεὸς δὲν θέλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, μέχρι νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ νὰ ζήσῃ αὐτός».[8] Ὅτι δὲ τὸ ἁμάρτημα δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν φύσιν, οὔτε εἶναι συνέπεια ἀνάγκης καὶ βίας, πρόσεξε (νὰ ἰδῇς) τί λέγει πρὸς τοὺς Ἀποστόλους. **D** «Καλότυχα τὰ δικά σας μάτια, διότι βλέπουν καὶ τὰ αὐτιά σας, διότι ἀκοῦνε»· δὲν ἐννοῶ αὐτὴν (τὴν σωματικὴν) ὅρασιν, οὔτε τὴν ἀκοήν, ἀλλὰ αὐτήν, τῆς διανοίας.[9] Διότι καὶ αὐτοὶ (οἱ Ἀπόστολοι) ἦσαν Ἰουδαῖοι καὶ εἶχαν ἀνατραφῆ μὲ τὰς ἰδίας (παραδόσεις)· ἀλλὰ ὅμως δὲν ἐζημιώθησαν καθόλου ἀπὸ τὴν προφητείαν, ἐπειδὴ εἴχανε τὴν ρίζαν τῶν ἀγαθῶν, δηλαδὴ τὴν προαίρεσιν καὶ τὴν γνώμην, καλήν. Βλέπεις πῶς τὸ «εἰς Σᾶς ἔχει δοθῆ» δὲν ἦτο συνέπεια ἀναγκαίου περιορισμοῦ; Διότι δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν καὶ νὰ καλοτυχι-

8. Ἰεζ. 18, 23.
9. «νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει».

σθοῦν, ἂν δὲν ἦτο προσωπικόν τους τὸ κατόρθωμα. Μὴ μοῦ εἰπῇς τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ (ἡ φράσις) ἐλέγετο μὲ ἀσάφειαν· διότι ἠμποροῦσαν νὰ ἔλθουν κοντὰ (εἰς τὸν Χριστὸν) καὶ νὰ Τὸν ἐρωτήσουν, ὅπως ἀκριβῶς ἔκαναν καὶ οἱ Μαθηταί. Ἀλλὰ δὲν **E** ἠθέλησαν, ἐπειδὴ ἦσαν νωθροὶ καὶ ἀδιάφοροι. Τί λέγω, δὲν ἠθέλησαν; Ἔκαναν λοιπὸν καὶ τὰ ἀντίθετα. Διότι ὄχι μόνον δὲν ἐπίστευαν, οὔτε μονάχα δὲν ἀκούγανε, ἀλλὰ καὶ ἐπολεμούσανε, καὶ ἐδοκίμαζαν μεγίστην ἀποστροφὴν πρὸς τὰ λεγόμενα· πρᾶγμα, ποὺ παρουσιάζει τὸν προφήτην νὰ κατηγορῇ, μὲ τὴν φράσιν «μὲ δυσφορία ἀκούσανε».

Ἀλλὰ δὲν ἦσαν τέτοιοι καὶ ἐκεῖνοι· δι' αὐτὸ καὶ τοὺς καλοτύχιζε. Καὶ εἰς ἄλλην περίπτωσιν (ὁ Κύριος) τοὺς βεβαιώνει πάλιν μὲ αὐτὰ τὰ λόγια· **473** «ἀλήθεια σᾶς λέγω, πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι (ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς χρόνους) ἐπεθύμησαν νὰ ἴδουν αὐτὰ ποὺ βλέπετε καὶ δὲν τὰ εἶδαν, καὶ νὰ ἀκούσουν αὐτά, ποὺ ἀκούετε καὶ δὲν ἤκουσαν»,[10] ἐννοῶ, δηλαδή, τὴν ἐπὶ γῆς παρουσίαν μου, αὐτὰ τὰ θαύματα, τὴν φωνήν μου, τὴν διδασκαλίαν μου. Ἐδῶ πλέον τοὺς τοποθετεῖ εἰς καλυτέραν μοῖραν ὄχι μονάχα ἀπέναντι αὐτῶν τῶν χαμένων, ἀλλὰ καὶ ἀπέναντι ἐκείνων, ποὺ (εἰς τὸ παρελθὸν) ἐπέτυχαν. Καὶ ἀπὸ ἐκείνους λοιπὸν λέγει πὼς εἶναι πιὸ εὐτυχισμένοι (οἱ Μαθηταί). Τί συμβαίνει; Ὅτι αὐτοὶ βλέπουν ὄχι μονάχα ὅσα δὲν εἶδον οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐπεθύμησαν νὰ ἴδουν ἐκεῖνοι (οἱ παλαιοί). Διότι ἐνῷ ἐκεῖνοι διὰ τῆς πίστεως μόνον ἔγιναν θεαταί, αὐτοὶ τὰ βλέπουν μὲ τὰ μάτια τους καὶ ἀκόμη πιὸ καθαρά. Εἶδες, ἀκόμη, πῶς συνδέει τὴν Παλαιὰν μὲ τὴν Καινὴν Διαθήκην, **B** μὲ τὸ νὰ φανερώνῃ ἐκείνους ὄχι μονάχα νὰ γνωρίζουν τὰ μέλλοντα, ἀλλὰ καὶ μὲ σφοδρότητα νὰ τὰ ἐπιθυμοῦν; Δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν δὲ νὰ τὰ ἐπιθυμήσουν αὐτά, ἂν ἦσαν κάποιου ξένου καὶ ἀντιθέτου Θεοῦ.

«Σεῖς λοιπὸν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείραντος»,[11] λέγει· καὶ ἀναφέρει ὅλα, ὅσα προηγουμένως σᾶς ἔχω εἰπῆ, δηλαδὴ τὰ περὶ ἀδιαφορίας καὶ δραστηριότητος, τὰ περὶ δειλίας καὶ ἀνδρείας, τὰ περὶ χρημάτων καὶ ἀκτημοσύνης. Μετὰ παρουσιάζει τοὺς διαφόρους τρόπους τῆς ἀρετῆς. Διότι ὡσὰν φιλάνθρωπος, ποὺ εἶναι (ὁ Κύριος) δὲν ἐχάραξεν μόνον ἕνα δρόμον, οὔτε

10. Ματθ. 13, 17.
11. Ματθ. 13, 18.

εἶπεν ἂν κανεὶς ἂν δὲν παραγάγη ἑκατὸν χάθηκε· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ποὺ παράγει C τὰ ἑξῆντα σώζεται· καὶ ὄχι μονάχα αὐτός, ἀλλὰ καὶ αὐτός, ποὺ παράγει τὰ τριάντα. Αὐτὸ δὲ τὸ ἔκανε, διὰ νὰ καταστήση εὔκολη τὴν σωτηρίαν.

Καὶ σὺ λοιπὸν δὲν ἠμπορεῖς νὰ ἀσκήσης παρθενίαν; Νὰ νυμφευθῆς μὲ σωφροσύνην. Δὲν ἠμπορεῖς νὰ γίνης ἀκτήμων; Δῶσε ἕνα μέρος ἀπὸ ὅσα ἔχεις. Δὲν ἠμπορεῖς νὰ σηκώσης ἐκεῖνο τὸ φορτίον; Μοίρασε μὲ τὸν Χριστὸν τὰ ὑπάρχοντα. Δὲν θέλεις νὰ Τοῦ τὰ δώσης ὅλα; Δῶσε του, ἔστω, τὸ μισὸ μερίδιον, ἢ καὶ τὸ ἓν τρίτον ἀκόμη. Ἀδελφός σου εἶναι καὶ συγκληρονόμος· κάνε τον καὶ ἐδῶ συγκληρονόμον. Ὅσα θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ δώσης εἰς ἐκεῖνον, εἰς τὸν ἑαυτόν σου τὰ προσφέρεις. Δὲν ἀκοῦς τί λέγει ὁ Προφήτης; «Τοὺς ἰδικούς σου, τῆς οἰκογενείας σου, δὲν θὰ τοὺς περιφρονήσης».[12] D Ἂν λοιπὸν δὲν πρέπει συγγενεῖς νὰ περιφρονοῦμε, πολὺ περισσότερον τὸν Δεσπότην, ποὺ ἔχει ἀπέναντί σου ὄχι μονάχα τὸ δικαίωμα τῆς δεσποτείας, ἀλλὰ καὶ τῆς συγγενείας, καὶ ἄλλα πολὺ περισσότερα. Διότι μέτοχον σὲ ἔκανε τῶν ἀγαθῶν Του, καὶ χωρὶς νὰ πάρη τίποτε ἀπὸ σένα, καὶ ἄλλα κάνοντας πρῶτος ἀρχὴν τῆς ἀπεριγράπτου αὐτῆς εὐεργεσίας. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ θεωρῆται ἀξεπέραστη ἀνοησία τὸ νὰ μὴ γίνη κανεὶς καθόλου φιλάνθρωπος ἐξ ἀφορμῆς τῆς δωρεᾶς αὐτῆς, οὔτε νὰ ἀνταποδόση τὴν χάριν καὶ νὰ προσφέρη τὰ εὐτελέστερα ἀντὶ τῶν μεγαλυτέρων; Διότι Αὐτὸς μὲν σὲ κατέστησε κληρονόμον τῶν Οὐρανῶν· σὺ δὲ νὰ μὴ τοῦ δώσης E οὔτε ἕνα μέρος ἀπὸ τὰ γήϊνα; Αὐτός, χωρὶς σὺ νὰ κατορθώσης τίποτα, καὶ ἐχθρὸς ἀκόμη ποὺ ἦσουν (ἀπέναντί Του), συνεφιλιώθη μαζί σου· σὺ λοιπὸν δὲν προσφέρεις οὔτε τὴν εὐγνωμοσύνην σου πρὸς φίλον καὶ εὐεργέτην; Μήπως ὅμως δὲν εἶναι δίκαιον, καὶ πέραν ἀπὸ τὴν Βασιλείαν καὶ πέραν ἀπὸ ὅλας (τὰς ἄλλας εὐεργεσίας), νὰ ἔχη χάριν κανεὶς εἰς Αὐτόν, δι' αὐτὴν καὶ μόνην τὴν δωρεὰν (τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον); Διότι καὶ οἰκέται, ὁσάκις προσκαλοῦν δεσπότας διὰ νὰ τοὺς παραθέσουν γεῦμα, νομίζουν, πὼς δὲν προσφέρουν, ἀλλὰ λαμβάνουν.[13] Ἐδῶ ὅμως συνέβη ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον. 472 A Ἐπειδὴ δὲν ἐκάλεσεν ὁ οἰκέτης τὸν δεσπότην, ἀλλὰ πρῶτος ὁ δεσπότης (ἐκάλεσεν) τὸν οἰκέτην εἰς τὸ τραπέζι Του· σὺ λοιπὸν οὔτε μετὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν τιμὴν τὸν προσκαλεῖς; Πρῶτος σὲ ἔβαλλε κάτω ἀπὸ τὴν στέγην Του· σὺ λοιπὸν οὔτε δεύτερος (δὲν τὸ κάνεις); Ὅταν ἦσουν γυμνὸς σὲ ἐνέδυσε· σὺ λοιπὸν οὔτε μετὰ ἀπὸ αὐτά, ὅταν εἶναι ξένος, δὲν τὸν εἰσάγεις (εἰς τὸ σπίτι σου); Πρῶτος σὲ ἐπότισε ἀπὸ τὸ ποτήριόν Του· σὺ δὲν τοῦ προσφέρεις οὔτε ὀλίγον κρύο νερό; Σὲ ἐπότισε μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· σὺ δὲν ἱκανοποιεῖς οὔτε τὴν σωματικὴν δίψαν; Σὲ ἐπότισε Πνεῦμα, ἐνῷ εἶσαι ἄξιος κολάσεως· σὺ λοιπὸν τὸν περιφρονεῖς διψασμένον, καὶ ὅλα αὐτὰ μάλιστα ὅταν πρόκειται νὰ τὰ κάνης ἀπὸ τὰ ἰδικά Του (ἀγαθά); Διότι δὲν θεωρεῖς μεγάλο πρᾶγμα τὸ νὰ κρατᾶς B εἰς τὰ χέρια σου τὸ ποτήριον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ πίη ὁ Χριστὸς καὶ νὰ τὸ φέρης εἰς τὸ στόμα σου; Δὲν ἔχεις ὑπ' ὄψιν σου, ὅτι μονάχα εἰς τὸν ἱερέα ἐπιτρέπεται νὰ προσφέρη τὸ ποτήριον τοῦ αἵματος; Ἐγὼ ὅμως, λέγει, δὲν δίδω προσοχὴν εἰς τίποτε ἀπὸ αὐτά· ἀλλὰ δέχομαι καὶ ἂν ὁ ἴδιος (ὁ ἱερεὺς) τὸ προσφέρης· καὶ ἂν εἶσαι λαϊκός, δὲν περιφρονῶ. Καὶ δὲν ἀπαιτῶ αὐτὸ ποὺ ἔδωσα· διότι δὲν ζητῶ αἷμα, ἀλλὰ κρύο νερό. Σκέψου καλὰ ποῖον ποτίζεις, καὶ φρίξε. Βάλε το καλὰ εἰς τὸν νοῦν σου, ὅτι σὺ γίνεσαι ἱερεὺς τοῦ Χριστοῦ, προσφέρων μὲ τὸ ἴδιον τὸ χέρι σου, ὄχι σάρκα, ἀλλὰ ἄρτον, ὄχι αἷμα, ἀλλὰ ἕνα ποτήρι κρύο νερό.[14] Σὲ ἐνέδυσε μὲ τὸ ἱμάτιον τῆς σωτηρίας, καὶ σὲ ἐνέδυσε μὲ τὸν ἑαυτόν Του· σὺ νὰ Τὸν ἐνδύσης, ἔστω καὶ μὲ (τὸ ἔνδυμα, ποὺ θὰ προσφέρης εἰς) τὸ παιδί.

Σὲ κατέστησεν ἔνδοξον εἰς τοὺς οὐρανούς· σὺ C ἀπάλλαξε ἀπὸ τὸ τρεμούλιασμα, καὶ τὴν γυμνότητα, καὶ τὴν ἀσχημοσύνην (τὸν ἀδελφόν σου). Σὲ ἔκανε συμπολίτην μὲ τοὺς Ἀγγέλους· σύ, τοὐλάχιστον, πρόσφερε εἰς Αὐτὸν μίαν θεσσύλαν κάτω ἀπὸ τὴν στέγην σου· δῶσε Του, ἐπὶ τέλους, ἕνα σπιτάκι, ὅπως εἰς τὸν ὑπηρέτην σου· δὲν περιφρονῶ αὐτὸ δὰ τὸ (ἀσήμαντον) καταφύγιον, καὶ μάλιστα ὅταν πρὸς χάριν σου ἄνοιξα ὁλόκληρον τὸν οὐρανόν. Σὲ ἐλευθέρωσα ἀπὸ μία κατασκότεινη φυλακή· ἐγὼ δὲν ἀπαιτῶ αὐτὸ τὸ ἴδιο, οὔτε λέγω, ἀπάλλαξέ

12. Ἡς. 58, 7.

13. Ὁ ἱερὸς συγγραφεὺς ἐξαίρει τὴν χαρὰν καὶ τὴν τιμὴν ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ δεσπότου εἰς τὸ ταπεινὸν περιβάλλον τοῦ οἰκέτου. Εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ ὀνομάζομεν «συγκατάβασιν» Θεοῦ!

14. Ἐδῶ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἀναφέρεται εἰς τὸν παλαιὸν τρόπον Μεταλήψεως, καθ' ὃν μετελάμβανον καὶ οἱ πιστοὶ κεχωρισμένως ἐκ τοῦ Ἁγίου Ποτηρίου.

με καὶ σύ· ἀλλὰ ἔστω καὶ ἂν μὲ ἴδῃς (μὲ ἀγάπην), ὅταν θὰ εἶμαι δεμένος, μοῦ εἶναι ἀρκετὸν νὰ παρηγορηθῶ.

Ἐνῷ ἤσουν νεκρός, σὲ ἀνέστησα· ἐγὼ ἀπὸ ἐσὲ δὲν ἀπαιτῶ τὸ ἴδιο, ἀλλὰ λέγω, μονάχα, νὰ μὲ ἐπισκεφθῇς ὅταν ἀρρωσταίνω. Ὅταν λοιπὸν εἶναι τόσον μεγάλα αὐτά, ποὺ μᾶς ἔχει δώσει καὶ τόσον ἀσήμαντα **D** αὐτά, ποὺ ἀπαιτεῖ ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ οὔτε αὐτὰ Τοῦ προσφέρομεν, πόσης, ἄραγε, τιμωρίας εἰς τὴν γέενναν δὲν θὰ εἴμεθα ἄξιοι; Δικαιολογημένα θὰ πᾶμε εἰς τὸ πῦρ, ποὺ ἔχει ἑτοιμασθῆ διὰ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους του, ἐφ' ὅσον εἴμεθα πιὸ ἀναίσθητοι καὶ ἀπὸ τοὺς λίθους. Διότι, εἰπέ μου, πόση ἀναισθησία (ὑπάρχει), ὅταν, ἀφοῦ ἐλάβαμε τόσα καὶ ἀφοῦ πρόκειται νὰ λάβωμεν τόσα, παραμένομεν δοῦλοι χρημάτων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα, μετὰ ἀπὸ ὀλίγον, θὰ ἀποσπασθοῦμε καὶ ἀθέλητα; Καὶ ἄλλοι μὲν καὶ τὴν ζωήν των προσέφεραν καὶ τὸ αἷμα τους ἔχυσαν· σὺ λοιπὸν οὔτε τὰ περιττὰ δὲν ἀπορρίπτεις χάριν τῶν οὐρανῶν, χάριν τῶν τόσων στεφάνων; Καὶ διὰ ποίαν συγγνώμην θὰ ἠμποροῦσες νὰ εἶσαι ἄξιος καὶ ποίαν ἀπολογίαν **E** (θὰ εἶχες), ὅταν εὐχαρίστως ἔρριπτες τὰ πάντα εἰς τὸν σπόρον τῆς γῆς καὶ ὅταν ἐδάνειζες ἀνθρώπους τίποτα δὲν ἐτσιγκουνεύεσο, εἰς τὸ νὰ διατρέφῃς ὅμως τὸν Δεσπότην, διὰ μέσου τῶν πενήτων, ἐφαίνεσο ὠμὸς καὶ ἀπάνθρωπος;

Ἀφοῦ λοιπὸν βάλωμεν καλὰ εἰς τὸν νοῦν μας ὅλα αὐτὰ καὶ ἀφοῦ λογαριάσωμεν αὐτά, ποὺ ἔχομεν λάβει καὶ αὐτά, ποὺ πρόκειται νὰ λάβωμεν, αὐτὰ ποὺ ζητᾶμε (ἀπὸ τὸν Θεόν), ἂς δείξωμεν ὅλην μας τὴν φροντίδα εἰς τὰ πνευματικά.

480 Ἂς γίνωμεν, ἐπὶ τέλους, ἥμεροι καὶ φιλάνθρωποι, διὰ νὰ μὴ ἐπισύρωμεν ἐπάνω μας τὴν συντριπτικὴν καταδίκην. Διότι τί δὲν θὰ εἶναι ἱκανὸν νὰ μᾶς κατακρίνῃ; Τὸ ὅτι ἀπελαύσαμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν τόσα πολλὰ καὶ σπουδαῖα; τὸ ὅτι δὲν ἐζητήσαμεν κανένα ἀξιόλογον; τὸ ὅτι ἐζητήσαμεν τέτοια, ποὺ καὶ παρὰ τὴν θέλησίν μας, θὰ ἐγκαταλείψωμεν ἐδῶ; τὸ ὅτι ἐπεδείξαμεν ὑπέρμετρον ἀγάπην εἰς τὰ βιωτικά; Διότι τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ καὶ μόνον του εἶναι ἱκανὸν νὰ μᾶς καταδικάσῃ· ὅταν λοιπὸν συντρέξουν ὅλα μαζί, ποία θὰ εἶναι τότε ἡ ἐλπὶς τῆς σωτηρίας μας;

Διὰ νὰ ἀποφύγωμεν λοιπὸν ὅλην αὐτὴν τὴν καταδίκην, ἂς δείξωμεν κάποια γενναιοδωρία **B** πρὸς τοὺς

πτωχούς. Διότι ἔτσι θὰ ἀπολαύσωμεν ὅλων καὶ τῶν ἐδῶ καὶ τῶν ἐκεῖ ἀγαθῶν· τὰ ὁποῖα εὔχομαι νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΣΤ' (46)

(Ματθ. ιγ', 24 - 33)

«Ἄλλην παραβολὴν τοὺς ἀνέφερε, λέγων· Εἶναι ὁμοία ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν μὲ ἕνα ἄνθρωπον, ποὺ ἔσπειρεν εἰς τὸ χωράφι του καλὸν σπέρμα. Τὴν ὥραν ὅμως, ποὺ ἐκοιμῶντο οἱ ἄνθρωποί του, ἦλθεν ὁ ἐχθρός του καὶ ἔσπειρε ζιζάνια C ἀνάμεσα εἰς τὸ σιτάρι καὶ ἔφυγε. Ὅταν δὲ ἐβλάστησε τὸ σιτάρι καὶ ἔβγαλε στάχυα, τότε ἐφάνηκαν καὶ τὰ ζιζάνια. Ἀφοῦ λοιπὸν προσῆλθον οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου, τοῦ εἶπον· Κύριε, Σὺ δὲν ἔσπειρες καλὸν σπόρον εἰς τὸ χωράφι σου; Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ἔχουν (φυτρώσει) τὰ ζιζάνια; Ἐκεῖνος δὲ τοὺς ἀπήντησε· αὐτὸ τὸ ἔκανεν ἄνθρωπος ἐχθρός. Οἱ δὲ δοῦλοι τοῦ εἶπον· θέλεις λοιπὸν νὰ πᾶμε καὶ νὰ τὰ μαζέψωμε; Ἐκεῖνος πάλιν, ἀπήντησεν· ὄχι· μήπως, καθὼς μαζεύετε τὰ ζιζάνια, ξερριζώσετε μαζὶ μὲ αὐτὰ καὶ τὸ σιτάρι. Ἀφήσατέ τα D νὰ μεγαλώσουν καὶ τὰ δύο μέχρι (τὴν ἐποχὴ) τοῦ θερισμοῦ» (Ματθ. 13, 24 - 30).

Ποία ἡ διαφορὰ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς προηγουμένης παραβολῆς; Ἐκεῖ (εἰς τὴν προηγουμένην) ὁμιλεῖ δι' ἐκείνους, ποὺ δὲν ἔχουν προσέξει καθόλου εἰς Αὐτόν, ἀλλ' ἀπεμακρύνθησαν καὶ ἀπέρριψαν τὸν σπόρον· ἐνῷ ἐδῶ λέγει διὰ τὰ συστήματα τῶν αἱρετικῶν. Διότι, διὰ νὰ μὴ ἀναστατώσῃ αὐτὸ τοὺς μαθητάς, καὶ αὐτὸ τὸ προλέγει, μετὰ τὴν διδασκαλίαν, ποὺ τοὺς ἔκανε, διατὶ ὁμι-

λεῖ μὲ παραβολάς. E Ἐκείνη λοιπὸν ἡ παραβολὴ λέγει πὼς δὲν ἐδέχθησαν (τὴν διδασκαλίαν), αὐτὴ δὲ (λέγει) πὼς (τὴν) ἐδέχθησαν καὶ ἀπατεῶνες. Διότι καὶ αὐτὸ εἶναι μέθοδος τοῦ Διαβόλου, τὸ νὰ σερβίρῃ πάντοτε ὕπουλα τὴν πλάνην, μαζὺ μὲ τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ τὴν καμουφλάρῃ μὲ τὰ ὁμοιώματα (τῆς ἀληθείας), ὥστε νὰ αἰχμαλωτίζῃ εὔκολα αὐτούς, ποὺ αἰχμαλωτίζονται εὔκολα. Δι' αὐτὸ καὶ ὄχι ἄλλο σπέρμα, ἀλλὰ ζιζάνια ὀνομάζει, αὐτό, ποὺ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν, ὁμοιάζει κάπως μὲ τὸν σῖτον. **481** Μετὰ ἐκθέτει καὶ τὸν τρόπον τῆς κακοβούλου ἐνεργείας. «Ὅταν ἐκοιμῶντο οἱ ἄνθρωποι», λέγει.

Δὲν κρεμᾶ καὶ μικρὸν κίνδυνον, ἀπ' ἐδῶ, ἐπάνω εἰς τοὺς ἄρχοντας, εἰς αὐτούς, πού, κυρίως, ἔχουν ἐμπιστευθῆ τὴν φρούρησιν τοῦ χωραφιοῦ. Ὄχι δὲ μόνον εἰς τοὺς ἄρχοντας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀρχομένους. Δείχνει δὲ πὼς καὶ ἡ πλάνη ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ μετὰ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν· πρᾶγμα ποὺ τὸ ἐπιβεβαιώνουν τὰ ἴδια τὰ γεγονότα. Πράγματι μετὰ ἀπὸ τοὺς Προφήτας (ἐνεφανίσθησαν) οἱ ψευδοπροφῆται· καὶ μετὰ τοὺς Ἀποστόλους, οἱ ψευδαπόστολοι· καὶ μετὰ τὸν Χριστὸν ὁ Ἀντίχριστος. Διότι ἂν δὲν ἰδῇ ὁ Διάβολος τί θὰ ἀπομιμηθῇ, ἢ ἐναντίον τείνων θὰ ἐνεργήσῃ κακοβούλως, οὔτε ἐπιχειρεῖ τίποτα, οὔτε γνωρίζει.

Καὶ τώρα, λοιπόν, ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι ὁ ἕνας ἔκανεν ἑκατόν, ὁ ἄλλος ἑξῆντα, ὁ ἄλλος τριάντα, B ἀκολουθεῖ εἰς τὸ ἑξῆς ἄλλον δρόμον. Ἀφοῦ δηλαδὴ δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἀποσπάσῃ αὐτό, ποὺ ἐριζοβόλησε, οὔτε νὰ τὸ ἀποπνίξῃ (μὲ τὰ ἀγκάθια), οὔτε νὰ τὸ κατακαύσῃ, σκέπτεται νὰ κάνῃ τὸ κακὸ μὲ ἄλλην ἀπάτην, παρεμβάλλοντας (εἰς τὸν ἀγρὸν) τὰς πλάνας του.

Καὶ τί διαφέρουν, λέγει, αὐτοί, ποὺ κοιμῶνται, ἀπὸ αὐτούς, ποὺ παρομοιάζονται μὲ τὸν δρόμον; Διότι ἐκεῖ ἀμέσως ἥρπασε (τὸν σπόρον ἀπὸ τὸν δρόμον)· δὲν τὸν ἄφησε οὔτε νὰ ριζώσῃ· ἐνῷ ἐδῶ χρειάσθηκε πιὸ πολύπλοκον (μέθοδον ἐνεργείας). Αὐτὰ δὲ τὰ λέγει ὁ Χριστός, διότι θέλει νὰ μᾶς διδάξῃ ὅτι πάντοτε πρέπει νὰ εἴμεθα ξυπνητοί. Ἐπειδὴ καὶ ἂν ἀκόμα, λέγει, ἀποφύγῃς ἐκείνας τὰς βλάβας, ὑπάρχει καὶ ἄλλη βλάβη. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖ ἡ καταστροφὴ γίνεται μὲ τὸν δρόμον, καὶ τὴν πέτραν, καὶ τὰ ἀγκάθια, ἔτσι καὶ ἐδῶ (ἡ καταστροφὴ ἐπέρχεται) C μὲ τὸν ὕπνον· ὥστε χρειάζε-

ται ἀδιάκοπος ἐπιφυλακή. Δι' αὐτό καί ἔλεγεν «ὅποιος ὑπομένει μέχρι τό τέλος αὐτός θά σωθῇ».[1]

Κάτι τέτοιο ἔγινε καί εἰς τήν ἀρχήν. Πολλοί ἀπό τούς προεστῶτας ἔβαζαν μέσα εἰς τάς ἐκκλησίας πονηρούς ἄνδρας, πού ἦσαν κρυπτοαιρετικοί καί διηυκόλυναν πάρα πολύ νά ἐπιτύχουν αὐτά τά κακόβουλα σχέδια (τοῦ Διαβόλου).[2] Διότι δέν χρειάζεται πλέον ὁ Διάβολος νά κουρασθῇ, ὅταν φυτεύσῃ ἐκείνους ἀνάμεσα (εἰς τούς πιστούς). Καί πῶς εἶναι δυνατόν, λέγει, νά μή κοιμᾶται; Διά τόν φυσικόν, βεβαίως, ὕπνον (αὐτό) δέν εἶναι δυνατόν. Διά τόν ὕπνον ὅμως τῆς προαιρέσεως εἶναι δυνατόν. Δι' αὐτό καί ὁ Παῦλος ἔλεγεν· **D** «παραμένετε ξυπνητοί, σταθῆτε ἀμετακίνητοι εἰς τήν πίστιν».[3] Μετά δείχνει πώς τό πρᾶγμα εἶναι καί περιττόν, ὄχι μονάχα βλαβερόν. Διότι ἀφοῦ πλέον καλλιεργηθῇ τό χωράφι καί δέν ὑπάρχει ἀνάγκη ἀπό τίποτε, τότε ἔρχεται ὁ Διάβολος καί σπέρνει κρυφά· αὐτό ἀκριβῶς κάμνουν καί οἱ αἱρετικοί, οἱ ὁποῖοι διά τίποτε ἄλλο, παρά μόνον διά κενοδοξίαν, ρίπτουν μέσα (εἰς τήν ἀλήθειαν) τό δηλητήριόν των.

Ὄχι δέ μόνον ἐδῶ, ἀλλά καί εἰς τάς ἑπομένας φράσεις ὑπογραμμίζει (ὁ Κύριος) μέ ἀκρίβειαν ὁλόκληρον τήν ὑποκρισίαν των. Διότι λέγει «ὅταν ἐβλάστησε τό χορτάρι καί ἔκανε καρπόν, τότε ἐφάνησαν καί τά ζιζάνια», πρᾶγμα πού κάμνουν καί αὐτοί. Εἰς τήν ἀρχήν δηλαδή κρύπτουν ἐπιμελῶς τήν πλάνην των· ὅταν ὅμως ξεθαρρευθοῦν **E** (εἰς τήν συζήτησιν) καί κάποιος τούς ἐπιτρέψει νά ὁμιλήσουν, τότε χύνουν τό δηλητήριον. Διά ποίαν δέ αἰτίαν (ὁ Κύριος) παρουσιάζει τούς δούλους νά ἀναφέρουν αὐτό, πού ἔγινε; Διά νά εἰπῇ, ὅτι δέν πρέπει νά τούς φονεύσουν. Χαρακτηρίζει δέ αὐτόν ὡς ἐχθρόν ἄνθρωπον, διά τήν βλάβην, πού προξενεῖ εἰς τούς ἀνθρώπους. Ἡ βλαβερά, λοιπόν, ἐνέργεια (τοῦ Διαβόλου) στρέφεται ἐναντίον μας· ἡ ἀρχή ὅμως τῆς βλαβερᾶς αὐτῆς ἐνεργείας προῆλθεν ὄχι ἀπό τήν ἔχθραν (τοῦ Διαβόλου) ἐναντίον μας, ἀλλ' ἀπό τό μῖσος του πρός τόν Θεόν. **182** Ἀπό αὐτό γίνεται φανερόν, ὅτι ὁ Θεός μας

1. Μαρκ. 10, 22.
2. Ἐνταῦθα ἀναφέρεται ὁ ἱερός Χρυσόστομος εἰς τήν πρώτην περίοδον τῆς Ἐκκλησίας, πρίν διαμορφωθῇ ἡ παράδοσις, ὅπου οἱ διάφοροι ὁμιληταί εἰς τάς συνάξεις ἀπεπειρῶντο νά ἑρμηνεύσουν τόν λόγον τοῦ Θεοῦ, κατά τήν προσωπικήν των κρίσιν.
3. Α' Κορινθ. 16, 13.

ἀγαπᾷ περισσότερον, ἀπό ὅσον ἡμεῖς τούς ἑαυτούς μας.

Πρόσεξε δέ (νά ἰδῇς) καί ἀπό ἄλλοῦ τήν κακουργίαν τοῦ διαβόλου. Διότι δέν ἔσπειρεν πρίν ἀπό αὐτόν, ἐπειδή δέν θά εἶχε τίποτε νά καταστρέψῃ· ἀλλ' ὅταν πλέον εἶχε συμπληρωθῇ ἡ καλλιέργεια, διά νά καταστρέψῃ τάς φροντίδας τοῦ γεωργοῦ· ἔτσι λοιπόν ἐπειδή ἐχθρεύετο ἐκεῖνον (τόν Ἐπουράνιον Γεωργόν) τά ἔκαμνε ὅλα. Σκέψου ὅμως καί τήν φιλοστοργίαν τῶν ὑπηρετῶν. Βιάζονται νά ξερριζώσουν ἀμέσως τά ζιζάνια, ἄν καί δέν ἐνεργοῦν συνετά· αὐτό βέβαια δείχνει τό ἐνδιαφέρον τους διά τόν σπόρον καί ὅτι ἀπέβλεπαν εἰς ἕνα μονάχα, ὄχι πῶς θά τιμωρηθῇ ἐκεῖνος, ἀλλά πῶς νά μή χαθοῦν οἱ ριφθέντες (εἰς τήν γῆν) σπόροι· διότι βεβαίως δέν ἦτο αὐτό τό ἀπολύτως ἀναγκαῖον. Δι' αὐτό σκέπτονται, πῶς νά **B** ἀφαιρέσουν σύντομα τήν ἀσθένειαν.

Καί οὔτε αὐτό τό θέλουν ἀμέσως· διότι δέν παίρνουν μόνοι των τήν ἀπόφασιν, ἀλλά περιμένουν τί θά τούς εἰπῇ ὁ Δεσπότης (των) καί τόν ἐρωτοῦν «θέλεις». Τί (ἀπαντᾷ) λοιπόν ὁ Δεσπότης; Τούς ἐμποδίζω «μήπως», τούς λέγει, «ξερριζώσετε μαζί μέ αὐτά καί τό σιτάρι». Τό ἔλεγε δέ αὐτό, διά νά ἐμποδίσῃ νά γίνωνται αἱματηροί πόλεμοι καί σφαγαί.[4] Διότι δέν πρέπει νά φονεύσῃς αἱρετικόν· ἐπειδή ἐπρόκειτο νά ἐγερθῇ εἰς τήν Οἰκουμένην ἄσπονδος πόλεμος.

Μέ αὐτάς, λοιπόν, τάς δύο σκέψεις τούς συγκρατεῖ· μέ τήν μίαν νά μή καταστραφῇ τό σιτάρι· μέ τήν ἄλλην, νά ἀφήσουν τήν κόλασιν διά τούς ὁπωσδήποτε ἀθεράπευτα ἀσθενεῖς (αἱρετικούς). Ὥστε ἄν θέλῃς καί αὐτοί νά τιμωρηθοῦν καί ὁ σῖτος νά μή βλαβῇ, **C** περίμενε τόν κατάλληλον καιρόν (Δευτέραν παρουσίαν).

Τί δέ (σημαίνει) «νά μή ξερριζώσετε μαζί μέ αὐτά τό σιτάρι»; Ἤ αὐτό λέγει, ὅτι ἄν πρόκειται νά πάρετε τά ὅπλα καί νά κατασφάζετε τούς αἱρετικούς, κατ' ἀνάγκην θά πίπτουν μαζί καί πολλοί ἀπό τούς ἁγίους· ἤ ὅτι πολλοί, ἀπ' αὐτά τά ζιζάνια, εἶναι πιθανόν νά μεταβληθοῦν καί νά γίνουν σιτάρι.[5] Ἄν λοιπόν σπεύσετε καί τούς ξερριζώσετε, καταστρέφετε αὐτό, πού εἶναι ἐνδε-

4. Ἀξιοθαύμαστος ἡ θέσις αὐτή τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου! Πράγματι πόσοι αἱματηροί πόλεμοι δέν ἔγιναν κυρίως εἰς τόν χῶρον τῆς παπωσύνης μεταξύ αἱρετικῶν.
5. Προφανῶς ἐνταῦθα ὁ ἱερός Χρυσόστομος ὑπαινίσσεται τάς ἐφαμάρτους ὑπερβολάς ἀπό τόν ἀδιάκριτον φανατισμόν.

χόμενον νὰ γίνῃ σιτάρι, αὐτούς, δηλαδή, ποὺ ἠμπορεῖ νὰ μεταβληθοῦν καὶ νὰ γίνουν καλύτεροι, ἂν δὲν τοὺς φονεύσετε.[5α]» Δὲν ἐμποδίζει, λοιπόν, ὁ Κύριος νὰ παρεμποδίζουν τὴν δρᾶσιν τῶν αἱρετικῶν, καὶ νὰ τοὺς ἀποστομώνουν καὶ νὰ τοὺς κόβουν τὴν ἀναίδειαν καὶ νὰ διαλύουν τὰ συνέδριά των καὶ τὰς συνάξεις των· ἀλλ' (ἐμποδίζει) νὰ τοὺς φονεύουν καὶ νὰ τοὺς κατασφάζουν. Πρόσεξε **D** σὺ τώρα τὴν πραότητά του πῶς δὲν ὁμιλεῖ ἀπαγορευτικά, οὔτε ἐμποδίζει, ἀλλὰ ἁπλῶς ὑποβάλλει (εἰς τοὺς ἀκροατάς) σκέψεις. Τί λοιπὸν (θὰ συμβῇ) ἂν μείνουν μέχρι τέλους τὰ ζιζάνια; «Τότε θὰ εἰπῶ εἰς τοὺς θεριστάς· μαζεύσατε πρῶτα τὰ ζιζάνια, καὶ δέσατέ τα σὲ δέματα, διὰ νὰ τὰ κατακαύσετε». Τοὺς ὑπενθυμίζει, πάλιν, τὰ λόγια τοῦ Ἰωάννου,[6] ποὺ παρουσιάζουν τὸν ἴδιον τὸν Κριτὴν καὶ λέγει, πὼς ἕως ὅτου παραμένουν κοντὰ εἰς τὸ σιτάρι, πρέπει νὰ τὸ εὐσπλαγχνίζωνται. **E** Διότι ἐνδέχεται νὰ γίνουν σιτάρι· ὅταν ὅμως φύγουν ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν, χωρὶς νὰ ἔχουν κερδίσει τίποτα, τότε κατ' ἀνάγκην θὰ ὑποστοῦν τὴν ἀπαραίτητον δίκην. «Θὰ εἰπῶ εἰς τοὺς θεριστάς», λέγει, «μαζεύσατε πρῶτα τὰ ζιζάνια». Διατί πρῶτα; Διὰ νὰ μὴ φοβηθοῦν οὗτοι (οἱ θερισταί), ὅτι μαζὶ μὲ αὐτὰ (τὰ ζιζάνια) θὰ πάρουν καὶ τὸ σιτάρι. «Καὶ δέσατε αὐτὰ σὲ δεμάτια, διὰ νὰ τὰ καύσετε· τὸ δὲ σιτάρι συγκεντρώσατέ το εἰς τὴν ἀποθήκην».

483 Ἄλλην παραβολὴν ἐδίδαξεν εἰς αὐτοὺς καὶ εἶπεν· «ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν ὁμοιάζει μὲ κόκκον σιναπιοῦ».[7] Ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι ἀπὸ τὸν (ριπτόμενον εἰς τὸ χωράφι) σπόρον, τρία μέρη χάνονται καὶ ἕνα μονάχα διασώζεται· καὶ ὅτι εἰς αὐτὸ τὸ διασωζόμενον μέρος προξενεῖται (ἀπὸ τὰ ζιζάνια) τόση μεγάλη βλάβη, διὰ νὰ μὴ λέγουν λοιπὸν (οἱ Μαθηταὶ) καὶ (τότε) ποῖοι καὶ πόσοι θὰ εἶναι οἱ πιστοί; ἀποβάλλει καὶ αὐτὸν τὸν φόβον, καὶ τοὺς στηρίζει, μὲ τὴν παραβολὴν τοῦ σιναπιοῦ, εἰς τὴν πίστιν καὶ δείχνει, ὅτι ὁπωσδήποτε θὰ ἁπλωθῇ τὸ κήρυγμα. Δι' αὐτὸ παρουσίασε τὴν εἰκόνα τοῦ λαχάνου (σιναπιοῦ), ποὺ τόσον καταπληκτικὰ ταιριάζει μὲ τὴν πε-

5α. Διὰ νὰ ἀποδοθῇ τὸ νόημα, κατ' ἀνάγκην, ἐχρησιμοποιήσαμεν τὴν γραφὴν «μὴ ἀναιροῦντες» ἑτέρου χειρογράφου.

6. «οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ». (Ματθ. 3, 12).

7. Ματθ. 13, 31 - 32.

ρίπτωσιν, **B** «Αὐτὸς ὁ σπόρος» — λέγει — «εἶναι ὁ μικρότερος ἀπὸ ὅλα τὰ σπέρματα· ὅταν ὅμως (ριφθῇ εἰς τὸ χωράφι) καὶ μεγαλώσῃ, εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλα τὰ λάχανα· καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε νὰ ἔλθουν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ νὰ φωλιάσουν εἰς τὰ κλαδιά του». (Μὲ τὴν εἰκόνα αὐτὴν) ἠθέλησεν ὁ Κύριος νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἰσχυρὰν ἀπόδειξιν τοῦ μεγέθους. Ἔτσι λοιπὸν — λέγει — θὰ συμβαίνῃ καὶ εἰς τὸ κήρυγμα. Διότι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους πιὸ ἀδύνατοι ἦσαν οἱ Μαθηταί, καὶ ἀπὸ ὅλους οἱ πιὸ ἀσήμαντοι· ἐπειδὴ ὅμως ἦτο μεγάλη ἡ δύναμις, ποὺ εἶχαν μέσα των, (τὸ κήρυγμά των) ἐξαπλώθηκε εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Οἰκουμένης.

Μετὰ προσθέτει εἰς αὐτὴν τὴν εἰκόνα καὶ τὴν (παραβολὴν) τοῦ ζυμαριοῦ καὶ λέγει· «ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν ὁμοιάζει μὲ προζύμι, ποὺ τὸ ἐπῆρε μία γυναίκα καὶ τὸ ἀνακάτεψε μὲ πολὺ ἀλεύρι, μέχρι ποὺ ζυμώθηκε ὁλόκληρος ἡ ποσότης».[8] **C** Ὅπως δηλαδὴ ἀκριβῶς τὸ προζύμι μεταβάλλει μὲ τὴν δύναμίν του τὸ πολὺ ἀλεύρι, ἔτσι καὶ σεῖς θὰ μετακινήσετε (πρὸς εὐσέβειαν) ὅλον τὸν κόσμον. Καὶ πρόσεξε πόσον συνετὸν εἶναι τὸ ἐπιχείρημα. Διότι ἐπικαλεῖται αὐτά, ποὺ συμβαίνουν εἰς τὴν φύσιν, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνα (τὰ φυσικὰ φαινόμενα) εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ γίνουν, ἔτσι καὶ αὐτά. Μὴ μοῦ λέγῃς λοιπὸν αὐτό· τί θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ κάμωμεν δώδεκα ἄνθρωποι, ὅταν πέσωμεν εἰς ἕνα τόσον μεγάλο πλῆθος; Διότι αὐτὸ πρὸ παντὸς κάνει νὰ λάμψῃ ἡ δύναμίς σας, τὸ νὰ ἀναμιχθῆτε, δηλαδή, μὲ τὸ πλῆθος καὶ νὰ μὴ ἀποφύγετε. Ὅπως λοιπὸν ἀκριβῶς τὸ προζύμι μεταβάλλει τὸ ζυμάρι,[9] ὅταν εὑρεθῇ κοντὰ εἰς τὸ μῖγμα τοῦ ἀλεύρου, καὶ ὄχι ἁπλῶς κοντά, ἀλλὰ ἔτσι, ποὺ νὰ ἀνακατευθῇ μαζί του (διότι δὲν εἶπεν ἁπλῶς ἐτοποθέτησε, ἀλλὰ ἔχωσε μέσα εἰς τὸ μῖγμα), ἔτσι σεῖς ὅταν ἔλθετε **D** εἰς ἐπαφὴν καὶ ἀναμιχθῆτε μὲ αὐτούς, ποὺ σᾶς πολεμοῦν, τότε θὰ τοὺς νικήσετε.[10] Καὶ καθὼς (τὸ προζύμι) ἐκεῖνο σκεπάζεται τελείως (ἀπὸ τὸ μῖγμα τοῦ ἀλεύρου), δὲν ἐξαφανίζεται ὅμως, ἀλλὰ σιγὰ - σιγὰ μεταβάλλει τὰ στοιχεῖα τοῦ μίγματος σὲ ζυμάρι· μὲ τὸν

8. Ματθ. 13, 32 - 33.

9. Α' Κορινθ. 5, 6.

10. Ἐδῶ κυρίως ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος δὲν ἐννοεῖ τὴν κατόπιν ἀγῶνος ὑπεροχὴν καὶ νίκην, ἀλλὰ τήν, διὰ τοῦ ἐναρέτου παραδείγματος καὶ τῆς ἁγιότητος τοῦ βίου, μεταστροφὴν τῆς ζωῆς τῶν ἐχθρῶν τῆς Πίστεως.

ἴδιον τρόπον θὰ συμβῇ τὸ ἴδιο καὶ εἰς τὸ κήρυγμα. Μὴ φοβηθῆτε, λοιπόν, ἐπειδὴ Σᾶς εἶπα ὅτι εἶναι πολλοὶ οἱ πειρασμοί· διότι ἔτσι θὰ λάμψετε καὶ θὰ ἐπικρατήσετε. Τρία δὲ σάτα[11] ἐδῶ λέγει τὰ πολλά· διότι τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν τὸν χρησιμοποιεῖ διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ πλήθους.

Ἂς μὴ θαυμάσῃς δέ, ἂν ἀναφέρῃ σπόρον καὶ ζύμην, ἐνῷ συζητεῖ διὰ τὴν Βασιλείαν (τῶν Οὐρανῶν)· διότι ὁμιλεῖ πρὸς ἀνθρώπους ἀμαθεῖς καὶ ἁπλοῦς, ποὺ ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ αὐτὰ διὰ νὰ βεβαιωθοῦν. E Διότι ἦσαν τόσον πολὺ ἁπλοϊκοὶ ὥστε καὶ μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ νὰ ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ πολλὴν ἐξήγησιν. Ποῦ εἶναι λοιπὸν τὰ παιδιὰ τῶν Ἑλλήνων;[12] Ἂς μάθουν τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, καθὼς βλέπουν τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων καὶ ἀπὸ δύο λόγους ἂς τὸν προσκυνοῦν, ὅτι, δηλαδή, καὶ προεῖπε ἕνα τόσον μεγάλο πρᾶγμα, καὶ τὸ ἐξεπλήρωσε. Διότι Αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι, ποὺ ἔβαλε μέσα εἰς τὴν ζύμην τὴν δύναμιν. **484** Δι' αὐτὸ καὶ ἀνεκάτεψε μὲ τὸ πλῆθος (τῶν ἀνθρώπων) αὐτούς, ποὺ Τὸν πιστεύουν διὰ νὰ μεταδώσωμεν εἰς τοὺς ἄλλους ἀπὸ τὴν εὐσέβειά μας.

Κανείς, λοιπόν, ἂς μὴ προφασίζεται τὸ ὀλίγον. Διότι ἡ δύναμις τοῦ κηρύγματος εἶναι μεγάλη καὶ αὐτὸ ποὺ μιὰ φορὰ ζυμώθηκε, γίνεται πάλιν προζύμη διὰ τὸ ὑπόλοιπον. Καὶ καθὼς ἡ σπίθα ποὺ θὰ πέσῃ σὲ ξύλα τότε μονάχα πετάγεται σὲ ἄλλα, ὅταν πρῶτα τὰ κατακαύσῃ καὶ φουντώσῃ μὲ αὐτὰ τὴν φλόγα, ἔτσι βεβαίως καὶ τὸ κήρυγμα. Δὲν εἶπεν ὅμως πῦρ, ἀλλὰ ζύμη· διατί; Διότι ἐκεῖ δὲν ἐξαρτᾶται τὸ πᾶν ἀπὸ τὴν φωτιά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ξύλα, ποὺ ἀνάβουν· ἐδῶ ὅμως ὅλον τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ἐπιτυγχάνει μόνη της ἡ ζύμη.

Ἂν δὲ δώδεκα ἄνθρωποι ἐζύμωσαν ὁλόκληρη τὴν οἰκουμένην, σκέψου καλὰ πόση εἶναι ἡ κακία μας, ὅταν, ἐνῷ εἴμεθα τόσοι, δὲν ἠμπορέσωμεν νὰ διορθώσωμεν B τοὺς ὑπολοίπους ἀνθρώπους, ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπαρκέσουν διὰ νὰ γίνουν προζύμη εἰς ἀναριθμήτους κόσμους.[13] Ἀλλὰ ἐκεῖνοι, λέγει, ἦσαν Ἀπόστολοι. Καὶ τί μ' αὐτό; Μήπως δὲν μετέσχον εἰς ὅσα καὶ σύ; Δὲν ἀνετράφησαν εἰς πόλεις; Δὲν ἀπήλαυσαν τὰ ἴδια; Μήπως τέχνας δὲν

11. σάτον = ἑβραϊκὸν μέτρον μετρήσεως.
12. Ἐννοεῖ τοὺς Εἰδωλολάτρας.
13. Ἐμφανέστατος ὁ ἱεραποστολικὸς ζῆλος τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου. Καλύπτει ὄχι μονάχα τὴν Γῆν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους κόσμους!

μετεχειρίσθησαν; Μὴ τυχὸν ἦσαν ἄγγελοι; Μὴ τυχὸν κατέβηκαν ἀπὸ τὸν οὐρανόν; Ἀλλὰ τὰ σημεῖα, λέγει, εἶχον. Δὲν τοὺς ἔκαμαν θαυμαστοὺς τὰ σημεῖα. Μέχρι πότε θὰ χρησιμοποιοῦμεν ἐκεῖνα τὰ θαύματα ὡσὰν σκεπάσματα τῆς ὀκνηρίας μας; Ἴδε τὸν χορὸν τῶν Ἁγίων C ὅτι δὲν ἔλαμψε μὲ ἐκεῖνα τὰ θαύματα. Διότι πολλοί, ἂν καὶ ἐξέβαλαν δαιμόνια, ὄχι μόνον δὲν ἔγιναν θαυμαστοὶ ἀλλὰ καὶ ἐκολάσθησαν, ἐπειδὴ εἰργάσθησαν τὴν ἀνομίαν. Καὶ τί εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνο, λέγει, ποὺ τοὺς ἀνέδειξε μεγάλους; Τὸ νὰ καταφρονοῦν χρήματα, τὸ νὰ περιφρονοῦν δόξαν, τὸ νὰ ἔχουν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τοὺς περισπασμοὺς τῆς ζωῆς. Ἐπειδὴ ἂν πράγματι δὲν εἶχον αὐτά, ἀλλὰ ἦσαν δοῦλοι τῶν παθῶν, καὶ ἂν ἀκόμη εἶχον ἀναστήσει μυριάδας νεκρούς, ὄχι μονάχα σὲ τίποτα δὲν θὰ εἶχαν ὠφελήσει, ἀλλὰ θὰ ἠμποροῦσαν καὶ ἀπατεῶνες νὰ θωρηθοῦν. Μονάχα ὁ βίος εἶναι αὐτὸς ποὺ λάμπει παντοῦ, αὐτὸς ποὺ καὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος τραβᾶ. Ποῖον θαῦμα ἔκανε ὁ Ἰωάννης, ποὺ τόσας πόλεις ἔσυρε κοντά του ; D Ὅτι πράγματι καθόλου δὲν ἐθαυματούργησε, ἄκουσε τί λέγει ὁ Εὐαγγελιστής· «ὅτι Ἰωάννης δὲν ἔκανε κανένα θαῦμα».[14] Ἀπὸ τί δὲ ὁ Προφήτης Ἠλίας ἔγινε θαυμαστός; Μήπως ὄχι ἀπὸ τὸ θάρρος του ἀπέναντι τοῦ Βασιλέως; Μήπως ὄχι ἀπὸ τὸν ζῆλον του πρὸς τὸν Θεόν; Μήπως ὄχι ἀπὸ τὴν ἀκτημοσύνην του; Μήπως ὄχι ἀπὸ τὴν προβειά, τὸ σπήλαιον καὶ τὰ ὄρη; Διότι τὰ θαύματα μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ ἔκανε. Ποῖον δὲ θαῦμα τοῦ Ἰὼβ εἶδεν ὁ Διάβολος καὶ ἐξεπλάγη; Κανένα μὲν θαῦμα, βίον ὅμως ποὺ ἔλαμπεν (εἶδεν) καὶ ποὺ ἐφανέρωνε ὑπομονὴν πιὸ ἄκαμπτη καὶ ἀπὸ τὸ διαμάντι. Ποῖον θαῦμα ἔκανεν ὁ Δαυΐδ, ὅταν ἦτο ἀκόμη νέος, E διὰ νὰ εἰπῇ ὁ Θεός: «Εὗρηκα τὸν Δαυΐδ, τὸν (υἱὸν) τοῦ Ἰεσσαί, ἄνδρα ὅπως τὸν ἤθελεν ἡ καρδία μου»;[15] Ὁ δὲ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ποῖον νεκρὸν ἀνέστησαν; Ποῖον λεπρὸν ἐκαθάρισαν; Δὲν γνωρίζεις ὅτι τὰ σημεῖα, ἂν δὲν προσέχωμεν, βλάπτουν πολλὰς φοράς; Ἔτσι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Κορινθίους ξεκοπήκανε ἀπὸ τοὺς ἄλλους· πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους ἔχασαν τὸν νοῦν των· ἔτσι ὁ Σίμων ἐξεδιώχθη· ἔτσι αὐτὸς ποὺ τότε ἐπεθύμησε νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν Χριστὸν κατεκρίθη καὶ ἤκουσε· καὶ ἀλώπεκες ἔχουν φωλεὲς καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐ-

14. Ἰωάν. 10, 41.
15. Πράξ. 19, 22.

ρανοῦ μέρη, ποὺ κουρνιάζουν».[16] **485** Διότι καθένας ἀπὸ αὐτούς, ἄλλος ἐξ αἰτίας χρημάτων, ἄλλος ἀπὸ ἐπιθυμίαν νὰ δοξασθῇ ἀπὸ τὰ σημεῖα, ἔπιπτον καὶ ἐχάνοντο. Ἡ φροντίδα ὅμως διὰ τὴν (πνευματικὴν) ζωὴν καὶ ἡ σφοδρὰ ἀγάπη τῆς ἀρετῆς ὄχι μονάχα δὲν γεννᾷ τέτοια ἐπιθυμία, ἀλλὰ καὶ ἂν ὑπάρχῃ τὴν ἐξαφανίζει.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος (ὁ Χριστός), ὅταν ἐδίδασκε τοὺς Μαθητάς Του, τί ἔλεγε; Κάνετε σημεῖα, διὰ νὰ ἰδοῦν οἱ ἄνθρωποι; Καθόλου· ἀλλὰ τί; «Ἂς λάμψῃ τὸ φῶς Σας ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἰδοῦν τὰ καλά Σας ἔργα καὶ νὰ δοξάσουν τὸν πατέρα Σας εἰς τοὺς Οὐρανούς».[17] Καὶ εἰς τὸν Πέτρον, πάλιν, δὲν εἶπεν, ἂν μὲ ἀγαπᾷς, **B** κάνε θαύματα, ἀλλά, «βόσκε τὰ πρόβατά μου».[18] Καὶ ὅταν παντοῦ προτιμοῦσε αὐτὸν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, μαζὶ μὲ τὸν Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, ἀπὸ ποῦ, εἰπέ μου, τοὺς προτιμοῦσε; Ἀπὸ τὰ σημεῖα; Καὶ ὅμως ὅλοι ὁμοίως καθαρίζανε τοὺς λεπρούς, καὶ ἀνασταίνανε τοὺς νεκρούς· καὶ εἰς ὅλους ἐξ ἴσου ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν αὐτοὶ εἴχανε τὸ περισσότερον; Ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς.

Βλέπεις ὅτι παντοῦ εἶναι ἀνάγκη (καθαροῦ) βίου καὶ τῆς φανερώσεως ἀπὸ τὰ ἔργα; Διότι «ἀπὸ τοὺς καρποὺς των», λέγει, «θὰ τοὺς γνωρίσετε καλά».[19] Ἀλλὰ καὶ τὴν ζωήν μας τί τὴν φτιάχνει; Ἄραγε ἡ ἐπίδειξις θαυμάτων, **C** ἢ ἀκρίβεια ἀρίστου τρόπου ζωῆς; Ὁλοφάνερον πῶς τὸ δεύτερον· ἀλλὰ καὶ τὰ θαύματα ἀπὸ αὐτὸ ξεκινοῦν καὶ εἰς αὐτὸ καταλήγουν. Διότι αὐτὸς ποὺ ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ἄριστον βίον, τραβᾷ ἐπάνω του καὶ αὐτὴν τὴν εἰδικὴν χάριν (τῆς θαυματουργίας)· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ποὺ λαμβάνει (αὐτὴν) τὴν χάριν, δι' αὐτὸ τὴν λαμβάνει, διὰ νὰ διορθώσῃ τὸν βίον τῶν ἄλλων. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς δι' αὐτὸ ἔκανε ἐκεῖνα τὰ θαύματα, διὰ νὰ φανῇ ἀπὸ αὐτὰ ἀξιόπιστος καὶ ἀφοῦ σύρῃ κοντά Του, (τότε) νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἀρετὴν εἰς τὸν βίον (τῶν ἀνθρώπων). Δι' αὐτὸ καὶ τὴν περισσοτέραν φροντίδα τὴν καταβάλλει χάριν αὐτοῦ (τοῦ σκοποῦ). Δι' αὐτὸ δὲν ἀρκεῖται μονάχα εἰς τὰ θαύματα, ἀλλὰ ἀπειλεῖ καὶ γέενναν, καὶ ὑπόσχεται Βασιλείαν, καὶ θέτει τοὺς παραδόξους ἐκείνους

16. Ματθ. 8, 20.
17. Ματθ. 5, 16.
18. Ἰωάν. 21, 15.
19. Ματθ. 7, 16.

νόμους, **D** καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτοῦ κατεργάζεται τὰ πάντα, διὰ νὰ τοὺς καταστήσῃ ἰσαγγέλους. Καὶ διατί λέγω ὅτι ὁ Χριστὸς ὅλα τὰ κάνει δι' αὐτὸν τὸν σκοπόν; Διότι ἂν κάποιος σοῦ ἔδιδε τὸ δικαίωμα ἐκλογῆς —εἰπέ μου— νὰ ἀναστήσῃς νεκροὺς εἰς τὸ ὄνομά του, ἢ νὰ ἀποθάνῃς διὰ τὸ ὄνομά του, τί θὰ ἠμποροῦσες νὰ προτιμήσῃς; Δὲν εἶναι ὁλοφάνερον πῶς θὰ προτιμοῦσες τὸ δεύτερον; Καὶ ὅμως τὸ ἕνα εἶναι σημεῖον, ἐνῷ τὸ ἄλλο ἔργον. Ἀλλὰ καὶ ἀκόμη· ἂν κάποιος σοῦ ἐπρότεινε (νὰ δεχθῇς) νὰ κάνῃς τὸ χορτάρι χρυσάφι, ἢ νὰ ἠμπορέσῃς νὰ περιφρονήσῃς ὅλα τὰ χρήματα σὰν νὰ ἦταν χορτάρι, δὲν θὰ προτιμοῦσες τὸ δεύτερον; Καὶ πολὺ σωστά. Διότι αὐτὸ θὰ ἐπέσυρε περισσότερον τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρώπων. **E** Διότι ἂν ἔβλεπαν τὸ χορτάρι νὰ γίνεται χρυσάφι, θὰ ἐπιθυμοῦσαν καὶ αὐτοὶ νὰ λάβουν αὐτὴν τὴν δύναμιν, ὅπως ὁ Σίμων,[20] καὶ θὰ ηὐξάνετο ἔτσι εἰς αὐτοὺς ἡ σφοδρὰ ἀγάπη πρὸς τὰ χρήματα· ἂν ὅμως ἔβλεπαν ὅλους νὰ καταφρονοῦν σὰν χορτάρι τὸ χρυσάφι καὶ νὰ μὴ τὸ προσέχουν, ἀπὸ καιρὸ θὰ εἴχανε ἀπαλλαγῇ ἀπὸ αὐτὴν τὴν νόσον.

486 Βλέπεις πῶς μᾶλλον ὁ (ἐνάρετος) βίος ἠμπορεῖ νὰ ὠφελῇ; Βίον δὲ λέγω, εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, ὄχι τὸ νὰ νηστεύσῃς, οὔτε τὸ νὰ κοιμηθῇς ἐπάνω σὲ τσουβάλι καὶ στάκτη· ἀλλὰ ἂν περιφρονήσῃς τὰ χρήματα, ὅπως πρέπει νὰ τὰ περιφρονήσῃς, ἂν εἶσαι φιλόστοργος, ἂν δίδῃς τὸν ἄρτον σου εἰς τὸν πεινασμένον, ἂν κρατᾷς τὸν θυμόν σου, ἂν διώξῃς ἀπὸ ἐπάνω σου τὴν κενοδοξίαν, ἂν σκοτώσῃς τὸν φθόνον. Ἔτσι καὶ Αὐτὸς (ὁ Κύριος) ἐδίδασκε· «μάθετε», ἔλεγεν, «ἀπὸ ἐμένα ὅτι εἶμαι πρᾶος καὶ ταπεινὸς κατὰ τὴν καρδίαν».[21] Δὲν εἶπεν ὅτι ἐνήστευσα· ἂν καὶ θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἰπῇ διὰ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας,[22] ἀλλὰ δὲν τὸ λέγει αὐτό· ἀλλὰ «ὅτι εἶμαι πρᾶος καὶ ταπεινὸς κατὰ τὴν καρδίαν». Καὶ ὅταν πάλιν τοὺς ἀποστέλλει εἰς τὸ κήρυγμα, δὲν τοὺς εἶπε **B** «νηστεύετε»· ἀλλὰ «κάθε τι ποὺ σᾶς προσφέρουν τρώγετε».[23] Ἐνῷ διὰ τὰ χρήματα ἀπῄτησεν ἀπὸ αὐτοὺς πολλὴν ἀκρίβειαν καὶ τοὺς εἶπε· «νὰ μὴ ἀποκτήσετε καὶ νὰ μὴ φυλάσσετε εἰς τὴν ζώνην σας χρυσᾶ νομίσματα, οὔ-

20. Πράξ. 8, 9 - 24.
21. Ματθ. 11, 29.
22. Ματθ. 4, 2.
23. Λουκ. 10, 8 καὶ Α' Κορινθ. 10, 27.

τε ἀσημένια, οὔτε χάλκινα».[24] Αὐτὰ δὲ τὰ λέγω ὄχι διὰ νὰ κακολογήσω τὴν νηστείαν· μὴ γένοιτο· ἀπ' ἐναντίας πάρα πολὺ τὴν ἐπαινῶ· πονῶ ὅμως ὅταν, ἐνῷ παραμελοῦνται τὰ ἄλλα, νομίζετε αὐτὴν ὅτι εἶναι ἀρκετὴ διὰ τὴν σωτηρίαν σας, ποὺ κατέχει τὸ τελευταῖον μέρος εἰς τὸν χορὸν τῆς ἀρετῆς. Διότι τὸ κυριώτερον μέρος τὸ κατέχουν ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐπιείκεια καὶ ἡ ἐλεημοσύνη, ἀφοῦ καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν παρθενίαν εἶναι ὑπέρτεραι.[25] C Ὥστε ἂν θέλῃς νὰ ὁμοιάσῃς μὲ τοὺς Ἀποστόλους, τίποτα δὲν σὲ ἐμποδίζει. Διότι εἶναι ἀρκετὸν νὰ πλησιάσῃ κανεὶς αὐτὴν τὴν ἀρετὴν καὶ εἰς τίποτα δὲν θὰ ὑστερῇ ἀπὸ ἐκείνους. Κανεὶς λοιπὸν ἂς μὴ μεταθέτει (τὴν ἀξίαν) εἰς τὰ θαύματα. Διότι πονᾷ καὶ ὑποφέρει ὁ Δαίμων ὅταν ἐκδιωχθῇ ἀπὸ τὸ (ἀνθρώπινον) σῶμα· περισσότερον ὅμως πονᾷ, ὅταν ἴδῃ μίαν ψυχὴν νὰ ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι ἡ μεγάλη δύναμίς του. Δι' αὐτὴν ἀπέθανεν ὁ Χριστός, διὰ νὰ καταργήσῃ αὐτὴν τὴν δύναμιν. Ἐπειδὴ αὐτὴ ἔφερε τὸν θάνατον· ἐξ αἰτίας αὐτῆς ὅλα ἔγιναν ἄνω κάτω. Ἂν λοιπὸν αὐτὴν ἐξαφανίσῃς, ἔκοψες τελείως τὰ νεῦρα τοῦ Διαβόλου, τοῦ ἔσπασες τὸ κεφάλι, κατέστρεψες ἐντελῶς ὅλην τὴν δύναμίν του, D διέσπασες τὸ στρατόπεδον· ἐφανέρωσες σημεῖον μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα. Αὐτὰ τὰ λόγια δὲν εἶναι ἰδικά μου, ἀλλὰ τοῦ μακαρίου Παύλου. Διότι μὲ τὸ νὰ εἰπῇ «ἐπιθυμεῖτε μὲ ζῆλον καὶ προσπαθεῖτε νὰ ἀποκτήσετε τὰ καλύτερα χαρίσματα καὶ ἀκόμη σᾶς δείχνω ἕνα ἐξαίρετον δρόμον»,[26] δὲν ἐπρόβαλε σημεῖον, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην, ποὺ εἶναι ἡ ρίζα ὅλων τῶν καλῶν. Ἂν λοιπὸν προσπαθοῦμεν νὰ ἐφαρμόζωμεν αὐτήν, καὶ ὅλα τὰ σοφὰ διδάγματα, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀγάπην, δὲν θὰ ἔχωμεν καμμιὰ ἀνάγκη ἀπὸ σημεῖα· ὅπως ἀκριβῶς ἂν δὲν τὴν ἐφαρμόζωμεν, τίποτε δὲν θὰ κερδίσωμεν ἀπὸ τὰ σημεῖα.

Ἀφοῦ λοιπὸν βάλλομεν ὅλα αὐτὰ καλὰ εἰς τὸ μυαλό μας, ἀπὸ τὰ ὁποῖα οἱ Ἀπόστολοι ἔγιναν μεγάλοι, ἂς τὰ ποθήσωμεν μετὰ ζήλου. Ἀπὸ ποῦ, τέλος πάντων, ἔγιναν ἐκεῖνοι μεγάλοι; Ἄκουσε E τί λέγει ὁ Πέτρος· «Νά,

---

24. Ματθ. 10, 9.

25. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος παρομοιάζει τὰς ἀρετὰς μὲ ἀρχαῖον χορόν, μὲ κορυφαίαν τὴν ἀγάπην. Ἀξίζει νὰ προσέξωμεν τὴν ἱεράρχησιν τῶν ἀρετῶν.

26. Α΄ Κορινθ. 12, 31.

ἡμεῖς τὰ ἀφήσαμεν ὅλα καὶ σὲ ἠκολουθήσαμεν· ποῖον τάχα θὰ εἶναι τὸ κέρδος μας;».[27] Πρόσεξε καὶ τί ἀπήντησεν ὁ Χριστὸς πρὸς αὐτούς· ὅτι «θὰ καθίσετε εἰς δώδεκα θρόνους» καὶ ὅτι «καθένας, ποὺ ἄφησε σπίτια, ἢ ἀδέλφια, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἑκατὸ φορὰς περισσότερα θὰ λάβῃ εἰς αὐτὴν τὴν ζωήν, καὶ θὰ κληρονομήσῃ αἰώνιον ζωήν».[28]

Ἂς ἀποχωρισθοῦμε λοιπὸν ἀπὸ τὰς βιοτικὰς φροντίδας καὶ ἂς ἀναθέσωμεν τοὺς ἑαυτούς μας εἰς τὸν Χριστόν,[29] διὰ νὰ γίνωμεν ἴσοι καὶ μὲ τοὺς Ἀποστόλους, σύμφωνα μὲ τὴν ἀπόφασιν Αὐτοῦ, καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν αἰώνιον ζωήν· τὴν ὁποίαν εὔχομαι ὅλοι ἡμεῖς νὰ κερδίσωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

---

27. Ματθ. 19, 27.

28. Ματθ. 19, 28 - 29.

29. Πόσον ὑπέροχος σκέψις! Παρόμοιον εὔχεται καὶ ἡ Ἐκκλησία «ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ, παραθώμεθα».

ΟΜΙΛΙΑ ΜΖ΄ (47)

(Ματθ. ιγ΄, 34 - 52)

487 «Ὅλα αὐτὰ ἐδίδαξεν ὁ Ἰησοῦς μὲ παραβολάς, καὶ χωρὶς παραβολὴν τίποτα δὲν τοὺς ἐδίδασκεν. Καὶ ἔτσι ἐφηρμόσθη αὐτό, ποὺ εἶχεν εἰπῆ ὁ προφήτης «Θὰ ἀνοίξω τὸ στόμα μου μὲ παραβολὰς καὶ θὰ φωνάξω ἀπὸ τὰ βάθη μου ὅσα ἦσαν κρυμμένα ἀπὸ τὴν δημιουργία τοῦ κόσμου».[1]

B Ὁ Μᾶρκος λέγει, ὅτι «ἀνάλογα μὲ τὴν ἱκανότητά των νὰ ἀκούσουν, τοὺς ἐδίδασκε μὲ παραβολάς».[2] Μετὰ ἀποδεικνύει πῶς Αὐτὸς καθόλου δὲν ἐφαρμόζει νεωτερισμὸν (εἰς τὴν διδασκαλίαν) καὶ (δι᾽ αὐτὸ) παρουσιάζει τὸν προφήτην νὰ προλέγῃ ἐκεῖνος τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας. Μᾶς πληροφορεῖ διὰ τὸν σκοπὸν τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ ὅτι δηλαδὴ ὡμίλει ἔτσι (πρὸς τοὺς Μαθητὰς) ὄχι διὰ νὰ ἀγνοοῦν, ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς κατευθύνῃ νὰ ἐρωτοῦν. (Καὶ δι᾽ αὐτὸ) προσέθεσεν «καὶ χωρὶς παραβολὴν τίποτε δὲν τοὺς ἐδίδασκεν». Ἂν καὶ πολλὰ τοὺς εἶπε χωρὶς παραβολήν, τότε ὅμως τίποτα. Παρὰ ταῦτα κανεὶς δὲν τὸν ἠρώτησεν· ἐνῷ τοὺς Προφήτας πολλὰς φορὰς τοὺς ἐρωτοῦσαν, ὅπως τὸν Ἰεζεκιήλ, ὅπως ἄλλους πολλούς. Αὐτοὶ ὅμως τίποτε τέτοιο δὲν ἔκαναν. Ἂν καὶ ὅσα ἐλέγοντο ἦσαν ἀρκετὰ νὰ τοὺς βάλλουν **C** εἰς ἀγωνίαν καὶ νὰ προκαλέσουν εἰς αὐτοὺς τὴν περιέργειαν νὰ ἐρωτήσουν· διότι αἱ παραβολαὶ ἀπειλοῦσαν καὶ τρομακτικὴν κόλασιν· ὡστόσον ὅμως οὔτε καὶ ἔτσι παρεκινήθησαν. Δι᾽ αὐτὸ τοὺς ἄφησε καὶ ἔφυγε.

«Τότε», λέγει, «ἄφησεν ὁ Ἰησοῦς τὰ πλήθη καὶ ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Του».[3] Καὶ κανεὶς δὲν ἀκολουθεῖ ἀπὸ τοὺς

1. Ματθ. 13, 34 - 35. Ψαλμ. 77, 2.
2. Μαρκ. 4, 33.
3. Ματθ. 13, 36.

Γραμματεῖς. Εἶναι λοιπὸν φανερόν, πῶς διὰ τίποτε ἄλλο δὲν ἀκολουθοῦσαν, παρὰ μόνον διὰ νὰ προβάλλουν ἀντιρρήσεις. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἀντελήφθησαν τὴν σημασίαν τῶν λεγομένων, τοὺς ἀφήνει πλέον. «Καὶ ἔρχονται κοντά Του οἱ Μαθηταὶ Αὐτοῦ καὶ τὸν ἐρωτοῦσαν διὰ τὴν σημασίαν τῆς παραβολῆς τῶν ζιζανίων», καὶ πραγματικὰ ἐφλέγοντο ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μάθουν καὶ συγχρόνως ἐφοβοῦντο νὰ ἐρωτήσουν. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ἀπέκτησαν ἐδῶ αὐτὸ τὸ θάρρος; **D** Ἤκουσαν πῶς «σὲ Σᾶς ἔχει δοθῆ τὸ χάρισμα νὰ γνωρίσετε τὰ μυστήρια τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν»[4] καὶ πῆραν θάρρος. Δι᾽ αὐτὸ καὶ ἰδιαιτέρως ἐρωτοῦν, ὄχι διότι φθονοῦν τὸ πλῆθος, ἀλλὰ διότι ἐφαρμόζουν τὸν νόμον τοῦ Δεσπότου. Διότι «εἰς αὐτούς», λέγει ,«δὲν ἐδόθη».[5]

Καὶ διατί παρατρέχουν τὴν παραβολὴν τῆς ζύμης καὶ τοῦ σιναπιοῦ καὶ ζητοῦν πληροφορίας δι᾽ αὐτὴν (τῶν ζιζανίων); Τὰς ἄφησαν, διότι ἐκεῖναι ἦσαν σαφέστεραι· ἠθέλησαν ὅμως νὰ μάθουν αὐτήν, ἐπειδὴ παρουσιάζει συγγένειαν μὲ τὴν προηγουμένην (τοῦ σπορέως) καὶ φανερώνει κάτι πάρα πάνω ἀπὸ ἐκείνην. Διότι οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ εἴπῃ τὴν ἰδίαν, διὰ δευτέραν φορὰν πρὸς (μὴ)[6] ἐπιθυμοῦντας νὰ μάθουν· ἔβλεπαν, πράγματι, νὰ προβάλῃ ὁλοφάνερα ἀπὸ αὐτὴν (τὴν παραβολὴν) μεγάλη ἡ ἀπειλή. **E** Δι᾽ αὐτὸ δὲν τοὺς κατηγορεῖ, ἀλλ᾽ ἀπεναντίας καὶ τοὺς ἐπεξηγεῖ τὰ ὅσα (προηγουμένως) εἶπε.

Καὶ ὅπως ἔλεγα πάντοτε, ὅτι τὰς παραβολὰς δὲν πρέπει νὰ τὰς ἑρμηνεύῃ κανεὶς κατὰ γράμμα, ἐπειδὴ θὰ περιπέσῃ σὲ πολλὰ ἄτοπα (συμπεράσματα)· τὸ ἴδιο μᾶς διδάσκει ἐδῶ καὶ Αὐτὸς (ὁ Κύριος) καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐξηγεῖ τὴν παραβολήν.[7] Δι᾽ αὐτὸ οὔτε λέγει ποῖοι εἶναι οἱ δοῦλοι, ποὺ ἦλθαν κοντά· δείχνει ὅτι τοὺς ἐχρησιμοποίησεν ἁπλῶς διὰ κάποια λογικὴν σειράν, διὰ νὰ φτιάξῃ τὴν εἰκόνα, **488** καὶ δι᾽ αὐτὸ ἀφήνει τὸ μέρος ἐκεῖνο καὶ ἑρμηνεύει τὰ ἀξιοπρόσεκτα καὶ κατ᾽ ἐξοχὴν σπουδαῖα, διὰ τὰ ὁποῖα καὶ κυρίως ἐδιδάχθη ἡ παραβολή,

4. Ματθ. 13, 11.
5. Ματθ. 13, 11.
6. Ἡ προσθήκη τοῦ ἀρνητικοῦ μορίου ὑπάρχει εἰς ἄλλον Κώδικα καὶ κρίνεται ἀναγκαία διὰ τὴν καλυτέραν ἀπόδοσιν τοῦ νοήματος.
7. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, ὡς ἑρμηνευτής, ἐφαρμόζει τὴν ἀλληγορικὴν ἑρμηνείαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὄπισθεν τῶν λέξεων ὀφείλει νὰ ἀναζητῇ τὰς ὑψηλὰς μυστικὰς ἐννοίας.

καὶ ἀποδεικνύει πῶς αὐτὸς εἶναι Κριτὴς καὶ Κύριος τοῦ παντός. «Καὶ εἰς ἀπάντησιν», ἐξήγησεν, «εἶπε πρὸς αὐτούς· αὐτὸς ποὺ σπέρνει τὸ καλὸν σπέρμα εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· ὁ δὲ ἀγρὸς εἶναι ὁ κόσμος· τὸ καλὸν σπέρμα εἶναι οἱ υἱοὶ τῆς Βασιλείας· τὰ δὲ ζιζάνια (εἶναι) οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ· ὁ δὲ ἐχθρός, ποὺ σπέρνει αὐτά, εἶναι ὁ Διάβολος· ὁ θερισμὸς εἶναι τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος (τοῦ κόσμου) τούτου· οἱ θερισταὶ εἶναι οἱ Ἄγγελοι. Ὅπως λοιπὸν μαζεύονται (ἀπὸ τοὺς θεριστὰς) τὰ ζιζάνια καὶ καίγονται εἰς τὴν φωτιά, ἔτσι θὰ συμβῇ καὶ **B** εἰς τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος (κόσμου) αὐτοῦ. Θὰ ἀποστείλη ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου[8] τοὺς ἀγγέλους Του καὶ θὰ μαζεύσουν ἀπὸ τὴν Βασιλείαν του ὅλους, ποὺ σκανδαλίζουν καὶ κάνουν τὴν ἀνομίαν καὶ θὰ τοὺς βάλουν εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ θὰ εἶναι τὸ ἀσταμάτητο κλάμα καὶ τὸ ἀδιάκοπο (ἀπὸ τρομάρα) τρίξιμο τῶν δοντιῶν. Τότε οἱ δίκαιοι θὰ λάμψουν ὁλόλαμπρα ὅπως ὁ ἥλιος εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ πατρός των». Διότι ὅταν εἶναι ὁ ἴδιος ποὺ σπέρνει, καὶ τὸ ἰδικόν του χωράφι, καὶ ἀπὸ τὴν ἰδικήν Του Βασιλείαν συγκεντρώνῃ, τότε εἶναι ὁλοφάνερον πῶς καὶ ὁ παρὼν κόσμος εἶναι ἰδικός του. Πρόσεξε δὲ καὶ τὴν ἀπέραντον φιλανθρωπίαν Του, καὶ τὴν ροπήν Του πρὸς εὐεργεσίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι ἡ κόλασις εἶναι ξένη πρὸς τὴν φύσιν Του. Ὅταν, δηλαδή, σπέρνῃ, μόνος Του, ἀπὸ τὸν ἑαυτόν Του, (σπέρνει)· ἐνῷ ὅταν κολάζῃ (τοὺς ἁμαρτωλούς), μὲ ἄλλους (κολάζει), τοὺς Ἀγγέλους.[9] «Τότε οἱ δίκαιοι θὰ λάμψουν ὁλόλαμπρα, ὅπως ὁ ἥλιος, εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ ἐπουρανίου Πατρός των». **C** Ὄχι τόσον μονάχα (ὡσὰν τὸν ἥλιον)· ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν γνωρίζομεν κανένα ἄλλο ἄστρο φωτεινότερον ἀπὸ αὐτὸ (τὸν ἥλιον), χρησιμοποιεῖ γνωστὰ εἰς ἡμᾶς παραδείγματα. Ἂν καὶ ἀλλοῦ λέγει ὅτι ὁ θερισμὸς τωρα μόλις ἔρχεται, ὅπως ὅταν λέγῃ διὰ τοὺς Σαμαρείτας· «Νά, σᾶς λέγω σηκώσατε τὰ μάτια σας καὶ κυττάξατε τὰς χώρας, διότι εἶναι ἕτοιμοι πλέον διὰ θερισμόν».[10] Καὶ εἰς ἄλλην περίπτωσιν πάλιν (λέγει)· «ὁ μὲν θερισμὸς εἶναι πολύς, ἐνῷ οἱ ἐργάται εἶναι ὀλίγοι».[11] Πῶς λοιπὸν λέγει ἐκεῖ,

8. Προφητικὴ ὀνομασία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
9. Ἐδῶ τονίζεται, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι μόνον πηγὴ ἀγαθῶν.
10. Ἰωάν. 4, 35. Ὁ Κύριος εἶπε τοὺς λόγους αὐτοὺς ὅταν εἶδε ἐρχομένους τοὺς Σαμαρείτας.
11. Λουκ. 10, 2.

ὅτι ἔφθασεν ἤδη ἡ περίοδος τοῦ θερισμοῦ, ἐνῷ ἐδῶ εἶπε, ὅτι πρόκειται νὰ ἔλθῃ ὁ θερισμός; Ἄλλο ἀσφαλῶς θὰ ὑπονοῇ. **D** Καὶ πῶς ἀλλοῦ εἶπε «ἄλλος εἶναι αὐτός, ποὺ ἔχει σπείρει καὶ ἄλλος αὐτὸς ποὺ θερίζει»,[12] καὶ ἐδῶ λέγει ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι ποὺ σπέρνει; Διότι καὶ ἐκεῖ ὡμιλοῦσε περὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ περὶ τῶν Σαμαρειτῶν καὶ ἐξεχώριζε τοὺς Ἀποστόλους ὄχι ἀπὸ τὸν Ἑαυτόν του, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς προφήτας. Ἐπειδὴ ὁ Ἴδιος ἔσπειρε καὶ διὰ μέσου τῶν προφητῶν. Συχνὰ ὅμως, μὲ τὰς λέξεις «θερισμὸς» καὶ «σπόρος» τὸ ἴδιον πρᾶγμα ὀνομάζει, καὶ ἀποδίδει τὸ νόημά των ἀναλόγως τῶν περιπτώσεων. Ὅταν, δηλαδή, λέγῃ διὰ τὴν ὑπακοὴν καὶ εὐπείθειαν τῶν ἀκροατῶν, ὀνομάζει τὴν περίπτωσιν θερισμόν, διότι ἐτελείωσε τὸ πᾶν (εἰς τὴν ψυχήν των)· ὅταν, πάλιν, ζητῇ ἐπιμόνως τὸν καρπὸν τῆς ἀκροάσεως (τοῦ κηρύγματος, τότε ὀνομάζει τὴν περίπτωσιν) σπόρον· καὶ θερισμὸν τὸ τέλος τοῦ κόσμου λέγει. **E** Καὶ πῶς εἰς ἄλλο μέρος λέγει, ὅτι πρῶτοι οἱ δίκαιοι ἁρπάζονται;[13] Ἁρπάζονται πρῶτοι ἀφοῦ ὅμως παρουσιασθῇ ὁ Χριστὸς καὶ οἱ ἄλλοι παραδοθοῦν εἰς τὴν κόλασιν, τότε καὶ ἐκεῖνοι ἀπέρχονται εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν. Διότι ἐπειδὴ αὐτοὶ πρέπει νὰ εἶναι εἰς τὸν Οὐρανόν, ὁ δὲ Κύριος θὰ ἔλθῃ ἐδῶ καὶ θὰ κρίνῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀφοῦ ἐκδώσῃ τὴν ἀπόφασιν διὰ τούτους (τοὺς κολαζομένους), σηκώνεται, ὡσὰν Βασιλεύς, **499** μὲ τοὺς φίλους του καὶ τοὺς ὁδηγεῖ εἰς ἐκείνην τὴν εὐλογημένην μακαριότητα (τοῦ Παραδείσου).[14] Εἶδες πῶς ἡ κόλασις εἶναι διπλῆ; Καὶ κατακαίονται, καὶ ἀπὸ τὴν δόξαν ἐκείνην ξεπέφτουν! Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον καὶ ὅταν ἐκεῖνοι (τὰ πλήθη) ἀναχωρήσουν ἐξακολουθεῖ μὲ παραβολὰς νὰ διδάσκει αὐτοὺς (τοὺς μαθητάς); Ἐγένοντο σοφώτεροι ἀπὸ ὅσα τοὺς ἔλεγεν ὁ Κύριος, ὥστε νὰ ἀντιλαμβάνωνται (τὰ μυστικὰ νοήματα). Ἔτσι λοιπὸν μετὰ ἀπὸ αὐτὰ τοὺς ἐρωτᾷ· «τὰ ἐννοήσατε ὅλα αὐτά;» καὶ ἐκεῖνοι «λέγουν εἰς αὐτόν· μάλιστα, Κύριε».[15] Ἔτσι, μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα, κατώρθωσε καὶ τοῦτο ἡ παραβολή· νὰ τοὺς κάνῃ ἱκανοὺς νὰ εἰσέρχωνται περισσότερον (εἰς τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ)

B Τί λέγει πάλιν; «Ὁμοιάζει ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρα-

12. Ἰωάν. 4, 37.
13. Α' Θεσ. 4, 16.
14. Ὁ ἱερὸς πατὴρ προτάσσει τὴν κρίσιν ἀπὸ τὴν δόξαν τῶν δικαίων.
15. Ματθ. 13, 51.

νῶν μὲ θησαυρόν, ποὺ ἔχει κρυφθῆ εἰς ἕνα χωράφι, πού, ἀφοῦ τὸν εὕρηκε κάποιος ἄνθρωπος, τὸν ἔκρυψε πάλιν καὶ ἀπὸ τὴν χαράν του πωλεῖ ὅλα ὅσα ἔχει καὶ ἀγοράζει ἐκεῖνο τὸ χωράφι. Ὁμοιάζει, πάλιν, ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν μὲ ἔμπορον, ποὺ ζητεῖ νὰ ἀγοράσῃ πολύτιμα μαργαριτάρια· αὐτός, ἀφοῦ εὕρηκε ἕνα πολύτιμο μαργαριτάρι, ἐπῆγεν ἀμέσως, ἐπώλησεν ὅσα εἶχε καὶ τὸ ἠγόρασεν ἀμέσως».[16] Ὅπως εἰς τὰς προηγουμένας παραβολὰς ὁ σπόρος τοῦ σιναπιοῦ καὶ τὸ προζύμι μικρὰν διαφορὰν ἔχουν μεταξύ των, ἔτσι καὶ ἐδῶ αἱ δύο παραβολαί, τοῦ θησαυροῦ καὶ τοῦ μαργαρίτου. Τὸ ἴδιον πρᾶγμα, δηλαδή, καὶ μὲ τὰς δύο παραβολὰς ὑπενίσσεται, ὅτι πρέπει νὰ προτιμῶμεν τὸ κήρυγμα ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα. Καὶ ἐκείνη μὲν (ἡ παραβολὴ) τῆς ζύμης καὶ τοῦ σιναπιοῦ ἀναφέρονται εἰς τὴν δύναμιν τοῦ κηρύγματος **C** καὶ ὅτι ὁπωσδήποτε (τὸ κήρυγμα) θὰ περιέλθῃ εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην (καὶ θὰ ἐπικρατήσῃ)· ἐνῷ αὐταὶ (αἱ παραβολαὶ) παρουσιάζουν τὴν πολύτιμον ἀξίαν (τοῦ κηρύγματος). Διότι ἁπλώνει ὅπως τὸ σινάπι, νικᾶ ὅπως τὸ προζύμι, εἶναι πολύτιμον ὅπως τὸ μαργαριτάρι, καὶ προσφέρει ἀφθονίαν ὅπως ὁ θησαυρός.[17]

Δὲν εἶναι δὲ μονάχα αὐτό, ποὺ πρέπει νὰ μάθουν, ὅτι δηλαδὴ πρέπει νὰ ἀφοσιωθοῦν εἰς τὸ κήρυγμα, ἀφοῦ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα· ἀλλὰ καὶ ὅτι αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ κάνουν μὲ χαράν· καὶ τὰ ὑπάρχοντά του ἐὰν χάσῃ κανεὶς (χάριν τοῦ κηρύγματος) πρέπει νὰ γνωρίζῃ, ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ζημία, ἀλλ' ἐπικερδὴς ἐμπορικὴ ἐπιχείρησις. Βλέπεις πῶς ἔχει κρυφθῆ καὶ εἰς τὸν κόσμον τὸ κήρυγμα, καὶ μέσα εἰς τὸ κήρυγμα τὰ ἀγαθά; **D** Καὶ ἂν δὲν τὰ πωλήσῃς (ὅλα), δὲν ἀγοράζεις (τίποτα)· καὶ ἂν δὲν ἔχῃς ψυχὴν τέτοια, πού νὰ εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὴν φροντίδα (τῆς πνευματικῆς προόδου) καὶ νὰ ἀναζητῇ (τὴν κατὰ Χριστὸν τελειότητα), δὲν εὑρίσκεις (τὸν θησαυρόν). Δύο λοιπὸν πράγματα πρέπει νὰ συνυπάρχουν (εἰς τὴν ψυχήν)· καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὰς μερίμνας τοῦ κόσμου, καὶ ἡ ἄγρυπνος προσοχή. Διότι λέγει (ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν ὁμοιάζει μὲ ἔμπορον ποὺ) «ζητεῖ καλὰ μαργαριτάρια· καὶ ποὺ ὅταν εὕρῃ ἕνα πολύτιμον,

16. Ματθ. 13, 44 - 46.
17. Θαυμασιώτατα ὁ ἱερὸς πατὴρ διατυπώνει τὰς συνεπείας τοῦ κηρύγματος, ὅπως ἐννοοῦνται εἰς τὰς τέσσαρας μικρὰς παραβολάς.

πουλᾶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του καὶ τὸ ἀγοράζει». Διότι μία εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ δὲν διαιρεῖται. Καὶ ὅπως αὐτὸς ποὺ ἔχει τὸν μαργαρίτην, ὁ ἴδιος γνωρίζει πῶς εἶναι πλούσιος, εἰς τοὺς ὑπολοίπους ὅμως δὲν εἶναι γνωστὸν πολλάκις, ὅτι τὸν κρατᾷ εἰς τὸ χέρι, — διότι δὲν πρόκειται περὶ μεγάλου εἰς ὄγκον σώματος — ἔτσι συμβαίνει καὶ εἰς τὸ κήρυγμα· αὐτοί, ποὺ γεμίζει ἡ ψυχὴ των ἀπὸ αὐτό, γνωρίζουν ὅτι πλουτίζουν, ἐνῷ οἱ ἄπιστοι, ἐπειδὴ δὲν βλέπουν (μὲ τὰ ψυχικά τους μάτια) τὸν θησαυρὸν αὐτόν, **E** ἀγνοοῦν καὶ τὸν πλοῦτον μας. Μετὰ διὰ νὰ μὴ ξεθαρρεύωμεν εἰς τὸ κήρυγμα μονάχα καὶ νὰ μὴ νομίζωμεν πῶς μονάχη ἡ πίστις εἶναι ἀρκετὴ διὰ τὴν σωτηρίαν μας, λέγει καὶ μία ἄλλην φοβερὰν παραβολήν. Ποία εἶναι αὐτὴ ἡ παραβολή;

Ἡ παραβολὴ τῆς σαγήνης. «Ὁμοιάζει λοιπὸν ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν μὲ δίκτυον, ποὺ ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐμάζευσε παντὸς εἴδους ψάρια. Ὅταν ἐγέμισε τὸ ἀνέσυραν (οἱ ψαράδες) εἰς τὴν ἀκρογιαλιὰ καὶ ἀφοῦ ἐκάθισαν, **490** ἐμάζευσαν τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα καὶ τὰ ἄχρηστα τὰ ἐπέταξαν ἔξω».[18] Καὶ εἰς τί διαφέρει ἡ παραβολὴ αὐτὴ ἀπὸ τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων; Διότι καὶ ἐκεῖ ἄλλοι σῴζονται, ἄλλοι χάνονται· ἀλλ' ἐκεῖ ἐξ αἰτίας τῆς αἱρέσεως πονηρῶν δογμάτων· καὶ οἱ προηγούμενοι, πάλιν, διότι δὲν ἐπρόσεξαν εἰς τὰ λεγόμενα. Αὐτοὶ ὅμως ἐδῶ διὰ τὸν πονηρόν τους βίον. Αὐτοὶ εἶναι οἱ πιὸ ἄθλιοι ἀπὸ ὅλους· διότι ἐνῷ ἐπέτυχαν νὰ γνωρίσουν (τὴν ὀρθὴν πίστιν) καὶ νὰ ἁλιευθοῦν (εἰς τὰ δίκτυα τῆς Ὀρθοδοξίας), δὲν ἠμπόρεσαν νὰ σωθοῦν.[19]

Ἀλλοῦ λέγει, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ ποιμὴν ξεχωρίζει (τοὺς δικαίους ἀπὸ τοὺς ἀδίκους).[19α] ἐνῷ ἐδῶ ὅτι οἱ Ἄγγελοι κάνουν αὐτὸ τὸ ξεχώρισμα, ὅπως καὶ εἰς τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων. **B** Διατί; Πότε ὁμιλεῖ πρὸς αὐτοὺς πιὸ ὑλικὰ καὶ πότε πιὸ πνευματικά. Καὶ αὐτὴν (τὴν παραβολὴν) τὴν ἑρμηνεύει χωρὶς νὰ ἐρωτηθῇ· μόνος του τὴν κάνει γνωστὴν ἀπὸ τὸ μέρος καὶ (ἔτσι) ἐμεγάλωσε τὸν φόβον. Διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅμως, ὅταν ἀκούσῃς ὅτι ἔρριψε τὰ ἄχρηστα ἔξω, πῶς εἶναι ἀκίνδυνος αὐτὴ ἡ ἀπώλεια, παρουσίασε μὲ τὴν ἑρμηνείαν τὴν κόλασιν, καὶ εἶπε, ὅτι «εἰς

18. Ματθ. 13, 47 - 48.
19. Τονίζει ἐδῶ ὁ ἱερὸς πατὴρ τὴν ἀνάγκην τοῦ ἐναρέτου βίου, ποὺ πρέπει νὰ συνοδεύῃ τὴν ὀρθὴν πίστιν.
19α. Ματθ. 25, 32.

κάμινον θὰ βάλουν»[20] ἐφανέρωσεν, ἀκόμη, τὸ τρίξιμο τῶν δοντιῶν καὶ ὅτι ἡ ὀδύνη θὰ εἶναι ἀπερίγραπτος. Εἶδες πόσοι εἶναι οἱ δρόμοι τῆς ἀπωλείας; Αὐτοὶ (ποὺ συμβολίζουν) ἡ πέτρα, τὰ ἀγκάθια, ἡ ὁδός, τὰ ζιζάνια, ἡ σαγήνη. Δὲν ἔλεγε λοιπὸν ἄδικα (ὁ Κύριος), ὅτι «εἶναι πλατεῖα ἡ ὁδός, ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀπώλειαν **C** καὶ πολλοὶ εἶναι αὐτοί, ποὺ εἰσέρχονται εἰς αὐτήν».[21] Ἀφοῦ λοιπὸν εἶπεν αὐτὰ καὶ ἐτελείωσε τὴν ὁμιλίαν του μὲ τὴν φοβερὰν ὑπενθύμισιν (τῆς κολάσεως) καὶ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ τοὺς ἐφανέρωσε — μὲ αὐτὰ πρὸ παντὸς ἠσχολήθη — ἐρωτᾷ: «τὰ ἐννοήσατε ὅλα αὐτά. Τοῦ ἀπαντοῦν· ναί, Κύριε».[22] Μετὰ ἐπειδὴ ἐννόησαν, πάλιν τοὺς ἐπαινεῖ λέγοντας· «διὰ τοῦτο (σᾶς λέγω, ὅτι) καθένας ποὺ ἐδιδάχθη καὶ ἐμαθήτευσεν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὁμοιάζει μὲ ἕνα πλούσιον νοικοκύρην, ποὺ βγάζει ἀπὸ τοὺς θησαυρούς του καινούργια καὶ παλαιά».[23] Δι' αὐτὸ καὶ εἰς ἄλλο μέρος λέγει· «Ἐγὼ θὰ σᾶς στείλω σοφοὺς καὶ διδασκάλους».[24] Εἶδες πῶς δὲν ἀπορρίπτει τὴν Παλαιὰν (Διαθήκην), ἀλλὰ τὴν ἐγκωμιάζει καὶ τὴν παρουσιάζει ὁλοφάνερα, **D** ὀνομάζων αὐτὴν θησαυρόν; Ὥστε ὅσοι δὲν ἔχουν μελετήσει τὰς Ἁγίας Γραφάς, δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι οἰκοδεσπόται· ὅσοι οὔτε οἱ ἴδιοι ἔχουν (τοὺς θησαυροὺς τῶν Ἁγίων Γραφῶν), οὔτε ἀπὸ τοὺς ἄλλους παίρνουν, ἀλλὰ ἀφήνουν τοὺς ἑαυτούς των νὰ ὑποφέρουν ἀπὸ πεῖνα. Ὄχι δὲ μόνον αὐτοί, ἀλλὰ καὶ οἱ αἱρετικοὶ εἶναι ἔξω ἀπὸ αὐτὸν τὸν μακαρισμόν. Διότι δὲν βγάζουν καινούργια καὶ παλαιά. Διότι δὲν ἔχουν τὰ παλαιά, δι' αὐτὸ δὲν ἔχουν οὔτε τὰ καινούργια. Ὅπως βέβαια καὶ αὐτοὶ ποὺ δὲν ἔχουν τὰ καινούργια, οὔτε τὰ παλαιὰ ἔχουν, ἀλλὰ ἔχουν χάσει καὶ τὰ δύο· ἐπειδὴ αὐτὰ (ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη) ἔχουν συνδεθῆ καὶ συμπλεχθῆ ἀχώριστα μεταξύ των.[25]

E Ἂς προσέξωμεν λοιπὸν ὅσοι παραμελοῦμεν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Ἁγίων Γραφῶν, πόσον βλαπτόμεθα, πόσην πεῖναν ὑποφέρομεν. Διότι πότε θὰ φροντίσωμεν διὰ τὰ καλὰ ἔργα τῆς ἐναρέτου πολιτείας, ἀφοῦ ἀκόμη δὲν γνωρί-

20. Ματθ. 13, 50.
21. Ματθ. 7, 13.
22. Ματθ. 13, 51.
23. Ματθ. 13, 52.
24. Ματθ. 23, 34.
25. Τονίζει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος τὴν ἀπόλυτον ἰσοτιμίαν καὶ ἰσοκυρίαν τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης.

ζομεν τοὺς νόμους, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ζῶμεν; Ἀλλ' αὐτοὶ ποὺ θέλουν νὰ πλουτίζουν, ὅσοι τρελλαίνονται διὰ χρήματα, τινάζουν συνεχῶς τὰ ἱμάτιά τους, διὰ νὰ μὴ καταστραφοῦν ἀπὸ τὸν σκῶρο· ἐνῷ σὺ ποὺ βλέπεις τὴν λησμοσύνη νὰ καταστρέφῃ τὴν ψυχήν σου χειρότερα ἀπὸ τὸν σκῶρον, δὲν μελετᾷς βιβλία; δὲν ἀποφεύγεις τὴν βλάβην; δὲν στολίζεις τὴν ψυχήν σου; δὲν προσέχεις συνέχεια τὴν εἰκόνα τῆς ἀρετῆς; δὲν φροντίζεις νὰ μάθῃς καλὰ τὰ μέλη καὶ τὸ κεφάλι αὐτῆς (τῆς ἀρετῆς); Διότι καὶ κεφάλι ἔχει (ἡ ἀρετὴ) καὶ μέλη ὀμορφότερα ἀπὸ κάθε ὡραῖο καὶ ἁρμονικὸ σῶμα. Ποιὸ λοιπὸν εἶναι τὸ κεφάλι τῆς ἀρετῆς; Ἡ ταπεινοφροσύνη. Δι' αὐτὸ καὶ ἀπὸ αὐτὴν ἀρχίζει ὁ Χριστός· «μακάριοι» — λέγει « (εἶναι) οἱ πτωχοί».[26] Τὸ κεφάλι αὐτὸ δὲν ἔχει καλοκτενισμένα μαλλιὰ καὶ μποῦκλες, ἀλλὰ (ἔχει) τέτοια ὀμορφιά, ποὺ νὰ τραβήξῃ καὶ αὐτὸν τὸν Θεόν. **B** «Διότι σὲ ποιὸν θὰ ρίψω τὸ βλέμμα μου»—λέγει—«παρὰ μόνον εἰς τὸν ἥσυχον καὶ ταπεινόν, αὐτὸν ποὺ φοβεῖται τοὺς λόγους μου;»[27] καὶ «τὰ μάτια μου (βλέπουν) ἐπάνω εἰς τοὺς πράους τῆς γῆς».[28] Καί· «ὁ Κύριος εἶναι κοντὰ εἰς τοὺς ἔχοντας συντετριμμένην καρδίαν».[29] Αὐτὸ τὸ κεφάλι ἀντὶ τριχῶν καὶ κτενισμένων μαλλιῶν, φέρει προσφορὰς θυσίας, ποὺ ἔχουν χαρισθῆ εἰς τὸν Θεόν. Εἶναι χρυσὸς βωμὸς καὶ πνευματικὸν θυσιαστήριον. Διότι λέγει· «θυσία εὐπρόσδεκτη ἀπὸ τὸν Θεὸν εἶναι τὸ συντετριμμένον (ἀπὸ ταπείνωσι) πνεῦμα».[30] Αὐτὴ (ἡ ταπεινοφροσύνη) εἶναι ἡ μητέρα τῆς σοφίας. Ἂν ἔχῃς αὐτήν, θὰ ἔχῃς καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Εἶδες κεφάλι, ποὺ οὐδέποτε ξαναεῖδες; Θέλεις τώρα καὶ τὸ πρόσωπον νὰ ἴδῃς, ἢ μᾶλλον νὰ τὸ μελετήσῃς; Μάθε λοιπὸν ἀμέσως τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου τὸ κόκκινο καὶ θαλλερό, ποὺ εἶναι τόσο χαριτωμένο, **C** καὶ πρόσεξε νὰ ἴδῃς πῶς ἔχει σχηματισθῆ. Ἀπὸ ποῦ ἔχει σχηματισθῆ; Ἀπὸ τὴν ἐντροπαλότητα καὶ τὸ κοκκίνισμα (τῶν παρειῶν). Δι' αὐτὸ καὶ λέγει· «ἀπὸ τὸν ἐντροπαλὸν προηγεῖται χάρις».[31] Αὐτὸ σκορπᾷ πολὺ ὀμορφιὰ καὶ εἰς τὰ ἄλ- 491

26. Ματθ. 5, 3.
27. Ἠσαΐου 66, 2.
28. Ψαλμ. 75, 10.
29. Ψαλμ. 33, 19.
30. Ψαλμ. 50, 19.
31. Σοφ. Σειρ. 32, 10.

λα μέλη. Καὶ ἂν ἀκόμη ἀνακατέψης ἀναρίθμητα χρώματα, δὲν θὰ ἐπιτύχης τέτοια ὀμορφιά. Ἂν δὲ θέλης νὰ ἰδῇς καὶ τὰ μάτια, πρόσεξε πόσον ἁρμονικὰ διακρίνονται, ζωγραφισμένα μὲ σεμνότητα καὶ σωφροσύνην. Δι' αὐτὸ καὶ γίνονται τόσον ὡραῖα καὶ διακρίνουν τόσον μακρυά, ὥστε νὰ βλέπουν καὶ αὐτὸν τὸν Κύριον. «Μακάριοι» — λέγει — «οἱ καθαροὶ κατὰ τὴν καρδίαν, διότι αὐτοὶ θὰ ἰδοῦν τὸν Θεόν».[32] Στόμα δὲ αὐτῆς (εἶναι) ἡ σοφία καὶ φρονιμάδα, ποὺ γνωρίζει (νὰ ψάλλῃ) πνευματικοὺς ὕμνους. Καρδία δὲ αὐτῆς (εἶναι) ἡ βαθεῖα γνῶσις τῶν Ἁγίων Γραφῶν, ἡ διατήρησις τῶν ὀρθῶν δογμάτων (τῆς πίστεως) καὶ ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ καλωσύνη. **D** Καὶ καθὼς χωρὶς τὴν ὑλικὴν καρδίαν δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ζήσῃ, ἔτσι καὶ χωρὶς τὴν καρδίαν (τῆς ἀρετῆς) δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ σωθῇ. Διότι ἀπὸ ἐκεῖ γεννῶνται ὅλα τὰ καλά. Ὑπάρχουν εἰς αὐτὴν καὶ πόδια καὶ χέρια, (ποὺ εἶναι) τὰ καλὰ ἔργα· ἔχει καὶ ψυχὴν (ποὺ εἶναι) ἡ εὐσέβεια· ἔχει καὶ χρυσὸ στῆθος, πιὸ ἰσχυρὸ καὶ ἀπὸ τὸ διαμάντι, (ποὺ εἶναι) ἡ ἀνδρεία· καὶ εἶναι πιὸ εὔκολο νὰ κυριευθοῦν ὅλα, παρὰ νὰ σπάσῃ αὐτὸ τὸ στῆθος. Τὸ δὲ πνεῦμα (ποὺ ἑδρεύει) εἰς τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὴν καρδίαν, εἶναι ἡ ἀγάπη.[33]

Θέλεις νὰ σοῦ φανερώσω τὴν εἰκόνα (ζωντανὴν) καὶ ἐπάνω εἰς τὴν πραγματικότητα; Φέρε εἰς τὸν νοῦν σου αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν Εὐαγγελιστὴν (Ματθαῖον)· ἂν καὶ δὲν ἔχωμεν ὁλόκληρον τὴν ζωήν του γραμμένην, ὅμως καὶ ἀπὸ τὰ ὀλίγα (ποὺ γνωρίζομεν) **E** ἠμποροῦμεν νὰ ἴδωμεν τὴν εἰκόνα (τῆς ἀρετῆς του) νὰ λάμπῃ. Ὅτι ἦτο πραγματικὰ ταπεινὸς καὶ συντετριμμένος (κατὰ τὴν καρδίαν) ἄκουσε πῶς τὸν ἑαυτόν του, μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον, τὸν ὀνομάζει τελώνην[34] ὅτι δὲ ἦτο καὶ ἐλεήμων, βλέπε πῶς ὅλα τὰ ἐπέταξε ἀπὸ ἐπάνω του καὶ ἠκολούθησε τὸν Ἰησοῦν· ὅτι ἦτο καὶ εὐσεβής, φαίνεται καθαρὰ ἀπὸ τὰ δόγματα (ποὺ ἀναγράφει εἰς τὸ Εὐαγγέλιον). Ἀλλὰ καὶ τὴν σύνεσίν του εἶναι εὔκολον νὰ ἰδῇς ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον, ποὺ συνέγραψε, καθὼς καὶ τὴν ἀγάπην του· διότι ἐφρόντισε διὰ τὴν οἰκουμένην· **482** καὶ τὸ ὅτι ἔχει νὰ παρουσιά-

32. Ματθ. 5, 8.

33. Πραγματικὸν ποίημα ἡ εἰκὼν τῆς ἀρετῆς, ὅπως τὴν παρουσιάζει ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος. Νομίζει κανεὶς ὅτι τὴν βλέπει κινουμένην καὶ ὁμιλοῦσαν.

34. Ματθ. 10, 3.

σῃ καλὰ ἔργα (τὸ βλέπομεν) ἀπὸ τὸν θρόνον, ποὺ πρόκειται νὰ καθίσῃ·[35] καὶ τὴν ἀνδρείαν (τὴν βλέπομεν) ἀπὸ τὴν χαράν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὸ Συνέδριον.[36]

Ἂς προσπαθήσωμεν λοιπὸν νὰ μιμηθῶμεν τὴν ἀρετὴν αὐτὴν καί, πρὸ παντός, τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ τὴν ἐλεημοσύνην, ποὺ χωρὶς αὐτὰς εἶναι ἀδύνατον νὰ σωθῶμεν. Καὶ μᾶς τὸ δείχνουν αὐτὸ αἱ πέντε παρθένοι· καὶ μετὰ ἀπὸ ἐκείνας ὁ Φαρισαῖος. Διότι χωρὶς παρθενίαν εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδωμεν τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν· χωρὶς ὅμως ἐλεημοσύνην, ἀδύνατον· διότι ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα καὶ ποὺ περιέχουν τὸ πᾶν. Δὲν ἐχαρακτηρίσαμεν λοιπόν, χωρὶς λόγον, τὴν ἐλεημοσύνην ὡς τὴν καρδίαν τῆς ἀρετῆς. **B** Ἀλλ' αὐτὴ ἡ καρδία ἂν δὲν χορηγῇ εἰς ὅλα τὸ πνεῦμα (τῆς ζωῆς), γρήγορα σβήνει. Καθὼς καὶ ἡ πηγὴ ἂν κρατᾷ μέσα της τὰ νερά, σαπίζει· ἔτσι καὶ οἱ πλούσιοι, ὅταν κρατοῦν μόνοι των τὰ (ὑλικὰ) ὑπάρχοντά των. Δι' αὐτὸ καὶ συνηθίσαμε νὰ λέγωμεν, πολλὴ ἡ σαπίλα τοῦ πλούτου εἰς τὸν τάδε· καὶ δὲν λέγομεν πολλὴ ἡ ἀφθονία, πολὺς ὁ θησαυρός. Καὶ διότι εἶναι σαπίλα ὄχι μονάχα αὐτῶν, ποὺ κατέχουν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἰδίου τοῦ πλούτου. Διότι καὶ τὰ φορέματα ὅταν παραμένουν ἀχρησιμοποίητα καταστρέφονται, καὶ τὸ χρυσάφι σκουριάζει καὶ τὸ σιτάρι κατατρώγεται· καὶ ἡ ψυχὴ δὲ αὐτοῦ ποὺ ἔχει αὐτὰ (τὰς ὑλικὰς φροντίδας) σκουριάζει καὶ σαπίζει, μὲ τὰς φροντίδας, περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα (πράγματα). Ἂν θελήσῃς νὰ ξεσκεπάσῃς τὴν ψυχὴν τοῦ φιλαργύρου, **C** (θὰ εἶναι) ὡσὰν φόρεμα φαγωμένο ἀπὸ ἀναρίθμητα σκωροσκούλικα, ποὺ δὲν ἔχει τίποτε τὸ γερό· ἔτσι θὰ τὴν εὕρῃς κατατρυπημένην παντοῦ ἀπὸ φροντίδας, σαπισμένην ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα, σκουριασμένην. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τέτοια ἡ ψυχὴ τοῦ πτωχοῦ, αὐτοῦ ποὺ μὲ τὴν θέλησί του εἶναι πτωχός· (σὲ) θαμπώνει ὡσὰν χρυσάφι, λάμπει ὡσὰν μαργαριτάρι, εἶναι ἀνθηρὴ ὡσὰν τριαντάφυλλο.

Διότι δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ (εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ πτωχοῦ) σκῶρος, δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ κλέπτης, δὲν ὑπάρχει φροντί-

35. «Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι... καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους». (Ματθ. 19, 28).
28).

36. «Οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι» (Πράξ. 5, 41).

δα βιωτική· ἀλλὰ ὡσὰν οἱ Ἄγγελοι, ἔτσι ζοῦν ἐλεύθερα. Θέλεις νὰ ἴδῃς αὐτῆς τῆς ψυχῆς τὴν ὀμορφιά; Θέλεις νὰ μάθῃς καλὰ τὸν πλοῦτον τῆς θεληματικῆς πτωχείας; Δὲν προστάζει ἄνδρας, ἀλλὰ δαίμονας προστάζει· **D** δὲν στέκει δίπλα εἰς βασιλέα, ἀλλὰ στάθηκε κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· δὲν βαδίζει μαζὶ μὲ ἀνθρώπους, ἀλλὰ βαδίζει μαζὶ μὲ ἀγγέλους· δὲν ἔχει κιβώτια δύο καὶ τρία καὶ εἴκοσι μονάχα, ἀλλὰ τέτοια ἀφθονία, ὥστε νὰ νομίζῃ ὅτι ὁλόκληρος ὁ κόσμος εἶναι μηδέν. Δὲν ἔχει (ἐφήμερον) θησαυρόν, ἀλλὰ τὸν οὐρανόν· δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ δούλους, μᾶλλον ὡσὰν δούλους ἔχει τὰ πάθη. ἔχει ὡσὰν δούλους τοὺς λογισμοὺς ποὺ δυναστεύουν βασιλεῖς. Διότι ὁ λογισμὸς ποὺ προστάζει αὐτόν, ποὺ φορᾷ τὴν ἁλουργίδα, τὸν φοβᾶται καὶ δὲν τολμᾷ νὰ τὸν ἴδῃ κατάματα. Βασιλικὸν δὲ ἀξίωμα καὶ χρυσάφι καὶ ὅλα αὐτά, τὰ περιγελᾷ ὡσὰν παιδικὰ παιγνίδια, καὶ ὡσὰν τροχοὺς καὶ ἀστραγάλους καὶ κεφαλὰς καὶ σφαίρας **E** ἔτσι τὰ θεωρεῖ τιποτένια ὅλα αὐτά.[37] Διότι ἔχει κόσμον, ποὺ δὲν ἠμποροῦν νὰ ἴδουν ὅσοι παίζουν μὲ αὐτά· τί καλύτερον λοιπὸν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ ἀπὸ αὐτὸν τὸν πτωχόν; Ἔδαφος (ποὺ πατᾷ ἐπάνω) ἔχει τὸν οὐρανόν. **493** Ἂν δὲ τὸ ἔδαφος (εἶναι) τέτοιο, σκέψου τὴν ὀροφήν. Ἀλλὰ δὲν ἔχει ἄλογα καὶ ὀχήματα; Τί τὰ χρειάζεται ὅμως, αὐτὸς ποὺ πρόκειται νὰ βαδίζῃ ἐπάνω εἰς τὰς νεφέλας καὶ νὰ εἶναι παντοτινὰ μαζὶ μὲ τὸν Χριστόν;

Ἀφοῦ λοιπὸν τὰ βάλωμεν ὅλα αὐτὰ καλὰ εἰς τὸν νοῦν μας καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἂς ἐπιζητῶμεν ἐκεῖνον τὸν (οὐράνιον) πλοῦτον καὶ τὴν ἀνεξάντλητη ἀφθονία, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, μὲ τὴν χάριν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν Ὁποῖον παντοτινὰ ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος. Ἀμήν.

37. Πρόκειται διὰ τὰ παιγνίδια τῶν βυζαντινοπαίδων.

ὉΜΙΛΙΑ ΜΗ΄ (48)

(Ματθ. ιγ΄, 53 - ιδ΄, 12)

B «Καὶ ὅταν ἐτελείωσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς αὐτὰς ἔφυγεν ἀπὸ ἐκεῖ» (Ματθ. 13, 53).

Διατί εἶπεν αὐτὰς (τὰς παραβολάς); Ἐπειδὴ ἐπρόκειτο καὶ ἄλλας νὰ εἴπῃ. Διατὶ δὲ καὶ ἀναχωρεῖ; Ἐπειδὴ ἤθελε νὰ σπείρῃ παντοῦ τὸν λόγον. «Καὶ ἀφοῦ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἐδίδασκεν αὐτοὺς (τοὺς Ναζαρηνοὺς) εἰς τὴν συναγωγήν των».[1] Καὶ ποίαν πατρίδα του ὀνομάζει τώρα; Κατὰ τὴν γνώμην μου τὴν Ναζαρέτ. «Δὲν ἔκανεν ἐκεῖ πολλὰ θαύματα»,[2] λέγει· **C** εἰς τὴν Καπερναοὺμ ὅμως ἔκανε θαύματα. Δι᾿ αὐτὸ καὶ ἔλεγε· «Καὶ σὺ Καπερναούμ, ποὺ ἐξυψώθης μέχρι τὸν οὐρανόν, μέχρι τὸν Ἅδην θὰ κατακρημνισθῇς· διότι ἂν τὰ μεγάλα θαύματα ποὺ ἔγιναν σὲ σένα, ἐπραγματοποιοῦντο εἰς τὰ Σόδομα, θὰ ἠμποροῦσαν νὰ παραμείνουν μέχρι σήμερα».[3] Ὅταν ἦλθεν ἐκεῖ ἄφησεν τὰ θαύματα, διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀνάψῃ περισσότερον φθόνον, μήτε νὰ τοὺς καταδικάσῃ αὐστηρότερον, ἐφ᾿ ὅσον ἡ ἀπιστία των θὰ ἐνισχύετο· προτιμᾷ τὴν διδασκαλίαν, ποὺ δὲν εἶναι μικρότερον θαῦμα ἀπὸ τὰ θαύματα. Διότι καὶ οἱ καθ᾿ ὁλοκληρίαν ἀνόητοι πρέπει νὰ θαυμάσουν καὶ **D** νὰ ἐκπλαγοῦν ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν λεγομένων. ἐνῷ αὐτοὶ ἀντιθέτως τὸν ταπεινώνουν ἀπὸ τὸν νομιζόμενον ὡς πατέρα του (τὸν Ἰωσήφ),[4] ἂν καὶ εἶχαν πολλὰ παραδείγματα ἀπὸ τὰ παλαιὰ χρόνια καὶ εἶδαν γενναῖα παιδιὰ ἀπὸ ἀσήμους πατέρας. Διότι καὶ ὁ Δαυῒδ ἦτο υἱὸς κάποιου

1. Ματθ. 13, 54.
2. Ματθ. 13, 58.
3. Ματθ. 11, 23.
4. Μετὰ περιφρονήσεως ἔλεγον· «οὐχ᾿ αὐτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος (= μαραγκοῦ) υἱός;» (Ματθ. 13, 55).

ἀσημάντου γεωργοῦ· καὶ ὁ Ἀμώς, γιδοβοσκὸς ὁ ἴδιος, (ἦτο παιδὶ) γιδοβοσκοῦ· καὶ ὁ Μωϋσῆς ὁ νομοθέτης εἶχε πατέρα ἀσυγκρίτως κατώτερόν του.

Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἔπρεπε πρὸ παντὸς νὰ προσκυνοῦν καὶ κατάπληκτοι νὰ θαυμάζουν, ἐπειδὴ ἂν καὶ ταπεινῆς καταγωγῆς, ἐλάλει τόσον ὑψηλὰ (λόγια)· διότι ἦτο ὁλοφάνερον πὼς (ὅσα ἔλεγε) δὲν προήρχοντο ἀπὸ φροντίδα ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν Θείαν Χάριν· αὐτοὶ ὅμως αὐτά, ποὺ ἔπρεπε νὰ θαυμάζουν, αὐτὰ χρησιμοποιοῦν ὡς ἀφορμὴν διὰ νὰ περιφρονοῦν (τὸν Ἰησοῦν). Συνεχῶς δὲ εἰς τὰς συναγωγὰς συχνάζει, διὰ νὰ μὴ τὸν κατηγορήσουν, πώς, **E** περνώντας ὅλον τὸν χρόνον Του εἰς τὴν ἔρημον, κάνει σχίσμα καὶ πολεμᾷ τὴν πολιτείαν. Κατάπληκτοι λοιπὸν καὶ γεμᾶτοι ἀπορίαν ἔλεγον· «Ἀπὸ ποῦ ὑπάρχει εἰς αὐτὸν αὐτὴ ἡ σοφία καὶ αὐταὶ αἱ δυνάμεις (τῆς θαυματουργίας);». — Ὠνόμαζαν τὰ θαύματα δυνάμεις ἢ καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν σοφίαν. — «Δὲν εἶναι αὐτὸς τὸ παιδὶ τοῦ μαραγκοῦ;».[5] Μεγαλύτερον τώρα (ἦτο) τὸ θαῦμα καὶ περισσοτέρα ἡ ἔκπληξις. «Δὲν λέγεται ἡ μητέρα αὐτοῦ Μαρία; καὶ οἱ ἀδελφοί του Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; **494** Καὶ ὅλαι αἱ ἀδελφαί του δὲν εὑρίσκονται μαζί μας; Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν τὰ κατέχει ὅλα αὐτά; Καὶ ἐσκανδαλίζοντο μὲ Αὐτόν».[6] Βλέπεις ὅτι εἰς τὴν Ναζαρὲτ συνωμίλει; Δὲν εἶναι ἀδελφοὶ Αὐτοῦ — λέγει — ὁ τάδε καὶ ὁ τάδε; Καὶ τί μὲ αὐτό; Διότι ἀπὸ ἐδῶ ἔπρεπε σεῖς νὰ ὁδηγηθῆτε περισσότερον εἰς τὴν πίστιν. Ἀλλὰ βεβαίως εἶναι κακὸν πρᾶγμα ὁ φθόνος, καὶ πολλὰς φορὰς (κεντριζόμενος ἀπὸ τὸν φθόνον ὁ φθονερὸς) κτυπιέται μόνος του. Διότι ἐκεῖνα τὰ γεγονότα, ποὺ ἦσαν παράδοξα καὶ ἀξιοθαύμαστα καὶ ἀρκετὰ διὰ νὰ τραβήξουν (τὴν πίστιν των), αὐτὰ τοὺς ἐσκανδάλιζαν. Τί τάχα νὰ τοὺς εἶπεν ὁ Χριστός; «Πουθενὰ δὲν περιφρονεῖται προφήτης» — τοὺς ἀπήντησε — «παρὰ μονάχα εἰς τὴν πατρίδα του καὶ εἰς τὸ σπίτι του. **B** Καὶ δὲν ἔκανε ἐκεῖ πολλὰ θαύματα ἐξ αἰτίας τῆς ἀπιστίας των».[7] Ὁ δὲ Λουκᾶς λέγει· «καὶ δὲν ἔκανε ἐκεῖ σημεῖα πολλά». Καὶ ὅμως, ἦτο λογικὸν νὰ κάνῃ. Ἂν προεβάδιζεν εἰς τὴν σκέψιν Του ὁ πόθος νὰ

5. Ματθ. 13, 54 - 55.
6. Ματθ. 13, 56 - 57.
7. Ματθ. 13, 58.

Τὸν θαυμάζουν (ἐπειδὴ καὶ τότε ἐθαυμάζετο), διατί δὲν ἔκανε (θαύματα); Διότι δὲν ἔβλεπε τὴν δύναμίν Του ὡς ἀφορμὴν πρὸς ἐπίδειξιν, ἀλλὰ πρὸς τὸ συμφέρον τους. Ἀφοῦ λοιπὸν δὲν παρουσίαζαν πνευματικὴν πρόοδον ἐκεῖνοι, δι' αὐτὸ παρέβλεψεν τὸ ἰδικόν Του, διὰ νὰ μὴ αὐξήσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν κόλασιν. Καὶ πρόσεξε μετὰ ἀπὸ πόσον χρόνον ἦλθε πρὸς αὐτούς, καὶ πόσα θαύματα ἐφανέρωσεν, οὔτε ὅμως ἔτσι συνῆλθαν, ἀλλὰ ἐξακολουθοῦσαν νὰ καίγωνται ἀπὸ τὸν φθόνον. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν ἔκανε καὶ ὀλίγα θαύματα; Διὰ νὰ μὴ λέγουν· «ἰατρὲ **C** θεράπευσε τὸν ἑαυτόν σου».[7a] Διὰ νὰ μὴ λέγουν, μᾶς πολεμᾷ, εἶναι ἐχθρός μας, καὶ τοὺς δικούς του περιφρονεῖ· διὰ νὰ μὴ λέγουν, ὅτι ἂν εἶχαν γίνει θαύματα καὶ ἡμεῖς θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ πιστεύσωμεν. Διὰ τοῦτο καὶ ἔκανε, καὶ συνεκρατήθη· τὸ πρῶτον μὲν διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ (χρέος) Αὐτοῦ· τὸ δὲ δεύτερον διὰ νὰ μὴ τοὺς καταστήσῃ περισσότερον ἀξιοκατακρίτους. Βάλε δὲ καλὰ εἰς τὸν νοῦν σου τὴν δύναμιν αὐτῶν, ποὺ λέγει· ἂν καὶ ἀπὸ φθόνον κατείχοντο, ἐν τούτοις τὰ ἐθαύμαζον. Ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὰ ἔργα (τοῦ Ἰησοῦ) δὲν κατηγοροῦν αὐτό, ποὺ γίνεται, ἀλλὰ αἰτίας κατασκευάζουν ἀνυπάρκτους, λέγοντες· «μὲ τὸν Βεελζεβοὺλ[9] ἐκδιώκει (ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους) τὰ δαιμόνια»,[8] ἔτσι καὶ ἐδῶ δὲν κατακρίνουν τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ καταφεύγουν **D** εἰς τὴν μηδαμινὴν καταγωγήν Του. Κάνε μου τὴν χάριν καὶ πρόσεξε σὺ τώρα τὴν καλωσύνην τοῦ διδασκάλου, ποὺ δὲν τοὺς ὑβρίζει, ἀλλὰ μὲ πολλὴν πραότητα τοὺς λέγει· «Πουθενὰ δὲν περιφρονεῖται προφήτης παρὰ μονάχα εἰς τὴν πατρίδα του». Καὶ δὲν ἐσταμάτησεν ἐδῶ, ἀλλὰ προσέθεσεν· «καὶ εἰς τὸ σπίτι του»· αὐτὸ μοῦ φαίνεται πὼς τὸ προσέθεσεν ὑπαινισσόμενος τοὺς ἀδελφούς του.[10] Εἰς δὲ τὸν Λουκᾶν καὶ παραδείγματα ἐπικαλεῖται δι' αὐτὸ τὸ ζήτημα λέγων πὼς οὔτε ὁ Ἠ-

7a. Λουκ. 4, 23.

8. Λουκ. 11, 15.

9. Βεελζεβοὺλ (= Βαὰλ - ζεβοὺλ) ὁ κύριος τοῦ καταχθονίου κόσμου. Θεότης τῶν Φιλισταίων.

10. Ἀδελφοὶ τοῦ Ἰησοῦ ἐννοοῦνται τὰ ἐκ προηγουμένου γάμου τοῦ Ἰωσὴφ τέκνα, διότι ὁ Ἰησοῦς ὡς «Μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ» καὶ ὡς ἐκ Πνεύματος Ἁγίου ἐνανθρωπήσας δὲν εἶχεν ἀδελφοὺς κατὰ σάρκα.

λίας ἦλθε πρὸς τοὺς συγγενεῖς, ἀλλὰ πρὸς τὴν χήραν,
πού ἦτο ἀπὸ ἄλλην φυλήν· οὔτε ἀπὸ τὸν Ἐλισσαῖον ἐθε-
ραπεύθη κανένας ἄλλος λεπρὸς (πατριώτης του) παρὰ
ὁ ξενομερίτης Νεεμάν· Ἰσραηλῖται οὔτε εὐεργετήθησαν,
οὔτε Ε εὐεργέτησαν, ἀλλὰ οἱ ξένοι.[11] Τὰ λέγει δὲ αὐτὰ
διὰ νὰ φανερώση τὴν πονηράν τους συνήθειαν καὶ πῶς
κανένα καινούργιο δὲν συμβαίνει τώρα μὲ Αὐτόν.

«Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐπληροφορήθη ὁ Ἡρώδης
ὁ τετράρχης τὴν φήμην τοῦ Ἰησοῦ».[12] Διότι ὁ βασιλεὺς
Ἡρώδης, ὁ πατέρας του, πού εἶχε σκοτώσει τὰ παιδιά,
εἶχεν ἀποθάνει. Δὲν σημειώνει δὲ ὁ Εὐαγγελιστὴς ἔτσι
ἁπλῶς, χωρὶς λόγον, τὸν καιρόν, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθης
τὴν ἀλαζονείαν τοῦ τυράννου καὶ τὴν ἀδιαφορίαν του.
495 Διότι δὲν ἐφρόντισε νὰ μάθη ἀπὸ ἐνωρὶς δι' Αὐ-
τὸν (τὸν Ἰησοῦν) ἀλλὰ μετὰ ἀπὸ πολὺν καιρόν. Πρα-
γματικὰ τέτοιοι εἶναι αὐτοὶ πού ἔχουν εἰς τὰ χέρια τους
τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ τοῦ κόσμου καὶ φέρνουν ἐπάνω τους
τὸν ὄγκον μεγάλης ὑλικῆς δυνάμεως· πολὺ ἀργὰ τὰ μα-
θαίνουν αὐτά, ἐπειδὴ δὲν πολυασχολοῦνται μὲ αὐτὰ (τὰ
πνευματικὰ ζητήματα). Σὺ κάνε μου τὴν χάριν νὰ προ-
σέξης πόσον μεγάλο πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀρετή· ἀφοῦ καὶ
ὅταν ἔχη πιὰ ἀποθάνει (ὁ ἐνάρετος) τὸν φοβᾶται, καὶ
ἀπὸ τὸν φόβον φιλοσοφεῖ διὰ τὴν ἀνάστασιν. Διότι —
λέγει — «εἶπεν (ὁ Ἡρώδης) εἰς τοὺς ἀνθρώπους του·
αὐτὸς εἶναι ὁ Ἰωάννης, πού ἐγὼ ἐσκότωσα· αὐτὸς ἀνε-
στήθη ἀπὸ τοὺς νεκροὺς Β καὶ δι' αὐτό, μέσῳ αὐτοῦ, γί-
νονται θαύματα».[13] Εἶδες πόσον ἔχει ἐνταθῆ ὁ φόβος;
Διότι οὔτε καὶ τότε ἐτόλμησε νὰ φανερώση τίποτε ἔξω
(εἰς τὸν κόσμον), ἀλλὰ τὸ λέγει μονάχα εἰς τοὺς ὑπη-
ρέτας του. Ἀλλὰ ὅμως καὶ αὐτὴ ἡ γνώμη εἶναι παρά-
λογος καὶ στρατιωτική. Διότι καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀνεστή-
θησαν ἀπὸ τοὺς νεκροὺς καὶ κανεὶς δὲν ἔκανε τίποτα
τέτοιο. Ἔχω τὴν γνώμην ὅτι αὐτὰ εἶναι λόγια φιλοτι-
μίας καὶ φόβου. Διότι κάτι τέτοιο παθαίνουν οἱ παρά-
λογοι ἄνθρωποι· μπερδεύουν (μέσα εἰς τὴν ψυχήν των)
πολλὰς φορὰς ἀντίθετα πάθη. Ὁ δὲ Λουκᾶς λέγει, ὅτι
ἔλεγον οἱ ὄχλοι· «Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἠλίας, ἢ ὁ Ἱερεμίας, ἢ
κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους προφήτας»·[14] αὐτὸς δὲ (ὁ

11. Λουκ. 4, 27.
12. Ματθ. 14, 1.
13. Ματθ. 14, 2.
14. Λουκ. 9, 8.

Ἡρώδης) ὡσὰν νὰ ἔλεγε κάτι σοφώτερον ἀπὸ τοὺς ἄλ-
λους, εἶπεν αὐτό. Φυσικὰ ὁ ἴδιος, προηγουμένως, ὅταν
οἱ ἄλλοι ἔλεγον πῶς αὐτὸς (ὁ Ἰησοῦς) εἶναι ὁ Ἰωάν-
νης (διότι πολλοὶ C καὶ αὐτὸ ἰσχυρίζοντο), τὸ ἠρνεῖτο
καὶ ἔλεγεν, μὲ ὑπερηφάνειαν καὶ καμάρι, πῶς ἐγὼ τὸν
(Ἰωάννην) ἔχω σκοτώσει. Αὐτὸ τὸ βεβαιώνει καὶ ὁ Λου-
κᾶς καὶ ὁ Μᾶρκος, πῶς, δηλαδή, ἔλεγεν «ἐγὼ ἀπεκε-
φάλισα τὸν Ἰωάννην».[15] Ὅταν ὅμως αὐτὴ ἡ φήμη ἐστα-
μάτησεν, τότε πλέον καὶ αὐτὸς τὰ ἴδια λέγει μὲ τοὺς
πολλούς. Μετὰ ὁ Εὐαγγελιστὴς μᾶς διηγεῖται καὶ τὴν
ἱστορίαν. Καὶ διὰ ποῖον λόγον δὲν μᾶς τὴν παρουσία-
σεν προηγουμένως; Διότι καὶ ὁλόκληρον τὸ συγγραφι-
κόν τους ἔργον εἶχε σκοπὸν νὰ ἀναφέρη τὴν ἱστορίαν
τοῦ Χριστοῦ· καὶ δὲν ἠσχολοῦντο μὲ τίποτε ἄλλο ἄσχε-
τον μὲ αὐτό, ἐκτὸς ἂν καὶ πάλιν αὐτὴ ἡ παρέκβασις ἐ-
πρόκειτο νὰ καταλήξη εἰς τὴν ἰδίαν (ὑπόθεσιν τῆς ζωῆς
τοῦ Χριστοῦ). D Ἑπομένως, οὔτε τώρα θὰ ἀνέφεραν τὴν
ἱστορίαν (τοῦ Ἰωάννου), ἂν δὲν ἐπρόκειτο διὰ τὸν Χρι-
στὸν καὶ διότι ἔλεγεν ὁ Ἡρώδης, ὅτι ἐκεῖνος (ὁ Ἰωάν-
νης) ἀνεστήθη. Ὁ δὲ Μᾶρκος λέγει, ὅτι ὁ Ἡρώδης ἐτι-
μοῦσε πάρα πολὺ τὸν ἄνδρα, παρ' ὅλον ὅτι ἠλέγχετο
(ἀπὸ τὸν Ἰωάννην).[16] Τόσον σπουδαῖον πρᾶγμα εἶναι ἡ
ἀρετή. Μετὰ προχωρώντας εἰς τὴν ἀφήγησιν, λέγει τὰ
ἑξῆς· «Διότι συνέλαβεν ὁ Ἡρώδης τὸν Ἰωάννην, τὸν ἔ-
δεσεν, καὶ τὸν ἔρριψεν εἰς τὴν φυλακήν, ἐξ αἰτίας τῆς
Ἡρωδιάδος τῆς γυναικὸς Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ του.
Ἐπειδὴ τοῦ ἔλεγεν ὁ Ἰωάννης· "δὲν σοῦ ἐπιτρέπεται νὰ
τὴν ἔχης παρανόμως". Καὶ ἐνῷ ἤθελε νὰ τὸν σκοτώση,
(δὲν τὸ ἔκανε, διότι) ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ἐπειδὴ τὸν θεω-
ροῦσαν προφήτην».[17] Καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν δὲν λέγει τί-
ποτα εἰς ἐκείνην (τὴν Ἡρωδιάδα), ἀλλ' ἀπευθύνεται
πρὸς τὸν ἄνδρα; Διότι ἐκεῖνος ἦτο ὁ πιὸ ἁρμόδιος. Πρό-
σεξε δὲ πόσον ἁπαλὰ Ε περιγράφει τὴν κατηγορίαν,
μᾶλλον ὡσὰν νὰ διηγῆται ἱστορίαν, παρὰ ὡσὰν νὰ πα-
ρουσιάζη κατηγορίαν. «Ὅταν ὅμως ἑώρταζε ὁ Ἡρώδης
τὰ γενέθλιά του» — λέγει — «ἐχόρευσεν ἀναιδέστατα
ἡ κόρη τῆς Ἡρωδιάδος ἐμπρὸς εἰς τοὺς προσκεκλημέ-
νους καὶ (αὐτὸ) εὐχαρίστησε τὸν Ἡρώδην».[18] Ὢ δια-

15. Μάρκ. 6, 16 καὶ Λουκ. 9, 9.
16. Μάρκ. 6, 20.
17. Ματθ. 14, 3 - 5.
18. Ματθ. 14, 6.

βολικὸν συμπόσιον· ὢ σατανικὸν θέατρον· ὢ παράνομος χορὸς καί, ἀκόμη, πιὸ παράνομο κέρδος τοῦ χοροῦ. Διότι (ὁ Ἡρώδης) ἐτόλμησε νὰ κάνῃ φόνον, τὸν πιὸ βδελυρὸν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους φόνους, **496** καὶ ἐκεῖνος, ποὺ ἤξιζε νὰ στεφανωθῇ καὶ νὰ ἀνακηρυχθῇ (νικητής), κατεσφάζετο μέσα (εἰς τὴν φυλακήν)· καὶ τὸ τρόπαιον τῶν δαιμόνων τοποθετήθηκε ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι. Διότι λέγει «ἐχόρευσεν ἀναιδέστατα ἡ κόρη τῆς Ἡρωδιάδος ἐμπρὸς εἰς τοὺς προσκεκλημένους καὶ (αὐτὸ) εὐχαρίστησε τὸν Ἡρώδη. Διὰ τοῦτο μὲ ὅρκον τῆς ὑπεσχέθη (δημοσίως) πὼς θὰ τῆς δώσῃ ὅ,τιδήποτε τοῦ ζητήσῃ. Ἐκείνη δασκαλεμένη ἀπὸ τὴν μητέρα της, δῶσέ μου — εἶπε — ἐπάνω σὲ πιάτο τὸ κεφάλι τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ».[19] Τὸ ἔγκλημα εἶναι διπλό, καὶ διότι ἐχόρευσε καὶ διότι ἄρεσεν (εἰς τὴν συντροφιά) καὶ ἄρεσεν τόσον, ὥστε καὶ φόνον νὰ εἰσπράξῃ ὡς μισθόν. Εἶδες πῶς εἶναι ὠμός; Πῶς εἶναι ἀναίσθητος; Πῶς εἶναι ἀνόητος; Διότι τὸν μὲν ἑαυτόν του τὸν κρίνει ὑπεύθυνον νὰ τηρήσῃ τὸν ὅρκον· **B** ἐνῷ εἰς ἐκείνην (τὴν κόρην τῆς Ἡρωδιάδος) τῆς δίδει τὴν ἐξουσίαν νὰ ζητήσῃ (ὅ,τι θέλει). Ἀφοῦ δὲ εἶδε πὼς (ἀπ' ὅλα αὐτὰ) ἐβγῆκε τὸ κακόν, ἐλυπήθη, λέγει· ἂν καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν (τὸ κακὸν) τὸν ἔδεσεν. Διατί λοιπὸν λυπᾶται; Τέτοια εἶναι ἡ ἀρετή· κρίνεται ἀξία θαυμασμοῦ καὶ ἐπαίνων καὶ ἀπὸ τοὺς κακοὺς ἀκόμα. Ἀλλ' ὢ τὴν τρελλή! Ἔπρεπε καὶ αὐτὴ νὰ τὸν θαυμάζῃ, ἔπρεπε καὶ αὐτὴ νὰ τὸν προσκυνῇ, διότι τὴν ὑπερήσπιζεν ἐνῷ τὴν ἀτίμαζεν (ὁ Ἡρώδης),[20] αὐτὴ ὅμως συνήργησεν εἰς τὸ δρᾶμα καὶ τοποθετεῖ παγίδα καὶ ζητεῖ χάριν σατανικήν. «Αὐτὸς δὲ ἐφοβήθη διὰ τοὺς ὅρκους» — λέγει — «καὶ διὰ νὰ μὴ ἐκτεθῇ εἰς τοὺς συνδαιτημόνας».[21] Καὶ πῶς, (ὢ Ἡρώδη) δὲν ἐφοβήθης **C** τὸ φοβερώτερον; Διότι ἂν ἐφοβήθης τὸ ὅτι θὰ ἔχῃς μάρτυρας τῆς ἐπιορκίας σου, πολὺ περισσότερον ἔπρεπε νὰ φοβηθῇς νὰ ἔχῃς τόσους μάρτυρας μιᾶς τόσον παρανόμου σφαγῆς.

Ἐπειδὴ δὲ νομίζω ὅτι πολλοὶ ἀγνοοῦν καὶ τὸ θέμα τοῦ ἐγκλήματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐγεννήθη ὁ φόνος, εἶναι

19. Ματθ. 14, 7 - 8.
20. Ἐλέγχων ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος τὸν Ἡρώδην, διότι συνέζη παρανόμως μὲ τὴν Ἡρωδιάδα, ὑπερήσπιζε τὴν τιμὴν τῆς γυναικὸς ποὺ εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς προσωπικότητος τῆς γυναικός.
21. Ματθ. 14, 9.

ἀνάγκη νὰ τὸ ἀναφέρωμεν καὶ αὐτό, διὰ νὰ μάθετε τὴν σύνεσιν τοῦ νομοθέτου. Ποῖος λοιπὸν ἦτο ὁ παλαιὸς Νόμος, ποὺ κατεπάτησεν ὁ Ἡρώδης καὶ ὑπερήσπισεν ὁ Ἰωάννης; Αὐτοῦ ποὺ ἀπέθνησκε χωρὶς παιδιὰ ἡ γυναῖκα ἔπρεπε νὰ δοθῇ εἰς τὸν ἀδελφόν.[22] Ἐπειδὴ ἦτο ἀπαρηγόρητον κακὸν **D** ὁ θάνατος καὶ ὅλα διετίθεντο διὰ τὴν ζωήν, νομοθετεῖ (ὁ Νομοθέτης) νὰ παίρνῃ γυναῖκα του (τὴν χήραν) ὁ ἐπιζῶν ἀδελφὸς καὶ νὰ ὀνομάζῃ τὸ παιδί, ποὺ θὰ γεννηθῇ, μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἀποθαμένου, διὰ νὰ μὴ χαθῇ ἡ οἰκογένειά του. Διότι ἂν δὲν ἄφηνε παιδιὰ αὐτός, ποὺ ἀπέθνησκε, πρᾶγμα ποὺ εἶναι ἡ μεγίστη παρηγορία τοῦ θανάτου, τὸ πένθος θὰ ἦτο ἀθεράπευτον. Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἐσκέφθη ὁ Νομοθέτης αὐτὴν τὴν παρηγορίαν δι' αὐτοὺς ποὺ εἶχαν στερηθῇ τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ διέτασσεν τὸ νεογέννητον νὰ θεωρῆται παιδὶ ἐκείνου (τοῦ μακαρίτου). Ὅταν ὅμως ὑπῆρχε παιδί, δὲν ἐπετρέπετο πλέον αὐτὸς ὁ γάμος. Καὶ διὰ ποῖον λόγον; **E** λέγει· διότι ἂν μὲ ἄλλον ἐπετρέπετο (νὰ ὑπανδρευθῇ), πολὺ περισσότερον μὲ τὸν ἀδελφόν. Καθόλου. (Ὁ Νομοθέτης) ἐπιθυμεῖ νὰ συνεχισθῇ ἡ συγγένεια καὶ νὰ ὑπάρχουν πολλαὶ ἀφορμαὶ ἐνισχύσεως τῶν μεταξὺ (συγγενῶν) δεσμῶν. Διατί λοιπὸν καὶ ὅταν (ὁ ἄνδρας) ἀπέθνησκε χωρὶς παιδί, δὲν ἐνυμφεύετο (τὴν χήραν) ἄλλος; Διότι ἔτσι δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ θεωρηθῇ ὅτι τὸ παιδὶ ἦτο τοῦ μακαρίτου· τώρα δὰ ὅμως ποὺ τὸ ἔσπερνε ὁ ἀδελφός, τὸ ἐπινόημα γινότανε πειστικόν. Ἄλλωστε οὔτε κανεὶς ἄλλος εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἀναστήσῃ τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀποθαμένου· αὐτὸς ὅμως εἶχεν ἀποκτήσει τὸ δικαίωμα ἀπὸ τὴν συγγένειαν.[22α] **497** Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Ἡρώδης ἔπιασε ἐρωτικὰς σχέσεις μὲ τὴν γυναῖκα τοῦ (ἀποθαμένου) ἀδελφοῦ του, ἂν καὶ εἶχε παιδί, διὰ τοῦτο τὸν κατηγορεῖ ὁ Ἰωάννης, καὶ κατηγορεῖ μαλακά, δείχνοντας καὶ τὴν ἐπιείκειαν μαζὶ μὲ τὰ αὐστηρὰ λόγια. Σὺ κάνε μου τὴν χάριν καὶ πρόσεξε πῶς ἦτο σατανικὸν ὅλο τὸ θέατρον. Διότι πρῶτον ἐσχηματίσθη ἀπὸ μεθύσι καὶ ἀπόλαυσιν, δι' αὐτὸ καὶ τίποτε καλὸν δὲν ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ. Δεύτερον, διότι εἶχε διεφθαρμένους θεατὰς καὶ αὐτός, ποὺ τοὺς ἐκάλεσε διὰ διασκέδασιν ὁ πιὸ παράνο-

22. Δευτ. 25, 5 - 10.
22α. Κατὰ τὴν ἄποψιν τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ὁ Νομοθέτης τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης παρεχώρει τὸ δικαίωμα τοῦ γάμου αὐτοῦ χάριν μόνον τῆς παιδοποιΐας ὑπὲρ τοῦ ἀποθανόντος ἀδελφοῦ.

μος ἀπὸ ὅλους. Τρίτον ἡ σκέψις, ἡ παράλογη. Τέταρτον, ἡ κόρη, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ γάμος ἦτο παράνομος καὶ ποὺ ἔπρεπε νὰ κρύβεται, ἐπειδή, ἐξ αἰτίας της διεσύρετο ἡ ὑπόληψις τῆς μητέρας της, ἔρχεται γεμάτη ἀδιαντροπιὰ (εἰς τὴν διασκέδασιν) καὶ σκεπάζει, ἂν καὶ κόρη, ὅλας τὰς πόρνας (μὲ τὴν ἀναίδειάν της). Ἀλλὰ καὶ **B** ὁ καιρὸς (τῆς ἑορτῆς) δὲν προσφέρει καὶ μικροτέραν ἀφορμὴν διὰ νὰ κατηγορήσῃ κανεὶς αὐτὴν τὴν παρανομίαν. Διότι ὅταν αὐτὸς (ὁ Ἡρώδης) ἔπρεπε νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεόν, διότι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸν ἔφερεν εἰς τὸ φῶς, τότε ἀκριβῶς ἀποτολμᾷ ἐκεῖνα τὰ παράνομα (πράγματα)·[23] ὅταν ἔπρεπε νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὰ δεσμά, τότε προσθέτει καὶ τὴν σφαγὴν εἰς τὰ δεσμά.[24] Ἀκούσατε ὅσα ἀπὸ τὰ ἀνύπανδρα κορίτσια, πρὸ παντὸς δὲ ὅσαι ἀπὸ τὰς ὑπανδρευμένας γυναῖκας καταδέχεσθε νὰ κάνετε τοιαύτας ἀσχημίας εἰς τοὺς γάμους ἄλλων, νὰ πηδᾶτε καὶ νὰ χορεύετε καὶ νὰ ἐντροπιάζετε ἔτσι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Ἀκούσατε καὶ οἱ ἄνδρες, ὅσοι τρέχετε εἰς τὰ (πολυέξοδα καὶ) πολυτελῆ συμπόσια καὶ γεμᾶτα μέθη **C** καὶ φοβηθῆτε τὸ βάραθρον τοῦ Διαβόλου. Διότι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐνίκησε κατὰ κράτος τότε καὶ ἐκεῖνον τὸν ἄθλιον, ὥστε νὰ ὁρκισθῇ πὼς θὰ ἔδινε καὶ τὰ μισὰ ἀπὸ τὴν Βασιλείαν του. Αὐτὸ λέγει μετὰ βεβαιώσεως ὁ Μᾶρκος, πὼς «ὡρκίσθη εἰς αὐτήν, πὼς ὅ,τι καὶ ἂν μοῦ ζητήσῃς, θὰ σοῦ τὸ δώσω, μέχρι καὶ τὴν μισή μου βασιλείαν».[25] Τόσον δὰ ἐκτιμοῦσε τὴν ἰδικήν του ἐξουσίαν, καθὼς ἔτσι αἰχμαλωτίσθηκε ἀπὸ τὸ πάθος του, ὥστε νὰ παραιτηθῇ ἀπ' αὐτὴν δι' ἕνα χορόν. Καὶ διατί θαυμάζεις, ἂν τότε συνέβαιναν αὐτά, ἀφοῦ καὶ τώρα ἀκόμα, μετὰ ἀπὸ τόσον ὑψηλὴν φιλοσοφίαν, πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς θηλυπρεπεῖς νέους καὶ τὰς ψυχάς των ἀκόμη προσφέρουν διὰ τὸν χορόν, χωρὶς νὰ ἔχουν ἀνάγκην καὶ ἀπὸ ὅρκον; Διότι ἀφοῦ καταντήσουν αἰχμάλωτοι **D** τῆς ἡδονῆς ἄγονται καὶ φέρονται ὅπου ἠμπορεῖ νὰ τοὺς τραβήξῃ ὁ λύκος. Αὐτὸ ποὺ ἔπαθε τότε καὶ ἐκεῖνος ὁ παράφρων, ποὺ παρεφρόνησεν εἰς δύο περιπτώσεις, ἀξεπεράστου παραφροσύνης, νὰ δώσῃ ἐξουσίαν εἰς

23. Ἐδῶ διδασκόμεθα νὰ εὐχαριστοῦμε τὸν Θεόν, κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν γενεθλίων μας, διότι μᾶς ἔφερεν εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας.
24. Ἡ ἐπικρατήσασα συνήθεια νὰ δίδουν χάριν οἱ Ἡγεμόνες εἰς τοὺς καταδίκους.
25. Μάρκ. 6, 23.

ἐκείνην, ποὺ εἶχε τόσον τρελλαθῆ καὶ μεθύσει ἀπὸ τὸ πάθος καὶ σὲ τίποτα δὲν ὑποχωροῦσε καὶ νὰ δέσῃ καλὰ τὴν ὑπόσχεσίν του μὲ τὸν περιορισμὸν τοῦ ὅρκου. Ἀλλὰ ἂν ὑπῆρξεν ἐκεῖνος τόσον παράνομος, πιὸ παράνομον ἀπὸ ὅλους ἦτο τὸ γύναιον, καὶ ἀπὸ τὴν κόρη καὶ ἀπὸ τὸν τύραννον. Διότι ἡ ἀρχιτεκτόνισσα ὅλων τῶν κακῶν καὶ ποὺ ἐξύφανε ὁλόκληρη τὴν τραγωδία ἦτο αὐτή· αὐτὴ ποὺ πρὸ παντὸς ἔπρεπε νὰ εὐγνωμονῇ τὸν προφήτην (Ἰωάννην). Ἐπειδὴ καὶ ἡ θυγατέρα της **E** ἀπὸ αὐτὴν ἐπείσθη καὶ ἀδιαντρόπησε καὶ ἐχόρευσε καὶ ἐζήτησε τὸν φόνον (τοῦ Ἰωάννου)· καὶ ὁ Ἡρώδης ἀπὸ αὐτὴν ἐσαγηνεύθη. Βλέπεις πῶς ἔλεγε σωστὰ ὁ Χριστός· «ὁποιος ἀγαπᾷ τὸν πατέρα του ἢ τὴν μητέρα του περισσότερον ἀπὸ ἐμένα, δὲν εἶναι ἄξιός μου»;[26] Διότι ἂν αὐτὴ ἐφήρμοζεν αὐτὸν τὸν νόμον (τοῦ Χριστοῦ) δὲν θὰ παρέβαινε τόσους νόμους, δὲν θὰ διέπραττεν αὐτὸν τὸν ἀποτρόπαιον φόνον. Διότι τί ὑπάρχει χειρότερον ἀπὸ τὴν θηριωδίαν αὐτήν; Φόνον, ποὺ τὸν ζητεῖ ὡσὰν χάριν, φόνον παράνομον, φόνον (ποὺ τὸν ἀπαιτεῖ) ἐμπρὸς εἰς ὅλους καὶ ἀδιαντρόπως; **498** Διότι δὲν ἐπλησίασε (τὸν Ἡρώδην) ἰδιαιτέρως (καὶ δὲν) συνωμίλησε (κρυφὰ μαζί του) δι' αὐτά, ἀλλὰ δημοσίως· καὶ ἀφοῦ ἐπέταξε κάτω τὴν μάσκα καὶ ἐπῆρε συνήγορον τὸν Διάβολον, ἔτσι πλέον εἶπεν αὐτὸ ποὺ εἶπεν. Πραγματικὰ ἐκεῖνος (ὁ Διάβολος) καί, αὐτὴν ἔκανε νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὸν χορόν, καὶ τὸν Ἡρώδην τότε νὰ αἰχμαλωτίσῃ. Διότι ὅπου χορὸς ἐκεῖ καὶ Διάβολος. Διότι οὔτε καὶ ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωσε τὰ πόδια δι' αὐτὸ (νὰ χορεύωμεν), ἀλλὰ διὰ νὰ βαδίζωμεν κανονικά· ὄχι διὰ νὰ συμπεριφερώμεθε ἀδιάντροπα, ὄχι διὰ νὰ πηδῶμεν ὡσὰν τὰς καμήλους (καὶ ἂν ἐκεῖναι προκαλοῦν ἀηδίαν ὅταν χορεύουν, πολὺ περισσότερον βέβαια αἱ γυναῖκες), ἀλλὰ διὰ νὰ χορεύωμεν μαζὶ μὲ τοὺς Ἀγγέλους. **B** Διότι ἂν τὸ σῶμα εἶναι αἰσχρὸν ὅταν τέτοιας ἀσχημίας διαπράττῃ, πολὺ περισσότερον ἡ ψυχή. Τέτοιους χοροὺς χορεύουν οἱ δαίμονες, τέτοια ἀδιάντροπα ἀστεῖα κάνουν οἱ ὑπηρέται τῶν Δαιμόνων. Πρόσεξε δὲ καὶ τὴν ἰδίαν τὴν αἴτησιν. «Δῶσέ μου ἐδῶ ἐπάνω εἰς τὸ πιάτο τὸ κεφάλι τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ».[27] Εἶδες τὴν ἀναίσχυντη, ποὺ ἔχει χάσει πιὰ τὸ

26. Ματθ. 10, 37.
27. Ματθ. 14, 8.

κοκκίνισμα τῆς ἐντροπῆς, ποὺ ἔχει δοθῆ ὁλόκληρη εἰς τὸν Διάβολον; Καὶ τὸ ἀξίωμα ἐνθυμεῖται, καὶ οὔτε αἰσθάνεται ἐντροπήν, ἀλλ' ὡσὰν νὰ ὁμιλῇ διὰ κάποιο φαγητόν, ἔτσι ζητεῖ νὰ τῆς φέρουν ἐπάνω εἰς ἕνα πιάτο τὸ ἱερὸ ἐκεῖνο καὶ μακάριο κεφάλι (τοῦ Προδρόμου). Καὶ οὔτε κἂν ἀναφέρει τὴν αἰτίαν· διότι οὔτε καὶ εἶχε νὰ εἰπῇ τίποτε· ἀλλ' ἔτσι, χωρὶς λόγον, ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ τιμηθῇ μὲ τὰς συμφορὰς τῶν ἄλλων. Καὶ δὲν εἶπεν, ὁδήγησε αὐτὸν **C** (τὸν Ἰωάννην) ἐδῶ μέσα, καὶ κατάσφαξέ τον· διότι δὲν ἠμποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ τὸ θάρρος τῶν ἐλέγχων του οὔτε ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀποθάνῃ. Καὶ διότι ἐφοβεῖτο ὅτι θὰ ἀκούσῃ τὴν φρικτὴν φωνὴν καὶ ὅταν ἀκόμη θὰ κατεσφάζετο· διότι οὔτε ὅταν θὰ ἐπρόκειτο νὰ ἀποκεφαλισθῇ, θὰ ἠμποροῦσε νὰ σιγήσῃ. Δι' αὐτὸ λέγει· «δῶσέ μου ἐδῶ ἐπάνω εἰς τὸ πιάτο»· ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ νὰ ἰδῶ ἐκείνην τὴν γλῶσσαν νὰ σωπαίνῃ. Διότι δὲν ἐφρόντιζε μονάχα νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τοὺς ἐλέγχους, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν πατήσῃ καὶ νὰ τὸν περιγελάσῃ νεκρόν. Ὁ δὲ Θεὸς μακροθυμοῦσε καὶ οὔτε ἔρριξε κεραυνὸν ἀπὸ ὑψηλά, οὔτε κατέφλεξε τὸ ἀδιάντροπο πρόσωπο· οὔτε διέταξε τὴν γῆν νὰ ἀνοίξῃ καὶ νὰ καταπιῇ τὸ ἁμαρτωλὸν ἐκεῖνο συμπόσιον· στεφανώνοντας ἔτσι καὶ τὸ δίκαιον μὲ τὸ παρα πάνω καὶ **D** ἀφήνοντας, συγχρόνως, μεγάλην παρηγορίαν δι' ὅσους, μετὰ ἀπὸ αὐτά, θὰ πάσχουν κάτι ἀδίκως.

Ἂς τὰ ἀκούσωμεν λοιπὸν ὅσοι ὑποφέρομεν ἀπὸ πονηροὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ ζῶμεν ἐνάρετα. Διότι καὶ τότε ὁ Θεὸς ἀνεχότανε μακρόθυμα νὰ κατασφαγῇ αὐτὸς ποὺ ἔζη εἰς τὴν ἔρημον, ποὺ ἦτο σφιγμένος μὲ τὴν δερματίνην ζώνην, ποὺ ἦτο ἐνδεδυμένος μὲ τὸ τρίχινον ἱμάτιον, ὁ προφήτης, ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς προφήτας, αὐτός, ποὺ δὲν ἔχει μεγαλύτερόν του ἀνάμεσα εἰς αὐτούς, ποὺ ἐγέννησαν γυναῖκες καὶ νὰ κατασφαγῇ, μάλιστα, ἀπὸ ἀκόλαστη κόρη καὶ διεφθαρμένη πόρνη, σὲ στιγμὴ ποὺ ἠγωνίζετο διὰ τοὺς θεϊκοὺς νόμους. Σκεπτόμενοι λοιπὸν αὐτά, ἂς ὑποφέρωμεν ὅλα ὅσα θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ πάσχωμεν μὲ γενναιότητα. Διότι καὶ τότε αὐτὴ ἡ κακοῦργα καὶ παράνομη, μὲ ὅση μανία ἐπεθύμησε νὰ ἀποκρούσῃ αὐτόν, ποὺ τὴν εἶχε λυπήσει, **E** μὲ τόσην δύναμιν ὡπλίσθηκε, ποὺ ἐχόρτασε ὅλον τὸν θυμόν της· καὶ ὅμως ὁ Θεὸς τὸ ἀνεχότανε. Ἂν καὶ πρὸς αὐτὴν (ὁ Πρόδρομος) δὲν εἶπε τίποτα, οὔτε τὴν κατηγόρησε,

ἀλλὰ μονάχα τὸν ἄνδρα κατήγγειλε. Ἀλλὰ ἡ συνείδησίς (της) ἐστάθη πικρὸς κατήγορος. Δι' αὐτὸ καὶ ἐξέσπασε, μὲ ἀσυγκράτητη μανία, σὲ μεγαλύτερα κακά· πονοῦσε καὶ δαγκωνότανε ἀπὸ τὸ κακό της, καὶ ἐντρόπιαζε ὅλους μαζί, τὸν ἑαυτόν της, τὴν θυγατέρα της, τὸν πεθαμένον ἄνδρα της, τὸν ζωντανὸν μοιχὸν (Ἡρώδην) καὶ προσπαθοῦσε νὰ ξεπεράσῃ (σὲ κακία) τὰ προηγούμενα. **490** Διότι — ἔλεγεν — ἂν ὑποφέρῃ (ὁ Πρόδρομος) διότι μοιχεύει (ὁ Ἡρώδης) ἐγὼ θὰ τὸν κάνω καὶ φονέα καὶ σφαγέα τοῦ κατηγόρου. Ἀκούσατε ὅσοι αἰσθάνεσθε ἀδυναμίαν περισσότερον ἀπὸ ὅσον πρέπει εἰς τὰς γυναῖκας. Ἀκούσατε ὅσοι προθυμοποιεῖσθε νὰ ὁρκίζεσθε δι' ἀφανέρωτα (πράγματα) καὶ κάνετε ἄλλους κυρίους τοῦ χαμοῦ σας καὶ σκάβετε τὸν λάκκον σας. Διότι καὶ αὐτὸς (ὁ Ἡρώδης) ἔτσι ἐχάθη. Περίμενε δηλαδὴ πῶς αὐτὴ (ἡ κόρη τῆς Ἡρωδιάδος) θὰ ζητήσῃ κάτι ἀνάλογον μὲ τὸ δεῖπνον, ἐπειδὴ ἦτο (ἀνύπανδρο) κορίτσι καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ζητῇ, μέσα εἰς ἑορτὴν καὶ συμπόσιον καὶ πανηγύρι, μιὰ χάρι χαρούμενη καὶ εὐχάριστη, ὄχι πάντως νὰ ζητῇ (κομμένο) κεφάλι· καὶ ἐξηπατήθη. Ἀλλ' ὅμως κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν θὰ τὸν δικαιολογήσῃ. **B** Διότι ἂν ἐκείνη ἀπέκτησε ψυχὴν σκληρῶν ἀνδρῶν, ποὺ μάχονται μὲ θηρία, αὐτὸς ὅμως δὲν ἔπρεπε νὰ παραλογισθῇ, οὔτε ἔτσι ἀβασάνιστα καὶ πρόθυμα νὰ ἐκτελέσῃ τυραννικὰς διαταγάς. Διότι ποῖος δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀνατριχιάσῃ καθὼς θὰ ἔβλεπε τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο κεφάλι νὰ στάζῃ αἷμα, στημένον εἰς τὸ δεῖπνον; Ἀλλ' ὄχι ὅμως καὶ ὁ παράνομος Ἡρώδης, οὔτε ἡ πιὸ ἁμαρτωλὴ ἀπὸ αὐτὸν γυναίκα. Διότι τέτοιες εἶναι αἱ γυναῖκες, ποὺ πίπτουν εἰς τὴν πορνείαν· εἶναι ἀπὸ ὅλους πιὸ ἀδιάντροποι καὶ πιὸ σκληραί. Διότι ἂν ἡμεῖς ὅταν ἀκούωμεν αὐτὰ αἰσθανόμεθα φρίκην, τί ἔπρεπε νὰ πάθῃ τότε ἐκεῖνο τὸ πρόσωπον (ποὺ τὰ ἔβλεπε); Τί νὰ πάθουν οἱ συνδαιτημόνες ὅταν ἔβλεπαν εἰς τὸ μέσον τοῦ συμποσίου ἕνα νεόσφακτο κεφάλι νὰ στάζῃ αἷμα; Ἀλλ' ἡ αἱμοβόρος ἐκείνη γυναίκα καὶ πιὸ ἄγρια ἀπὸ τὰς **C** Ἐρινύας[38] δὲν ἔπαθε τίποτε ἀπὸ αὐτὸ τὸ θέαμα, ἀπ' ἐναντίας ὑπερηφανεύετο· ἂν καὶ ἀπὸ τίποτε ἄλλο, ἀπὸ τὸ θέαμα μονάχα ἔπρεπε νὰ παραλύσῃ πλέον. Ἀλλὰ τίποτα τέτοιο δὲν ἔ-

---

38 Προσωποποίησις τῶν ἐλέγχων τῆς Συνειδήσεως, ποὺ ἐλάτρευον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὡς θεότητας· εἶχον ἀποτρόπαιον μορφὴν καὶ φίδια ἀντὶ κόμης εἰς τὸ κεφάλι των.

παθε ἡ κακούργα, ποὺ διψοῦσε ἀπὸ αἷμα προφητικό. Διότι τέτοια εἶναι ἡ πορνεία· δὲν κάνει (τὰς γυναῖκας) μονάχα ἀσελγεῖς, ἀλλὰ καὶ φόνισσες. Αὐταὶ βεβαίως, ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ περιπέσουν εἰς μοιχείαν, ἔχουν προετοιμασθῆ νὰ σφάξουν καὶ τοὺς ἀδικημένους ἄνδρας (των)· καὶ ὄχι μονάχα ἕνα, οὔτε δύο, ἀλλὰ εἶναι πρόθυμοι νὰ ἀποτολμήσουν ἀναριθμήτους φόνους. Καὶ δι' αὐτὰς τὰς τραγῳδίας ὑπάρχουν **D** πολλοὶ μάρτυρες. Πρᾶγμα, ποὺ καὶ ἐκείνη τὸ ἔκανε τότε, ἀναμένουσα νὰ λησμονηθῇ πλέον τὸ ἁμάρτημά της καὶ νὰ τὸ ἀποκρύψῃ. Ἀπὸ αὐτὸ ὅμως συνέβη ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον· διότι μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἰσχυρότατα ἐφώναξεν ὁ Ἰωάννης. Ἀλλὰ ἡ κακία βλέπει μονάχα τὸ παρόν, καθὼς καὶ αὐτοὶ ποὺ φλογίζονται ἀπὸ τὸν πυρετόν, ὅταν ζητοῦν ἄκαιρα ψυχρὸν (νερό). Διότι ἂν δὲν ἔσφαζε τὸν κατήγορον, δὲν θὰ εἶχε τόσο ξεσκεπασθῆ τὸ τόλμημά της. Οἱ μαθηταί του, τοὐλάχιστον, δὲν θὰ εἶπον τίποτε σχετικόν, ὅταν τὸν ἔρριξεν εἰς τὴν φυλακήν· ὅταν ὅμως τὸν ἐσκότωσε, τότε ἠναγκάσθησαν νὰ ὁμολογήσουν τὴν αἰτίαν. Διότι ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἀποκρύψουν τὴν μοιχαλίδα καὶ δὲν ἤθελαν νὰ διαπομπεύσουν **E** τὰς συμφορὰς τῶν συνανθρώπων των· ἀφοῦ ὅμως ἐξηναγκάσθησαν ἀπὸ τὰ γεγονότα, τότε ἀποκαλύπτουν πλέον ὁλόκληρον τὸ τόλμημα. Διότι διὰ νὰ μὴ ὑποπτευθῇ κανεὶς κάτι πονηρόν, ὡς αἰτίαν τῆς σφαγῆς, ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν Θευδᾶ καὶ Ἰούδα,[29] ἀναγκάζονται νὰ ἐκθέσουν τὴν ἀφορμὴν τοῦ φόνου. Ὥστε, ὅσον καὶ ἂν θελήσῃς νὰ σκεπάσῃς ἁμαρτίαν μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον, τόσον περισσότερον τὴν διαπομπεύεις. **800** Διότι ἡ ἁμαρτία δὲν σκεπάζεται μὲ προσθήκην ἁμαρτίας, ἀλλὰ μὲ τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν ἐξομολόγησιν. Πρόσεξε δὲ τὸν Εὐαγγελιστὴν πῶς τὰ διηγεῖται ὅλα ἀβίαστα καὶ ὅσον τοῦ εἶναι δυνατὸν ἀκόμη καὶ ἀπολογίαν κάνει. Ὑπὲρ τοῦ Ἡρῴδη, δηλαδή, λέγει· «διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνδαιτημόνας», καὶ ὅτι ἐλυπήθη· διὰ δὲ τὴν κόρην (τῆς Ἡρῳδιάδος), ὅτι «ἐδασκαλεύθη ἀπὸ τὴν μητέρα» καὶ ὅτι «ἔφερεν εἰς τὴν μητέρα τὴν κεφαλήν», ὡσὰν νὰ ἔλεγεν ὅτι ἐπραγματοποίησε τὸ πρόσταγμα ἐκείνης. Διότι ὅλοι οἱ δίκαιοι θλίβονται ὄχι δι' αὐτούς, ποὺ πάσχουν, ἀλλὰ δι' αὐτούς, ποὺ προξενοῦν κακὰ (εἰς τοὺς ἄλλους), ἐπειδὴ αὐτοὶ

29. Πράξ. 5, 36 - 37.

πρὸ παντὸς εἶναι ποὺ πάσχουν ἀπὸ τὴν κακίαν. Διότι ὁ Ἰωάννης δὲν εἶχεν ἐκδικηθῆ, ἀλλ' αὐτοί, ποὺ τὰ ἔφτιαξαν ἔτσι.[30]

B Αὐτοὺς νὰ μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς καὶ νὰ μὴ προσβάλλωμεν τοὺς συνανθρώπους μας διὰ τὰς ἁμαρτίας των, ἀλλ' ὅσον ἠμποροῦμεν, νὰ σκεπάζωμεν. Ἂς ἀποκτήσωμεν φιλόσοφον ψυχήν. Διότι καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς διηγούμενος διὰ πόρνην καὶ φόνισσα γυναῖκα, ὡμίλησεν, ὅσον ἠμποροῦσε μαλακά. Διότι δὲν εἶπεν (ἀναφερόμενος εἰς τὴν Ἡρῳδιάδα), ἀπὸ τὴν φόνισσαν καὶ διεφθαρμένην, ἀλλὰ «δασκαλευθεῖσα ἀπὸ τὴν μητέρα»· (ἐχρησιμοποίησε) τὰς πλέον καλὰς καὶ ὁμορφοακουομένας λέξεις. Σὺ ὅμως καὶ ὑβρίζεις καὶ κακολογεῖς τὸν πλησίον καὶ δὲν ἤθελες ἀνεχθῆ ποτὲ νὰ ἐνθυμηθῇς ἕνα ἀδελφόν, ποὺ σὲ λύπησε, ἔτσι ἀπαθῶς, ὅπως (ὁ εὐαγγελιστὴς) ἐκεῖνος ἐνεθυμήθη τὴν πόρνην· ἀλλὰ (θὰ τὸν ἐνεθυμεῖσο) μὲ πολλὴν θηριωδίαν καὶ προσβλητικὸν τρόπον, τὸν πονηρὸν (θὰ ἔλεγες ἀγανακτησμένος) τὸν κακοῦργον, τὸν ὕπουλον, τὸν ἀνόητον καὶ θὰ τὸν ὠνομάτιζες μὲ πολλὰ ἄλλα **C** χειρότερα ἀπὸ αὐτά. Διότι πραγματικὰ γινόμεθα ὡσὰν θηρία καὶ ὁμιλοῦμεν ὡσὰν νὰ ἐπρόκειτο δι' ἀλλογενῆ (καὶ ἐχθρὸν) ἄνθρωπον· τὸν κατηγοροῦμε, τὸν κακολογοῦμε, τὸν ὑβρίζομεν. Οἱ Ἅγιοι ὅμως δὲν ἔκαναν ἔτσι· ἀλλὰ προτιμοῦσαν νὰ θρηνοῦν διὰ τοὺς ἁμαρτάνοντας,παρὰ νὰ τοὺς καταρῶνται.

Αὐτὸ λοιπὸν ἂς κάμωμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ ἂς κλαίγωμεν τὴν Ἡρῳδιάδα καὶ αὐτούς, ποὺ ζητοῦν νὰ τὴν μιμηθοῦν. Διότι καὶ σήμερα πολλὰ τέτοια συμπόσια γίνονται· καὶ ἂν δὲν φονεύεται Ἰωάννης, (φονεύονται) ὅμως τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ καὶ πολὺ πιὸ χειρότερα. Διότι αὐταί, ποὺ χορεύουν τώρα, δὲν ζητοῦν κεφαλὴν ἐπάνω εἰς **D** τὸ πιάτο, ἀλλὰ τὰς ψυχὰς αὐτῶν, ποὺ διασκεδάζουν. Διότι ὅταν τοὺς κάνουν δούλους (τῶν ἡδονῶν) καὶ τοὺς σπρώχνουν εἰς παρανόμους ἔρωτας, καὶ στηρίζουν πόρνας, τότε δὲν κόβουν κεφαλήν, ἀλλὰ σφάζουν τὴν ψυχὴν καὶ φτιάχνουν μοιχοὺς καὶ πόρνους καὶ γυναικωτούς. Διότι δὲν θὰ μοῦ εἰπῇς, ὅτι ὅταν πίνῃς κρασὶ καὶ μεθᾷς καὶ βλέπῃς γυναῖκα νὰ χορεύῃ καὶ νὰ αἰσχρολογῇ, δὲν νικᾶσαι ἀπὸ αἰσχρὸν πάθος δι' αὐτήν, οὔτε ὅτι δὲν ξεφεύγεις πρὸς τὴν ἀσωτίαν νικημένος ἀπὸ τὴν (αἰ-

30. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος θεωρεῖ ἀδικίαν ὅσα ζημιώνουν τὴν ψυχὴν καὶ ὄχι τὸ σῶμα.

σχρὰν) ἡδονήν. Καὶ παθαίνεις ἐκεῖνο τὸ φρικτόν· κάνεις τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ μέλη πόρνης.[31] Διότι ἂν καὶ δὲν παρευρίσκεται ἡ θυγατέρα **E** τῆς Ἡρωδιάδος, ἀλλ' ὅμως ὁ Διάβολος, ποὺ τότε ἐχόρευσε διὰ μέσου ἐκείνης, χορεύει καὶ σήμερα δι' αὐτῶν καὶ φεύγει ἀφοῦ προηγουμένως αἰχμαλωτίση τὰς ψυχὰς τῶν συνδαιτημόνων. Ἂν δὲ σεῖς ἠμπορέσετε νὰ μὴ μεθύσετε, ὡστόσον ἐπικοινωνεῖτε μὲ ἄλλην πιὸ φοβεροτέραν ἁμαρτίαν· διότι αὐτὰ τὰ συμπόσια εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ πολλὰς κλοπάς. Διότι μὴ ἴδῃς μονάχα τὰ κρέατα, ποὺ ἔχουν σερβιρισθῆ ἐμπρός σου, οὔτε τὰ γλυκίσματα· ἀλλὰ σκέψου καλὰ πῶς ἔχουν συγκεντρωθῆ καὶ τότε θὰ ἴδῃς, **801** ὅτι (προέρχονται) ἀπὸ ζημίαν (πτωχῶν), καὶ πλεονεξίαν καὶ βίαν καὶ κλοπήν. Ἀλλὰ δὲν προέρχονται ἀπὸ τοιαύτας (ἀδικίας) τὰ συμπόσια αὐτά, λέγει. Μὴ γένοιτο· διότι οὔτε καὶ ἐγὼ τὸ ἐπιθυμῶ. Ὡστόσον καὶ ἂν ἤθελε εἶναι καθαρὰ ἀπὸ αὐτά, ἐν τούτοις τὰ πολυτελῆ δεῖπνα δὲν εἶναι ὁπωσδήποτε ἀπηλλαγμένα ἀπὸ ἐγκλήματα. Ἄκουσε λοιπὸν πῶς, καὶ χωρὶς αὐτὰς τὰς προϋποθέσεις, ὁ προφήτης κατηγορεῖ τὰ συμπόσια, λέγοντας· «Ἀλλοίμονον σεῖς ποὺ πίνετε τὸ ἐκλεκτὸ κρασὶ καὶ λούζεσθε μὲ τὰ ἀκριβότερα μῦρα».[32]

Βλέπεις πῶς κατηγορεῖ καὶ τὴν φιληδονίαν; Διότι ἐδῶ δὲν κατακρίνει τὴν πλεονεξίαν, ἀλλὰ τὴν ἀσωτίαν μονάχα. Καὶ σὺ μὲν τρώγεις ἔξω ἀπὸ τὸ μέτρον, ἐνῷ ὁ Χριστὸς οὔτε τὸ ἀπαραίτητον· σὺ διάφορα γλυκίσματα, ἐκεῖνος οὔτε ξερὸ ψωμί· σὺ πίνεις κρασὶ τῆς Θάσου, εἰς ἐκεῖνον ὅμως ποὺ διψᾷ δὲν προσέφερες **B** οὔτε ἕνα ποτήρι κρύο νερό· σὺ κοιμᾶσαι ἐπάνω σὲ ἁπαλὸ καὶ ὀμορφοστολισμένο στρῶμα, ἐκεῖνος ὅμως ἀργοπεθαίνει ἀπὸ τὸ κρύον.

Δι' αὐτὸ καὶ ἂν ἀκόμη τὰ δεῖπνα εἶναι καθαρὰ ἀπὸ πλεονεξίαν, εἶναι ἁμαρτωλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὸ ἀκόμη, ὅτι, δηλαδὴ ἐνῷ σὺ τὰ ἀπολαμβάνεις πέραν ἀπὸ τὴν ἀνάγκην, εἰς Ἐκεῖνον δὲν δίδεις οὔτε τὸ ἀπαραίτητον, καὶ ὅταν μάλιστα διασκεδάζῃς τὰ ἰδικά Του (ἀγαθά). Ἀλλ' ἂν μὲν ἦσουν ἐπίτροπος ἀνηλίκου παιδιοῦ, καὶ ἀφοῦ τοῦ τὰ ἔπαιρνες ὅλα τὸ ἄφηνες νὰ δυστυχῇ, θὰ ἠμποροῦσες

31. Α' Κορινθ. 6, 15.
32. Ἀμὼς 6, 6.

νὰ ἔχῃς ἐναντίον σου ἀναριθμήτους κατηγόρους καὶ θὰ ἐδικάζεσο σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους· τώρα ὅμως ποὺ παίρνεις τὰ ἀγαθὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ ἐξοδεύεις ἔτσι ἄσκοπα εἰς ματαιότητας, δὲν νομίζεις ὅτι θὰ δικασθῇς ὡς ὑπεύθυνος; **C** Καὶ τὰ λέγω αὐτὰ ὄχι μονάχα δι' αὐτούς, ποὺ προσκαλοῦν πόρνας εἰς τὰ τραπέζια των (διότι πρὸς αὐτοὺς δὲν λέγω τίποτα, ὅπως καὶ εἰς τὰ σκυλιά)· οὔτε καὶ δι' ἐκείνους ποὺ ἁρπάζουν καὶ γεμίζουν τὴν κοιλιά τους ἀπὸ τοὺς ἄλλους (διότι οὔτε καὶ μὲ αὐτοὺς ἔχω τίποτα κοινόν, ὅπως οὔτε μὲ τοὺς χοίρους καὶ τοὺς λύκους)· ἀλλὰ τὰ λέγω δι' ἐκείνους ποὺ ἀπολαμβάνουν μὲν τὴν περιουσίαν των, ἀλλὰ δὲν δίδουν εἰς τοὺς ἄλλους, ἁπλῶς δι' αὐτοὺς ποὺ ἐξοδεύουν τὰ πατρικά τους ἀγαθά. Διότι καὶ αὐτοὶ δὲν εὑρίσκονται ἔξω ἀπὸ κάθε κατηγορία. Διότι, εἰπέ μου, πῶς θὰ διαφύγῃς τὴν κατηγορίαν καὶ τὰ παράπονα, ὅταν γεμίζῃ τὴν κοιλιά του αὐτός, ποὺ τρώγει κοντά σου (καὶ σὲ κάνει νὰ γελᾷς) καὶ ὁ σκύλος, ποὺ στέκει δίπλα, ἐνῷ ὁ Χριστὸς οὔτε δι' αὐτὰ δὲν σοῦ φαίνεται ἄξιος; **D** Ὅταν ὁ μὲν γελωτοποιὸς παίρνῃ τόσα πολλὰ διὰ τὰ γέλια του, ἐνῷ ὁ Χριστός, διὰ τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, δὲν παίρνει οὔτε τὸ πιὸ ἀσήμαντον ποσοστὸν ἀπὸ αὐτά; Καὶ ἐκεῖνος μὲν διὰ νὰ μᾶς εἰπῇ κάποιο ἀστεῖον ἔφυγε χορτᾶτος, ἐνῷ Αὐτός, ὁ Χριστός, ἀφοῦ μᾶς ἐδίδαξε ὅσα, ποὺ ἐὰν δὲν τὰ μαθαίναμε, δὲν θὰ διαφέραμε τίποτα ἀπο τοὺς σκύλους, δὲν κρίνεται ἄξιος οὔτε διὰ τὰ ἴσια μὲ ἐκεῖνον; Ἀνατριχιάζεις ὅταν ἀκοῦς; Ἀνατρίχιασε λοιπὸν διὰ τὰ ἔργα. Διῶξε τὰ παράσιτα (ἀπὸ τὸ τραπέζι σου) καὶ προσκάλεσε συνδαιτημόνα σου τὸν Χριστόν. Ἂν πάρῃ μέρος εἰς τὴν φιλοξενίαν σου καὶ τὸ τραπέζι σου, **E** τότε θὰ εἶναι ἥμερος ὅταν θὰ σὲ δικάζῃ· γνωρίζει νὰ σέβεται τὸ φιλικὸ τραπέζι. Διότι ἂν τὸ γνωρίζουν αὐτὸ οἱ λησταί, πολὺ περισσότερον ὁ Δεσπότης. Φέρε εἰς τὸν νοῦν σου πῶς ἀπὸ τραπέζι (ὅπου εἶχε προσκληθῆ) ἐδικαίωσε τὴν πόρνην καὶ κατηγόρησε τὸν Σίμωνα λέγοντας· «φίλημα δὲν μοῦ ἔδωσες».[33] Διότι ἂν σὲ τρέφῃ χωρὶς νὰ τὰ κάνῃς αὐτά, πολὺ περισσότερον θὰ σὲ ἀνταμείψῃ ὅταν τὰ κάνῃς. **802** Μὴ ἴδῃς τὸν πεινασμένον, ποὺ ἔρχεται κοντά σου λερωμένον καὶ ἄπλυτον· ἀλλὰ φέρε εἰς τὸν νοῦν σου ὅτι ὁ Χριστός, διὰ μέσου ἐ-

33. Λουκ. 7, 45.

κείνου, ἔβαλε τὸ πόδι Του εἰς τὸ σπίτι σου καὶ σταμάτησε τὴν σκληρότητα καὶ τὰ προσβλητικὰ λόγια, μὲ τὰ ὁποῖα συνήθως ξεπλαίνεις τοὺς ζητιάνους, ὡσὰν ἀπατεῶνες, τεμπέληδες καὶ ἄλλα φοβερώτερα ἀπὸ αὐτὰ μὲ τὰ ὁποῖα τοὺς ὀνομάζεις.[34] Καὶ σκέψου, ὅταν σὺ λέγῃς αὐτά, ποῖα ἔργα κάνουν τὰ παράσιτα; Εἰς τί ὠφελοῦν τὸ σπίτι σου; Σοῦ κάνουν ὁπωσδήποτε εὐχάριστον τὸ φαγητόν; Καὶ πῶς ἠμπορεῖ νὰ εἶναι εὐχάριστον, ὅταν χαστουκίζωνται καὶ αἰσχρολογοῦν;[35] Καὶ τί πιὸ δυσάρεστον ἀπὸ αὐτό, ὅταν κτυπᾷς αὐτὸν ποὺ ἔγινε κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ σὺ **B** διασκεδάζῃς ἀπὸ τὴν προσβολὴν ποὺ τοῦ κάνεις; Ὅταν κάνῃς τὸ σπίτι σου θέατρον, ὅταν γεμίζῃς μὲ θεατρίνους τὸ συμπόσιον καὶ ὅταν ἀπομιμῆσαι αὐτοὺς ποὺ ξυρίζονται ἐπάνω εἰς τὴν σκηνήν, σὺ ὁ εὐγενὴς καὶ ὁ ἐλεύθερος;[36] Διότι καὶ ἐκεῖ, εἰς τὴν σκηνήν, ὑπάρχουν γέλια καὶ κτυπήματα. Αὐτὰ λοιπὸν ὀνομάζεις ἡδονήν, εἰπέ μου, ποὺ εἶναι ἄξια διὰ πολλὰ δάκρυα, διὰ πολλοὺς θρήνους καὶ ὀδυρμούς; Καὶ ἐνῷ πρέπει νὰ τοὺς ὁδηγήσῃς εἰς σπουδαίαν ζωήν, ἐνῷ πρέπει νὰ τοὺς συμβουλεύσῃς τὰ πρέποντα, σὺ τοὺς παρακινεῖς εἰς ἐπιορκίας καὶ ἀνόητα λόγια; Καὶ ὀνομάζεις αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εὐχαρίστησιν; Καὶ θεωρεῖς ὑπόθεσιν ἡδονῆς αὐτὸ ποὺ προξενεῖ τὴν τιμωρίαν τῆς γεέννης; Διότι ὅταν δὲν ἔχουν πιὰ νὰ εἰποῦν ἀστεϊσμούς, **C** τότε τὰ διαλύουν ὅλα μὲ ὅρκους καὶ ἐπιορκίας. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ θεωρεῖς ἄξια διὰ γέλια καὶ ὄχι διὰ δάκρυα καὶ θρήνους; Καὶ ποιός μυαλωμένος θὰ ἠμποροῦσε νὰ τὰ ἰσχυρισθῇ αὐτά;

Καὶ μὲ αὐτά, ποὺ λέγω δὲν ἐμποδίζω νὰ τρέφωνται καὶ αὐτοί, ἀλλὰ ὄχι μὲ τέτοια ἀφορμή. Ἡ διατροφή των δηλαδὴ ἂς ὀφείλεται εἰς φιλανθρωπίαν καὶ ὄχι εἰς σκληρότητα· εἰς ἐλεημοσύνην καὶ ὄχι εἰς περιφρόνησιν.[37] Θρέψε τον ἐπειδὴ εἶναι πτωχός, διότι ὁ Χριστὸς τρέφεται δι' αὐτοῦ, θρέψε τον ὄχι ἐπειδὴ λέγει σατανικὰ λόγια καὶ

34. Θαυμασία ἀπόδοσις τῆς ἐξ ἐγωϊσμοῦ περιφρονήσεως τοῦ ἐπαίτου.

35. Μία τάξις εἰς τὸ Βυζάντιον ἦσαν οἱ μῖμοι, γελωτοποιοί. Δὲν εἶχαν προσωπικὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ ἐταπεινώνοντο ἑκουσίως.

36. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, ὡς καὶ ὅλοι οἱ Πατέρες, εἶναι ἐναντίοι τῶν θεάτρων, διότι ἦσαν κατάλοιπα τῆς εἰδωλολατρίας καὶ εἶχον σχέσιν μὲ τὴν κακίαν τῆς ὑποκρισίας.

37. Θαυμασία σύστασις ἀξιοπρεποῦς ἀπασχολήσεως τοῦ ἀνθρώπου.

καταντροπιάζει τὴν ζωήν του. Μὴ τὸν βλέπεις ποὺ γελᾷ ἐξωτερικά, ἀλλὰ ἐξέτασε τὴν συνείδησίν του, καὶ τότε θὰ τὸν ἴδῃς νὰ καταριέται τὸν ἑαυτόν του ἀναρίθμητους φοράς, **D** καὶ νὰ ἀναστενάζῃ καὶ νὰ θρηνῇ. Καὶ ἂν δὲν τὸ δείχνῃ, καὶ αὐτὸ ἐξ αἰτίας σου. Ἂς εἶναι λοιπὸν οἱ συνδαιτημόνες σου ἄνθρωποι πτωχοὶ καὶ ἐλεύθεροι, καὶ ὄχι ἐπίορκοι, οὔτε θεατρῖνοι. Ἂν θέλῃς δὲ νὰ τοὺς ζητήσῃς ἐκδούλευσιν διὰ τὴν τροφήν, ποὺ τοὺς προσφέρεις, διάταξε, ἂν ἴδουν τίποτε ἄτοπον, νὰ ἐπιπλήξουν, νὰ συμβουλεύσουν, νὰ βοηθήσουν εἰς τὴν φροντίδα τοῦ σπιτιοῦ, εἰς τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ὑπηρετῶν τοῦ σπιτιοῦ. Ἔχεις παιδιά; Ἂς εἶναι, μαζί σου, πατέρες των, ἂς μοιρασθοῦν μαζί σου τὴν προστασίαν τῶν παιδιῶν, ἂς σοῦ φέρουν κέρδη, ποὺ τὰ ἀγαπᾷ ὁ Θεός. Βάλε τους νὰ ἀσχολοῦνται μὲ πνευματικὸν ἐμπόριον. Καὶ ἂν ἴδῃς κάποιον νὰ ἔχῃ ἀνάγκη προστασίας, διάταξε νὰ βοηθήσουν, παρακίνησε νὰ ἐξυπηρετήσουν. Μὲ αὐτοὺς νὰ κυνηγᾷς τοὺς ξένους διὰ νὰ τοὺς φιλοξενῇς, μὲ αὐτοὺς νὰ ἐνδύῃς τοὺς γυμνούς, μὲ αὐτοὺς νὰ στέλλῃς δῶρα εἰς τοὺς φυλακισμένους, **E** νὰ ἱκανοποιῇς τὰς ξένας ἀνάγκας. Αὐτὴν τὴν ἐκδούλευσιν ἂς σοῦ προσφέρουν διὰ τὴν τροφήν των, αὐτὴν ποὺ καὶ σὲ καὶ ἐκείνους ὠφελεῖ, καὶ ποὺ δὲν ἔχει καμμίαν κατηγορίαν.[38] Μὲ αὐτὰ τὰ ἔργα καὶ ἡ φιλία δένεται περισσότερον. Διότι τώρα καὶ ἂν νομίζουν πὼς ἀγαπῶνται, ἐντρέπονται ὅμως, διότι ζοῦν κοντά σου ὡς παράσιτα· **303** ἂν κατορθώσουν νὰ ἐπιτύχουν αὐτά, καὶ αὐτοὶ μὲ περισσοτέραν ἄνεσιν θὰ σταθοῦν πλησίον σου, καὶ σὺ μὲ περισσοτέραν εὐχαρίστησιν θὰ τοὺς διαθρέψῃς, διότι δὲν θὰ δαπανᾷς ἄσκοπα καὶ ἐκεῖνοι θὰ στέκωνται κοντά σου μὲ θάρρος καὶ τὴν ἐλευθερία, ποὺ ταιριάζει, καὶ τὸ σπίτι σου θὰ γίνῃ ἐκκλησία ἀντὶ θέατρον, καὶ ὁ Διάβολος θὰ δραπετεύσῃ, καὶ ὁ Χριστὸς θὰ εἰσέλθῃ καὶ μαζί Του ὁ χορὸς τῶν Ἀγγέλων. Διότι ὅπου εἶναι ὁ Χριστός, ἐκεῖ καὶ οἱ Ἄγγελοι· ὅπου δὲ ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Ἄγγελοι, ἐκεῖ ὁ οὐρανός, ἐκεῖ φῶς πιὸ λαμπρόχαρο καὶ ἀπὸ τὸ ἡλιακόν. Ἂν θέλῃς δὲ νὰ καρπωθῇς, δι' αὐτῶν, καὶ ἄλλην πνευματικὴν ὠφέλειαν, παρακίνησέ τους, ὅταν ἀναπαύεσαι, νὰ

38. Ἡ ἄσκησις τῆς ἀρετῆς διὰ τῶν οἰκετῶν ἦτο ὡραία συνήθεια τῶν Βυζαντινῶν Ἀρχόντων. Ἦτο μία ἐφαρμογὴ τοῦ κοινωνικοῦ ἔργου τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς κατ' οἶκον Ἐκκλησίας.

πάρουν βιβλίον καὶ νὰ διαβάζουν τὸν Θεῖον Νόμον. Πολὺ πιὸ εὐχάριστα θὰ σὲ ἐξυπηρετήσουν αὐτὰ παρὰ ἐκεῖνα. Διότι αὐτὰ καὶ σὲ καὶ ἐκείνους κάνουν πιὸ σεμνούς· **B** ἐνῷ ἐκεῖνα ὅλους μαζὶ καταντροπιάζουν· σὲ μὲν ὡσὰν ὑπερήφανον καὶ μέθυσον, αὐτοὺς δὲ ὡσὰν ἀθλίους, ποὺ ζοῦν μονάχα διὰ νὰ γεμίζουν τὴν κοιλία των. Διότι ἂν τοὺς τρέφῃς διὰ νὰ τοὺς προσβάλλῃς, εἶναι πιὸ φοβερώτερον ἀπὸ νὰ τοὺς σκοτώσῃς· ἂν ὅμως τοὺς τρέφῃς δι' ὠφέλειαν καὶ πνευματικὸν κέρδος, τότε πάλιν προσφέρεις χρησιμώτερον ἀπὸ τὸ νὰ τοὺς ἐπιστρέψῃς ἐνῷ τοὺς ὡδηγοῦσαν πρὸς τὸν θάνατον. Καὶ τώρα μὲν τοὺς καταντροπιάζεις περισσότερον καὶ ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας· πράγματι οἱ ὑπηρέται ἔχουν περισσότερον θάρρος καὶ ἐλευθέραν συνείδησιν ἀπὸ αὐτούς· τότε ὅμως θὰ τοὺς κάνῃς ἰσοτίμους μὲ τοὺς ἀγγέλους.

Καὶ αὐτοὺς λοιπὸν καὶ τὸν ἑαυτόν σου ἀπάλλαξε καὶ ἀφοῦ ἀφαιρέσῃς τὸ ὄνομα τῶν παρασίτων, ὠνόμαζέ τους συσσίτους (=ὁμοτραπέζους), καὶ ἀφοῦ πετάξῃς τὴν ἰδιότητα τῶν κολάκων, **C** νὰ τοὺς χαιρετᾷς ὡσὰν φίλους. Διὰ τοῦτο ἔκανεν ὁ Θεὸς τὰς φιλίας, ὄχι πρὸς τὸ κακὸν τῶν ἀγαπωμένων καὶ τῶν ἀγαπώντων, ἀλλὰ πρὸς τὸ καλὸν καὶ τὸ ὠφέλιμον. Ἐνῷ αὐταὶ αἱ φιλίαι τῶν παρασίτων εἶναι πιὸ φοβεραὶ ἀπὸ κάθε ἔχθρα. Διότι ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ἂν θελήσωμεν, κερδίζομεν· ἀπὸ τὰ παράσιτα ὅμως αὐτὰ ὁπωσδήποτε, κατ' ἀνάγκην, θὰ ζημιωθῶμεν. Μὴ κρατᾷς λοιπὸν κοντά σου φίλους, ποὺ ζημιώνουν· μὴ κρατᾷς κοντά σου ἀνθρώπους ποὺ ἀγαποῦν περισσότερον τὰ τραπέζια ἀπὸ τὴν φιλίαν. Διότι ὅλοι αὐτοὶ ἂν σταματήσῃς τὰς διασκεδάσεις, καταργοῦν καὶ τὴν φιλίαν· ἐκεῖνοι ὅμως, ποὺ σὲ συναναστρέφονται, **D** μὲ σκοπὸν τὴν ἀρετήν, παραμένουν συνεχῶς ὑπομένοντες κάθε εἴδους ἀτυχίαν. Ἐνῷ τὸ γένος τῶν παρασίτων σὲ ἀντιμετωπίζουν πολλάκις, ὡς ἐχθρόν, καὶ σὲ περιβάλλουν μὲ κακὴν φήμην. Ἐξ αἰτίας αὐτῶν γνωρίζω πολλοὺς ἐλευθέρους, ποὺ ἐφορτώθησαν μὲ πονηρὰς διαδόσεις· ἄλλοι, δηλαδή, ἐσυκοφαντήθησαν διὰ μαγείας, ἄλλοι διὰ μοιχείας, ἄλλοι διὰ παιδοφθορίας.[39] Διότι ὅταν δὲν ἔχουν καμμίαν ἀπασχόλησιν, ἀλλὰ ζοῦν ἄσκοπα τὴν ζωήν τους, ὡσὰν τὰ παιδιὰ ἐξυπηρετούμενοι, εἰς πολλοὺς θὰ γεννοῦν ὑποψίας.

39. Ψυχολογικωτάτη παρατήρησις. Οἱ ἀργόσχολοι καὶ τὰ δουλικὰ [illegible] τὴν ὑπόληψιν τῶν κυρίων των.

Καὶ τοὺς ἑαυτούς μας λοιπὸν θὰ ἀπαλλάξωμεν ἀπὸ κάθε πονηρὰν ὑποψίαν, καί, πρὸ πάντων, ἀπὸ τὴν μελλοντικὴν γέενναν, καὶ θὰ κάνωμεν ὅσα θέλει ὁ Θεός, ἂν καταργήσωμεν αὐτὴν τὴν διαβολικὴν συνήθειαν, **E** διὰ νὰ τρώγωμεν καὶ πίνωμεν καὶ νὰ τὰ κάνωμεν ὅλα εἰς δόξαν Θεοῦ, καὶ διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν ἀπὸ Αὐτὸν τὴν δόξαν Του· τὴν ὁποίαν εἴθε ὅλοι νὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ ἐξουσία καὶ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΘ΄ (49)

804 «Ὅταν δὲ ἤκουσεν αὐτὰ ὁ Ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν ἀπὸ ἐκεῖ διὰ πλοίου εἰς ἔρημον τόπον, ὥστε νὰ μείνῃ μόνος μὲ τοὺς μαθητάς του. Καὶ ὅταν ἤκουσαν τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ, ὅτι ἀπεχώρησεν εἰς ἔρημον τόπον, τὸν ἠκολούθησαν πεζοὶ ἀπὸ ὅλας τὰς πόλεις».[1]

Κύτταξε ὅτι συνεχῶς καὶ εἰς κάθε περίπτωσιν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅταν συνελήφθη ὁ Ἰωάννης καὶ ὅταν ἀπεκεφαλίσθη καὶ ὅταν ἔμαθαν οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι πολλοὺς ἀνθρώπους τοὺς κάνει μαθητάς του. Αὐτὸ γίνεται διότι ἐπιθυμία τοῦ Ἰησοῦ εἶναι νὰ κινῆται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μέσα εἰς τὰ ἀνθρώπινα πλαίσια, ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἀκόμη ὁ κατάλληλος καιρὸς ν' ἀποκαλύψῃ τελείως τὴν θεότητά του. **B** Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἔλεγε καὶ εἰς τοὺς μαθητάς του νὰ μὴ εἰποῦν εἰς κανένα ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστός, διότι ἤθελε μετὰ τὴν ἀνάστασιν νὰ γίνῃ περισσότερον γνωστὴ ἡ μεσσιανική του ἰδιότης. Δι' αὐτὸ καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἐκείνους, ποὺ δὲν ἐπίστευσαν τότε εἰς αὐτόν, δὲν ἦτο πολὺ σκληρός, ἀλλὰ τοὺς ἀντιμετώπιζε μὲ διάθεσιν συγχωρήσεως.

Ἀφοῦ ἔφυγεν ἀπὸ ἐκεῖ, δὲν κατευθύνεται εἰς καμμίαν ἄλλην πόλιν, ἀλλὰ πηγαίνει εἰς τὴν ἔρημον, καὶ μάλιστα ταξιδεύει μὲ πλοῖον, ὥστε νὰ μὴ ἠμπορέσῃ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ κανένας ἄλλος.

Σύ, ὅμως, πρόσεξε, σὲ παρακαλῶ, ὅτι οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰωάννου αἰσθάνονται πλέον περισσότερον οἰκεῖοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Πραγματικά, αὐτοὶ εἶναι ποὺ τοῦ ἀνήγγειλαν τὸ γεγονὸς τοῦ ἀποκεφαλισμοῦ τοῦ Ἰωάννου. Ἄφησαν τοὺς πάντας καὶ καταφεύγουν πλέον εἰς τὸν Κύ-

1. Ματθ. 14, 13.

ριον. Τοῦτο ἦτο ἀποτέλεσμα καὶ τῆς συμφορᾶς ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Προδρόμου, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπαντήσεως ποὺ τοὺς ἔδωσεν ὁ Ἰησοῦς, **C** ἡ ὁποία καὶ ἐπέτυχε νὰ τοὺς φέρῃ κοντά του.

Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον δὲν ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸν τόπον ἐκεῖνον προτοῦ νὰ τοῦ ἀναγγείλουν τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου; Ἐπειδὴ μὲ κάθε πρᾶξίν του ἤθελε νὰ ἀποδεικνύῃ τὴν ἀλήθειαν τῆς θείας οἰκονομίας. Διότι δὲν ἐπεθύμει μόνον μὲ τοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἔργα νὰ καταστήσῃ πιστευτὸν αὐτό, ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὴν κακουργίαν τοῦ διαβόλου καὶ ὅτι αὐτὸς θὰ ἔκανε τὰ πάντα διὰ νὰ ἀφανίσῃ τὴν ἀντίληψιν αὐτήν.

Καὶ ὁ μὲν Ἰησοῦς, λοιπόν, δι' αὐτὸ ἀναχωρεῖ ἀπὸ ἐκεῖ. Τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ, ὅμως, καὶ πάλιν δὲν ἀπομακρύνονται ἀπὸ κοντά του, ἀλλὰ τὸν ἀκολουθοῦν μὲ ἀφοσίωσιν, χωρὶς νὰ τοὺς φοβήσῃ καθόλου τὸ δραματικὸν τέλος τοῦ Ἰωάννου. **D** Τόσον μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τοῦ πόθου, τόσον ἰσχυρὰ εἶναι ἡ ἀγάπη, δι' αὐτὸ κατανικοῦν καὶ ἀποκρούουν εὔκολα ὅλους τοὺς κινδύνους. Δι' αὐτὸ ἔλαβαν ἀμέσως καὶ τὴν ἀμοιβήν τους. «Καὶ ὅταν ὁ Ἰησοῦς», λέγει ὁ εὐαγγελιστής, «ἐβγῆκεν ἀπὸ τὸ ἐρημικόν καταφύγιόν του, εἶδε πολὺν λαὸν καὶ τοὺς συνεπάθησε πολὺ καὶ ἐθεράπευσε τοὺς ἀρρώστους των».[2] Ἂν καὶ ἡ προθυμία τοῦ λαοῦ ἦτο μεγάλη, ἐν τούτοις τὰ ὅσα ἔπραττεν εἰς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς ἦσαν ἀνώτερα ἀπὸ τὴν ἀμοιβὴν κάθε προθυμίας καὶ σπουδῆς. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ἀναφέρει ὡς αἰτία τῆς θεραπείας τῶν ἀσθενῶν τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Ἰησοῦ, καὶ μάλιστα τὴν συνεχῆ καὶ καθολικὴν εὐσπλαγχνίαν, ἡ ὁποία θεραπεύει τοὺς πάντας. Καὶ ἐδῶ δὲν ζητεῖ πίστιν ἀπὸ τοὺς θεραπευομένους. **E** Διότι τὸ γεγονὸς ὅτι ἔτρεξαν κοντά του, ὅτι ἐγκατέλειψαν τὰς πόλεις, ὅτι τὸν ἐζήτησαν καὶ τὸν εὑρῆκαν μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν καὶ τὸ ὅτι παρέμειναν μαζί του, ἂν καὶ ἡ πεῖνα τοὺς ἐπίεζεν, ἦσαν ἀρκετὰ διὰ νὰ ἀποδείξουν τὴν πίστιν τους.

Πρόκειται δὲ νὰ διαθρέψῃ τὰ πλήθη τοῦ κόσμου. Καὶ αὐτὸ δὲν τὸ κάνει μὲ ἰδικήν του πρωτοβουλίαν, ἀλλὰ περιμένει νὰ τοῦ τὸ ζητήσουν, διότι, ὅπως εἶπα καὶ ἄλλας φοράς, τηρεῖ εἰς κάθε περίπτωσιν τὴν ἀρχὴν αὐτήν, δηλαδή, δὲν σπεύδει νὰ θαυματουργήσῃ προηγου-

2. Ματθ. 14, 14.

μένως, παρὰ ὅταν τὸν παρακαλέσουν.

505 Καὶ διατί δὲν τὸν ἐπλησίασε κάποιος ἀπὸ τὸ πλῆθος διὰ νὰ τοῦ ὁμιλήσῃ ἐξ ὀνόματος ὅλων τῶν ἄλλων; Διότι τὸν ἐσέβοντο ὑπερβολικὰ καί, ἀκόμη, δὲν ἔνοιωθαν τὴν πεῖναν ἀπὸ τὸν πόθον ποὺ εἶχαν νὰ εὑρίσκωνται συνεχῶς κοντά του. Ἀλλὰ καὶ οἱ μαθηταί του, ὅταν τὸν ἐπλησίασαν, δὲν τοῦ εἶπαν, θρέψε τὸ πλῆθος τοῦ κόσμου, διότι δὲν ἐγνώριζαν ἀκόμη τὴν δύναμίν του τελείως. Ἀλλὰ τί λέγουν; «Ὅταν δὲ ἐπλησίαζε νὰ βραδυάσῃ, προσῆλθον εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταί του λέγοντες· Εἶναι ἔρημος ὁ τόπος καὶ ἡ ὥρα πλέον ἐπέρασεν. Δόσε διαταγὴν νὰ διαλυθοῦν τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ, διὰ νὰ ὑπάγουν εἰς τὰ χωριὰ καὶ νὰ ἀγοράσουν διὰ τοὺς ἑαυτούς των τροφάς».[3] Διότι, ἀφοῦ καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ θαῦμα ἐλησμόνησαν τὸ συμβὰν καὶ μετὰ ἀπὸ τὰ κοφίνια ποὺ ἐγέμισαν ἀπὸ τὰ περισσεύματα ἐνόμιζαν ὅτι τοὺς ὁμιλεῖ διὰ τὸ ψωμί, ὅταν ὠνόμαζε ζύμην τὴν διδασκαλίαν τῶν Φαρισαίων,[4] **B** πολὺ περισσότερον τώρα, ποὺ δὲν εἶχαν ἀκόμη γνωρίσει παρόμοιον θαῦμα, δὲν ἤλπιζαν ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ κάτι τέτοιο. Ἂν καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὸ ἐθεράπευσε πολλοὺς ἀρρώστους, ἐν τούτοις δὲν ἐπερίμεναν τὸ θαῦμα τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἄρτων. Τόσον ἀτελεῖς πνευματικῶς ἦσαν ἀκόμη.

Σὺ πρόσεξε, σὲ παρακαλῶ, τὴν σοφίαν τοῦ Διδασκάλου, μὲ ποῖον τρόπον τοὺς προσκαλεῖ καθαρὰ πρὸς τὴν πίστιν. Δηλαδή, δὲν τοὺς εἶπε κατ' εὐθεῖαν, θὰ διαθρέψω τὸ πλῆθος, διότι αὐτὸ δὲν ἐπρόκειτο νὰ τὸ δεχθοῦν εὔκολα. Ἀλλὰ τί ἔκανεν; «Ὁ δὲ Ἰησοῦς», λέγει ὁ εὐαγγελιστής, «τοὺς εἶπεν· Δὲν ἔχουν ἀνάγκην νὰ ἀπέλθουν καὶ νὰ ἀγοράσουν τρόφιμα. Δώσατέ τους σεῖς νὰ φάγουν».[5] Δὲν εἶπεν, δίδω ἐγὼ εἰς αὐτούς, ἀλλὰ δώσατέ τους σεῖς. **C** Διότι ἀκόμη τὸν ἐθεώρουν ὡς ἄνθρωπον. Αὐτοί, ὅμως, οὔτε καὶ τότε ὑψώθησαν πνευματικῶς, ἀλλ' ἐξακολουθοῦν νὰ τοῦ ὁμιλοῦν σὰν νὰ ἦτο ἄνθρωπος καὶ τοῦ λέγουν· «Δὲν ἔχομεν ἐδῶ παρὰ πέντε ψωμιὰ καὶ δύο ψάρια».[6] Δι' αὐτὸ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Μᾶρκος λέγει· «Δὲν ἐκατάλαβαν τί συνέβαινε μὲ τὰ ψωμιά,

3. Ματθ. 14, 15.
4. Πρβλ. Ματθ. 16, 6.
5. Ματθ. 14, 16.
6. Ματθ. 14, 17.

διότι ἡ διάνοιά τους ἦτο παχυλὴ καὶ βραδυκίνητος».[7] Ἐπειδή, λοιπόν, τὸ μυαλό τους ἦτο προσκολλημένον εἰς τὴν γῆν, τότε πλέον παίρνει πρωτοβουλίαν ὁ Κύριος καὶ προσφέρει τὴν βοήθειάν του καὶ τοὺς λέγει· «Φέρετέ τα μου ἐδῶ».[8] Διότι ἂν ὁ τόπος εἶναι ἔρημος, παρευρίσκεται ἐδῶ ἐκεῖνος ποὺ τρέφει τὴν οἰκουμένην ὁλόκληρον. Ἂν ἐπέρασεν ἡ ὥρα καὶ ἐνύκτωσεν, σᾶς ὁμιλεῖ ἐκεῖνος ποὺ δὲν ὑπόκειται εἰς ὥρας. Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λέγει ὅτι τὰ ψωμιὰ αὐτὰ ἦσαν κρίθινα.[9] Καὶ δὲν λέγει τυχαῖα τὴν λεπτομέρειαν αὐτήν, ἀλλὰ τὴν προσθέτει **D** διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ ν' ἀποφεύγωμεν τὸν ἐγωισμὸν τῆς πολυτελείας. Ἐξ ἄλλου καὶ τῶν προφητῶν τὸ τραπέζι ἦτο παρόμοιον.

«Καὶ ἀφοῦ ἔλαβεν ὁ Ἰησοῦς», λέγει ὁ εὐαγγελιστής, «τὰ πέντε ψωμιὰ καὶ τὰ δύο ψάρια καὶ προέτρεψε τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ νὰ καθίσουν εἰς τὰ χόρτα, ἐσήκωσε τὰ μάτια του εἰς τὸν οὐρανόν, ηὐχαρίστησε καὶ ἐπεκαλέσθη τὸν Πατέρα του καὶ ἔκοψε τὰ ψωμιὰ καὶ τὰ ἔδωσεν εἰς τοὺς μαθητάς του καὶ οἱ μαθηταὶ εἰς τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ. Καὶ ἔφαγαν ὅλοι καὶ ἐχόρτασαν, καὶ ἐσήκωσαν ὅ,τι ἐπερίσσευσεν ἀπὸ τὰ κομμάτια, δώδεκα κοφίνια γεμᾶτα. Ἐκεῖνοι δὲ ποὺ ἔφαγαν ἦσαν περίπου πέντε χιλιάδες ἄνδρες, χωρὶς νὰ συνυπολογίζωνται εἰς τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν γυναῖκες καὶ παιδιά».[10]

Διατί ἐσήκωσε τὰ μάτια του πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐπεκαλέσθη τὸν Πατέρα του; **E** Διότι ἔπρεπε νὰ πιστεύσουν οἱ ἄνθρωποι ὅτι εἶναι ἀπεσταλμένος τοῦ Πατρὸς καὶ ὅτι εἶναι ἴσος μὲ αὐτόν. Ἀλλὰ αἱ πράξεις, ποὺ ἀπεδείκνυαν αὐτά, ἔδιδαν ἐκ πρώτης ὄψεως τὴν ἐντύπωσιν ὅτι συνεκρούοντο μεταξύ τους. Διότι τὴν ἰσότητα τὴν ἀπεδείκνυε τὸ γεγονὸς ὅτι ἔκανε τὰ πάντα μὲ ἀπόλυτον ἐξουσίαν ὁ Κύριος. Τὸ ὅτι, ὅμως, προήρχετο ἀπὸ τὸν Πατέρα δὲν ἠμποροῦσαν νὰ τὸ πιστεύσουν διαφορετικά, ἐὰν δὲν ἔπραττε τὰ πάντα ἀναφέρων καὶ ἀποδίδων αὐτὰ μὲ μεγάλην ταπείνωσιν εἰς τὸν Πατέρα. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, οὔτε τὸ ἕνα ἔκανε μόνον, οὔτε τὸ ἄλλο, διὰ νὰ βεβαιωθοῦν καὶ τὰ δύο. **506** Καὶ ἄλλοτε μὲν θαυματουρ-

7. Μάρκ. 6, 52. 8, 17.
8. Ματθ. 14, 18.
9. Πρβλ. Ἰωάν. 6, 9.
10. Ματθ. 14, 19 - 21.

γεῖ μὲ ἐξουσίαν, σὰν ἀπόλυτος Κύριος, ἄλλοτε δὲ θαυματουργεῖ, ἀφοῦ προσευχηθῇ εἰς τὸν Πατέρα.

Ἐπίσης, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ ὅτι αἱ ἐνέργειαι αὐταὶ δὲν συμβιβάζονται μεταξύ τους, εἰς μὲν τὰ μικρότερα θαύματα ἀνυψώνει τὸ βλέμμα του πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειαν τοῦ Πατρός, ἐνῷ εἰς τὰ μεγαλύτερα θαύματα πράττει τὰ πάντα μὲ ἀπόλυτον ἐξουσίαν, διὰ νὰ καταλάβῃς ὅτι καὶ εἰς τὰ μικρότερα δὲν θαυματουργεῖ ἀντλῶν δύναμιν ἀπὸ κάποιον ἄλλον, ἀλλ' ὅτι ἐνεργεῖ ἔτσι διὰ νὰ ἀποδώσῃ τιμὴν εἰς τὸν γεννήσαντα αὐτὸν Πατέρα. Ὅταν, λοιπόν, συνεχώρησε τὰς ἁμαρτίας, ὅταν ἤνοιξε τὸν παράδεισον καὶ εἰσήγαγεν ἐκεῖ τὸν ληστήν, ὅταν κατέλυσε τὸν παλαιὸν νόμον εἰς τὰς περισσοτέρας του ἐντολάς, ὅταν πολλοὺς νεκροὺς ἀνέστησεν, **B** ὅταν ἐδάμασε τὴν θάλασσαν, ὅταν ἤλεγξε τὰς ἀποκρύφους σκέψεις τῶν ἀνθρώπων, ὅταν ἐδημιούργησε τὰ μάτια τῶν τυφλῶν, πρᾶγμα ποὺ εἶναι ἀποκλειστικὸν κατόρθωμα τοῦ Θεοῦ καὶ κανενὸς ἄλλου, δὲν φαίνεται εἰς καμμίαν ἀπὸ τὰς παραπάνω περιπτώσεις νὰ προσεύχεται πρὸς τὸν Πατέρα. Ὅταν, ὅμως, ἐπολλαπλασίασε τοὺς ἄρτους, πρᾶγμα ποὺ συγκρινόμενον μὲ τὰ ἄλλα εἶναι μικρότερον ἀπὸ ὅλα, τότε ἀνυψώνει τὰ μάτια του πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ προσεύχεται, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι θέλει νὰ συνδυάσῃ τὰς ἐνεργείας του αὐτάς, ὅπως εἶπα, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ μὴ ἀρχίζωμεν προηγουμένως τὸ φαγητόν, παρὰ ὅταν εὐχαριστήσωμεν πρῶτον ἐκεῖνον ποὺ μᾶς δίδει τὴν τροφήν.

Καὶ διατί δὲν παράγει τροφὴν ἀπὸ μὴ ὑπάρχοντα; Διὰ νὰ ἀποστομώσῃ τὸν Μαρκίωνα καὶ τὸν Μανιχαῖον, ποὺ τὸν ἀποξενώνουν ἀπὸ τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν κτίσιν καὶ νὰ διδάξῃ μὲ τὰς πράξεις του ὅτι καὶ τὰ ὁρατὰ ὅλα εἶναι ἔργα καὶ κτίσματα ἰδικά του **C** καί, ἀκόμη, ὅτι αὐτὸς εἶναι ποὺ δίδει τοὺς καρποὺς καὶ εἶπε κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας· «Νὰ βλαστήσῃ ἡ γῆ βοτάνην χόρτου»,[11] καὶ· «Νὰ βγάλουν τὰ ὕδατα ἑρπετὰ ζῶντα».[12] Ἐπειδὴ τὸ παρὸν θαῦμα δὲν ἦτο μικρότερον ἀπὸ ἐκεῖνο. Διότι ἂν καὶ ἐκεῖνα τὰ ἐδημιούργησεν ἀπὸ μὴ ὄντα, ἐν τούτοις τὰ ἔπλασσεν ἀπὸ τὸ νερό. Δὲν ἦτο δὲ μικρότερον θαῦμα ἀπὸ τοῦ νὰ δημιουργήσῃ ἀπὸ τὴν

11. Γεν. 1, 11.
12. Γεν. 1, 20.

γῆν τὰ καρποφόρα δένδρα καὶ ἀπὸ τὸ νερὸ τὰ ζῶντα ἑρπετά, τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ πέντε ἄρτους ἐδημιούργησε τόσον πολλὰ ψωμιὰ καὶ ἀπὸ τὰ δύο ψάρια ἐπίσης. Αὐτὸ ἦτο ἀπόδειξις ὅτι ἦτο κύριος καὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης.

Ἐπειδή, ὅμως, τὰ θαύματά του ἐγίνοντο συνεχῶς εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν κάνει μίαν καθολικὴν θαυματουργικὴν εὐεργεσίαν, **D** ὥστε νὰ μὴ εἶναι μόνον οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι θεαταὶ τῶν θαυμάτων ποὺ ἐγίνοντο εἰς τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ νὰ ἀπολαύσουν καὶ οἱ ἴδιοι τὴν δωρεὰν τῶν θαυμάτων του. Καὶ ἐκεῖνο ποὺ εἰς τὴν ἔρημον ἐφαίνετο ἄξιον θαυμασμοῦ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, (διότι ἔλεγαν· «Μήπως ἠμπορεῖ νὰ μᾶς δώσῃ ψωμὶ ἢ νὰ ἑτοιμάσῃ τραπέζι εἰς τὴν ἔρημον;»[13]), αὐτὸ τὸ ἀποδεικνύει εἰς τὴν πρᾶξιν. Δι' αὐτὸ τοὺς ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἔρημον, ὥστε νὰ ἀπαλλάξῃ τελείως τὸ θαῦμα ἀπὸ κάθε ὑποψίαν καὶ νὰ μὴ νομίσῃ κανένας ὅτι κάποια πόλις, ποὺ εὑρίσκετο ἐκεῖ κοντά, προσέφερε τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὸ τραπέζι. Δι' αὐτὸ ὁ εὐαγγελιστὴς καθορίζει καὶ τὴν ὥραν καὶ δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἀναφορὰν τοῦ τόπου.

Ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο διδασκόμεθα ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτό, τὴν φιλοσοφίαν τῶν μαθητῶν διὰ τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητα καὶ πόσην ἀδιαφορίαν ἐδείκνυαν διὰ τὴν τροφήν τους. **E** Πραγματικά, ἂν καὶ ἦσαν δώδεκα ἄτομα, εἶχαν μόνον πέντε ψωμιὰ καὶ δύο ψάρια. Τόσον πάρεργα ἦσαν δι' αὐτοὺς τὰ σωματικὰ πράγματα καὶ μόνον διὰ τὰ πνευματικὰ ἐνδιεφέροντο. Καὶ δὲν ἐκράτησαν τὰ ὀλίγα αὐτὰ τρόφιμα διὰ τὸν ἑαυτόν τους, ἀλλὰ τὰ προσέφεραν, ὅταν τοὺς τὸ ἐζήτησεν ὁ Ἰησοῦς. Ὅθεν πρέπει νὰ διδαχθῶμεν ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη ἔχωμεν ὀλίγα, καὶ αὐτὰ νὰ τὰ δίδωμεν εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην. Ὅταν, λοιπόν, τοὺς ἔδωσεν ἐντολὴν ὁ Κύριος νὰ φέρουν τὰ πέντε ψωμιά, δὲν λέγουν· Καὶ πῶς θὰ τραφῶμεν ἡμεῖς; **807** Πῶς θὰ χορτάσωμεν τὴν πεῖναν μας; Ἀλλ' ὑπακούουν μὲ προθυμίαν.

Πέραν τῶν ὅσων ἐλέχθησαν, ὅπως ἐγὼ τοὐλάχιστον νομίζω, διὰ τὸν λόγον αὐτὸν θαυματουργεῖ μὲ βάσιν τὰ ὑπάρχοντα ψωμιὰ καὶ τὰ ψάρια, διὰ νὰ ὁδηγήσῃ τοὺς μαθητάς του εἰς τὴν πίστιν, διότι ἦσαν ἀκόμη ἀδύνατοι

13. Ψαλμ. 77, 20.

πνευματικῶς. Δι' αὐτὸ καὶ ὑψώνει τὰ μάτια του εἰς τὸν οὐρανόν. Διότι ἀπὸ τὰ ἄλλα θαύματα εἶχαν πολλὰ ἴδει, ἀλλὰ κανένα παρόμοιον μὲ αὐτό.

Ἀφοῦ, λοιπόν, ἐπῆρε τὰ ψωμιά, τὰ ἔκοψεν ὁ Κύριος καὶ τὰ ἔδωσεν εἰς τοὺς μαθητάς του νὰ τὰ διαμοιράσουν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἔτσι μὲ τὴν χειρονομίαν αὐτὴν τοὺς τιμᾷ. Καὶ ὄχι μόνον τοὺς τιμᾷ, ἀλλὰ τὸ κάνει διὰ νὰ μὴ δείξουν ἀπιστίαν, ὅταν θὰ γίνῃ τὸ θαῦμα, οὔτε νὰ τὸ ξεχάσουν, ὅταν περάσῃ, ἀφοῦ θὰ ἦσαν μάρτυρες αὐτοῦ τὰ ἴδια τὰ χέρια τους. Δι' αὐτό, ἐπίσης, ἀφήνει καὶ τὰ πλήθη τοῦ κόσμου νὰ νοιώσουν καλὰ τὴν πεῖναν **B** καὶ περιμένει νὰ ἔλθουν πρῶτοι οἱ μαθηταὶ νὰ τὸν ἐρωτήσουν καὶ διὰ μέσου τῶν μαθητῶν τακτοποιεῖ τὸν κόσμον εἰς τὸ χόρτον καὶ μὲ αὐτοὺς μοιράζει τὸ ψωμὶ καὶ τὰ ψάρια, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δεσμεύσῃ τὸν καθένα μὲ τὴν ἰδικήν του ὁμολογίαν καὶ τὰς πράξεις του. Δι' αὐτὸ καὶ παίρνει ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τὰ ψωμιά, διὰ νὰ ἔχουν πολλὰς ἀποδείξεις τοῦ γεγονότος καὶ πολλὰ περιστατικὰ νὰ τοὺς ὑπενθυμίζουν τὸ θαῦμα. Πραγματικά, ἐὰν τὸ ἐλησμόνησαν, μολονότι συνέβησαν αὐτά, τί δὲν θὰ ἐπάθαιναν, ἐὰν δὲν εἶχε πράξει ὅλα αὐτά; Καὶ δίδει ἐντολὴν εἰς τὸν κόσμον νὰ καθίσουν κατὰ παρέας, ἐπειδὴ θέλει νὰ τοὺς μάθῃ νὰ φιλοσοφοῦν. **C** Διότι δὲν ἤθελε νὰ διαθρέψῃ τὰ σώματά τους μόνον, ἀλλὰ νὰ τοὺς διδάξῃ καὶ τὴν ψυχήν.

Συνεπῶς, καὶ ἀπὸ τὸν τόπον καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν τοὺς ἔδωσε τίποτε περισσότερον παρὰ ψωμὶ καὶ ψάρια καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι εἰς ὅλους προσέφερε τὰ ἴδια καὶ τὰ ἔκανε κοινὰ καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν ἔδωσεν εἰς κανένα περισσότερον ἀπὸ τὸν ἄλλον, τοὺς ἐδίδασκε τὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν ἐγκράτειαν, τὴν ἀγάπην, τὴν ὁμοίαν συμπεριφορὰν πρὸς πάντας καὶ τὴν ἰδέαν ὅτι τὰ πάντα εἶναι κοινά.

«Καὶ ἀφοῦ ἔκοψε τὰ ψωμιὰ ὁ Κύριος, τὰ ἔδωσεν εἰς τοὺς μαθητάς του καὶ οἱ μαθηταὶ εἰς τὰ πλήθη τοῦ κόσμου». Τὰ πέντε ψωμιὰ ἔκοψε καὶ ἔδωσε καὶ τὰ πέντε αὐτὰ ψωμιὰ εἰς τὰ χέρια τῶν μαθητῶν ἐπολλαπλασιάζοντο. Καὶ δὲν ἐσταμάτησε τὸ θαῦμα εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον, ἀλλὰ τὸ ἐπροχώρησε μέχρις ὅτου ἐπερίσσευσαν τὰ ψωμιά. **D** Καὶ δὲν ἐπερίσσευσαν ψωμιὰ ὁλόκληρα, ἀλλὰ κομμάτια, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι αὐτὰ ἦσαν ὑπόλοιπα ἐκείνων καὶ ἔτσι νὰ πληροφορηθοῦν ὅλοι τὸ γεγονός.

Δι' αὐτὸ ἄφησε τὸν κόσμον νὰ πεινάσῃ, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανένας ὅτι πρόκειται διὰ φαντασίαν. Δι' αὐτὸ ἔκανε νὰ περισσεύσουν δώδεκα κοφίνια, διὰ νὰ κρατήσῃ ἕνα καὶ ὁ Ἰούδας. Ἠμποροῦσε, βέβαια, νὰ σβήσῃ τὴν πεῖναν, ἀλλὰ τότε δὲν θὰ ἐγνώριζαν οἱ μαθηταὶ τὴν δύναμίν του. Διότι καὶ εἰς τὸν Ἠλίαν τὸ ἴδιον ἔγινε. Τόσον πολύ, λοιπόν, κατεπλάγησαν ἀπὸ τὸ θαῦμα αὐτὸ οἱ Ἰουδαῖοι, **E** ὥστε ἤθελαν νὰ τὸν ἀνακηρύξουν βασιλέα, πρᾶγμα ποὺ δὲν ἔκαναν εἰς κανένα ἄλλο θαῦμα.

Ποία γλῶσσα, λοιπόν, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ παραστήσῃ τὸ πῶς ἐπολλαπλασιάζοντο τὰ ψωμιά; Πῶς ἔρρεαν εἰς τὴν ἔρημον; Πῶς ἐπήρκεσαν διὰ τόσον πλῆθος ἀνθρώπων; (Διότι ἦσαν πέντε χιλιάδες ἄνδρες, χωρὶς νὰ συνυπολογίζωνται αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά. Καὶ ἀποτελεῖ μεγάλον ἔπαινον τοῦ λαοῦ, διότι καὶ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ ἔτρεχαν μὲ προθυμίαν κοντὰ εἰς τὸν Κύριον). Πῶς ἐπερίσσευσαν τὰ κομμάτια; Διότι καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι μικρότερον θαῦμα ἀπὸ τὸ ἀρχικόν). **503** Καὶ μάλιστα ἦσαν τόσα τὰ ὑπόλοιπα, ὥστε νὰ γεμίσουν τόσα κοφίνια, ὅσα καὶ οἱ μαθηταί, χωρὶς νὰ εἶναι οὔτε περισσότερα οὔτε ὀλιγώτερα; Ἀφοῦ ἐπῆρε, λοιπόν, τὰ ὑπολείμματα, δὲν τὰ ἔδωσεν εἰς τὰ πλήθη τοῦ κόσμου, ἀλλὰ εἰς τοὺς μαθητάς, διότι τὸ πλῆθος εὑρίσκεται εἰς πολὺ χαμηλοτέραν πνευματικὴν κατάστασιν ἀπὸ τοὺς μαθητάς.

Ἀφοῦ ἔκανε τὸ θαῦμα ὁ Κύριος· «Ἀμέσως ἠνάγκασε τοὺς μαθητάς του νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸ πλοῖον καὶ νὰ περάσουν προτήτερα ἀπὸ αὐτὸν εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος τῆς λίμνης, ἕως ὅτου αὐτὸς διαλύσῃ τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ».[14] Διότι ἂν καὶ ὅταν ἦτο παρὼν ἐνομίζετο ὅτι ἐπρόκειτο διὰ φαντασίαν καὶ ὄχι διὰ πραγματικότητα, ἀσφαλῶς, ὅταν ἀπουσίαζεν δὲν συνέβαινε τὸ ἴδιον. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον, διὰ νὰ δώσῃ τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξετασθῇ μὲ ἀκρίβειαν τὸ συμβάν, ἔδωσεν ἐντολὴν εἰς ἐκείνους, ποὺ ἔλαβαν τὰ ὑπόλοιπα καὶ τὰ πειστήρια τοῦ θαύματος, νὰ ἀποχωρισθοῦν ἀπὸ κοντά του. **B** Ἐξ ἄλλου καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις, ὅταν ἐπιτελῇ μεγάλα θαύματα, ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὸ πλῆθος καὶ τοὺς μαθητάς του, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ μὴ ἐπιδιώκωμεν τὴν δόξαν τῶν πολλῶν καὶ νὰ μὴ παρασυρώμεθα ἀπὸ τὸν κό-

14. Ματθ. 14, 22.

σμον. Ὅταν δὲ ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει ὅτι, «τοὺς ἠνάγκασεν», ἀποδεικνύει τὴν μεγάλην ἐπιθυμίαν τῶν μαθητῶν νὰ παραμείνουν κοντὰ εἰς τὸν Κύριον. Καὶ ἀπέστειλεν τοὺς μαθητὰς μὲ τὸ πρόσχημα τῆς διαλύσεως τοῦ πλήθους, ἀλλ' ὁ Κύριος ἤθελε ν' ἀνεβῇ εἰς τὸ βουνόν. Τὸ ἔκανε δὲ αὐτὸ διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ μὴ ἀναμειγνυώμεθα συνέχεια μὲ τὸ πλῆθος, οὔτε πάλιν διαρκῶς νὰ τὸ ἀποφεύγωμεν, ἀλλὰ κάθε φορὰ νὰ κάνωμεν, εἴτε τὸ ἕνα εἴτε τὸ ἄλλο, διὰ τὴν ὠφέλειαν αὐτοῦ καὶ νὰ ἐναλλάσσωμεν τὸ καθένα ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης.

Ἂς μάθωμεν καὶ ἡμεῖς, λοιπόν, νὰ παραμένωμεν συνεχῶς κοντὰ εἰς τὸν Ἰησοῦν, ὄχι, ὅμως, ἀποβλέποντες εἰς τὴν ὑλικὴν ἀνταπόδοσιν, διὰ νὰ μὴ μᾶς κατηγορήσῃ, ὅπως ἔκανεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους. C Πραγματικά, «ζητεῖτε νὰ μὲ εὕρετε», λέγει, «ὄχι διότι εἴδατε τὰ θαύματά μου, ἀλλὰ διότι ἐφάγατε ἀπὸ τοὺς ἄρτους καὶ ἐχορτάσατε».[15] Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν κάνει συνεχῶς τὸ ἴδιον θαῦμα, ἀλλὰ τὸ θέτει εἰς δευτέραν σειράν, διὰ νὰ διδαχθοῦν αὐτοὶ νὰ μὴ εἶναι δοῦλοι εἰς τὴν κοιλίαν τους, ἀλλὰ νὰ ἐπιδιώκουν διαρκῶς τὴν ἀπόκτησιν τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν.

Αὐτά, κατὰ συνέπειαν, ἂς ἐπιδιώκωμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἂς ζητῶμεν τὸν οὐράνιον ἄρτον καί, ἀφοῦ τὸν λάβωμεν, ἂς ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ κάθε βιοτικὴν μέριμναν. Διότι, ἐὰν ἐκεῖνοι ἄφησαν τὰ σπίτια τους, τὰς πόλεις, τοὺς συγγενεῖς καὶ τὰ πάντα καὶ παρέμεναν εἰς τὴν ἔρημον καὶ δὲν ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ ἐκεῖ, μολονότι τοὺς ἐπίεζεν ἡ πεῖνα, D πολὺ περισσότερον ἡμεῖς, ποὺ πλησιάζομεν μίαν τοιαύτην τράπεζαν, πρέπει νὰ δείξωμεν μεγαλυτέραν εὐσέβειαν καὶ νὰ ζητῶμεν κατὰ πρῶτον μὲ μεγάλον πόθον τὰ πνευματικὰ ἀγαθά, καὶ ὕστερα τὰ αἰσθητά. Διότι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι κατηγοροῦντο, ὄχι ἐπειδὴ ἐζήτησαν νὰ συναντήσουν τὸν Κύριον διὰ τὸν ἄρτον, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸν ἐζήτησαν μόνον διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν καὶ μάλιστα πρῶτον δι' αὐτόν. Πραγματικά, ἐὰν κάποιος καταφρονῇ τὰς μεγάλας καὶ ὑψηλὰς δωρεὰς καὶ προσκολλᾶται εἰς τὰς μικρὰς καὶ ἀσημάντους, τότε καὶ ὁ δωροδότης τὸν περιφρονεῖ καὶ δι' ἐκεῖνα ποὺ αὐτὸς ἐπιθυμεῖ καὶ ἔτσι τὰ χάνει καὶ ἐκεῖνα. Ὅπως, πάλιν, ἐὰν ποθῶμεν τὰ πνευματικά, μᾶς προστίθενται, μαζὶ μὲ αὐ-

15. Ἰωάν. 6, 26.

τά, καὶ τὰ ὑλικά. E Διότι εἰς τὴν πραγματικότητα, τὰ τελευταῖα εἶναι προσθήκη εἰς τὰ πρῶτα. Τόσον ἀσήμαντα καὶ μικρὰ εἶναι αὐτά, ἐὰν συγκριθοῦν πρὸς τὰ πνευματικά, καὶ ἂς νομίζωνται μεγάλα.

Ὥστε, νὰ μὴ ἀσχολούμεθα μὲ αὐτά, ἀλλὰ νὰ θεωροῦμεν καὶ τὴν ἀπόκτησιν καὶ τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν χωρὶς ἰδιαιτέραν σημασίαν. Ὅπως καὶ ὁ Ἰώβ, ὁ ὁποῖος, οὔτε, ὅταν τὰ εἶχε, ἐπροσκολλᾶτο εἰς αὐτά, οὔτε, ὅταν τὰ ἔχασε, τὰ ἐζήτει μὲ ἀγωνίαν. Διότι δι' αὐτὸν τὸν λόγον λέγονται χρήματα, ὄχι διὰ νὰ τὰ θάψωμεν εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ διὰ νὰ τὰ χρησιμοποιοῦμεν ὅπου χρειάζεται. Καὶ ὅπως ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς τεχνίτας ἔχει τὴν τέχνην του καὶ τὰς ἰδιαιτέρας γνώσεις ἐπάνω εἰς αὐτήν, 509
ἔτσι καὶ ὁ πλούσιος δὲν γνωρίζει νὰ δουλεύῃ τὸν σίδηρον, οὔτε νὰ κατασκευάζῃ πλοῖα, οὔτε νὰ ὑφαίνῃ, οὔτε νὰ κτίζῃ, οὔτε τίποτε ἄλλο παρόμοιον ἔργον. Ἂς μάθῃ, λοιπόν, νὰ χρησιμοποιῇ τὸν πλοῦτον ὅπου εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰ ἐλεῇ τοὺς πτωχοὺς καὶ τότε θὰ μάθῃ τὴν τέχνην πολὺ ἀνωτέραν ἀπὸ ὅλας τὰς παραπάνω. Διότι ἡ τέχνη αὐτὴ εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ ὅλας αὐτάς. Τὸ ἐργαστήριον αὐτῆς εἶναι κτισμένον εἰς τοὺς οὐρανούς. Τὰ ἐργαλεῖα της δὲν εἶναι φτειαγμένα μὲ σίδηρον καὶ χαλκόν, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγαθότητα καὶ καλὴν διάθεσιν. Ὁ διδάσκαλος τῆς τέχνης αὐτῆς εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Πατήρ του. B Διότι λέγει· «Γίνεσθε εὐσπλαγχνικοί, καθὼς καὶ ὁ Πατήρ σας ὁ οὐράνιος».[16] Καὶ τὸ πιὸ ἀξιοθαύμαστον εἶναι ὅτι, ἐνῷ εἶναι τόσον πολὺ καλλιτέρα ἀπὸ τὰς ἄλλας τέχνας, δὲν ἀπαιτεῖ οὔτε κόπον οὔτε χρόνον διὰ νὰ τὴν μάθῃ τελείως κάποιος καὶ νὰ τὴν ἐφαρμόζῃ μὲ ἐπιτυχίαν. Ἀρκεῖ νὰ τὸ θελήσῃ καὶ τὸ πᾶν ἐπέτυχεν.

Ἂς ἴδωμεν, ὅμως, ποῖον εἶναι τὸ τέλος τῆς τέχνης αὐτῆς. Ποῖον εἶναι, λοιπόν, τὸ τέλος της; Ὁ οὐρανός, τὰ ἀγαθὰ τοῦ οὐρανοῦ, ἡ ἀπόρρητος ἐκείνη δόξα, αἱ πνευματικαὶ ἐκεῖναι παστάδες, αἱ λαμπραὶ λαμπάδες, ἡ συνύπαρξις μὲ τὸν νυμφίον καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ποὺ καμμία γλῶσσα, οὔτε μυαλὸ ἠμπορεῖ νὰ τὰ παραστήσῃ καὶ νὰ τὰ σκεφθῇ.

Ὥστε, καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψιν αὐτὴν μεγάλη εἶναι ἡ ὑπεροχὴ τῆς τέχνης αὐτῆς. Πραγματικά, αἱ περισσότεραι ἀπὸ τὰς τέχνας εἶναι χρήσιμοι διὰ τὴν παροῦσαν

16. Λουκ. 6, 36.

ζωήν, **C** ἐνῷ αὐτὴ χρησιμεύει καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν ζωήν. Ἐάν, λοιπόν, τόσον ὑπερέχῃ αὐτὴ ἀπὸ τὰς τέχνας ποὺ μᾶς εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν παροῦσαν ζωήν μας, ἐννοῶ τὴν ἰατρικήν, τὴν οἰκοδομικὴν καὶ ὅλας τὰς τέχνας αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ἀσφαλῶς, θὰ ὑπερέχῃ ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας, τὰς ὁποίας ἐὰν κανεὶς ἐξετάσῃ μὲ ἀκρίβειαν, θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἰπῇ ὅτι δὲν εἶναι καθόλου τέχναι.

Κατὰ συνέπειαν, ἐγὼ τοὐλάχιστον δὲν θὰ ὀνομάσω οὔτε κἂν τέχνας τὰς ἄλλας, τὰς περιττάς, δηλαδή. Πραγματικά, εἰς τί μᾶς χρησιμεύουν ἡ μαγειρικὴ καὶ ἡ καρυκευτική; Πουθενά. Ἀλλ', ἀντίθετα, μᾶς εἶναι καὶ πάρα πολὺ βλαβεραί, ἐπειδὴ καταστρέφουν τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν μας, δεδομένου ὅτι εἰσάγουν εἰς αὐτὰ μὲ ἀφθονίαν τὴν τρυφήν, ποὺ εἶναι ἡ μητέρα ὅλων ἐν γένει τῶν νοσημάτων καὶ τῶν παθημάτων.

D Ὄχι μόνον αὐτάς, ἀλλ' οὔτε καὶ τὴν ζωγραφικήν, οὔτε καὶ τὴν διακοσμητικὴν θὰ ἠμποροῦσα ἐγὼ τοὐλάχιστον νὰ ἀποκαλέσω τέχνας, διότι μᾶς ὑποχρεώνουν μόνον εἰς περιττὰς δαπάνας. Αἱ τέχναι, ὅμως, πρέπει νὰ μᾶς παρέχουν καὶ νὰ μᾶς κατασκευάζουν ἐκεῖνα ποὺ εἶναι ἀναγκαῖα καὶ μᾶς διατηροῦν τὴν ζωήν. Δι' αὐτό, ἄλλωστε, ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωσε καὶ σοφίαν, διὰ νὰ εὕρωμεν τὰς μεθόδους, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ὁποίων θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ὀργανώσωμεν τὴν ζωήν μας. Αἱ ζωγραφιαί, ὅμως, τῶν ζώων, ποὺ γίνονται ἢ εἰς τοὺς τοίχους ἢ τὰ ἐνδύματα, εἰς τί μᾶς χρησιμεύουν; πές μου.

Διὰ τὸν ἴδιον λόγον πρέπει νὰ ἀφαιρεθοῦν πολλὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴν τέχνην τῶν ὑποδηματοποιῶν καὶ τῶν ὑφαντουργῶν. Διότι αὐταὶ περιέπεσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν βαναυσότητα. **E** ἀφοῦ παρέβλεψαν τὴν ἀνάγκην ποὺ ἐξυπηρετοῦσαν καὶ ἀνέμειξαν τὴν κακοτεχνίαν μὲ τὴν τέχνην. Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μὲ τὴν οἰκοδομικὴν τέχνην.

Ἀλλ' ἐφ' ὅσον αὐτὴ κατασκευάζῃ σπίτια καὶ ὄχι θέατρα, δηλαδή, ἐργάζεται διὰ τὰ ἀναγκαῖα καὶ ὄχι διὰ τὰ περιττά, τὴν ὀνομάζω τέχνην. Ὅμοια καὶ τὴν ὑφαντικήν, ἐφ' ὅσον φτειάχνῃ ἐνδύματα καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα ὑφάσματα, καὶ δὲν μιμῆται τὰς ἀράχνας διὰ νὰ ἀποκαλύπτῃ μεγάλον ἐγωϊσμὸν καὶ ἀπερίγραπτον βλακείαν, τὴν ὀνομάζω τέχνην. **510** Ἐπίσης, καὶ τὴν τέχνην τῶν ὑποδηματοποιῶν, ἐφ' πσον φτειάχνῃ ὑποδήματα, δὲν θὰ τῆς ἀρνηθῶ τὸ ὄνομα τῆς τέχνης. Ὅταν, ὅμως, κάνῃ τοὺς ἄνδρας νὰ φαίνωνται σὰν γυναῖκες καὶ τοὺς κάνῃ μὲ τὰ ὑποδήματα νὰ φέρωνται μὲ θηλυπρέπειαν καὶ νὰ χάνουν τὸν ἀνδρισμόν τους, τότε θὰ τὴν κατατάξωμεν εἰς τὰς βλαβερὰς καὶ περιττὰς καὶ δὲν θὰ τὴν ὀνομάσωμεν καθόλου τέχνην.

Καὶ γνωρίζω ὅτι εἰς πολλοὺς θὰ φανῶ λεπτολόγος, ἐπειδὴ ἐξετάζω τὰ πράγματα αὐτά. Ἀλλὰ δὲν θὰ παύσω νὰ τὸ κάνω ἐξ αἰτίας αὐτοῦ. Διότι τὸ αἴτιον ὅλων ἐν γένει τῶν κακῶν αὐτὸ εἶναι, τὸ ὅτι, δηλαδή, τὰ ἁμαρτήματα αὐτὰ θεωροῦνται μικρὰ καὶ δι' αὐτὸ παραμελοῦνται.

Καὶ ποῖον ἁμάρτημα, ἐρωτᾷ κάποιος, ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ πιὸ ἀσήμαντον, **B** ἀπὸ τοῦ νὰ φορῇ ἕνας ἄνθρωπος ὑποδήματα μὲ στολίδια καὶ γυαλισμένα καὶ προσηρμοσμένα ὡραῖα εἰς τὰ πόδια, ἐάν, βέβαια, φαίνεται ὀρθὸν νὰ ὀνομάσωμεν αὐτὸ ἁμαρτίαν; Θέλετε, λοιπόν, νὰ ἀπαντήσω εἰς αὐτὸν καὶ νὰ ἀποδείξω τὸ μέγεθος τῆς ἀσχημοσύνης, χωρὶς νὰ σᾶς καταλάβῃ ἡ ὀργή; Ἢ μᾶλλον, καὶ ἂν ὀργίζεσθε, δὲν τὸ προσέχω καὶ πολύ. Διότι σεῖς εἶσθε αἴτιοι τῆς ἀνοησίας αὐτῆς, οἱ ὁποῖοι οὔτε κἂν τὴν θεωρεῖτε ἁμάρτημα καὶ δι' αὐτὸ μὲ ἀναγκάζετε νὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὴν κατηγορίαν τῆς ἀσωτίας αὐτῆς.

Ἐλάτε, λοιπόν, νὰ τὸ ἐξετάσωμεν καὶ νὰ διαπιστώσωμεν τὸ πόσον μεγάλο κακὸν εἶναι αὐτό. Πραγματικά, ὅταν τὰ μεταξωτὰ νήματα, ποὺ δὲν εἶναι ὡραῖον οὔτε εἰς τὰ ἐνδύματα νὰ ὑφαίνωνται σὰν στολίδια, τὰ συρράπτετε ἐπάνω εἰς τὰ ὑποδήματα, πόσου χλευασμοῦ καὶ πόσου γέλωτος δὲν εἶναι ἄξια αὐτά; **C** Ἐάν, ὅμως, περιφρονῇς τὴν ἰδικήν μου γνώμην, τότε ἄκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Παύλου, ποὺ μὲ μεγάλην σφοδρότητα τὰ ἀπαγορεύει αὐτά, καὶ θὰ καταλάβῃς τὸ γελοῖον τῆς ὑποθέσεως. Τί λέγει, λοιπόν, ἐκεῖνος; «Ὄχι μὲ φιλάρεσκα πλεξίματα τῶν μαλλιῶν, ἢ μὲ χρυσᾶ ἢ μαργαριταρένια κοσμήματα ἢ μὲ ροῦχα πολυτελῆ».[17] Ποίαν συγχώρησιν ἀξίζεις, λοιπόν, νὰ εὕρῃς σύ, ὅταν ὁ Παῦλος ἀπαγορεύῃ εἰς τὴν σύζυγον νὰ φορῇ πολυτελῆ ἐνδύματα, καὶ σὺ ὁδηγῇς τὴν βλακείαν αὐτὴν καὶ εἰς τὰ ὑποδήματα καὶ πολλὰ κάνεις διὰ τὴν καταγέλαστον αὐτὴν ἀνοησίαν;

17. Α' Τιμοθ. 2, 9.

Πραγματικά, καὶ πλοῖον ναυπηγεῖται καὶ κωπηλάται ἐκλέγονται D καὶ ὁδηγὸς καὶ κυβερνήτης προσλαμβάνονται καὶ τὰ πανιὰ ἀνοίγονται καὶ τὸ πέλαγος διασχίζεται καὶ ὁ ἔμπορος ἐγκαταλείπει τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδιὰ καὶ τὴν πατρίδα καὶ παραδίδει τὴν ζωήν του εἰς τὰ κύματα καὶ ἔρχεται εἰς τὴν χώραν τῶν βαρβάρων καὶ πολλοὺς ὑφίσταται κινδύνους διὰ τὰ νήματα αὐτά, ὥστε, ὕστερα ἀπὸ αὐτά, νὰ τὰ πάρῃς ἐσὺ διὰ νὰ τὰ ράψῃς εἰς τὰ ὑποδήματά σου καὶ νὰ στολίσῃς τὸ δέρμα.

Καὶ ποία πρᾶξις ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ χειροτέρα ἀπὸ τὸν παραλογισμὸν αὐτόν; Ἀλλὰ παλαιότερα δὲν ἐγίνετο τὸ πρᾶγμα αὐτό, ἀλλὰ ἦσαν τὰ πάντα ἀνδροπρεπῆ. Ὅθεν, ἐγὼ περιμένω ὅτι μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου οἱ νέοι μας θὰ φορέσουν τὰ ὑποδήματα τῶν γυναικῶν καὶ καθόλου δὲν θὰ ἐντρέπωνται. Καὶ τὸ χειρότερον εἶναι ὅτι καὶ οἱ πατέρες βλέπουν αὐτὰ καὶ δὲν ἀγανακτοῦν, E ἀλλὰ θεωροῦν ὅτι τὸ πρᾶγμα αὐτὸ εἶναι χωρὶς σημασία.

Θέλετε νὰ σᾶς εἰπῶ καὶ τὸ ἀκόμη χειρότερον ὅτι, δηλαδή, γίνονται αὐτὰ ἐνῷ ὑπάρχουν πολλοὶ πτωχοί; Θέλετε νὰ φέρω εἰς τὸ μέσον τὸν Χριστόν, ποὺ πεινᾷ, ποὺ εἶναι γυμνός, ποὺ περιφέρεται παντοῦ σὰν ξένος, ποὺ εἶναι φυλακισμένος; Καὶ πόσους κεραυνοὺς δὲν ἀξίζετε, ὅταν ἀδιαφορῆτε δι᾽ ἐκεῖνον ποὺ στερεῖτε καὶ τὴν ἀπαραίτητον διὰ τὴν συντήρησίν του τροφήν. **551** καὶ στολίζετε μὲ τόσην φροντίδα τὰ δέρματα. Καὶ ὁ μὲν Κύριος, ὅταν ἔθετε τοὺς νόμους του εἰς τοὺς μαθητάς του, δὲν τοὺς ἐπέτρεψε νὰ ἔχουν καθόλου ὑποδήματα. Ἡμεῖς, ὅμως, ὄχι μόνον δὲν ἀνεχόμεθα νὰ βαδίζωμεν μὲ γυμνὰ πόδια, ἀλλ᾽ οὔτε νὰ φορῶμεν ὑποδήματα διὰ νὰ μᾶς προστατεύουν μόνον.

Τί ἠμπορεῖ, λοιπόν, νὰ θεωρηθῇ χειρότερον ἀπὸ τὴν ἀκοσμίαν αὐτήν; Τί ἀπὸ τὴν γελοιότητα αὐτήν; Πραγματικά, ἡ κατάστασις αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ ψυχὴν θηλυπρεπῆ, ἀπηνῆ, ὠμήν, περίεργον καὶ ματαιόπονον. Διότι πότε θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἀσχοληθῇ μὲ κάτι τὸ σοβαρὸν καὶ ἀναγκαῖον ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὰ περιττὰ αὐτά; Πότε θὰ ἀνεχθῇ ὁ νέος αὐτοῦ τοῦ εἴδους νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ψυχήν του, ἢ καὶ νὰ σκεφθῇ ἀκόμη ὅτι ἔχει ψυχήν; Πραγματικὰ μικρολόγος θὰ εἶναι ἐκεῖνος B ποὺ ἀναγκάζεται νὰ θαυμάζῃ τὰ πράγματα

αὐτά, καὶ σκληρὸς ἐκεῖνος ποὺ χάριν αὐτῶν παραμελεῖ τοὺς πτωχούς, καὶ θὰ στερηθῇ κάθε ἀρετὴν ἐκεῖνος ποὺ ὅλην τὴν φροντίδα τὴν καταναλώνει εἰς αὐτά. Πραγματικά, ὅποιος ἀσχολεῖται μὲ τὴν ποιότητα τῶν νημάτων, μὲ τὴν λαμπρότητα τῶν χρημάτων καὶ μὲ τὰ σχέδια ποὺ γίνονται μὲ τὰ ὑφάσματα αὐτά, πότε θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἰδῇ τὸν οὐρανόν; Πότε θὰ θαυμάσῃ τὸ κάλλος τοῦ οὐρανοῦ, ἐκεῖνος ποὺ προσκολλᾶται εἰς τὸ κάλλος τῶν δερμάτων καὶ εἶναι διαρκῶς σκυμμένος πρὸς τὴν γῆν; Καὶ ὁ μὲν Θεὸς ἥπλωσε τὸν οὐρανὸν καὶ ἥναψε τὸν ἥλιον διὰ νὰ προσελκύσῃ τὰ μάτια σου πρὸς τὰ ἄνω, σύ, ὅμως, ἀναγκάζεις τὸν ἑαυτόν σου νὰ κυττάζῃ πρὸς τὰ κάτω καὶ πρὸς τὴν γῆν, ὅπως οἱ χοῖροι καὶ ὑπακούεις εἰς τὸν διάβολον. Διότι τὴν ἀσχημοσύνην αὐτὴν ἐπενόησεν ὁ πονηρὸς δαίμων, διὰ νὰ σὲ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸ οὐράνιον κάλλος. Δι᾽ αὐτὸ καὶ σὲ ἔφερεν εἰς τὸ κατάντημα αὐτό, ὥστε νὰ παραμελῆται ὁ Θεὸς ποὺ δεικνύει τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ ἀποσπᾷ τὸ ἐνδιαφέρον ὁ διάβολος ποὺ δεικνύει τὰ δέρματα. C Ἢ μᾶλλον οὔτε τὰ δέρματα δεικνύει, διότι καὶ αὐτὰ εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ παρουσιάζει βλακείαν καὶ κακοτεχνίαν.

Καὶ ὁ νέος περιφέρεται προσηλωμένος εἰς τὴν γῆν, αὐτὸς ποὺ ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ φιλοσοφῇ διὰ τὰ οὐράνια πράγματα, ἢ μᾶλλον καμαρώνει δι᾽ αὐτά, παρὰ ἐὰν εἶχεν ἐπιτελέσει κάποιο μεγάλο κατόρθωμα, καὶ ἀκροβατεῖ εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ δημιουργεῖ εἰς τὸν ἑαυτόν του λύπας καὶ στενοχωρίας περιττάς, διὰ νὰ μὴ τὰ λερώσῃ μὲ τὴν λάσπην, ὅταν εἶναι χειμών, ἢ νὰ μὴ τὰ σκονίσῃ, ὅταν ἔρχεται τὸ καλοκαίρι.

Τί λέγεις, ἄνθρωπέ μου; Τὴν ψυχήν σου ὁλόκληρον ἔρριψες εἰς τὴν λάσπην μὲ τὴν ἀσωτίαν αὐτὴν D καὶ ἐνῷ σύρεται εἰς τὸ χῶμα ἀδιαφορεῖς καὶ ἔχεις τόσην ἀγωνίαν διὰ τὰ ὑποδήματά σου; Μάθε εἰς τί χρησιμεύουν αὐτὰ καὶ νοιῶσαι ἐντροπὴν διὰ τὴν γνώμην ποὺ ἔχεις δι᾽ αὐτά. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὰ ὑποδήματα ἔγιναν διὰ νὰ πατοῦν τὴν λάσπην καὶ τὸν βόρβορον καὶ κάθε ἀκαθαρσίαν τοῦ ἐδάφους. Ἐὰν δὲν τὸ ἀνέχεσαι αὐτό, νὰ τὰ σηκώσῃς καὶ νὰ τὰ κρεμάσῃς εἰς τὸν λαιμόν σου, ἢ νὰ τὰ τοποθετήσῃς εἰς τὸ κεφάλι σου ἐπάνω.

Καὶ σεῖς μὲν γελᾶτε ποὺ ἀκούετε αὐτά. Ἐγώ, ὅμως, θέλω νὰ δακρύσω διὰ τὴν μανίαν αὐτῶν καὶ τὴν προθυμίαν τους δι᾽ αὐτά. E Διότι αὐτοὶ μὲ μεγαλυτέραν εὐ-

χαρίστησιν θὰ ἐμόλυναν τὸ σῶμα τους μὲ λάσπην, παρὰ τὰ δέρματα ἐκεῖνα. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν γίνονται μικρολόγοι οἱ ἄνθρωποι αὐτοί.

Ἐπίσης, κατ' ἄλλον τρόπον γίνονται φιλοχρήματοι. Πραγματικά, ὁ ἄνθρωπος ποὺ κατέχεται ἀπὸ μανίαν δι' αὐτὰ καὶ ἔχει συνηθίσει νὰ προσέχῃ ὑπερβολικὰ καὶ τὰ ἐνδύματά του καὶ ὅλα τὰ σχετικά, χρειάζεται μεγάλα ἔξοδα καί, ὅπως εἶναι φυσικόν, πολλὰ ἔσοδα. Καὶ ἂν μὲν ἔχῃ γενναιόδωρον πατέρα, γίνεται περισσότερον αἰχμάλωτος εἰς τὰ πάθη αὐτά. **312** Ἂν, ὅμως, ὁ πατέρας του εἶναι μικρολόγος, ἀναγκάζεται νὰ πράττῃ καὶ ἄλλας ἀσχημίας, ὥστε νὰ συγκεντρώσῃ χρήματα διὰ τὰς δαπάνας τοῦ εἴδους αὐτοῦ. Ἐξ αἰτίας αὐτῶν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς νέους καὶ τὴν νεότητά τους ἐπώλησαν καὶ σὰν παράσιτα προσεκολλήθησαν εἰς τοὺς πλουσίους καὶ ἄλλας δουλοπρεπεῖς ἐργασίας ὑπέμειναν μὲ μοναδικὸν ἀντίκρυσμα τὴν ἱκανοποίησιν τῶν παρομοίων ἐπιθυμιῶν.

Ὅτι, λοιπόν, ὁ ἄνθρωπος αὐτοῦ τοῦ εἴδους θὰ γίνῃ φιλοχρήματος καὶ μικρολόγος καὶ ἀδιάφορος διὰ τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητα ζητήματα καὶ ὅτι πολλὰς ἁμαρτίας θὰ ἀναγκασθῇ νὰ διαπράξῃ, εἶναι φανερὸν ἀπὸ ὅσα εἶπα. Ἀλλὰ διὰ τὸ ὅτι θὰ εἶναι, ἐπίσης, ὠμὸς καὶ κενόδοξος, δὲν θὰ τὸ ἀμφισβητήσῃ κανένας. Πραγματικά, θὰ εἶναι ὠμός, ὅταν βλέπῃ τὸν πτωχόν, καὶ ἀπὸ τὸν πόθον τοῦ καλλωπισμοῦ νομίζει ὅτι δὲν τὸν εἶδεν, ἀλλά, τὰ μὲν ὑποδήματα καλλωπίζει μὲ χρυσόν, **B** δι' ἐκεῖνον δέ, ποὺ πεθαίνει ἀπὸ τὴν πεῖναν, ἀδιαφορεῖ. Θὰ εἶναι, ὅμως, καὶ κενόδοξος, ὅταν καὶ διὰ τὰ μικρὰ καὶ ἀσήμαντα θηρεύῃ τὴν δόξαν τῶν πολλῶν. Διότι πιστεύω ὅτι δὲν καυχᾶται τόσον ἕνας στρατηγὸς διὰ τὸν στρατόν του καὶ τὰς νίκας του, ὅσον καυχῶνται οἱ ἀκόλαστοι αὐτοὶ νέοι διὰ τὸν καλλωπισμὸν τῶν ὑποδημάτων τους, διὰ τὰ συρόμενα εἰς τὴν γῆν ἐνδύματά τους καὶ διὰ τὴν κουρὰν τῆς κεφαλῆς τους, ἂν καὶ ὅλα αὐτὰ εἶναι ἔργα ξένων τεχνιτῶν. Καὶ ἀφοῦ δὲν παραλείπουν νὰ κενοδοξήσουν διὰ τὰ ἔργα τῶν ἄλλων, πότε θὰ παύσουν νὰ καυχῶνται διὰ τὰ ἰδικά τους;

Θὰ εἴπω καὶ ἄλλα χειρότερα ἀπὸ αὐτά, ἢ καὶ αὐτὰ σᾶς εἶναι ἀρκετά; Ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη ἐδῶ νὰ τελειώσω τὸν λόγον. **C** Διότι καὶ τὰ ὅσα εἶπα, ἐλέχθησαν διὰ τοὺς ἀντιρρησίας, ποὺ ἔχουν τὴν γνώμην ὅτι ἡ πρᾶξις αὐτὴ δὲν εἶναι καθόλου ἄτοπος.

Καὶ γνωρίζω καλὰ ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς νέους δὲν θὰ δώσουν καμμίαν σημασίαν εἰς τὰ λεχθέντα, ἐπειδὴ τοὺς μεθύει τὸ πάθος. Ἀλλὰ δι' αὐτὸ δὲν ἔπρεπε νὰ σιωπήσω. Διότι οἱ πατέρες, ποὺ ἔχουν μυαλὸ καὶ σκέπτονται σωστὰ ἀκόμη, θὰ ἠμπορέσουν νὰ ἐπαναφέρουν αὐτούς, ἔστω καὶ ἄκοντας, εἰς τὴν ἁρμόζουσαν συμπεριφοράν.

Συνεπῶς, μὴ ἰσχυρίζεσαι ὅτι κανένα κακὸν δὲν προκύπτει ἀπὸ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην κατάστασιν. Διότι ἔπρεπεν οἱ γονεῖς καὶ ἀπὸ ἐδῶ νὰ διδάσκουν τοὺς νέους καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ θεωροῦνται μικρὰ νὰ τοὺς κάνουν σεμνούς, μεγαλοψύχους καὶ ἀνωτέρους ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ σχήματα, διότι ἔτσι θὰ τοὺς εὕρωμεν ἀξίους καὶ εἰς τὰ μεγάλα καὶ σπουδαῖα ζητήματα.

Πραγματικά, ποῖον εἶναι πιὸ ἁπλὸ καὶ πιὸ εὐτελὲς ἀπὸ τὰ βασικὰ στοιχεῖα τῆς μαθήσεως; **D** Καὶ ὅμως ἀπὸ αὐτὰ γίνονται οἱ ῥήτορες, οἱ σοφοὶ καὶ οἱ φιλόσοφοι. Καὶ ἂν δὲν μάθουν αὐτά, δὲν θὰ γνωρίσουν ποτὲ τὴν ἀνωτέραν μάθησιν.

Αὐτά, ὅμως, δὲν τὰ εἶπα μόνον πρὸς τοὺς νέους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς γυναῖκας καὶ πρὸς τὰς κόρας. Διότι καὶ αὐταὶ περιπίπτουν εἰς τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ τοῦ εἴδους, καὶ μάλιστα εἰς μεγαλύτερον βαθμόν, ὅσον, βέβαια, περισσότερον ῥέπουν πρὸς τὸν καλλωπισμὸν αἱ παρθένοι. Συνεπῶς, ὅσα ἐλέχθησαν πρὸς τοὺς νέους νὰ τὰ θεωρῆτε ὅτι ἀπηυθύνοντο καὶ πρὸς σᾶς, διὰ νὰ μὴ χρειασθῇ νὰ τὰ ἐπαναλάβω. Διότι εἶναι πλέον ὥρα νὰ κλείσω τὴν ὁμιλίαν αὐτὴν μὲ μίαν εὐχήν. Καὶ ὅλοι μαζὶ εὐχηθῆτε, ὥστε οἱ νέοι ποὺ ἀνήκουν πρὸ πάντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν νὰ ἠμπορέσουν νὰ ζήσουν μὲ κοσμιότητα καὶ νὰ φθάσουν εἰς τὸ ἁρμόζον γῆρας. **E** Διότι ὅσοι δὲν ζοῦν μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, δὲν εἶναι καλὸν νὰ φθάσουν εἰς τὸ γῆρας. Ὅσοι ὅμως, ποὺ ἂν καὶ νέοι, ἔχουν τὴν γεροντικὴν σύνεσιν, εὔχομαι νὰ φθάσουν εἰς βαθὺ γῆρας καὶ νὰ γίνουν πατέρες καλῶν καὶ ἀξίων παιδιῶν καὶ τοὺς γονεῖς τους νὰ εὐφράνουν καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλα τὸν δημιουργόν τους Θεὸν καὶ νὰ ἀφανίσουν κάθε νόσον, **313** ὄχι μόνον αὐτὴν ποὺ ἀναφέρεται εἰς τὰ ὑποδήματα καὶ τὰ ἐνδύματα, ἀλλὰ νὰ ἀφανίσουν κάθε κακὸν ἐν γένει. Διότι ὅπως εἶναι ἡ γῆ ποὺ παραμένει χέρσος, ἔτσι εἶναι καὶ ἡ νεότης ποὺ παραμελεῖται, διότι πολλὰς ἀκάνθας ἀπὸ πάσης ἀπόψεως βλαστάνει.

Ἂς ἀφήσωμεν, λοιπόν, τὸ πῦρ τοῦ Πνεύματος καὶ ἂς κατακαύσωμεν τὰς πονηρὰς αὐτὰς ἐπιθυμίας καὶ ἂς καλλιεργήσωμεν τὰ χωράφια καὶ ἂς τὰ ἑτοιμάσωμεν νὰ ὑποδεχθοῦν τὸν σπόρον καὶ ἂς καταστήσωμεν τοὺς νέους μας πιὸ συνετοὺς ἀπὸ τοὺς ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας γέροντας. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ ἄξιον θαυμασμοῦ, ὅταν, δηλαδή, ἡ σωφροσύνη κοσμῇ τοὺς νέους, ἐπειδὴ ὁ σώφρων γέρων δὲν δικαιοῦται καὶ μεγαλυτέραν ἀμοιβήν, **B** διότι ἡ ἡλικία τοῦ παρέχει πλήρη ἀσφάλειαν. Τὸ παράδοξον εἶναι νὰ ἔχῃς γαλήνην μέσα εἰς τὴν τρικυμίαν, νὰ μὴ καίεσαι μέσα εἰς τὴν κάμινον καὶ νὰ μὴ συμπεριφέρεσαι μὲ ἀσέλγειαν, ὅταν εἶσαι νέος.

Αὐτά, λοιπόν, ἀφοῦ σκεφθῶμεν καλά, ἂς μιμηθῶμεν τὸν μακάριον ἐκεῖνον Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος ἔλαμψε δι' ὅλων αὐτῶν, διὰ νὰ λάβωμεν τοὺς ἰδίους μὲ αὐτὸν στεφάνους, τοὺς ὁποίους εἴθε ὅλοι μας νὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ν' (50)

(Ματθ. ιδ', 23 - 36)

C «Καὶ ἀφοῦ διέλυσε τὰ πλήθη, ἀνέβη εἰς τὸ βουνὸν διὰ νὰ προσευχηθῇ μόνος του. Ὅταν δὲ ἐβράδυασε καλά, ἦτο ἐκεῖ μοναχός. Τὸ δὲ πλοῖον εἶχε προχωρήσει πλέον εἰς τὸ μέσον τῆς λίμνης καὶ συνεταράσσετο ἀπὸ τὰ κύματα. Διότι ἦτο ἐναντίος ὁ ἄνεμος».[1]

Διὰ ποῖον λόγον ἀνεβαίνει εἰς τὸ βουνόν; Διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ ὅτι ἡ ἐρημία καὶ ἡ μόνωσις εἶναι καλὸν πρᾶγμα, **D** ὅταν πρέπει νὰ ἐπικοινωνήσωμεν μὲ τὸν Θεόν. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἀποσύρεται συχνὰ εἰς τὰς ἐρήμους καὶ πολλὰς φορὰς διανυκτερεύει ἐκεῖ προσευχόμενος διὰ νὰ μᾶς δώσῃ παράδειγμα νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν ἀπόλυτον ἡσυχίαν εἰς τὴν προσευχὴν καὶ ἀπὸ τὴν ὥραν καὶ ἀπὸ τὸν τόπον. Διότι ἡ ἔρημος εἶναι μητέρα τῆς ἡσυχίας καὶ τόπος γαλήνης καὶ λιμάνι, ποὺ μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ κάθε θόρυβον.

Καὶ ὁ μὲν Ἰησοῦς δι' αὐτὸ ἀνέβαινεν εἰς τὸ βουνόν. Οἱ δὲ μαθηταὶ κινδυνεύουν καὶ πάλιν ἀπὸ τὰ κύματα καὶ ὑποφέρουν ἀπὸ τὴν θαλασσοταραχὴν ὅπως καὶ προηγουμένως.[2] Ἀλλὰ τότε ἐπάθαιναν αὐτὸ ἔχοντες τὸν Ἰησοῦν μαζί τους εἰς τὸ πλοῖον, τώρα ὅμως ἦσαν τελείως μόνοι. Διότι ἤρεμα καὶ σιγὰ σιγὰ τοὺς εἰσάγει καὶ τοὺς οἰκειώνει μὲ τὰ πιὸ σπουδαῖα καί, συγχρόνως, τοὺς κάνει νὰ ὑφίστανται τὰ πάντα μὲ γενναιότητα. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον, ὅταν ἐπρόκειτο διὰ πρώτην φορὰν νὰ κινδυνεύσουν, **E** ἦτο παρών, ἀλλὰ ἐκοιμᾶτο, ὥστε ἀμέσως νὰ τοὺς προσφέρῃ τὴν βοήθειάν του. Τώρα, ὅμως, διὰ νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ εἰς μεγαλυτέραν ὑπο-

1. Ματθ. 14, 23 - 24.
2. Πρβλ. Ματθ. 8, 23 - 27.

μονήν, δὲν κάνει τὸ ἴδιον, ἀλλὰ φεύγει ἀπὸ κοντά τους καὶ ἐπιτρέπει νὰ σηκωθῇ ἡ τρικυμία, ἐνῷ αὐτοὶ εὑρίσκοντο εἰς τὸ μέσον τῆς θαλάσσης, ὥστε νὰ μὴ περιμένουν ἀπὸ πουθενὰ ἐλπίδα σωτηρίας, καὶ τοὺς ἀφήνει νὰ κλυδωνίζωνται ὅλην τὴν νύκτα, **814** διὰ νὰ ξυπνήσῃ, ὅπως νομίζω, τὴν καρδίαν τους ποὺ εὑρίσκετο εἰς νάρκην. Διότι ὁ φόβος, τὸν ὁποῖον τοὺς ἐπροκαλοῦσεν ἡ τρικυμία καὶ ἡ νύκτα, ἔχει τὴν ἰδιότητα αὐτήν. Μαζί, ὅμως, μὲ τὴν κατάνυξιν τοὺς ἔκανε νὰ τὸν ἐπιθυμοῦν περισσότερον καὶ νὰ τὸν ἐνθυμοῦνται συνεχῶς.

Δι' αὐτό, ἄλλωστε, καὶ δὲν ἐνεφανίσθη ἀμέσως εἰς αὐτούς. «Κατὰ δὲ τὸ τελευταῖον τρίωρον τῆς νυκτός, ὁπότε παρελάμβανε τὴν στρατιωτικὴν φρουρὰν τὸ τέταρτον τμῆμα τῶν σκοπῶν,[3] ἦλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς περιπατῶν ἐπάνω εἰς τὴν θάλασσαν».[4] Ἔτσι τοὺς ἐδίδασκε νὰ μὴ ζητοῦν ταχεῖαν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοὺς κινδύνους ποὺ τοὺς ἀπειλοῦν, ἀλλὰ νὰ ὑποφέρουν τὰ συμβαίνοντα μὲ γενναιότητα. Ὅταν, λοιπόν, ἤλπισαν ὅτι θὰ σωθοῦν ἀπὸ τὴν θαλασσοταραχήν, τότε ὁ φόβος τους ἔγινε μεγαλύτερος. «Διότι ὅταν τὸν εἶδαν οἱ μαθηταὶ νὰ περιπατῇ ἐπάνω εἰς τὴν θάλασσαν, **B** ἐταράχθησαν λέγοντες, ὅτι αὐτὸ ποὺ ἔβλεπαν εἶναι φάντασμα. Καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τους ἐφώναξαν δυνατά».[5] Διότι πάντοτε τὸ κάνει αὐτό. Ὅταν, δηλαδή, πρόκειται νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τοὺς κινδύνους, τότε προκαλεῖ ἄλλους χειροτέρους καὶ φοβερωτέρους. Τὸ ἴδιον, λοιπόν, συνέβη καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν. Πραγματικά, μαζὶ μὲ τὴν τρικυμίαν ἡ ἐμφάνισις τοῦ Κυρίου δὲν τοὺς ἐφόβησεν ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν θύελλαν. Δι' αὐτό, οὔτε τὸ σκότος διέλυσεν, οὔτε καὶ ἀπεκάλυψεν ἀμέσως τὸν ἑαυτόν του, διὰ νὰ τοὺς ἐξασκήσῃ, ὅπως εἶπα παραπάνω, μὲ τὴν διάρκειαν τῶν φόβων αὐτῶν καὶ νὰ τοὺς καταστήσῃ πιὸ καρτερικούς. Τὸ ἴδιον ἔκανε καὶ εἰς τὸν Ἰώβ. Διότι ὅταν ἐσκόπευε νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸν φόβον καὶ τὸν πειρασμόν, τότε ἄφησε νὰ γίνῃ χειρότερον τὸ τέλος. Δὲν ἀναφέρομαι εἰς τὸν θάνατον τῶν παιδιῶν του καὶ τοὺς λόγους τῆς συζύγου του, **C** ἀλλὰ εἰς τοὺς ὀνει-

3. Οἱ Ἰσραηλῖται ἀκολουθοῦντες τοὺς Ρωμαίους ἐχώριζαν τὴν νύκτα εἰς τέσσαρα τρίωρα τμήματα, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων ἐφύλαττον διαφορετικαὶ ὁμάδες σκοπῶν. Ἐδῶ πρόκειται διὰ τὸ τρίωρον ἀπὸ 3—6 π.μ.
4. Ματθ. 14, 25.
5. Ματθ. 14, 26.

δισμοὺς τῶν ὑπηρετῶν καὶ τῶν φίλων του. Καὶ ὅταν, πάλιν, ἐπρόκειτο νὰ σώσῃ τὸν Ἰακὼβ ἀπὸ τὰς ταλαιπωρίας ποὺ ὑπέφερε εἰς τὴν ξένην χώραν, ἐπέτρεψε νὰ δημιουργηθῇ καὶ νὰ γίνῃ μεγάλος θόρυβος. Πραγματικά, ὁ πενθερός του τὸν συνέλαβε καὶ τὸν ἠπείλει μὲ θάνατον καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὸν ἦλθεν ὁ ἀδελφός του ποὺ παρ' ὀλίγον νὰ τὸν φονεύσῃ.[6] Ἐπειδή, δηλαδή, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δοκιμάζωνται ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ μὲ μεγάλους πειρασμούς, δι' αὐτό, ὅταν πρόκειται νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας οἱ δίκαιοι, ἐπειδὴ θέλει νὰ τοὺς προσφέρῃ μεγαλύτερον κέρδος, ἐπιτείνει τοὺς ἀγῶνας. Τὸ ἴδιον ἔκανε καὶ εἰς τὸν Ἀβραὰμ μὲ τὸ νὰ τοῦ θέσῃ τὴν τελευταίαν δοκιμασίαν, δηλαδὴ τὴν θυσίαν τοῦ παιδιοῦ του.[7] Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν τὰ ἀβάστακτα βάσανα γίνανται ὑποφερτά, ἀφοῦ ὁ Θεὸς τὰ δίδει εἰς τὸ τέλος τῆς δοκιμασίας, ὅταν, πλέον, ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ αὐτὰ εἶναι κοντά.

D Τὸ ἴδιον, λοιπόν, ἔκανε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὁ Χριστὸς καὶ δὲν ἐφανέρωσε προηγουμένως τὸν ἑαυτόν του, παρὰ ὅταν οἱ μαθηταὶ τὸν ἐφώναξαν. Διότι ὅσον πιὸ πολὺ ἐμεγάλωνεν ἡ ἀγωνία τους, τόσον περισσότερον ἐζήτουν τὴν παρουσίαν του.

Ἔπειτα, ἀφοῦ τὸν ἐφώναξαν, λέγει ὁ εὐαγγελιστής, «ἀμέσως ὡμίλησεν εἰς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· Ἔχετε θάρρος. Ἐγὼ εἶμαι».[8] Τὰ λόγια αὐτὰ διέλυσαν τὸν φόβον τους καὶ τοὺς ἔδωσαν θάρρος. Ἐπειδή, δηλαδή, δὲν τὸν ἀνεγνώρισαν ἀπὸ τὴν ἐμφάνισίν του καὶ ἀκόμη ἀπὸ τὸ παράδοξον ἐπὶ τῆς θαλάσσης βάδισμα καὶ τὴν ὥραν ποὺ συνέβαιναν αὐτά, δι' αὐτὸ φανερώνει τὸν ἑαυτόν του μὲ τὴν γνώριμον εἰς τοὺς μαθητὰς φωνήν του.

Καὶ τί ἔκανε τότε ὁ Πέτρος ποὺ ἦτο θερμὸς εἰς ὅλας του τὰς ἐκδηλώσεις καὶ πάντοτε προέτρεχεν εἰς ἐκδηλώσεις ἀπὸ τοὺς ἄλλους μαθητάς; **E** «Κύριε», λέγει, ἐὰν εἶσαι σύ, διάταξέ με νὰ ἔλθω πρὸς σὲ ἐπάνω εἰς τὰ νερά».[9] Δὲν εἶπε προσευχήσου καὶ παρακάλεσαι, ἀλλά, διέταξε. Εἶδες πόση θερμότης; Πόση πίστις; Ἂν καὶ πολλὰς φοράς, λόγῳ αὐτῶν τῶν γνωρισμάτων του, ζη-

6. Πρβλ. Γεν. κεφ. 31 - 32.
7. Πρβλ. Γεν. 22, 1 ἑξ.
8. Ματθ. 14, 27.
9. Ματθ. 14, 28.

τῇ πράγματα ποὺ ὑπερβαίνουν τὸ μέτρον. Διότι καὶ ἐδῶ ἐζήτησε μεγάλο πρᾶγμα, ἀπὸ ἀγάπην, ὅμως, καὶ ὄχι διὰ νὰ ἐπιδειχθῇ. **515** Πραγματικά, δὲν εἶπεν, διάταξέ με νὰ βαδίσω ἐπάνω εἰς τὰ νερά, ἀλλὰ τί; «Διάταξέ με νὰ ἔλθω πρὸς σέ». Διότι κανένας δὲν ἠγάπα τόσον τὸν Ἰησοῦν. Τὸ ἴδιον ἔκανε καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ὁ Πέτρος, ὅταν δὲν ἠνέχθη νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν τάφον μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους μαθητάς, ἀλλὰ προέτρεξεν αὐτῶν. Καὶ δὲν ἀποδεικνύει μόνον τὴν ἀγάπην του, ἀλλὰ καὶ τὴν πίστιν του. Διότι δὲν ἐπίστευεν ὅτι μόνον ὁ Ἰησοῦς ἔχει τὴν δύναμιν νὰ περιπατῇ ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἀλλ' ὅτι καὶ εἰς ἄλλους ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ τὴν ἰδίαν ἰσχύν. Δι' αὐτὸ τὸν κατεῖχεν ἡ ἐπιθυμία νὰ εὑρεθῇ κοντά του τὸ συντομώτερον.

«Ὁ δὲ Κύριος εἶπεν· Ἔλα. Καὶ ἀφοῦ κατέβη ἀπὸ τὸ πλοῖον ὁ Πέτρος, περιεπάτησεν ἐπάνω εἰς τὰ νερὰ διὰ νὰ ἔλθῃ πρὸς τὸν Ἰησοῦν. **B** Ἀλλ' ὅταν εἶδε τὸν ἀέρα ὅτι ἦτο δυνατός, ἐκλονίσθη ἡ πίστις του καὶ ἐφοβήθη καὶ σὰν ἤρχισε νὰ βουλιάζῃ ἐφώναζε δυνατὰ καὶ εἶπεν· Κύριε, σῶσέ με, διότι κινδυνεύω νὰ πνιγῶ. Ἀμέσως δὲ ὁ Ἰησοῦς ἥπλωσε τὸ χέρι του, τὸν ἔπιασε καὶ τοῦ εἶπεν· Ὀλιγόπιστε, διατί ἐδειλίασες;».[10]

Τὸ θαῦμα αὐτὸ εἶναι περισσότερον παράδοξον ἀπὸ τὸ προηγούμενον, δι' αὐτὸ καὶ πραγματοποιεῖται ὕστερα ἀπὸ ἐκεῖνο. Ὅταν, δηλαδή, ἀπέδειξεν ὅτι εἶναι κυρίαρχος τῆς θαλάσσης, τότε προχωρεῖ καὶ εἰς τὴν πιὸ ἀξιοθαύμαστον πρᾶξιν. Διότι τότε τοὺς ἀνέμους μόνον ἐπετίμησε, ἐνῷ τώρα καὶ ὁ ἴδιος βαδίζει ἐπάνω εἰς τὰ νερὰ καὶ εἰς ἄλλον δίδει τὴν δύναμιν νὰ κάνῃ τὸ ἴδιον. Αὐτό, ἐὰν τὸ εἶχεν ἀφήσει νὰ γίνῃ ἀπὸ τὴν ἀρχήν, ἀσφαλῶς δὲν θὰ τὸ ἐδέχετο μὲ τὸν ἴδιον ἐνθουσιασμὸν ὁ Πέτρος, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀποκτήσει τόσην πίστιν.

C Διατί, ὅμως, ὁ Χριστὸς τὸ ἐπέτρεψε νὰ γίνῃ αὐτό; Διότι, ἐὰν τοῦ ἔλεγεν, ὅτι δὲν ἠμπορεῖς νὰ βαδίσῃς ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ὁ Πέτρος, ἐπειδὴ ἦτο θερμός, θὰ εἶχεν ἀντιρρήσεις. Δι' αὐτὸ τὸν πείθει μὲ τὰ γεγονότα, ὥστε εἰς τὸ μέλλον νὰ εἶναι πιὸ σώφρων. Ἀλλὰ καὶ ἔτσι δὲν ἠμπορεῖ νὰ συγκρατήσῃ τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Ἀφοῦ, λοιπόν, κατέβηκεν ἀπὸ τὸ πλοῖον κλυδωνίζεται, ἐπειδὴ ἐφοβήθη. Καὶ τὸν κλυδωνισμὸν ἐπρο-

10. Ματθ. 14, 29 - 31.

κάλεσεν ἡ τρικυμία, τὸν δὲ φόβον τὸν ἐδημιούργησεν ὁ ἄνεμος. Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λέγει ὅτι· «Οἱ μαθηταὶ ἤθελαν νὰ πάρουν τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πλοῖον. Καὶ ἀφοῦ τὸν ἐπῆραν, ἀμέσως τὸ πλοῖον ἔφθασεν εἰς τὴν ξηράν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπήγαιναν».[11] Ὥστε ὅταν ἐπρόκειτο νὰ προσεγγίσουν τὴν ξηράν, τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εἰς τὸ πλοῖον.

Ἀφοῦ, λοιπόν, κατέβηκεν ὁ Πέτρος ἀπὸ τὸ πλοῖον ἐβάδιζε πρὸς τὸν Ἰησοῦν, χαίρων ὄχι τόσον ἐπειδὴ ἐπεριπάτει ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἀλλ' ἐπειδὴ ἤρχετο κοντὰ εἰς τὸν Κύριον. **D** Καὶ ἐνῷ εἶχε νικήσει τὸ σπουδαιότερον, ἐπρόκειτο νὰ κακοπαθήσῃ ἀπὸ τὸ μικρότερον, ἐννοῶ τὴν ὁρμὴν τοῦ ἀέρος καὶ ὄχι τὴν θάλασσαν. Πραγματικά, τέτοια εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, πολλὰς φοράς, δηλαδή, ἐπιτυγχάνει τὰ μεγάλα καὶ ἀποτυγχάνει εἰς τὰ ἐλάχιστα. Ὅπως ἔγινε εἰς τὸν Ἠλίαν μὲ τὸν Ἰεζάβελ, τὸν Μωϋσῆν μὲ τὸν Αἰγύπτιον καὶ τὸν Δαυΐδ μὲ τὴν Βηρσαβεέ. Ἔτσι, λοιπόν, καὶ ὁ Πέτρος. Ἐνῷ ἦτο ἀκόμη φοβισμένος, ἐπῆρε τὸ θάρρος νὰ πατήσῃ ἐπάνω εἰς τὰ κύματα, ἀλλὰ δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ ἀνέμου, ἂν καὶ εὑρίσκετο κοντὰ εἰς τὸν Χριστόν. Ἔτσι, δὲν τὸν ὠφελεῖ καθόλου τὸ ὅτι εὑρίσκεται κοντὰ εἰς τὸν Χριστὸν τοπικῶς, ἐὰν δὲν εἶναι κοντά του μὲ τὴν πίστιν. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἐφανέρωνε καὶ τὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ διδασκάλου καὶ τοῦ μαθητοῦ καὶ ἔδιδε παρηγορίαν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους μαθητάς. **E** Διότι, ἐὰν ἠγανάκτησαν διὰ τοὺς δύο ἀδελφοὺς ποὺ ἐζήτησαν τὰ πρωτεῖα, πολὺ περισσότερον θὰ ἠγανάκτησαν ἐδῶ, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν λάβει τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Μετὰ τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅμως, δὲν συμπεριφέρονται ἔτσι. Διότι εἰς κάθε περίπτωσιν παραχωροῦν τὰ πρωτεῖα εἰς τὸν Πέτρον καὶ εἰς τὰς ὁμιλίας πρὸς τὸν λαὸν αὐτὸν προβάλλουν, ἂν καὶ ἦτο ὁ πιὸ ἀμόρφωτος ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

516 Καὶ διατί δὲν διέταξεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ἀνέμους νὰ σταματήσουν, ἀλλ' ἥπλωσεν ὁ ἴδιος τὸ χέρι του καὶ τὸν ἔπιασεν; Διότι ἐχρειάζετο καὶ ἡ πίστις τοῦ Πέτρου. Ἐπειδή, ὅταν δὲν γίνεται ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, τότε παύει καὶ ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Διὰ νὰ τοῦ δείξῃ, λοιπόν, ὅτι δὲν τὸν παρέσυρεν ἡ δύναμις τοῦ ἀνέμου, ἀλλ' ἡ ἰδική του ὀλιγοπιστία, λέγει· «Ὀλιγόπιστε,

11. Ἰωάν. 6, 21.

διατί ἐδειλίασες;». Ὥστε ἐὰν δὲν τοῦ ἔλειπεν ἡ πίστις, θὰ ἠμποροῦσε μὲ εὐκολίαν νὰ ἀντιμετωπίσῃ καὶ τὸν ἄνεμον. Δι' αὐτό, ἀκριβῶς, ἀφοῦ τὸν ἔπιασεν ἀπὸ τὸ χέρι, ἄφησε τὸν ἄνεμον νὰ φυσᾷ, διὰ νὰ τοῦ ἀποδείξῃ ὅτι καθόλου δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸν βλάψῃ ὁ ἄνεμος, ὅταν ἡ πίστις του εἶναι σταθερὰ καὶ ἀμετακίνητος. B Καὶ ὅπως τὸ μικρὸ πουλάκι, ποὺ πρὸ ὀλίγου ἐπέταξεν ἀπὸ τὴν φωλιά του καὶ κινδυνεύει νὰ πέσῃ εἰς τὴν γῆν, τὸ παίρνει εἰς τὰ πτερά της ἡ μητέρα του καὶ τὸ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν φωλιάν, ἔτσι ἔκανε καὶ ὁ Χριστός.

«Καὶ ὅταν ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Πέτρος ἀνέβηκαν εἰς τὸ πλοῖον, τότε ἡσύχασεν ὁ ἄνεμος».[12] Προηγουμένως ἔλεγαν· «Τί ἄνθρωπος εἶναι αὐτός, διότι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουν εἰς αὐτόν;».[13] Τώρα, ὅμως, δὲν λέγουν τὰ ἴδια. «Αὐτοὶ δὲ ποὺ ἦσαν εἰς τὸ πλοῖον», λέγει, «ἦλθαν καὶ τὸν ἐπροσκύνησαν καὶ ἔλεγαν· Ἀληθινά, εἶσαι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ».[14] Βλέπεις μὲ ποῖον τρόπον σιγὰ σιγὰ τοὺς ἀνέβαζεν ὑψηλότερα; Πραγματικά, ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐβάδισεν ὁ ἴδιος ἐπάνω εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι καὶ εἰς ἄλλον ἔδωσε τὴν ἐντολὴν νὰ κάνῃ τὸ ἴδιον καὶ τὸν ἔσωσεν, ὅταν ἐκινδύνευσεν, ηὐξήθη κατὰ πολὺ ἡ πίστις αὐτῶν. Τότε, βέβαια, ἐπετίμησε τὴν θάλασσαν, τώρα, ὅμως, δὲν τὴν ἐπιτιμᾷ, ἀλλὰ μὲ ἄλλον τρόπον ἀποδεικνύει περισσότερον τὴν δύναμίν του. C Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγαν· «Ἀληθινά, εἶσαι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ».

Τί λοιπόν; Τοὺς ἐμάλωσεν, ἐπειδὴ εἶπαν αὐτὸν τὸν λόγον; Ὄχι, βέβαια, ἀλλά, ἀντίθετα, καὶ ἐπεβεβαίωσε τοὺς λόγους των, μὲ τὸ νὰ θεραπεύῃ μὲ μεγαλυτέραν ἐξουσίαν τοὺς πάσχοντας ποὺ ἤρχοντο κοντά του, καὶ ὄχι ὅπως προηγουμένως. «Καὶ ἀφοῦ ἐπέρασαν», λέγει, «ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος τῆς λίμνης εἰς τὸ ἄλλο, ἦλθαν εἰς τὴν χώραν τῆς Γεννησαρέτ. Καὶ ὅταν οἱ ἄνθρωποι τοῦ τόπου ἐκείνου τὸν ἀντελήφθησαν ἔστειλαν ἀπεσταλμένους εἰς ὅλην τὴν περιφέρειαν ἐκείνην διὰ νὰ εἰδοποιήσουν τοὺς κατοίκους της περὶ τῆς ἀφίξεώς του, καὶ τοῦ ἔφεραν ὅλους τοὺς ἀσθενεῖς. Καὶ τὸν παρεκάλουν νὰ τοὺς ἀφήσῃ νὰ ἐγγίσουν μόνον τὸ ἄκρον τοῦ ἐξωτερικοῦ του ἐνδύματος. Καὶ ὅσοι τὸ ἤγγισαν, ἐθεραπεύθησαν τε-

12. Ματθ. 14, 32.
13. Ματθ. 8, 27.
14. Ματθ. 14, 33.

λείως».[15] Πραγματικά, δὲν ἐπήγαιναν κοντά του, ὅπως προηγουμένως, ποὺ τὸν ἐκάλουν εἰς τὰ σπίτια D καὶ ἐζήτουν νὰ ἐγγίσῃ μὲ τὸ χέρι του τοὺς ἀσθενεῖς καὶ νὰ δώσῃ ἐντολὴν διὰ τὴν θεραπείαν. Τώρα τὸν πλησιάζουν μὲ ὑψηλότερον φρόνημα καὶ μὲ μεγαλυτέραν εὐσέβειαν καὶ μὲ μεγαλυτέραν πίστιν ζητοῦν καὶ ἐπιτυγχάνουν τὴν θεραπείαν. Διότι ἡ αἱμορροοῦσα γυναίκα τοὺς ἐδίδαξεν ὅλους νὰ φιλοσοφοῦν.

Διὰ νὰ δείξῃ δὲ ὁ εὐαγγελιστὴς ὅτι ἐπὶ πολὺν χρόνον παρέμεινεν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα λέγει, ὅτι· «Ὅταν οἱ ἄνθρωποι τοῦ τόπου ἐκείνου τὸν ἀντελήφθησαν ἔστειλαν ἀπεσταλμένους εἰς ὅλην τὴν περιοχὴν ἐκείνην διὰ νὰ εἰδοποιήσουν τοὺς κατοίκους της περὶ τῆς ἀφίξεώς του, καὶ τοῦ ἔφεραν ὅλους τοὺς ἀσθενεῖς». Καὶ ὅμως ἡ μακρὰ παραμονή του εἰς αὐτοὺς ὄχι μόνον δὲν παρέλυσε τὴν πίστιν τους, ἀλλὰ τὴν ἔκανε μεγαλυτέραν καὶ τὴν ἐκράτησεν εἰς ἀκμήν.

E Ἂς ἐγγίσωμεν, λοιπόν, καὶ ἡμεῖς τὸ ἄκρον τοῦ ἐνδύματός του. Ἢ μᾶλλον, ἐὰν θέλωμεν, τὸν ἔχομεν ὁλόκληρον κοντά μας. Διότι καὶ τὸ σῶμά του ἔχει παρατεθῇ τώρα ἔμπροσθέν μας. Ὄχι μόνον τὸ ἔνδυμα, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα. Ὄχι νὰ τὸ ἐγγίσωμεν μόνον, ἀλλὰ νὰ τὸ φάγωμεν καὶ νὰ χορτάσωμεν. Δι' αὐτὸ ἂς τὸν πλησιάσωμεν μὲ πίστιν, καθένας μας ποὺ ὑποφέρει ἀπὸ κάποιαν ἀσθένειαν. Διότι ἐὰν ἐκεῖνοι, ποὺ ἤγγισαν τὸ ἄκρον τοῦ ἐνδύματός του, ἐπῆραν τόσον μεγάλην δύναμιν, πόσην θὰ λάβωμεν ἡμεῖς ποὺ τὸν ἔχομεν ὁλόκληρον;

Ἀλλὰ τὸ νὰ πλησιάσωμεν τὸν Χριστὸν μὲ πίστιν 517 δὲν σημαίνει νὰ λάβωμεν μόνον τὴν Θείαν Κοινωνίαν, ἀλλὰ νὰ τὴν δεχθῶμεν μὲ καθαρὰν τὴν καρδίαν καὶ νὰ εὑρισκώμεθα εἰς τοιαύτην ψυχικὴν διάθεσιν, σὰν νὰ βαδίζωμεν πρὸς τὸν ἴδιον τὸν Χριστόν. Διότι τί σημασία ἔχει, ἂν δὲν ἀκοῦμε τὴν φωνήν του; Βλέπεις τὸν ἴδιον νὰ σοῦ προσφέρεται. Ἢ μᾶλλον ἀκούεις καὶ τὴν φωνήν του, ἀφοῦ σοῦ ὁμιλεῖ διὰ μέσου τῶν εὐαγγελιστῶν. Πιστεύσατε, λοιπόν, ὅτι καὶ τώρα ἐκεῖνο τὸ δεῖπνον γίνεται, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ὁ ἴδιος παρευρίσκετο. Διότι αὐτὸ δὲν διαφέρει εἰς τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνο. Οὔτε, βέβαια, αὐτὸ μὲν τὸ παραθέτει ἄνθρωπος, ἐνῷ ἐκεῖνο ὁ

15. Ματθ. 14, 34 - 36.

Κύριος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο τὸ παρασκευάζει ὁ Ἰησοῦς. Συνεπῶς, ὅταν θὰ ἰδῇς τὸν ἱερέα νὰ σοῦ τὸ προσφέρῃ, νὰ μὴ ἔχῃς τὴν γνώμην ὅτι ὁ ἱερεὺς τὸ κάνει αὐτό, **B** ἀλλὰ νὰ πιστεύῃς ὅτι τὸ χέρι ποὺ ἁπλώνεται εἶναι τοῦ Χριστοῦ. Διότι, ὅπως ὅταν βαπτίζῃ, δὲν εἶναι ὁ ἱερεὺς ποὺ σὲ βαπτίζει, ἀλλ' ὁ Θεὸς ποὺ σοῦ ἐγγίζει τὸ κεφάλι μὲ ἀόρατον δύναμιν, καὶ οὔτε ἄγγελος, οὔτε ἀρχάγγελος, οὔτε κανεὶς ἄλλος δὲν τολμᾷ νὰ πλησιάσῃ καὶ νὰ σὲ ἐγγίσῃ, καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ τώρα.

Πραγματικά, ὅταν ὁ Θεὸς ἀναγεννᾷ κάποιον, ἡ δωρεὰ εἶναι αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ μόνον. Δὲν βλέπεις ἐκείνους ποὺ υἱοθετοῦν ἐδῶ εἰς τὴν γῆν ὅτι δὲν ἀναθέτουν τὴν διαδικασίαν τῆς υἱοθεσίας εἰς τοὺς δούλους των, ἀλλὰ προσέρχονται οἱ ἴδιοι εἰς τὸ δικαστήριον; Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἀνέθεσεν εἰς τοὺς ἀγγέλους τὴν διαχείρισιν τῆς δωρεᾶς του, ἀλλὰ παρευρίσκεται ὁ ἴδιος καὶ μᾶς συμβουλεύει καὶ μᾶς λέγει· «Καὶ πατέρα σας νὰ μὴ καλέσετε ἐπὶ τῆς γῆς»,[16] ὄχι διὰ νὰ ἀτιμάσῃς τοὺς γονεῖς σου, **C** ἀλλὰ διὰ νὰ θέτῃς ἐπάνω ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνον ποὺ σὲ ἐδημιούργησε καὶ σὲ συμπεριέλαβεν εἰς τὰ παιδιά του. Διότι ἐκεῖνος ποὺ ἔδωσε τὸ σπουδαιότερον, δηλαδή, προσέφερε τὸν ἑαυτόν του, πολὺ περισσότερον δὲν θὰ ἀπαξιώσῃ νὰ σοῦ δώσῃ τὸ σῶμά του.

Ἂς ἀκούσωμεν, λοιπόν, ἱερεῖς καὶ λοιποὶ χριστιανοί, πόσον μεγάλην δωρεὰν ἐλάβομεν. Ἂς τὸ ἀκούσωμεν καὶ ἂς νοιώσωμεν φρίκην. Μᾶς ἔδωσε τὸ δικαίωμα νὰ χορτάσωμεν μὲ τὰς ἁγίας του σάρκας, προσέφερε τὸν ἑαυτόν του νὰ θυσιασθῇ. Ποίαν ἀπολογίαν θὰ ἔχωμεν, ὅταν, ἐνῷ τρεφόμεθα μὲ τὴν τροφὴν αὐτοῦ τοῦ εἴδους, διαπράττωμεν τόσον μεγάλας ἁμαρτίας; Ὅταν, ἐνῷ τρώγομεν ἀρνίον, γινώμεθα λύκοι; Ὅταν, ἐνῷ τρώγομεν πρόβατον, ἁρπάζωμεν ὅπως οἱ λέοντες; Διότι τὸ μυστήριον αὐτὸ μᾶς δίδει ἐντολὴν ὄχι μόνον νὰ εἴμεθα τελείως καθαροὶ ἀπὸ ἁρπαγήν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἁπλῆν ἔχθραν. **D** Διότι τὸ μυστήριον αὐτὸ εἶναι μυστήριον εἰρήνης. Δὲν ἐπιτρέπει νὰ τὸ ἀνταλλάσσωμεν μὲ χρήματα. Πραγματικά, ἐὰν ὁ Κύριος δὲν ἐλυπήθη τὸν ἑαυτόν του δι' ἡμᾶς, ποίας τιμωρίας εἴμεθα ἄξιοι ἡμεῖς, ὅταν ἐνδιαφερώμεθα διὰ τὰ χρήματα καὶ ἀδιαφοροῦμεν διὰ τὴν ψυχήν μας, χάριν τῆς ὁποίας ὁ Ἰησοῦς ἐθυσίασε τὸν

16. Ματθ. 23, 9.

ἑαυτόν του; Εἰς μὲν τοὺς Ἰουδαίους ὁ Θεὸς καθώρισε τὰς ἐτησίους ἑορτὰς διὰ νὰ ἐνθυμοῦνται τὰς εὐεργεσίας ποὺ τοὺς ἔκανεν, ἐνῷ εἰς σὲ τὰς ὑπενθυμίζουν κάθε ἡμέραν, ὅπως ἠμπορεῖ νὰ εἰπῇ κανείς, τὰ μυστήρια αὐτά.

Συνεπῶς, νὰ μὴ ἐντρέπεσαι τὸν σταυρόν. Διότι αὐτὰ εἶναι δι' ἡμᾶς τὰ ἄξια σεβασμοῦ, αὐτὰ εἶναι τὰ μυστήριά μας. **E** Μὲ αὐτὸ τὸ δῶρον κοσμούμεθα, μὲ αὐτὸ δοξαζόμεθα. Καὶ ἂν εἴπω ὅτι ὁ Θεὸς ἔτεινε τὸν οὐρανόν, ἥπλωσε τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ ἀπέστειλε τοὺς ἀγγέλους, δὲν θὰ εἴπω τίποτε τὸ ἰσάξιον μὲ αὐτό. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν, ὅτι, δηλαδή, ὁ Θεὸς προσέφερε τὸν Υἱόν του, διὰ νὰ σώσῃ τοὺς ἀπομακρυνθέντας ἀπὸ κοντά του δούλους.

Δι' αὐτὸ ἂς μὴ πλησιάζῃ εἰς τὴν τράπεζαν αὐτὴν κανένας Ἰούδας, κανένας Σίμων.[17] Διότι καὶ οἱ δύο ἐχάθησαν ἀπὸ τὴν φιλαργυρίαν τους. **519** Ἂς ἀποφύγωμεν, λοιπόν, τὸ βάραθρον αὐτό, καὶ ἂς μὴ νομίζωμεν ὅτι εἶναι ἀρκετὸν διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ἐὰν ἀπογυμνώσωμεν χήρας καὶ ὀρφανά, τὸ νὰ προσφέρωμεν εἰς τὴν τράπεζαν χρυσὸν καὶ στολισμένον μὲ πολυτίμους λίθους ποτήριον. Ἐάν, ὅμως, θέλῃς νὰ τιμήσῃς τὴν θυσίαν, νὰ προσφέρῃς τὴν ψυχήν σου, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἐθυσιάσθη ὁ Χριστός. Αὐτὴν νὰ κάνῃς χρυσῆν. Ἐὰν αὐτή, ὅμως, εἶναι χειροτέρα ἀπὸ τὸ μολύβι καὶ τὸ ὄστρακον, ποία εἶναι ἡ ὠφέλεια, καὶ ἂν ἀκόμη τὸ σκεῦος εἶναι ἀπὸ χρυσόν;

Ὥστε, ἂς μὴ φροντίζωμεν μόνον τὸ πῶς θὰ προσφέρωμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν χρυσᾶ σκεύη, ἀλλὰ τὸ πῶς ἡ προσφορά μας θὰ προέρχεται ἀπὸ δικαίους κόπους καὶ πλούτη. Διότι ἐκεῖναι αἱ προσφοραὶ εἶναι πιὸ πολύτιμοι καὶ ἀπὸ τὸν χρυσόν, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι προϊόντα πλεονεξίας. **B** Δὲν εἶναι, βέβαια, χρυσοχοεῖον, οὔτε ἀργυροκοπεῖον ἡ ἐκκλησία, ἀλλὰ πανήγυρις ἀγγέλων. Δι' αὐτὸ καὶ ψυχὰς χρειαζόμεθα ἀγαθάς. Διότι καὶ ὁ Θεὸς διὰ τὰς ψυχὰς τὰ προσφέρει ὅλα αὐτά. Δὲν ἦτο, βέβαια, ἀργυρᾶ τότε ἡ τράπεζα ἐκείνη, οὔτε τὸ ποτήριον χρυσόν, μὲ τὸ ὁποῖον ἔδωσεν ὁ Χριστὸς τὸ αἷμά του εἰς τοὺς μαθητάς του. Ἀλλ' ἦσαν τίμια καὶ φρικτὰ ἐκεῖνα,

17. Πρβλ. Πράξ. 8, 9 ἑξ.

ἐπειδὴ ἦσαν πλήρη ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

Θέλεις νὰ τὸ τιμήσῃς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ; Νὰ μὴ ἀδιαφορήσῃς ὅταν εἶναι γυμνός. Οὔτε νὰ τὸν τιμήσῃς ἐδῶ εἰς τὸν ναὸν μὲ μεταξωτὰ ἐνδύματα, καὶ ἔξω νὰ τὸν περιφρονήσῃς, ὅταν θὰ βασανίζεται ἀπὸ τὸ ψῦχος καὶ τὴν γυμνότητα. Διότι ἐκεῖνος ποὺ εἶπεν, «αὐτὸ εἶναι τὸ σῶμα μου»,[18] C καὶ ἐπεβεβαίωσε μὲ τὸν λόγον του τὸ πρᾶγμα, ὁ ἴδιος εἶπεν· Μὲ εἴδατε πεινασμένον καὶ δὲν μὲ ἐθρέψατε,[19] καὶ «κάθε τι ποὺ δὲν ἐκάματε εἰς ἕνα ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐλαχίστους, οὔτε εἰς ἐμὲ τὸ ἐκάματε».[20] Τὸ σῶμά του, λοιπόν, δὲν χρειάζεται ἐνδύματα, ἀλλὰ καθαρὰν ψυχήν, ἡ δὲ καθαρὰ ψυχὴ ἀπαιτεῖ μεγάλην φροντίδα.

Ἂς μάθωμεν, λοιπόν, νὰ φιλοσοφῶμεν καὶ νὰ τιμῶμεν τὸν Χριστόν, ὅπως αὐτὸς θέλει. Διότι διὰ τὸν τιμώμενον ἡ πιὸ εὐχάριστος τιμὴ εἶναι ἐκείνη ποὺ ὁ ἴδιος ἐπιθυμεῖ καὶ ὄχι ἐκείνη ποὺ ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἐπιζητεῖ. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Πέτρος ἐνόμιζεν ὅτι τιμᾷ τὸν Χριστὸν μὲ τὸ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ νὰ νίψῃ τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν. Ἡ πρᾶξίς του, ὅμως, δὲν ἦτο τιμή, ἀλλὰ τελείως τὸ ἀντίθετον. Ἔτσι καὶ σὺ νὰ τιμᾷς τὸν Ἰησοῦν D μὲ τὴν τιμὴν ποὺ ὁ ἴδιος καθώρισε, δηλαδή, μὲ τὸ νὰ ἐξοδεύῃς τὰ πλούτη σου εἰς τοὺς πτωχούς. Πραγματικά, ὁ Θεὸς δὲν χρειάζεται χρυσᾶ σκεύη, ἀλλὰ ψυχὰς χρυσᾶς.

Καὶ αὐτὰ τὰ λέγω, ὄχι διὰ νὰ σᾶς ἐμποδίσω νὰ κατασκευάζετε ἀφιερώματα χρυσᾶ εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ τὰ λέγω, ἐπειδὴ ἔχω τὴν ἀξίωσιν μαζὶ μὲ αὐτά, καὶ μάλιστα πρὶν ἀπὸ αὐτά, νὰ κάνετε ἐλεημοσύνην. Διότι ὁ Θεὸς τὰ δέχεται αὐτά, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον δέχεται τὰ ἔργα τῆς ἐλεημοσύνης. Πραγματικά, μὲ τὰ ἀφιερώματα θὰ ὠφεληθῇ μόνον ὁ προσφέρων, ἐνῷ μὲ τὴν ἐλεημοσύνην ὠφελεῖται καὶ ὁ λαμβάνων αὐτήν. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν πιθανὸν νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἡ προσφορὰ εἶναι ἀφορμὴ φιλοδοξίας, ἐνῷ εἰς τὴν δευτέραν τὸ πᾶν προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ τὴν φιλανθρωπίαν. Διότι ποία ἡ ὠφέλεια, ὅταν ἡ τράπεζα τοῦ Χριστοῦ εἶναι γεμάτη ἀπὸ χρυσᾶ ποτήρια, E ἐνῷ ὁ ἴδιος πεθαίνει ἀπὸ τὴν πεῖναν; Πρῶτα νὰ χορτάσῃς αὐτόν, ποὺ πεινᾷ,

18. Ματθ. 26, 26.
19. Πρβλ. Ματθ. 25, 42.
20. Πρβλ. Ματθ. 25, 45.

καὶ ὕστερα στόλισε καὶ τὴν τράπεζάν του μὲ ἀφθονίαν. Φτειάχνεις χρυσὸν ποτήριον, καὶ δὲν προσφέρεις ἕνα ποτήριον κρύο νερό; Καὶ ποία ἡ ὠφέλεια; Χρυσοποίκιλτα τραπεζομάνδηλα κατασκευάζεις διὰ τὴν τράπεζάν του, καὶ εἰς τὸν ἴδιον δὲν δίδεις οὔτε τὰ ἀναγκαῖα ἐνδύματα; Καὶ ποῖον τὸ κέρδος ἀπὸ αὐτά; Διότι πές μου, σὲ παρακαλῶ, ἐὰν ἴδῃς κάποιον, ποὺ δὲν ἔχει οὔτε τὴν ἀπαραίτητον διὰ νὰ συντηρηθῇ τροφήν, καὶ τὸν ἀφήσῃς μόνον του νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν πεῖναν, ἀλλά, παράλληλα, στολίσῃς τὴν τράπεζαν μὲ ἄργυρον, ἆρά γε θὰ σοῦ χρεωστῇ εὐγνωμοσύνην αὐτός, ἢ θὰ ἀγανακτήσῃ πολὺ ἐναντίον σου; Τί δέ; Ἐὰν βλέπῃς ἕνα, ποὺ φορεῖ κουρέλια **819** καὶ παγώνει ἀπὸ τὸ κρύο, καὶ δὲν τοῦ δώσῃς ἐνδύματα, ἀλλὰ κατασκευάζῃς χρυσοῦς κίονας, ἰσχυριζόμενος ὅτι τὸ κάνεις πρὸς τιμὴν αὐτοῦ, δὲν θὰ νομίσῃ ὅτι τὸν εἰρωνεύεσαι καὶ τὸν περιπαίζεις καὶ μάλιστα μὲ τὸν χειρότερον τρόπον; Τὸ ἴδιον νὰ σκέπτεσαι καὶ διὰ τὸν Χριστόν, ὅταν περιφέρεται ἄστεγος καὶ ξένος καὶ ζητῇ στέγην. Σὺ ὅμως, παραλείπεις νὰ τὸν ὑποδεχθῇς, καὶ καλλωπίζεις τὸ ἔδαφος καὶ τοὺς τοίχους καὶ τὰ κιονόκρανα. Καὶ ἁπλώνεις ἀργυρᾶς ἁλυσίδας ἀνάμεσα εἰς τὰς λαμπάδας, ἐνῷ δὲν θέλεις οὔτε νὰ ἴδῃς τὸν ἴδιον ποὺ εἶναι δεμένος εἰς τὴν φυλακήν.

Αὐτὰ τὰ λέγω ὄχι διὰ νὰ σᾶς ἀφαιρέσω τὴν προθυμίαν σας δι' αὐτὰς τὰς προσφοράς, ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς προτρέψω μαζὶ μὲ αὐτὰ νὰ πράττετε καὶ ἐκεῖνα, ἢ μᾶλλον νὰ προτάσσετε ἐκεῖνα ἀπὸ αὐτά. B Διότι κανένας δὲν κατηγορήθη ποτέ, ἐπειδὴ δὲν ἔπραξεν αὐτά, ἐνῷ δι' ἐκεῖνα καὶ μὲ τὴν γέενναν διετυπώθη ἀπειλὴ καὶ μὲ τὸ ἄσβεστον πῦρ καὶ μὲ τὴν τιμωρίαν μὲ τοὺς δαίμονας. Συνεπῶς, νὰ μὴ ἀδιαφορῇς διὰ τὸν ἀδελφόν σου ποὺ βασανίζεται, ἐνῷ στολίζεις τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, διότι αὐτὸς εἶναι πιὸ σπουδαῖος ναὸς ἀπὸ ἐκεῖνον. Πραγματικά, αὐτὰ τὰ κειμήλια θὰ ἠμπορέσουν νὰ τὰ ἁρπάσουν βασιλεῖς ἄπιστοι, τύραννοι καὶ λησταί. Ὅσα, ὅμως, θὰ προσφέρῃς εἰς τὸν ἀδελφόν σου ποὺ πεινᾷ καὶ εἶναι ξένος καὶ γυμνός, οὔτε ὁ διάβολος δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὰ διαρπάσῃ, ἀλλὰ θὰ φυλαχθοῦν εἰς θησαυροφυλάκιον ἀσύλητον.

Τότε, διατί λέγει ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς, «τοὺς πτωχοὺς τοὺς ἔχετε πάντοτε μαζί σας, ἐνῷ ἐμὲ δὲν μὲ ἔχετε πάν-

τοτε»;[21] Μά, δι' αὐτὸ ἀκριβῶς πρέπει περισσότερον νὰ ἐλεῶμεν, ἐπειδὴ δὲν τὸν ἔχομεν πάντοτε νὰ πεινᾷ, παρὰ μόνον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παρούσης ζωῆς μας.

Ἐάν, ὅμως, ἐπιθυμῇς νὰ μάθῃς ἐξ ὁλοκλήρου τὸ νόημα τῶν λόγων αὐτῶν, **C** μάθε ὅτι αὐτὰ δὲν τὰ εἶπε πρὸς τοὺς μαθητάς του, ἂν καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως ἔτσι φαίνεται, ἀλλὰ τὰ εἶπεν ἀποβλέπων εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῆς γυναικός. Ἐπειδή, δηλαδή, ἐκείνη εὑρίσκετο εἰς ἀτελῆ κατάστασιν ἀκόμη, καὶ οἱ μαθηταὶ τὴν ἔφεραν εἰς ἀδιέξοδον, ὁ Ἰησοῦς λέγει τοὺς λόγους αὐτοὺς διὰ νὰ τὴν ἐνισχύσῃ καὶ τῆς δώσῃ θάρρος. Πραγματικά, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι αὐτὰ τὰ ἔλεγε διὰ νὰ τὴν παρηγορήσῃ, προσέθεσεν· «Διατί ἐνοχλεῖτε τὴν γυναῖκα;».[22] Ὅτι δὲ τὸν ἔχομεν πάντοτε κοντά μας τὸ ἀπέδειξεν, ὅταν εἶπεν· «Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σας ὅλας τὰς ἡμέρας μέχρις ὅτου συντελεσθῇ καὶ λάβῃ τέλος ὁ αἰὼν αὐτός».[23] Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ γίνεται φανερόν, ὅτι διὰ τίποτε ἄλλο δὲν τὰ ἔλεγεν αὐτά, **D** παρὰ διὰ νὰ μὴ καταμαράνῃ τὴν μόλις βλαστήσασαν πίστιν τῆς γυναικὸς ἡ ἐπιτίμησις τῶν μαθητῶν.

Ἀλλά, τώρα, ἂς μὴ φέρωμεν εἰς τὸ μέσον τὸ θέμα διὰ τὸ ὁποῖον ἐλέχθησαν αὐτά. Μά, ἂς ἀναγνώσωμεν ὅλους τοὺς νόμους καὶ τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης ποὺ κάνουν λόγον διὰ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ ἂς δείξωμεν μεγάλην προθυμίαν διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτήν. Διότι αὐτὴ ἀπαλείφει τὰς ἁμαρτίας. «Δώσατε, λοιπόν, ἐλεημοσύνην καὶ ὅλα σας θὰ εἶναι καθαρά».[24] Αὐτὴ εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν θυσίαν· «Ἔλεος θέλω καὶ ὄχι θυσίαν».[25] Αὐτὴ ἀνοίγει τὸν οὐρανόν. «Αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν **E** ὡς προσφορὰ ἀξία διὰ νὰ σὲ ἐνθυμῆται».[26] Αὐτὴ εἶναι πιὸ ἀναγκαία καὶ ἀπὸ τὴν παρθενίαν. Διότι ἔτσι ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ τὸν νυμφῶνα αἱ μωραὶ παρθένοι καὶ δι' αὐτῆς εἰσῆλθαν αἱ φρόνιμοι.[27]

---

21. Ματθ. 26, 11.
22. Ματθ. 26, 10.
23. Ματθ. 28, 20.
24. *Λουκ.* 11, 41.
25. Ὠσ. 6, 6.
26. Πράξ. 10, 4.
27. Πρβλ. Ματθ. 25, 8.

Αὐτά, λοιπόν, ἀφοῦ κατανοήσωμεν καλά, ἂς σπείρωμεν μὲ γενναιοφροσύνην, διὰ νὰ θερίσωμεν μὲ ἀφθονίαν καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μελλοντικὰ ἀγαθά, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΑ' (51)

(Ματθ. ιε', 1 - 20)

520 «Τότε ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ ἔμεναν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ εἶπαν· Διατί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουν τὴν παράδοσιν τῶν παλαιοτέρων μας διδασκάλων; Παραβαίνουν δὲ πράγματι τὴν παράδοσιν, διότι δὲν νίπτουν τὰ χέρια τους, ὅταν τρώγουν ἄρτον. Ὁ δὲ Κύριος ἀπεκρίθη καὶ τοὺς εἶπεν· Διατί καὶ σεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ συμμορφωθῆτε πρὸς τὴν παράδοσίν σας; Ὁ Θεός, δηλαδή, ὥρισεν ἐντολὴν καὶ εἶπεν· Τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· καὶ ἐκεῖνος ποὺ βλασφημεῖ καὶ ὑβρίζει τὸν πατέρα του ἢ τὴν μητέρα του, πρέπει νὰ θανατώνεται. Σεῖς, ὅμως, λέγετε· Ὁποιοσδήποτε υἱὸς εἴπῃ εἰς τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα ποὺ ζητοῦν κάτι ὡς βοήθειαν ἀπὸ τὸ παιδί τους· ἂς εἶναι ἀφιέρωμα εἰς τὸν Θεὸν ἐκεῖνο ποὺ θέλεις νὰ λάβῃς ὡς βοήθειαν καὶ ἐνίσχυσιν ἀπὸ ἐμέ, καὶ ἔτσι ὁ υἱὸς αὐτὸς δὲν θὰ τιμήσῃ τὸν πατέρα του ἢ τὴν μητέρα του. Καὶ ἀκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ἕνεκα τῆς παραδόσεώς σας».[1]

«Τότε». Πότε; Ὅταν ἔκανε τὰ ἀμέτρητα θαύματα, ὅταν μὲ τὴν ἀφὴν τοῦ ἄκρου τοῦ ἐνδύματός του ἐθεράπευε τοὺς ἀρρώστους. Δι' αὐτό, ἄλλωστε, καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς προσδιορίζει τὸν χρόνον, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀνέκφραστον πονηρίαν τους, ποὺ εἰς τίποτε δὲν ὑπεχώρει.

B Καὶ τί σημαίνουν οἱ λόγοι· «Οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ποὺ ἔμεναν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα;». Αὐτοὶ ἦσαν διεσπαρμένοι εἰς ὅλας τὰς φυλὰς καὶ εἶχαν διαιρεθῆ εἰς δώδεκα μέρη. Ἀλλ' ὅσοι ἀπὸ αὐτοὺς εὑρίσκοντο εἰς τὴν μητρόπολιν ἦσαν πιὸ πονηροὶ ἀπὸ τοὺς ἄλ-

1. Ματθ. 15, 1 - 6.

λους, ἐπειδὴ τοὺς ἐτιμοῦσαν περισσότερον καὶ κατείχοντο ἀπὸ μεγάλον ἐγωισμόν.

Πρόσεξε, σὲ παρακαλῶ, πῶς παγιδεύονται καὶ μὲ τὴν ἰδίαν τὴν ἐρώτησίν τους. Πραγματικά, δὲν λέγουν, διατί παραβαίνουν τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως; ἀλλά, «τὴν παράδοσιν τῶν παλαιοτέρων μας διδασκάλων». Ὅθεν, εἶναι φανερὸν ὅτι πολλὰς καινοτομίας ἔκαναν οἱ ἱερεῖς, ἂν καὶ ὁ Μωϋσῆς πολὺ τοὺς ἐφόβησε καὶ τοὺς ἠπείλησεν, διὰ νὰ μὴ προσθέσουν, οὔτε νὰ ἀφαιρέσουν τίποτε εἰς τὸν νόμον. **C** «Νὰ μὴ προσθέσετε», λέγει, «εἰς τὰς ἐντολάς, ποὺ ἐγὼ σᾶς θεσπίζω σήμερα, οὔτε νὰ ἀφαιρέσετε ἀπὸ αὐτά».[2] Καὶ ὅμως καθόλου δὲν ἀπέφευγαν τὰς καινοτομίας. Ὅπως εἶναι τὰ παραπάνω, ὅτι, δηλαδή, δὲν ἐπέτρεπαν νὰ τρώγουν μὲ ἄνιπτα χέρια, τὸ ὅτι ἔκαναν εἰδικοὺς καθαρμοὺς εἰς τὰ ποτήρια καὶ τὰ δοχεῖα καὶ τὸ ὅτι οἱ ἴδιοι ὑπεβάλλοντο εἰς καθαρισμούς.

Ὅταν, λοιπόν, ἦλθεν ὁ καιρὸς νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὰς λεπτολογίας αὐτάς, τότε πιὸ πολὺ ἐδέσμευσαν τὸν λαὸν μὲ περισσοτέρας λεπτομερεῖς καὶ ἀσημάντους ἐντολάς, ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο μήπως τοὺς ἀφαιρέσῃ κανεὶς τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐπειδή, ἀκόμη, ἤθελαν νὰ εἶναι πιὸ φοβεροί, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι καὶ αὐτοὶ νομοθέται.

Ὅθεν, εἰς τόσον μεγάλην παρανομίαν ἔφθασεν ἡ ὑπόθεσις, ὥστε ἐφύλασσον τὰς ἰδικάς των ἐντολὰς καὶ παρέβαινον τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ. **D** Καὶ εἶχαν τόσην ἰσχύν, ὥστε ἡ μὴ τήρησις τῶν ἐντολῶν τους νὰ ἀποτελῇ κατηγορίαν. Καὶ αὐτὸ συνιστᾷ διπλῆν κατ' αὐτῶν κατηγορίαν, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκαινοτόμουν, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τόσην ἐπιμέλειαν ἐφρόντιζαν διὰ τὰς ἰδικάς των ἐντολάς, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρωνται καθόλου διὰ τὸν Θεόν. Καὶ ἀφοῦ παρέλειψαν τὰ ἄλλα, τὰ ποτήρια καὶ τὰ δοχεῖα, (ποὺ ἦσαν καταγέλαστα) καὶ τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν γνώμην τους ἦσαν ἀξιόλογα, τὰ φέρουν εἰς τὸ μέσον, ἐπειδή, ὅπως ἐγὼ τοὐλάχιστον νομίζω, ἤθελαν νὰ ἐξοργίσουν τὸν Ἰησοῦν. Δι' αὐτὸ καὶ ἀνέφεραν τοὺς πρεσβυτέρους, ὥστε νὰ δώσῃ ἀφορμὴν κατηγορίας ἐναντίον του, ὅτι τάχα περιφρονεῖ τὴν παράδοσιν αὐτῶν.

Ἀξίζει, ὅμως, νὰ ἐξετάσωμεν κατὰ πρῶτον, διατί οἱ μαθηταὶ ἔτρωγαν μὲ ἄνιπτα χέρια. Διὰ ποῖον λόγον,

2. Δευτ. 4, 2.

λοιπόν, ἔτρωγαν ἔτσι; **E** Δὲν τὸ ἔκαναν σκόπιμα, ἀλλὰ παρέλειπαν, πλέον, τὰ περιττὰ καὶ ἐπρόσεχαν εἰς τὰ πιὸ ἀπαραίτητα. Δὲν εἶχαν νόμον διὰ νὰ νίπτωνται, οὔτε νὰ μὴ νίπτωνται, ἀλλ' ἔκαναν τὸ καθένα ὅπως ἐτύχαινεν. Διότι αὐτοὶ ποὺ παρημέλουν καὶ τὴν ἀπαραίτητον διὰ τὴν συντήρησίν τους τροφήν, πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ θεωροῦν σπουδαῖα αὐτά;

Ἐπειδή, λοιπόν, πολλὰς φορὰς συνέβαινε νὰ γίνεται αὐτὸ ἄνευ προθέσεως, ὅπως ὅταν ἔτρωγαν εἰς τὴν ἔρημον, ὅταν ἐμαδοῦσαν τὰ στάχυα, προβάλλουν αὐτὸ ὡς παράβασιν, **321** αὐτοὶ ποὺ παρέβλεπαν συνεχῶς τὰ μεγάλα καὶ ἔδιδαν μεγαλυτέραν προσοχὴν εἰς τὰ περιττά.

Τί κάνει, ὅμως, ὁ Χριστός; Δὲν ἐστάθη εἰς αὐτό, οὔτε ἀπελογήθη, ἀλλ' εὐθέως τοὺς ἀντικατηγορεῖ καὶ τοὺς διαλύει τὸ θράσος καὶ ἀποδεικνύει ὅτι ἐκεῖνος ποὺ διαπράττει μεγάλας ἁμαρτίας δὲν πρέπει νὰ λεπτολογῇ τὰς μικρὰς παραβάσεις τῶν ἄλλων. Ἐνῷ πρέπει νὰ κατηγορῆσθε, λέγει, ἐσεῖς κατηγορεῖτε τοὺς ἄλλους;

Σύ, ὅμως, πρόσεξε ὅτι, κάθε φορὰ ποὺ ὁ Κύριος θέλει νὰ καταργήσῃ κάποιαν διάταξιν, τὸ κάνει σὰν νὰ κάνῃ ἀπολογίαν. Αὐτὸ ἔκανε καὶ τότε. Διότι δὲν ἔρχεται ἀμέσως εἰς τὴν παράβασιν, οὔτε λέγει, δὲν εἶναι τίποτε αὐτή. Διότι τότε, πραγματικά, θὰ τοὺς ἔκανε πιὸ θρασεῖς. **B** Ἀλλὰ κατὰ πρῶτον τοὺς διαλύει τὴν θρασύτητα μὲ τὸ νὰ φέρῃ εἰς τὸ μέσον τὴν μεγάλην τους παράβασιν καὶ νὰ τὴν ἐπισύρῃ κατὰ τῆς κεφαλῆς τους. Καὶ δὲν τοὺς λέγει ὅτι καλὰ κάνουν οἱ μαθηταὶ καὶ παραβαίνουν τὰς ἐντολὰς αὐτάς, διὰ νὰ μὴ τοὺς δώσῃ λαβὴν διὰ κατηγορίαν. Οὔτε, πάλιν, κακίζει τὴν πρᾶξιν, διὰ νὰ μὴ δώσῃ κῦρος εἰς τὴν ἐντολήν. Ἐπίσης, δὲν κατηγορεῖ τοὺς πρεσβυτέρους ὡς παρανόμους καὶ μιαρούς, διότι, ἀσφαλῶς, θὰ τὸν ἀπεστρέφοντο τότε ὡς λοίδορον καὶ ὑβριστήν.

Ἀλλ' ὅλα αὐτὰ τὰ ἄφησε καὶ ἠκολούθησεν ἄλλην ὁδόν. Καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως δίδει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐπιτιμᾷ αὐτοὺς ποὺ τὸν ἠρώτησαν, ἀλλὰ κατηγορεῖ ἐκείνους ποὺ ἐνομοθέτησαν αὐτά. Τοὺς μὲν πρεσβυτέρους δὲν τοὺς ἀναφέρει καθόλου, ἀλλὰ μὲ τὴν κατηγορίαν ποὺ διατυπώνει κατὰ τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων καταδικάζει καὶ ἐκείνους **C** καὶ ἀποδεικνύει ὅτι τὸ ἁμάρτημά τους εἶναι διπλό, διότι καὶ εἰς τὸν Θεὸν δὲν ὑπακούουν καὶ αὐτὸ τὸ κάνουν ἐξ αἰτίας τῶν ἀνθρώπων. Σὰν νὰ ἔλεγεν, δηλαδή· Πραγματικά, αὐτὸ εἶναι ποὺ σᾶς κατέστρεψεν, τὸ ὅτι ὑπακούετε κατὰ πάντα εἰς τοὺς πρεσβυτέρους.

Ἀλλὰ δὲν τοὺς ὁμιλεῖ μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, παρὰ τὸ ὑπαινίσσεται αὐτό, ὅταν τοὺς δίδῃ τὴν ἀκόλουθον ἀπάντησιν. «Διατί καὶ σεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ συμμορφωθῆτε πρὸς τὴν παράδοσιν σας; Ὁ Θεός, δηλαδή, ὥρισεν ἐντολὴν καὶ εἶπεν· Τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· καὶ ἐκεῖνος ποὺ βλασφημεῖ καὶ ὑβρίζει τὸν πατέρα του ἢ τὴν μητέρα του, πρέπει νὰ θανατώνεται. Σεῖς, ὅμως, λέγετε· Ὁποιοσδήποτε υἱὸς εἴπῃ εἰς τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα ποὺ ζητοῦν κάτι ὡς βοήθημα ἀπὸ τὸ παιδί τους· ἂς εἶναι ἀφιέρωμα εἰς τὸν Θεὸν ἐκεῖνο ποὺ θέλεις νὰ λάβῃς ὡς βοήθειαν καὶ ἐνίσχυσιν ἀπὸ ἐμέ, καὶ ἔτσι ὁ υἱὸς αὐτὸς δὲν θὰ τιμήσῃ τὸν πατέρα του ἢ τὴν μητέρα του. **D** Καὶ ἀκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ἕνεκα τῆς παραδόσεώς σας».

Καὶ δὲν εἶπεν, ἕνεκα τῆς παραδόσεως τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλ' «ἕνεκα τῆς παραδόσεώς σας». Καί· «Ἐσεῖς, ὅμως, λέγετε». Δὲν εἶπεν, οἱ πρεσβύτεροι λέγουν, ὥστε νὰ καταστήσῃ τὸν λόγον ὀλιγώτερον ἐνοχλητικόν. Ἐπειδή, δηλαδή, ἠθέλησαν αὐτοὶ νὰ ἀποδείξουν ὅτι οἱ μαθηταὶ ἦσαν παράνομοι, ὁ Χριστὸς τοὺς ἀποδεικνύει ὅτι οἱ ἴδιοι παραβαίνουν τὸν νόμον, ἐνῷ οἱ μαθηταὶ εἶναι ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ κάθε κατηγορίαν. Διότι δὲν εἶναι, βέβαια, νόμος ἡ ἐπιταγὴ τῶν ἀνθρώπων. (Δι' αὐτὸ καὶ τὴν ὀνομάζει παράδοσιν). Καὶ μάλιστα ἡ ἐπιταγὴ παρανόμων ἀνθρώπων.

Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐντολὴ ποὺ ἔδιδαν νὰ νίπτουν τὰ χέρια τους δὲν ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὸν νόμον, **E** φέρει εἰς τὸ μέσον ἄλλην παράδοσιν, ἡ ὁποία ἀντιστρατεύεται εἰς τὸν νόμον. Ὅ,τι λέγει ἔχει τὴν ἀκόλουθον σημασίαν· Ἐπαίδευσαν τοὺς νέους μὲ τὸ πρόσχημα τῆς εὐσεβείας νὰ περιφρονοῦν τοὺς γονεῖς τους. Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον; Ἐὰν κάποιος ἀπὸ τοὺς γονεῖς ἔλεγεν εἰς τὸ παιδί του· Δός μου αὐτὸ τὸ πρόβατον ποὺ ἔχεις, ἢ τὸν μόσχον ἢ κάτι ἄλλο παρόμοιον, ἠμποροῦσε νὰ τοῦ ἀπαντήσῃ· Εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεὸν αὐτὸ ποὺ θέλεις νὰ πάρῃς ὡς βοήθειαν ἀπὸ ἐμὲ καὶ δὲν ἠμπορεῖς νὰ τὸ λάβῃς.

322 Καὶ ἔτσι τὸ κακὸν ἦτο διπλόν. Διότι οὔτε εἰς τὸν Θεὸν τὸ προσέφεραν καὶ ἀπὸ τοὺς γονεῖς τὸ ἀπο-

στεροῦσαν μὲ τὴν πρόφασιν τῆς προσφορᾶς. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν καὶ τοὺς γονεῖς προσέβαλλον ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν Θεὸν ἐν ὀνόματι τῶν γονέων.

Δὲν τὸ λέγει, ὅμως, αὐτὸ κατ' εὐθεῖαν, ἀλλὰ κατὰ πρῶτον διαβάζει τὸν νόμον, μὲ τὸν ὁποῖον ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Θεὸς θέλει πολὺ νὰ τιμῶμεν τοὺς γονεῖς. «Τίμα», λέγει, «τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, διὰ νὰ εἶσαι μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς».[3] Καὶ πάλιν· «Ἐκεῖνος ποὺ βλασφημεῖ καὶ ὑβρίζει τὸν πατέρα του ἢ τὴν μητέρα του, πρέπει νὰ θανατώνεται».[4] Ἀλλὰ ὁ Κύριος παρέλειψε τὸ κείμενον, ποὺ ἐπαινεῖ τοὺς τιμῶντας τοὺς γονεῖς τους, καὶ παραθέτει τὸ πιὸ φοβερόν, **B** ἐννοῶ τὴν τιμωρίαν ποὺ ἐπικρέμαται εἰς ἐκείνους ποὺ τοὺς ὑβρίζουν, ἐπειδὴ ἤθελε καὶ αὐτοὺς νὰ καταπλήξῃ καὶ τοὺς νουνεχεῖς νὰ προσελκύσῃ. Καί, ἔτσι, ἀποδεικνύει ὅτι αὐτοὶ εἶναι ἄξιοι νὰ θανατωθοῦν. Πραγματικά, ἐὰν τιμωρῆται ἐκεῖνος ποὺ μὲ τὸν λόγον προσβάλλει τοὺς γονεῖς του, πολὺ περισσότερον ἐσεῖς, ποὺ τοὺς ἀτιμάζετε, ἀλλὰ ἔργα σας. Καὶ ὄχι μόνον ἐσεῖς τοὺς ἀτιμάζετε, ἀλλὰ διδάσκετε καὶ ἄλλους νὰ κάνουν τὸ ἴδιον.

Πῶς, λοιπόν, ἐσεῖς, ποὺ ὀφείλατε νὰ μὴ ζῆτε, κατηγορεῖτε τοὺς μαθητάς; Καὶ τί τὸ παράδοξον ὑπάρχει, ἐὰν βλασφημῆτε ἐμέ, τὸν ὁποῖον μέχρι πρὸ ὀλίγου δὲν ἐγνωρίζατε, ὅταν καὶ εἰς τὸν Πατέρα ἀποδεικνύεται ὅτι ἐκάνατε τὰ ἴδια; Διότι εἰς κάθε περίπτωσιν λέγει καὶ ἀποδεικνύει ὁ Κύριος ὅτι ἀπὸ τὸν Πατέρα ἤρχισαν τὴν ἀλόγιστον αὐτὴν συμπεριφοράν.

C Μερικοὶ κατ' ἄλλον τρόπον ἑρμηνεύουν τὴν φράσιν· «Δῶρον, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς». Δηλαδή· Δὲν ὀφείλω νὰ σὲ τιμήσω, ἀλλὰ σοῦ κάνω χάριν, ἐάν, βέβαια, σὲ τιμήσω. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς δὲν θὰ ἀνέφερε παρομοίαν ὕβριν. Καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Μᾶρκος καθιστᾶ πιὸ σαφὲς τὸ χωρίον, ὅταν λέγῃ· «Ἂς εἶναι κορβάν,[5] ἐκεῖνο ποὺ θέλεις νὰ λάβῃς ὡς ὠφέλειαν καὶ βοήθειαν ἀπὸ ἐμέ».[6] Αὐτὸ δὲν εἶναι δωρεὰ καὶ προῖκα, ἀλλὰ κυρίως ὀνομάζεται προσφορά.

Ἀφοῦ, λοιπόν, τοὺς ἀπέδειξεν ὅτι δὲν ἔχουν τὸ δι-

3. Ἐξόδ. 20, 12.
4. Ἐξόδ. 21, 16.
5. «Κορβάν»· Δηλαδή, δῶρον καὶ ἀφιέρωμα εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸν ναόν του.
6. Μάρκ. 7, 11.

καίωμα νὰ κατηγοροῦν τοὺς παραβαίνοντας τὴν ἐντολὴν τῶν πρεσβυτέρων ἐκεῖνοι ποὺ καταπατοῦν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, ἀποδεικνύει τὸ ἴδιον ἀκριβῶς καὶ μὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ προφήτου. Ἐπειδή, δηλαδή, τοὺς ἀπεστόμωσε τελείως, προχωρεῖ ἀκόμη περισσότερον, **D** πρᾶγμα ποὺ τὸ κάνει εἰς κάθε περίπτωσιν, μὲ τὸ νὰ φέρῃ εἰς τὸ μέσον τὴν Γραφὴν καὶ νὰ ἀποδεικνύῃ ἔτσι ὅτι συμφωνεῖ ἀπολύτως μὲ τὸν Θεόν. Τί λέγει, ὅμως, ὁ προφήτης; «Ὁ λαὸς αὐτὸς μὲ τιμᾷ μὲ τὰ χείλη του μόνον, ἡ καρδία του, ὅμως, ἀπέχει μακρὰν ἀπὸ ἐμέ. Ματαίως δὲ καὶ ψεύτικα μὲ λατρεύουν, ἐπειδὴ διδάσκουν διδασκαλίας, ποὺ εἶναι παραγγέλματα καὶ ἐντολαὶ ἀνθρώπων».[7]

Εἶδες προφητεία ποὺ συμφωνεῖ ἀκριβῶς μὲ τὰ λεχθέντα καὶ προαναγγέλλει τὴν κακίαν τους ἀπὸ παλαιά; Πραγματικά, ἐκεῖνο ποὺ ὁ Χριστὸς τοὺς κατηγόρησε τώρα, τὸ ἴδιον εἶπεν παλαιότερα ὁ Ἡσαΐας, ὅτι, δηλαδή, καταφρονοῦν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ· «Ματαίως καὶ ψεύτικα», λέγει, «μὲ λατρεύουν». Ἀλλὰ πολὺ προσέχουν τὰς ἰδικάς τους διατάξεις· «Ἐπειδὴ διδάσκουν διδασκαλίας, ποὺ εἶναι παραγγέλματα καὶ ἐντολαὶ ἀνθρώπων». **E** Δίκαια, λοιπόν, δὲν τὰς τηροῦν οἱ μαθηταί του.

Ἀφοῦ, λοιπόν, τοὺς ἔδωσε καίριον κτύπημα ὁ Κύριος καὶ ἀπὸ τὰ γεγονότα καὶ ἀπὸ τὴν ἰδικήν των γνώμην, καί, ἀκόμη,ηὔξησε τὴν κατηγορίαν μὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ προφήτου, δὲν τοὺς λέγει τίποτε ἄλλο πλέον, ἐπειδὴ ἦσαν ἀδιόρθωτοι καὶ ἀμετανόητοι, ἀλλὰ στρέφει τὸν λόγον πρὸς τὸ πλῆθος διὰ νὰ τοῦ μεταδώσῃ τὴν διδασκαλίαν αὐτήν, ποὺ ἦτο ὑψηλὴ καὶ γεμάτη φιλοσοφίαν. **523** Καὶ μὲ ἀφορμὴν τὸ θέμα αὐτό, ἐνυφαίνει πλέον τὸ ὑψηλότερον καὶ καταδικάζει τὴν λεπτολογίαν διὰ τὰ φαγητά.

Πρόσεξε, ὅμως, πότε τὸ κάνει αὐτό. Ὅταν ἐκαθάρισε τὸν λεπρόν, ὅταν κατέλυσε τὸ Σάββατον, ὅταν ἀπέδειξε τὸν ἑαυτόν του βασιλέα τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης, ὅταν ἔθεσε νόμους, ὅταν συνεχώρησε τὰ ἁμαρτήματα, ὅταν ἀνέστησε τοὺς νεκρούς, ὅταν πολλὰς ἀποδείξεις τῆς θεότητός του ἔδωσεν εἰς αὐτούς, τότε πλέον τοὺς ὁμιλεῖ καὶ διὰ τὰ φαγητά. Διότι ὅλος ὁ Ἰου-

7. Ματθ. 15, 8 - 9. Ἡσ. 29, 13.

δαϊσμός εἰς αὐτὸ ἔγκειται. Καὶ ἂν καταργήσης τὰς σχετικὰς μὲ αὐτὰ ἐντολάς, κατήργησες τὸ πᾶν. Μὲ αὐτὰ ἀποδεικνύει ὅτι καὶ τὴν περιτομὴν ἔπρεπε νὰ καταργήσουν. Ἀλλὰ δὲν εἰσηγεῖται ὁ ἴδιος προηγουμένως τὴν κατάργησιν αὐτήν, **B** ἐπειδὴ ἦτο παλαιοτέρα ἀπὸ τὰς ἄλλας ἐντολὰς καὶ τὴν εἶχαν εἰς μεγαλυτέραν ἐκτίμησιν οἱ Ἰουδαῖοι. Θεσπίζει, ὅμως, τὴν κατάργησιν τῆς περιτομῆς διὰ μέσου τῶν μαθητῶν του. Τόσον σπουδαῖον πρᾶγμα ἦτο αὐτή, ὥστε καὶ οἱ μαθηταί, οἱ ὁποῖοι ὕστερα ἀπὸ τόσον χρόνον ἤθελαν νὰ τὴν καταργήσουν, κάνουν παραχωρήσεις καὶ τὴν ἐπιτρέπουν καὶ ἔτσι σιγὰ σιγὰ τὴν καταργοῦν.

Κύτταξε μὲ ποῖον τρόπον εἰσάγει τὸν νόμον· «Καὶ ἀφοῦ προσεκάλεσε τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ τοὺς εἶπεν· Ἀκούσατε αὐτό, ποὺ θὰ εἴπω, καὶ προσέξατε νὰ τὸ καταλάβετε».[8] Δὲν τοὺς ὁμιλεῖ ἁπλῶς, ἀλλὰ μὲ τὴν τιμὴν καὶ τὴν διάκρισιν καθιστᾷ κατὰ πρῶτον τὸν λόγον εὐπρόσδεκτον. (Δι' αὐτὸ ἐδήλωσεν ὁ εὐαγγελιστής, ὅταν εἶπεν· «Ἀφοῦ τοὺς προσεκάλεσε»). Ἔπειτα, ὁ λόγος του γίνεται ἀποδεκτὸς καὶ ἀπὸ τὴν κατάλληλον στιγμὴν ποὺ λέγεται. **C** Πραγματικά, μετὰ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν νίκην του κατὰ τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων καὶ τὴν κατηγορίαν τοῦ προφήτου ἐναντίον τους, τότε ἀρχίζει τὸ νομοθετικόν του ἔργον, ὅταν θὰ ἐδέχοντο μὲ μεγαλυτέραν εὐκολίαν τὰ λεγόμενα.

Καὶ δὲν τοὺς προσκαλεῖ μόνον, ἀλλὰ τοὺς συνιστᾷ νὰ δείξουν μεγαλυτέραν προσοχήν. Διότι τοὺς λέγει· «Καὶ προσέξατε νὰ τὸ καταλάβετε». Δηλαδή, σκεφθῆτε, ξυπνῆστε. Διότι ὁ νόμος ποὺ ἐπρόκειτο νὰ θεσπισθῇ ἀπαιτοῦσε τὴν προσοχὴν αὐτήν. Πραγματικά, ἐὰν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι κατέλυσαν τὸν νόμον, καὶ μάλιστα παράκαιρα, διὰ νὰ τηρήσουν τὴν ἰδικήν τους παράδοσιν, καὶ τοὺς ὑπακούσατε, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ ὑπακούσετε εἰς ἐμέ, ποὺ ἦλθα εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν καὶ σᾶς ὁδηγῶ εἰς ὑψηλοτέραν φιλοσοφίαν.

Δὲν τοὺς εἶπεν, βέβαια, ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν ἀξίαν ἡ διάκρισις τῶν φαγητῶν, **D** οὔτε ὅτι ὁ Μωϋσῆς κακῶς ἔθετε τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τοῦ εἴδους, οὔτε ὅτι αὐτὸ ἔγινε κατὰ συγκατάβασιν, ἀλλά, σὰν νὰ τοὺς προτρέπῃ καὶ

8. Ματθ. 15, 10.

νὰ τοὺς συμβουλεύῃ, ἀφοῦ ἐπεκαλέσθη τὴν ἀπόδειξιν ποὺ στηρίζεται εἰς τὰ πράγματα λέγει· «Δὲν κάνει βέβηλον καὶ ἀκάθαρτον θρησκευτικῶς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνο ποὺ εἰσάγεται μὲ τὴν τροφὴν εἰς τὸ στόμα, ἀλλ' ἐκεῖνο ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα».[9] Ἔτσι, καταφεύγει εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων καὶ νομοθετεῖ καὶ διαλέγεται.

Καὶ ἐνῷ ἤκουον αὐτὰς τὰς λέξεις δὲν ἔφεραν καμμίαν ἀντίρρησιν ἐκεῖνοι, οὔτε τοῦ εἶπαν· Τί λέγεις; Ὁ Θεὸς τόσας ἐντολὰς ἔδωσε διὰ τὴν διάκρισιν τῶν φαγητῶν καὶ σὺ θεσπίζεις τοὺς νόμους αὐτοῦ τοῦ εἴδους; Ἀλλ' ἐπειδὴ τοὺς ἀπεστόμωσεν τελείως, ὄχι μόνον μὲ τὸ ὅτι τοὺς ἤλεγξεν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ ὅτι ἀπεκάλυψε τὸν δόλον τους καὶ διεπόμπευσεν ἐκεῖνο ποὺ ἔκαναν λαθραῖα αὐτοί **E** καὶ ἀκόμη, ἀπεκάλυψε τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας τους. Ἔτσι, ἀφοῦ τοὺς ἀφώπλισεν ἀπὸ κάθε ἐπιχείρημα, ἔφυγαν.

Σύ, ὅμως, κύτταξε ὅτι δὲν ἀποφασίζει ὁ Κύριος νὰ στραφῇ καθαρὰ κατὰ τῶν φαγητῶν. Δι' αὐτὸ δὲν εἶπεν, τὰ φαγητά, ἀλλά· «Δὲν κάνει βέβηλον καὶ ἀκάθαρτον θρησκευτικῶς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνο ποὺ εἰσάγεται μὲ τὴν τροφὴν εἰς τὸ στόμα». Αὐτὸ ἦτο φυσικὸν νὰ τὸ μεταφέρουν καὶ εἰς τὰ ἄνιπτα χέρια. Ὁ ἴδιος, βέβαια, ἔκανε λόγον διὰ τὰ φαγητά, ἀλλὰ ἦτο εὐνόητον ὅτι ἀνεφέρετο καὶ εἰς τὰ χέρια. **224** Διότι ἦτο τόσον μεγάλη ἡ συνήθεια νὰ διακρίνουν τὰ φαγητὰ εἰς καθαρὰ καὶ μή, ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ὁ Πέτρος εἶπεν· «Μὲ κανένα τρόπον δὲν θὰ κάνω τοῦτο, Κύριε. Διότι οὐδέποτε εἰς τὴν ζωήν μου δὲν ἔφαγα τίποτε τὸ μολυσμένον ἢ τὸ ἀκάθαρτον».[10] Ἂν καὶ τὸ ἔλεγεν αὐτὸ διὰ τοὺς ἄλλους καὶ διὰ νὰ ἔχῃ δικαιολογίαν πρὸς ἐκείνους ποὺ τὸν κατηγοροῦσαν, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἔφερεν ἀντίρρησιν, ἐν τούτοις οὔτε καὶ ἔτσι τοῦ συνεχωρήθη αὐτό, ὅμως ἀποδεικνύει ὅτι μεγάλη φροντὶς καὶ ὑποψία ὑπῆρχε διὰ τὸ ζήτημα αὐτό.

Δι' αὐτόν, ἀκριβῶς, τὸν λόγον καὶ ὁ Ἰησοῦς δὲν ὡμίλησεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν διὰ τὰ φαγητά, ἀλλὰ «διὰ τὰ εἰσερχόμενα διὰ τοῦ στόματος». Καὶ πάλιν, ὅταν εἰς τὴν συνέχειαν ἔδειξεν ὅτι ὡμίλει πιὸ καθαρά, συνεσκίασε τὸ

9. Ματθ. 15, 11.
10. Πράξ. 10, 14.

θέμα εἰς τὸ τέλος, ὅταν εἶπεν· «Τὸ νὰ φάγῃ δὲ κανεὶς μὲ ἄνιπτα χέρια, δὲν μολύνει τὸν ἄνθρωπον».[11] **B** διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἀπὸ τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἔλαβε τὴν ἀφορμὴν δι' ὅσα εἶπε καὶ ὅτι δι' αὐτὸ τὸ θέμα ἔκανε λόγον ἐν προκειμένῳ. Δι' αὐτὸ δὲν εἶπεν· Δὲν μολύνουν τὸν ἄνθρφωπον τὰ φαγητά, ἀλλὰ σὰν νὰ ἔκανε λόγον διὰ τὸ ζήτημα τῶν ἀνίπτων χειρῶν μόνον κλείει τὸν λόγον, ὥστε νὰ μὴ ἠμποροῦν νὰ τοῦ φέρουν καμμίαν ἀντίρρησιν ἐκεῖνοι.

Ὅταν λοιπόν, ἤκουσαν αὐτὰ ἐσκανδαλίσθησαν, λέγει, οἱ Φαρισαῖοι, ὄχι ὅμως καὶ τὰ πλήθη τοῦ κόσμου. «Διότι ἦλθαν πρὸς αὐτόν», λέγει, «οἱ μαθηταί του καὶ τοῦ εἶπαν· Γνωρίζεις ὅτι οἱ Φαρισαῖοι, ὅταν ἤκουσαν τὸν λόγον ποὺ εἶπες διὰ τὰς τροφάς, ἐσκανδαλίσθησαν;».[12] Ἂν καὶ δὲν εἶπε τίποτε πρὸς αὐτούς. Τί ἔκανεν, λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς; Δὲν διέλυσε τὸν σκανδαλισμὸν ἐκείνων, ἀλλὰ τοὺς ἐπετίμησε καὶ τοὺς εἶπεν· «Κάθε φυτεία, ποὺ δὲν τὴν ἐφύτευσεν ὁ Πατήρ μου ὁ οὐράνιος, θὰ ξερριζωθῇ».[13] **C** Γνωρίζει, βέβαια, ἄλλοτε νὰ ἀδιαφορῇ διὰ τὰ σκάνδαλα καὶ ἄλλοτε νὰ μὴ ἀδιαφορῇ. Πραγματικά, εἰς ἄλλην περίπτωσιν λέγει· «Διὰ νὰ μὴ τοὺς σκανδαλίσωμεν, ὅμως, ρίψε ἀγκίστρι εἰς τὴν θάλασσαν».[14] Ἐδῶ, ὅμως, λέγει· «Ἀφήσατέ τους· εἶναι ὁδηγοὶ τυφλοὶ ποὺ ὁδηγοῦν τυφλούς. Ἐὰν δὲ ἕνας τυφλὸς ὁδηγῇ ἄλλον τυφλόν, θὰ πέσουν καὶ οἱ δύο εἰς βαθὺ λάκκον».[15]

Αὐτὰ τὰ ἔλεγαν οἱ μαθηταί, ὄχι μόνον ἀπολογούμενοι δι' ἐκείνους, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ οἱ ἴδιοι ἐταράσσοντο ὀλίγον. Ἐπειδή, ὅμως, δὲν εἶχαν τὴν τόλμην νὰ τὰ εἴπουν ὡς ἰδικήν των ἄποψιν, ἤθελαν νὰ μάθουν τὴν ἀπάντησιν ἀναφερόμενοι εἰς τὸν σκανδαλισμὸν τῶν ἄλλων.

D Ὅτι, βέβαια, συνέβαινεν αὐτό, ἄκουσε μὲ ποῖον τρόπον εἰς τὴν συνέχειαν ὁ θερμὸς καὶ προηγούμενος εἰς ὅλα Πέτρος τὸν ἐπλησίασε καὶ τοῦ λέγει· «Ἐξήγησέ μας τὴν παραβολὴν αὐτήν».[16] Ἔτσι, ἀπεκάλυπτε τὴν ταραχὴν τῆς ψυχῆς του, ποὺ δὲν ἐτόλμα νὰ τὴν φανερώσῃ καὶ νὰ εἰπῇ, ὅτι σκανδαλίζομαι μὲ ὅσα ἀκούω,

11. Ματθ. 15, 20.
12. Ματθ. 15, 12.
13. Ματθ. 15, 13.
14. Ματθ. 17, 27.
15. Ματθ. 15, 14.
16. Ματθ. 15, 15.

ἀλλὰ εἶχε τὴν ἀξίωσιν νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ταραχὴν μὲ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ἰησοῦ. Δι' αὐτὸ καὶ ἐπιτιμᾶται.

Τί λέγει, λοιπόν, ὁ Χριστός; «Κάθε φυτεία, ποὺ δὲν τὴν ἐφύτευσεν ὁ Πατήρ μου ὁ οὐράνιος, θὰ ξερριζωθῇ». Οἱ ὀπαδοὶ τῶν Μανιχαίων νομίζουν ὅτι αὐτὰ τὰ εἶπε διὰ τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως ἐν γένει. Ἀλλὰ τοὺς ἀποστομώνουν τὰ ὅσα εἶπεν ἀμέσως παραπάνω. Πραγματικά, ἐὰν τὰ ἔλεγε διὰ τὸν νόμον, **E** τότε διατί προηγουμένως ἀπολογεῖται καὶ ἀγωνίζεται δι' αὐτόν, ὅταν λέγῃ· «Διατί καὶ σεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ συμμορφωθῆτε πρὸς τὴν παράδοσίν σας;». Ἐπίσης, διατί ἀναφέρει τὸν προφήτην; Ἀλλ' αὐτὰ τὰ λέγει δι' αὐτοὺς καὶ διὰ τὰς παραδόσεις των. Διότι ἐὰν εἶπεν ὁ Θεός· «Νὰ τιμᾷς τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου», κατὰ ποίαν λογικὴν δὲν εἶναι φυτεία τοῦ Θεοῦ αὐτὸ ποὺ εἶπεν ὁ Θεός; **323** Καὶ τὸ ἑπόμενον ἀποδεικνύει ὅτι αὐτὸ ἐλέχθη διὰ τοὺς γραμματεῖς καὶ τοὺς Φαρισαίους καὶ τὰς παραδόσεις των. Διότι προσέθεσεν ὁ Ἰησοῦς· «Εἶναι ὁδηγοὶ τυφλοὶ ποὺ ὁδηγοῦν τυφλούς». Ἐάν, ὅμως, τὸ ἔλεγεν αὐτὸ διὰ τὸν νόμον, θὰ ἔλεγεν· Εἶναι ὁδηγὸς τυφλὸς ποὺ ὁδηγεῖ τυφλούς. Ἀλλὰ δὲν ὡμίλησεν ἔτσι, παρὰ εἶπεν· «Εἶναι ὁδηγοὶ τυφλοὶ ποὺ ὁδηγοῦν τυφλούς». Ἔτσι, ἀπήλλαξε τὸν νόμον ἀπὸ τὴν κατηγορίαν καὶ ἔρριψεν ὅλην τὴν εὐθύνην εἰς αὐτούς.

Εἰς τὴν συνέχειαν, διὰ νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ κοντά τους καὶ τὸ πλῆθος, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ παρασυρθῇ εἰς τὸ βάραθρον ἐξ αἰτίας τους, λέγει· «Ἐὰν δὲ ἕνας τυφλὸς ὁδηγῇ ἄλλον τυφλόν, θὰ πέσουν καὶ οἱ δύο εἰς βαθὺν λάκκον». Μεγάλο, βέβαια, κακὸν εἶναι νὰ εἶναι κανεὶς τυφλός. Ἀλλὰ τὸ νὰ εἶναι κανεὶς τυφλὸς καὶ νὰ μὴ ἔχῃ ἐκεῖνον ποὺ θὰ τὸν ὁδηγῇ, ἀλλὰ νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ὁδηγός, **B** τότε εἶναι διπλὸν καὶ τριπλὸν τὸ ἔγκλημα. Πραγματικά, ἐὰν εἶναι ἐπικίνδυνον τὸ νὰ μὴ ἔχῃ ὁδηγὸν ὁ τυφλός, ἀσφαλῶς, εἶναι πολὺ πιὸ ἐπικίνδυνον τὸ νὰ θέλῃ αὐτὸς νὰ εἶναι ὁδηγὸς ἄλλου.

Τί κάνει, λοιπόν, ὁ Πέτρος; Δὲν λέγει, τί εἶναι τέλος πάντων αὐτὸ ποὺ εἶπες; Ἀλλ' ἐρωτᾷ, διότι τάχα εἶναι ἀσαφές. Καὶ δὲν λέγει· Διατί εἶπες παράνομον λόγον; Διότι ἐφοβεῖτο μήπως θεωρηθῇ ὅτι ἐσκανδαλίσθη. Ἀλλὰ λέγει ὅτι ὁ λόγος εἶναι ἀσαφής. Ὅτι, βέβαια, δὲν περιεῖχεν ἀσάφειαν, ἀλλ' ἐσκανδαλίζετο, εἶναι φανερόν, δεδομένου ὅτι τὰ λεχθέντα δὲν ἦσαν καθόλου ἀ-

σαφῆ. Δι' αὐτὸ καὶ ἐπιπλήττει τὸν Πέτρον καὶ λέγει· «Ἀκόμη καὶ τώρα ὕστερα ἀπὸ τόσας διδασκαλίας εἶσθε καὶ σεῖς ἀνίκανοι νὰ ἐννοήσετε τὴν ἀλήθειαν ποὺ σᾶς εἶπα;».[17]

Βέβαια, τὸ πλῆθος τοῦ κόσμου ἴσως νὰ μὴ ἐκατάλαβε τὸ λεχθέν. Ἀλλὰ οἱ μαθηταὶ ἦσαν ποὺ ἐσκανδαλίσθησαν. **C** Δι' αὐτὸ κατ' ἀρχὰς ἤθελαν νὰ μάθουν ἐρωτῶντες δῆθεν διὰ λογαριασμὸν τῶν Φαρισαίων. Ὅταν, ὅμως, ἤκουσαν τὸν Κύριον νὰ διατυπώνῃ μεγάλην ἀπειλὴν καὶ νὰ λέγῃ, ὅτι· «Κάθε φυτεία, ποὺ δὲν τὴν ἐφύτευσεν ὁ Πατήρ μου ὁ οὐράνιος, θὰ ξερριζωθῇ», καὶ ὅτι εἶναι «τυφλοὶ ὁδηγοὶ ποὺ ὁδηγοῦν τυφλούς» τότε κατεταράχθησαν. Ὁ δὲ θερμὸς εἰς κάθε περίπτωσιν Πέτρος δὲν ἀνέχεται καὶ τώρα νὰ μείνῃ σιωπηλός, ἀλλὰ λέγει· «Ἐξήγησέ μας τὴν παραβολὴν αὐτήν». Τί κάνει, ὅμως, ὁ Χριστός; Τοὺς δίδει ἀπάντησιν ποὺ περιέχει μεγάλην ἐπίπληξιν. «Ἀκόμη καὶ τώρα ὕστερα ἀπὸ τόσας διδασκαλίας εἶσθε καὶ σεῖς ἀνίκανοι νὰ ἐννοήσετε τὴν ἀλήθειαν ποὺ εἶπα; Ἀκόμη δὲν καταλαβαίνετε;».[18] Τὰ ἔλεγεν αὐτὰ καὶ τοὺς ἐμάλωνεν, διὰ νὰ τοὺς βγάλῃ τὴν προκατάληψιν. Δὲν ἐσταμάτησεν, ὅμως, μέχρις ἐδῶ, ἀλλὰ προσέθεσε καὶ ἄλλα, ὅταν τοὺς εἶπεν **D** «Ὅτι ἐκεῖνο ποὺ εἰσάγεται εἰς τὸ στόμα μὲ τὰς τροφὰς προχωρεῖ πρὸς τὴν κοιλίαν καὶ ἀποβάλλεται εἰς τὸν κοπρῶνα. Ἐκεῖνα, ὅμως, ποὺ βγαίνουν ἀπὸ τὸ στόμα, ἐξέρχονται ἀπὸ τὴν καρδίαν, καὶ ἐκεῖνα μολύνουν τὸν ἄνθρωπον. Διότι ἀπὸ τὴν καρδίαν βγαίνουν σκέψεις πονηραί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, βλασφημίαι, ψευδομαρτυρίαι. Αὐτὰ εἶναι ἐκεῖνα, ποὺ μολύνουν τὸν ἄνθρωπον. Τὸ νὰ φάγῃ δὲ κανεὶς μὲ ἄνιπτα χέρια, δὲν μολύνει τὸν ἄνθρωπον».[19] Εἶδες μὲ πόσην σφοδρότητα τοὺς ἀπαντᾷ καὶ πόσον τοὺς ἐπιτιμᾷ;

Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπιχειρήματά του τὰ στηρίζει εἰς τὴν συνήθη φύσιν τῶν πραγμάτων, μὲ σκοπὸν νὰ τοὺς ὠφελήσῃ. Διότι ὅταν λέγῃ· «Προχωρεῖ εἰς τὴν κοιλίαν καὶ ἀποβάλλεται εἰς τὸν κοπρῶνα». **E** ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ ὁμιλῇ σύμφωνα μὲ τὴν Ἰουδαϊκὴν ταπεινότητα. Λέγει, δηλαδή, ὅτι δὲν παραμένει μέσα ἡ τροφή, ἀλλὰ ἐξ-

17. Ματθ. 15, 16.
18. Ματθ. 15, 16 - 17.
19. Ματθ. 15, 17 - 20.

έρχεται. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἔμενεν, πάλιν δὲν θὰ ἐμόλυνε τὸν ἄνθρωπον. Δὲν εἶχαν, ὅμως, ἀκόμη τὴν δύναμιν νὰ τὸ ἀκούσουν αὐτό. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ νομοθέτης τόσον χρόνον ἀφήνει, ὅσον χρειάζεται νὰ παραμείνῃ ἡ τροφὴ ἐντός. Ὅταν ἐξέλθῃ, δὲν κάνει πλέον κανένα λόγον. Κατὰ τὴν νύκτα, λοιπόν, τοὺς προτρέπει νὰ λούωνται καὶ νὰ εἶναι καθαροί, ὑπολογίζων τὸν χρόνον τῆς πέψεως καὶ τῆς ἐκκρίσεως.

326 Ἀντίθετα, τὰ προερχόμενα ἀπὸ τὴν καρδίαν, λέγει, ὅτι μένουν ἐντὸς καὶ μολύνουν τὸν ἄνθρωπον καὶ ὅταν ἐξέλθουν καὶ ὄχι μόνον ὅταν μένουν μέσα του. Καὶ κατὰ πρῶτον ἀναφέρει τὰς πονηρὰς σκέψεις, ποὺ ἦσαν γνώρισμα τῶν Ἰουδαίων. Καὶ δὲν κάνει τὸν ἔλεγχον βασιζόμενος εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ προϊόντα τῆς κοιλίας καὶ τῆς καρδίας καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ μὲν παραμένουν, ἐνῷ τὰ δὲ δὲν παραμένουν. Πραγματικά, ἐκεῖνα ποὺ ἀπὸ ἔξω εἰσέρχονται, πάλιν κατευθύνονται πρὸς τὰ ἔξω. Ἐκεῖνα, ὅμως, ποὺ γεννῶνται ἐσωτερικὰ καὶ ὅταν ἐξέλθουν βεβηλώνουν τὸν ἄνθρωπον, καὶ μάλιστα τότε τὸν βεβηλώνουν περισσότερον, ὅταν, δηλαδή, ἐξέλθουν. Δὲν εἶχαν, ὅμως, ἀκόμη τὴν δύναμιν, ὅπως εἶπα παραπάνω, νὰ τὰ ἀκούσουν αὐτὰ μὲ τὴν ἁρμόζουσαν εὐσέβειαν.

Ὁ εὐαγγελιστὴς Μᾶρκος λέγει ὅτι τὰ ἔλεγεν αὐτὰ μὲ σκοπὸν νὰ δείξῃ ὅτι ὅλα τὰ φαγητὰ εἶναι καθαρά.[20] Δὲν τὸ ἐφανέρωσεν, ὅμως, αὐτό, οὔτε εἶπεν ὅτι δὲν μολύνει τὸν ἄνθρωπον τὸ νὰ φάγῃ τὰ θεωρούμενα ἀκάθαρτα φαγητά. **B** Διότι δὲν θὰ ἠνείχοντο νὰ τὸ ἀκούσουν ἔτσι καθαρὰ αὐτό. Δι' αὐτὸ καὶ προσέθεσεν· «Τὸ νὰ φάγῃ δὲ κανεὶς μὲ ἄνιπτα χέρια, δὲν μολύνει τὸν ἄνθρωπον».

Ἂς μάθωμεν, λοιπόν, ποῖα εἶναι ἐκεῖνα ποὺ μολύνουν καὶ βεβηλώνουν τὸν ἄνθρωπον. Ἂς τὰ μάθωμεν καὶ ἂς τὰ ἀποφεύγωμεν. Διότι καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν βλέπομεν ὅτι ἐπικρατεῖ μία ἀνάλογος συνήθεια εἰς τοὺς περισσοτέρους καὶ ὅτι φροντίζουν πῶς θὰ ἔλθουν μὲ καθαρὰ ἐνδύματα καὶ πῶς θὰ πλύνουν τὰ χέρια τους. Δὲν φροντίζουν, ὅμως, καθόλου διὰ τὸ πῶς θὰ ἐμφανίσουν καθαρὰν τὴν ψυχήν τους ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτὰ δὲν τὰ λέγω διὰ νὰ σᾶς ἐμποδίσω νὰ νίπτετε τὰ χέρια

20. Πρβλ. Μάρκ. 7, 19.

σας, οὔτε νὰ πλένετε τὸ στόμα σας, ἀλλὰ τὰ λέγω, ἐπειδὴ θέλω ἔτσι νὰ νίπτεσθε, ὅπως ταιριάζει, ὄχι, δηλαδή, μὲ τὸ νερὸ μόνον, ἀλλά, ἀντὶ τοῦ νεροῦ, νὰ καθαρίζεσθε μὲ τὰς ἀρετάς. **C** Διότι ρύπος τοῦ στόματος εἶναι ἡ κατηγορία, ἡ βλασφημία, ἡ λοιδορία, τὰ ὠργισμένα λόγια, ἡ αἰσχρολογία, τὸ γέλοιο, ἡ ἐλαφρότης. Ἐάν, λοιπόν, ἔχῃς τὴν μαρτυρίαν τῆς συνειδήσεώς σου ὅτι δὲν λέγεις τίποτε ἀπὸ αὐτὰ καὶ ὅτι δὲν σὲ μολύνει ὁ ρύπος αὐτός, ἔλα εἰς τὴν ἐκκλησίαν μὲ θάρρος. Ἐάν, ὅμως, πολλὰς φορὰς ἐδέχθης τὰς κηλῖδας αὐτάς, διατί ματαιοπονεῖς καὶ περιβρέχεις τὴν γλῶσσαν μὲ νερό, ἐνῷ περιφέρεις ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὸν ὀλέθριον καὶ βλαβερὸν ρύπον; Πές μου, σὲ παρακαλῶ, ἐὰν εἶχες εἰς τὰ χέρια σου κοπριὰν καὶ βόρβορον, θὰ εἶχες ἄρά γε τὴν τόλμην νὰ προσευχηθῇς; Ὄχι, βέβαια. Καὶ ἀπὸ αὐτὸ δὲν προέρχεται καμμία βλάβη, ἐνῷ ὁ πνευματικὸς ρύπος εἶναι ὀλέθριος.

Πῶς, λοιπόν, εἰς μὲν τὰ ἀδιάφορα εἶσαι εὐλαβής, εἰς δὲ τὰ ἀπηγορευμένα εἶσαι ἀδιάφορος; Τί λοιπόν; Δὲν πρέπει νὰ προσευχώμεθα; ἐρωτᾷ κάποιος. **D** Πρέπει, βέβαια, ἀλλ' ὄχι ὅταν εἶσαι μολυσμένος, οὔτε ὅταν ἔχῃς τόσον μεγάλον βόρβορον. Τί νὰ κάνω, ὅμως, ὅταν πέσω εἰς τὴν ἁμαρτίαν προηγουμένως; λέγει. Νὰ καθαρίσῃς τὸν ἑαυτόν σου. Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον; Νὰ κλαύσῃς, νὰ στενάξῃς, νὰ δώσῃς ἐλεημοσύνην, νὰ ἀπολογηθῇς εἰς τὸν προσβληθέντα, νὰ συμφιλιωθῇς μὲ τὸν ἑαυτόν σου μὲ αὐτά, νὰ καθαρίσῃς τὴν γλῶσσάν σου, διὰ νὰ μὴ ἐξοργίσῃς περισσότερον τὸν Θεόν. Διότι, ἐὰν κάποιος γεμίσῃ τὰ χέρια του μὲ κοπριὰ καὶ σοῦ πιάσῃ ἔτσι τὰ πόδια καὶ σὲ παρακαλῇ, ὄχι μόνον δὲν θὰ τὸν ἀκούσῃς, ἀλλὰ θὰ τὸν λακτίσῃς μὲ τὸ πόδι σου. Πῶς, λοιπόν, τολμᾷς νὰ ἐμφανίζεσαι ἔτσι εἰς τὸν Θεόν; Διότι ἡ γλῶσσα εἶναι τὸ χέρι τῶν προσευχομένων **E** καὶ μὲ αὐτὴν ἐγγίζομεν τὰ γόνατα τοῦ Θεοῦ.

Συνεπῶς, νὰ μὴ τὴν μολύνωμεν, διὰ νὰ μὴ μᾶς εἰπῇ ὁ Θεός· «Ἐὰν πολλαπλασιάσετε τὴν προσευχήν σας, δὲν θὰ σᾶς ἀκούσω»,[21] διότι, «ἀπὸ τὴν γλῶσσαν ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος».[22] Καί· «Ἀπὸ τοὺς λόγους σου θὰ

21. Ἠσ. 1, 15.
22. Παροιμ. 18, 21.

δικαιωθῇς καὶ ἀπὸ τοὺς λόγους σου θὰ καταδικασθῇς».[23] Δι' αὐτὸ νὰ φυλάγῃς τὴν γλῶσσάν σου περισσότερον ἀπὸ τὴν κόρην σου. Ἡ γλῶσσα εἶναι ἄλογον βασιλικόν. Ἐάν, λοιπόν, τῆς βάλῃς χαλινὸν καὶ τὴν διδάξῃς νὰ βαδίζῃ ἥσυχα, **527** θὰ ἠρεμήσῃ καὶ θὰ καθίσῃ ἐπάνω της ὁ βασιλεύς. Ἄν, ὅμως, τὴν ἀφήσῃς χωρὶς χαλινὸν νὰ περιφέρεται καὶ νὰ ἀναπηδᾷ, θὰ γίνῃ ὄχημα τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμόνων.

Σύ, λοιπόν, μετὰ τὴν συνουσίαν μὲ τὴν σύζυγόν σου δὲν τολμᾷς νὰ προσευχηθῇς, μολονότι αὐτὸ δὲν εἶναι καθόλου ἁμάρτημα. Ὅταν, ὅμως, λοιδορήσῃς καὶ ὑβρίσῃς, πράξεις ποὺ τιμωροῦνται μὲ τὴν γέενναν, προτοῦ νὰ καθαρίσῃς καλὰ τὸν ἑαυτόν σου, ὑψώνεις τὰ χέρια σου εἰς προσευχήν; Καὶ πῶς δὲν νοιώθεις φρίκην; Πές μου, σὲ παρακαλῶ. Δὲν ἤκουσες τὸν Παῦλον ποὺ λέγει· «Ἂς εἶναι τίμιος ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη τοῦ γάμου καθαρὰ ἀπὸ μολυσμόν»;[24] Ἐάν, λοιπόν, ὅταν σηκώνεσαι ἀπὸ τὴν ἀμόλυντον αὐτὴν κοίτην τοῦ γάμου, δὲν τολμᾷς νὰ ἔλθῃς νὰ προσευχηθῇς, ὅταν ἔρχεσαι ἀπὸ τὴν διαβολικὴν κοίτην, πῶς ἐπικαλεῖσαι τὸ φρικτὸν καὶ φοβερὸν ὄνομα τοῦ Θεοῦ; **B** Διότι, πραγματικά, εἶναι κοίτη διαβολικὴ τὸ νὰ πλένεσαι μέσα εἰς τὰς ὕβρεις καὶ τὰς λοιδορίας.

Καὶ σὰν νὰ εἶναι κάποιος πονηρὸς μοιχὸς ὁ θυμὸς ἔρχεται μὲ μεγάλην ἡδονὴν καὶ ρίπτει τὰ ὀλέθρια σπέρματά του καὶ μᾶς γεννᾷ τὴν διαβολικὴν ἔχθραν καὶ προκαλεῖ ὅλα τὰ ἀντίθετα πρὸς τὸν γάμον. Διότι ὁ γάμος κάνει τοὺς δύο νὰ γίνουν μία σάρκα, ἐνῷ ὁ θυμὸς χωρίζει τοὺς ἡνωμένους εἰς πολλὰ μέρη καὶ κατασχίζει καὶ κομματιάζει τὴν ἰδίαν τὴν ψυχήν.

Διὰ νὰ πλησιάζῃς, λοιπόν, τὸν Θεὸν μὲ παρρησίαν, νὰ μὴ ἀφήσῃς τὸν θυμόν, ὅταν θέλῃ νὰ εἰσέλθῃ μέσα σου καὶ κατοικήσῃ μαζί σου. Ἀλλὰ νὰ τὸν ἐκδιώξῃς σὰν νὰ ἦτο σκυλὶ λυσσασμένον. **C** Διότι καὶ ὁ Παῦλος αὐτὴν τὴν ἐντολὴν ἔδωσεν· «Νὰ σηκώνουν», λέγει, «πρὸς τὸν οὐρανὸν χέρια καθαρὰ ἀπὸ κάθε μολυσμόν, ἐλεύθερα ἀπὸ ὀργὴν καὶ δισταγμὸν ὀλιγοπιστίας».[25] Νὰ μὴ ἐντροπιάζῃς τὴν γλῶσσάν σου, διότι πῶς θὰ προσευχηθῇ δι'

23. Ματθ. 12, 37.
24. Ἑβρ. 13, 4.
25. Α' Τιμοθ. 2, 8.

ἐσέ, ὅταν χάση τὸ ἰδικόν της θάρρος; Ἀλλὰ νὰ τὴν στολίσῃς μὲ ἐπιείκειαν καὶ ταπεινοφροσύνην. Νὰ τὴν καταστήσῃς ἀνταξίαν τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖον παρακαλεῖ. Νὰ τὴν γεμίσῃς μὲ εὐχὰς καὶ ἄφθονον ἐλεημοσύνην. Διότι ὑπάρχει δυνατότης νὰ κάνῃς ἐλεημοσύνην καὶ μὲ τὰ λόγια. Πραγματικά, «ἀνώτερος εἶναι ὁ λόγος, παρὰ ἡ προσφορά».[26] Καὶ «Νὰ ἀπαντήσῃς εἰς τὸν πτωχὸν μὲ πραότητα καὶ εἰρηνικά».[27] Καὶ ὅλον τὸν ἄλλον χρόνον νὰ τὴν καλλωπίζῃς μὲ τὴν μελέτην τῶν θείων νόμων. **D** «Διότι κάθε σου διήγησις νὰ ἀναφέρεται εἰς τὸν νόμον τοῦ ὑψίστου».[28]

Ἔτσι, λοιπόν, ἀφοῦ στολίσωμεν τοὺς ἑαυτούς μας, ἂς προσευχώμεθα εἰς τὸν βασιλέα καὶ ἂς πίπτωμεν εἰς τὰ γόνατα, ὄχι μόνον σωματικῶς, ἀλλὰ καὶ πνευματικῶς. Ἂς καταλάβωμεν εἰς ποῖον πλησιάζομεν καὶ διὰ ποῖον λόγον καὶ τί θέλομεν νὰ ἐπιτύχωμεν. Εἰς τὸν Θεὸν προσερχόμεθα, ποὺ ὅταν τὸν ἀντίκρυσαν τὰ Σεραφὶμ ἀπέστρεψαν τὰ μάτιά τους, ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ κρατήσουν τὴν ἀκτινοβολίαν του. Ποὺ τὸν βλέπει ἡ γῆ καὶ τρέμει. Εἰς τὸν Θεὸν προσερχόμεθα, ποὺ κατοικεῖ φῶς ἀπρόσιτον.[29] Καὶ προσερχόμεθα διὰ νὰ τὸν παρακαλέσωμεν νὰ μᾶς λυτρώσῃ ἀπὸ τὴν γέενναν, νὰ μᾶς συγχωρήσῃ τὰς ἁμαρτίας μας, διὰ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰς ἀφορήτους ἐκείνας τιμωρίας, **E** διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἀγαθὰ ποὺ ὑπάρχουν ἐκεῖ.

Ἂς προσπέσωμεν, λοιπόν, εἰς αὐτὸν καὶ σωματικῶς καὶ πνευματικῶς, διὰ νὰ μᾶς σηκώσῃ αὐτός, ἐνῷ θὰ εἴμεθα πεσμένοι ἐνώπιόν του. Ἂς ἀπευθυνθῶμεν πρὸς αὐτὸν μὲ ἐπιείκειαν καὶ κάθε πραότητα.

Καὶ ποῖος εἶναι τόσον ἄθλιος καὶ ταλαίπωρος, ἐρωτᾷ κάποιος, ποὺ δὲν εἶναι ἐπιεικὴς τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς; Ἐκεῖνος ποὺ προσεύχεται μὲ κατάρας καὶ γεμᾶτος θυμὸν καὶ κραυγάζει κατὰ τῶν ἐχθρῶν του. **328** Διότι, ἐὰν θέλῃς νὰ κατηγορήσῃς κάποιον, νὰ κατηγορῇς τὸν ἑαυτόν σου. Ἐὰν θέλῃς νὰ ἀκονίσῃς τὴν γλῶσσάν σου καὶ νὰ τὴν ὀξύνῃς, νὰ τὸ κάνῃς εἰς τὰ ἰδικά σου ἁμαρτήματα. Καὶ νὰ μὴ ἀναφέρῃς τὸ κακὸν

26. Σοφ. Σειρ. 18, 16.
27. Σοφ. Σειρ. 4, 8.
28. Σοφ. Σειρ. 9, 15.
29. Πρβλ. Α' Τιμοθ. 6, 16.

ποὺ σοῦ ἔκανεν ἕνας ἄλλος, ἀλλὰ τί ἔκανες σὺ εἰς τὸν ἑαυτόν σου, διότι αὐτὸ πρὸ πάντων εἶναι κακὸν πραγματικόν. Ἐπειδὴ κανένας δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ σοῦ κάνῃ καμμίαν ἀδικίαν, ἐὰν ὁ ἴδιος δὲν ἀδικῇς τὸν ἑαυτόν σου. Ὥστε, ἐὰν ἐπιθυμῇς νὰ στραφῇς κατὰ τῶν ἀδικούντων, νὰ στραφῇς πρῶτα κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ σου. Κανένας δὲν σὲ ἐμποδίζει. Διότι ἐὰν στραφῇς ἐναντίον ἄλλου, θὰ φύγῃς βαρυνόμενος μὲ μεγαλυτέραν ἀδικίαν.

Ἐξ ἄλλου καὶ ποίαν σπουδαίαν ἀδικίαν ἔχεις νὰ ἀναφέρῃς ὅτι σοῦ ἔγινεν; Ὅτι ὁ δεῖνα σὲ ὕβρισεν, σὲ ἔκλεψε καὶ σοῦ ἐδημιούργησε κινδύνους; Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν εἶναι ἀδικία, παρά, ἐὰν ἔχωμεν ἄγρυπνον τὴν προσοχήν μας, εἶναι μεγάλη ὠφέλεια. **B** Διότι ἀδικημένος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔκανεν αὐτά, ὄχι ὁ παθών. Καὶ αὐτὴ εἶναι κυρίως ἡ αἰτία ὅλων τῶν κακῶν, τὸ ὅτι, δηλαδή, δὲν γνωρίζομεν κάθε φορὰ ποῖος εἶναι ὁ ἀδικούμενος καὶ ποῖος ὁ ἀδικῶν. Διότι ἐὰν τὸ ἐγνωρίζαμεν καλὰ αὐτό, δὲν θὰ ἀδικούσαμεν ποτὲ τοὺς ἑαυτούς μας, δὲν θὰ προσευχώμεθα ἐναντίον τοῦ ἄλλου, ἀφοῦ θὰ ἠξέραμεν ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πάθωμεν τίποτε τὸ κακὸν ἀπὸ κάποιον ἄλλον. Ἐπειδὴ δὲν εἶναι κακὸν νὰ σοῦ ἁρπάζουν, ἀλλὰ νὰ ἁρπάζῃς.

Ὥστε, ἐὰν μὲν ἥρπασες, νὰ κατηγορῇς τὸν ἑαυτόν σου. Ἐάν, ὅμως, ἔπεσες θῦμα ἁρπαγῆς, νὰ εὔχεσαι διὰ τὸν ἁρπάσαντα, διότι σὲ ὠφέλησε πάρα πολύ. Διότι, ἂν καὶ ἡ διάθεσις τοῦ ἅρπαγος δὲν ἦτο αὐτή, σὺ πάντως ἀπεκόμισες μεγάλην ὠφέλειαν, ἐὰν μὲ γενναιότητα ὑπέφερες τὴν ἁρπαγήν. Ἐκεῖνον, βέβαια, τὸν καταδικάζουν καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ νόμοι τοῦ Θεοῦ, **C** ἐνῷ ἐσὲ τὸν ἀδικημένον σὲ στεφανώνουν καὶ σὲ ἐπαινοῦν.

Πραγματικά, ἐὰν κάποιος, ποὺ ἔχει πυρετόν, ἥρπασεν ἀπὸ ἕνα ἄνθρωπον δοχεῖον γεμᾶτον ἀπὸ νερὸ καὶ ἐχόρτασε τὴν βλαβεράν του ἐπιθυμίαν, δὲν θὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι διέπραξεν ἀδικίαν ὁ ἁρπαγείς, ἀλλὰ ὁ ἁρπάσας. Διότι καὶ τὸν πυρετὸν ηὔξησε καὶ τὴν ἀσθένειαν ἐχειροτέρευσεν. Τὸ ἴδιον, λοιπόν, νὰ σκέπτεσαι καὶ διὰ τὸν φιλοχρήματον καὶ τὸν φιλάργυρον. Διότι καὶ αὐτὸς κατέχεται ἀπὸ πυρετὸν μεγαλύτερον ἀπὸ ἐκεῖνον καὶ μὲ τὴν ἁρπαγὴν αὐτὴν ἥναψε τὴν φλόγαν τὴν ἰδικήν του.

Ἀλλὰ καὶ ἐὰν κάποιος μαινόμενος ἁρπάσῃ ἕνα ξίφος ἀπὸ τὸν ὁποιονδήποτε καὶ φονεύσῃ τὸν ἑαυτόν του,

ποῖος θὰ εἶναι ὁ ἀδικημένος καὶ πάλιν; Ὁ ἁρπαγείς, ἢ ὁ ἁρπάσας; Εἶναι φανερὸν ὅτι ὁ ἁρπάσας. **D** Λοιπόν, καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἁρπαγῆς τῶν χρημάτων τὴν ἰδίαν ἀπόφασιν ἂς ἔχωμεν. Διότι ὅ,τι εἶναι τὸ ξίφος διὰ τὸν μαινόμενον, τὸ ἴδιον εἶναι διὰ τὸν φιλάργυρον ὁ πλοῦτος, ἢ μᾶλλον καὶ χειρότερον. Διότι ὁ μαινόμενος ἐπῆρε τὸ ξίφος καὶ τὸ ὤθησεν εἰς τὸ σῶμά του καὶ ἀπηλλάγη ἀπὸ τὴν μανίαν καὶ δὲν ἐδέχθη ἄλλην πληγήν, ἐνῷ ὁ φιλάργυρος κάθε ἡμέραν δέχεται ἀμέτρητα τραύματα, χωρὶς νὰ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν μανίαν του, ἀλλὰ τὴν καθιστᾷ μεγαλυτέραν. Καὶ ὅσον περισσότερα τραύματα θὰ λάβῃ, τόσον αὐτὰ γίνονται ἀφορμὴ διὰ νὰ λάβῃ ἄλλας χειροτέρας πληγάς.

Ἀφοῦ, λοιπόν, κατανοήσωμεν καλὰ αὐτά, ἂς ἀποφύγωμεν τὸ ξίφος αὐτό, ἂς ἀποφύγωμεν τὴν μανίαν καὶ ἂς σωφρονισθῶμεν, ἔστω καὶ ἀργά. Διότι καὶ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν πρέπει νὰ τὴν ὀνομάζωμεν σωφροσύνην, **E** ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ ἐκείνην ποὺ ὅλοι θεωροῦν σωφροσύνην. Διότι ἐκεῖ ἡ πάλη γίνεται πρὸς τὴν τυραννίαν μιᾶς ἐπιθυμίας, ἐνῷ ἐδῶ πρέπει νὰ νικήσωμεν πολλὰς καὶ ποικίλας ἐπιθυμίας.

Πραγματικά, δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ἀφρονέστερον ἀπὸ τὸν δοῦλον τῶν χρημάτων. **329** Νομίζει ὅτι κυριαρχεῖ, ἀλλὰ κυριαρχεῖται. Ἔχει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶναι κύριος, ἐνῷ εἶναι δοῦλος. Καὶ χαίρεται ποὺ βάζει δεσμὰ εἰς τὸν ἑαυτόν του. Εὐφραίνεται ποὺ καθιστᾷ πιὸ ἄγριον τὸ θηρίον. Ἀγάλλεται καὶ σκιρτᾷ ποὺ γίνεται αἰχμάλωτος. Καὶ ἐνῷ βλέπει ἕνα σκυλὶ λυσσασμένον, ποὺ ὁρμᾷ κατὰ τῆς ψυχῆς του, καὶ ἔπρεπε νὰ τὸ δέσῃ καὶ νὰ τὸ φονεύσῃ διὰ τῆς πείνης, αὐτὸς τοῦ προσφέρει ἄφθονον τροφήν, ὥστε νὰ πηδᾷ περισσότερον καὶ νὰ γίνῃ πιὸ φοβερόν.

Ὅλ' αὐτὰ σκεπτόμενοι, λοιπόν, ἂς λύσωμεν τὰ δεσμά, ἂς φονεύσωμεν τὸ θηρίον, ἂς ἀπελάσωμεν τὴν νόσον, ἂς ἐκδιώξωμεν τὴν μανίαν αὐτήν, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν γαλήνην καὶ τὴν τελείαν ὑγείαν **B** καὶ μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν νὰ καταπλεύσωμεν εἰς τὸ ἥσυχον λιμάνι καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθά, τὰ ὁποῖα εἴθε ὅλοι μας νὰ ἀποκτήσωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.